

huiusmodi tempus anni & diei à nostro statuto introductū sine subrogatione alterius temporis iuris communis, perpetuari per litem contestationem, ac ne protrahi quidem aut proferri in longius tempus, quàm in alterum tantum, id est, annum & diem. Et ita aliquando auidui fuisse obseruatum, & iudicatum in nostro supremo Senatu Parisiensis: quoniam hodie dicitur contrarium obseruari. Et ita videtur tenere Ar. Ferronus in consuetud. Burdigal. hoc eo. tit. §. i. col. vlt. vbi tamen paulò obscurius de hac re loquitur. Et pro illa nostra sententia, vltra prædicta facit, quòd in remediis extraordinariis & quæ sunt stricti iuris, cuiusmodi est nostra consuetudo, vt iam toties diximus, & attestatur nostra consuetudo inf. eod. tit. §. xxxv. eodemq; pe. litem contestatio actionem non perpetuat, l. Papinianus, §. j. & ibi gl. & Doct. ff. de mino. & l. vlt. & ibi gl. in verbo, finiendamq; litem. C. de tempo. in integ. rest. & in l. vlt. & ibi gl. vlt. C. de dolo. Caue tamen, quia priores text. loquuntur de in integrum restitutione tantum, posterior in actione de dolo. Ex consuetudine autem Cenomavorum, ca. ccccxix. ex sola citatione in causa retractus, non tantum interruptitur actio, sed etiam perpetuatur. Et idem quoque Andegavorum cap. ccccviij. nec tamen dicunt, in quod tempus.

*Decis. principalis qua-
fio nis.*

*Consuetudi-
nes de qua
fione prin-
cip.*

35 ¶ Sed illud interim non omittemus, id, quòd supra diximus, præscriptionem interrupti citatione, & perpetuari litem contestatione, intelligendum esse, cum vtraq; est valida: si autem sit inualida, neutrum operatur: vt de citatione dicemus infra, eo. tit. §. viij. in gl. ij. nu. 3. quod tamen. De litem autè contestatione satis probat tex. in Auth. offeratur, in fi. & ibi glo. & Doct. C. de lit. contest. quod tamen intelligit Saly. ibi, col. vlt. quando ipsa citatio, vel litem contestatio ab initio nulla est: seu si ex postfacto & per lapsum instantiæ annullatur: nam tunc durante interruptio, & perpetuatio iam factæ, vt not. gl. in l. properandū, §. etsi quidem, in verbo iudicij, & ibi quoq; Bar. col. ij. vers. quæro vtrum ista absolutione, Bal. Ang. Sal. Paul. Cast. & Iaf. C. de iud. Bal. in l. vlt. per gl. ibi. C. si tuto. vel cura. interue. & in l. ij. col. iij. vers. circa secundā partem, & ibi Alex. col. v. vers. q. quod licet. & Iaf. col. pe. vers. adde inquiratū, & Philip. Dec. nu. 71. & seq. C. de eden. & Raph. Co. con. xcij. in nomine, & c. viso subscripto, circa medium, & Philip. Franc. in c. vt debitus, col. iij. vers. tertia conclusio. extrā de appel. & Maria. Soc. in c. venerabilis, in xxvij. artic. princ. de iudic. Nam vt omnes propè dicunt, effectus earum est iam consummatus, nec vt dicit Saly. in d. Auth. offeratur, illa annullatio retrotrahitur.

*Citatio in-
ualida non
interrupt.
Litem conte-
statio inua-
lida nō per-
petuat.*

36 ¶ Quod autem dictum est supra, litem contestationem inualidam non interrompere præscrip- De eadem
tionem (vt ad id redeamus) voluit etiam gl. in l. si pater, C. de statu defun. & in d. c. vt debi-
tus, in verbo, coram idoneo, in fi. & ibi Io. And. Anto. Pan. Philip. Franc. & ceteri Recentio-
res, extrā de appel. & in c. ex tuarum, in verbo, non putantes. de purg. cano. & omnes propè,
præferunt Pan. in c. illud, extrā de præscript. Sed nec illud prætereundum, (ne erres) solam
citationem non omnem semper interrompere præscriptionem de iure ciuili, vt videre pote-
ris apud Bart. in l. ij. in fi. C. de seru. & aqua. & in l. vlt. in prin. & ibi Recentiores, ff. de eo per
quem fac. erit, & in l. sicut, C. de præscr. xxx. vel xl. anno. & Alex. in addit. ipsius, in l. cum no-
tissimi, in princ. eod. tit. cum si. At de iure canonico, semper interruptit, vt quæ in mala fide
constituat, vt pulchrè voluit Bald. in d. l. ij. col. ij. vers. vlt. quæritur, C. de seru. & aqua.
& sequitur Franc. Cre. qui id dictum dicit sing. & à nemine pòderatum, sing. c. i. ut scis quod
præscriptio: vbi & id dicit esse de pane lucrando, ita enim loquitur.

*De eadem
re.*

37 ¶ Decimoquarto quæro, Quid si quis, tanquā procurator & nomine consanguinei vendito- Quid si cō
ris, offert pretiū emptori, petens eo se nomine ad retractū recipi, cum tamen eius rei manda- sanguineus
tum non haberet, sed ipse consanguineus post annum, id quod ab illo gestum est nomine post annū
ipsius, ratum habet, an id sit satis, vt obtineat, tanquam venerit intra annum, quod statim pri- ratificet o-
ma facie videri posset, quoniam ratihabitio mandato æquiparatur, & retro ad tempus actus biationem
trahitur, l. vlt. C. ad S. C. Macedo. & l. hoc iure, §. de iecit, ff. de reg. iu. & c. ratihabitionem, eo. ab alio fa-
rit. lib. vj. & ibi conxor. Id quæritur in iis, quæ requirunt speciale mandatum, l. quòd si de spe- Tam eius
ciali, ff. de mino. cum aliis concord. à me adductis sup. eadem glo. in xij. quæst. in princ. nomine.

38 ¶ Tu tamen dic nō esse audiendum, per tex. in l. bonorum, quæ est pe. & ibi Alb. Bar. Ang. & omnes, ff. re rat. hab. quo apertè probatur, id quod dictū est, tum demū procedere, & nō aliàs Ratiificatio
cum ratihabitio fit intra id tēpus, quo actus ratificatus fieri poterat: nā verba eius legis hæc debet si ri
sunt, Bonorū possessionem ab alia agnitam ratam haberi oportet eo tēpore, quo adhuc in ea intra tem-
causa sit, vt peti possit. Itaq; post centesimū diem ratum haberi nō potest. & est idem text. in pus, quo a-
l. vlt. ff. quis ord. in bon. pos. ser. Et est in simili tex. in l. j. in prin. iuncta gl. in verbo, quod mox, etus fieri
ff. de appel. recip. & in c. non solent, etiam in prin. iuncta glo. in verbo, mox, ij. q. vj. & voluit debuit.
gloss. in d. c. ratihabitionem, statim post princip. & ibi quoq; Dyn. & Guil. Monte Laud. & alia glo. in c. quàm sit, in verbo, petere. in fi. & ibi Ioan. Mona. Ioan. And. Petr. Ancha. Domi.
& Philip. Franc. de elect. lib. vj. & glo. in c. cupientes, §. quod si per xx. in verbo, propositā, eo.
tit.

89 ¶ Quibus illud vnū addiderim ex eo fonte id manasse, vt qui adherent appellationi ab alio
Adherere appella-
ni debe-
mus intra
tempora ap-
pellationis.

factæ simpliciter, vel etiā pro se & adherētibus, id ipsum facere debent intra tēpora appella-
di, aliqui nō admittūt vt per d.l. bonorū, vultū gl. in d.c. citas, & alioquin in verbo, adhe-
rentes in fi. & ibi etiā Gul. Laud. Archi. D.omi. & Philip. Fran. de elec. lib.vj. & D. à Rota. de
cif. ccxv. adherētes in nouis, & Bal. in d. Auth. hodie, col. ij. vers. quoniam nūquid aliquis, &
de appell. Fran. Arcet. in d.l. Pantoniū, col. ij. vers. & primò quod illud de acqui. har. & Gui.
Pap. dicta decif. Delp. ccccxxxvj. in lxxviij. q. De quo & tu vide Io. And. in c. j. col. pen. versif.

*Ratificatio renuntiatio-
nis appel-
lationis, in
tra tempora
ipsius fieri
debet.*

90 ¶ Et facit ad hanc nostram sententiam. quòd id tempus anni & diei, est de forma & solenni-
Et declaratio rei ob- tate consuetudinis, vt & alia huiusmodi tempora, ex sententia Bald. Saly. & Iafin. Auth. quæ
scure. supplicatio, per illum text. in illis verbis, nisi huc hac forma, iuncta gl. C. de precib. imp. offi. com-
Et purga- munitis alius similibus, & concord. à me collectis inf. eod. tit. §. iij. in glos. iij. nu. 3. & hanc sententiam
tiomora. fulcit. Ad eadem solennitas, quæ requiritur in actu, eadem quoque in ratificatione necessaria
Et protestatio. est, arg. l. si vt proponis, la. ij. C. de nupt. & l. nuptia, ff. de rit. nup. & per eos text. voluit Rom.
Eadem in ratificatio- consil. xij. viso factò proposito, col. vi. vers. ad secundum autem, & Philip. Dec. conf. cccc-
ne solenni- xxxij. pro vera resolutione, col. j. & consil. ccccxxxvj. in causa qua agitatur Mantuæ, col. ij.
tas, qua in vers. ad ista etiam respondetur. Et facit, quod tradit Bartol. in l. hæreses palam, §. sed quid
actu ipso. post, circa medium, ff. de testa. & Soc. consil. xcij. in causa domini Antonij, col. v. vers. con-
 firmatio enim, lib. iij. Igitur cum sit consanguineus extra tempus consuetudinis, quomodo
 poterit adhuc ratificare: cum ei defuit, quod est de forma ex solennitate retractus, vt scilicet
 intra annum fiat. Et id in nostro casu retractus expressè voluit Chass. in hoc tit. de retractu
 §. j. in verbo, le peut racheter, col. ij. vers. & in hoc casu, in postrema editione.

lib.j-

lib. j. vbi dicit, aliud esse ratificare, aliud id ipsum promittere. Ideo q; nō sufficere, vt quis, pmit-
rat ratū habere intra tempus, quo actus geri potest, nisi & id intra id tēpus faciat. Et id cōfir-
mant alia multa, quæ & nos collegimus in eo. fin. tit. seq. nu. 42. sed quorsum. cum multis seq.

*Aliud ra-
tificare, a-
liud idipsū
promitte-
re.*

- 92 ¶ Sed huic tamē sententiæ obstare videretur, q; promittens habere ratū, satis habet ratū, nec alia
rati habitio requiritur. l. si procuratorē absentē, cū glo. in verbo, ratū, ff. de procu. & l. si sine, §.
cū autē, & ibi gl. in verbo, nihil, ff. rem rat. hab. Bal. in l. j. col. ij. in vlt. oppo. C. de proc. Frā.
Are. conf. xc. in causa istorū, in prin. & iterū conf. c. longitudo, in j. dub. col. ij. vbi & alios citat,
& Lancel. Gal. qui id ex istis assumit, quod sup. diximus, in l. iij. §. Cato, col. ix. verfi. xij. ff. de
verb. obli. Sed ne fallaris, id non ita simpliciter probatur ex illis locis, sed illud tantū, quod si
quis mandauit, & promisit ratum se habiturum, non est opus alia rati habitio, cū solum
ipsum in datum per se sufficiat. Et idem si simpliciter mandauit. l. si procurator, in prin. &
iterum in §. Celsus, ff. de condi. indeb. Ideo etiam in isto nostro casu, si consanguineus cuius
mandasset, vt retraheret rem quampiam venditam à suo consanguineo, promittens ratum se
hunc retractum habiturum: certē tunc non opus est alia rati habitio. At si non præcesserit
mandatum, crederem non satis esse promittere ratū habiturum, nisi re vera ratum habuerit.

*Promittēs
ratificare,
satis habet
ratum.*

- 93 ¶ Quid autem (& hæc erit Decima quinta quæstio) si is, qui hanc oblationem fecit, habebat
mandatum expressum iam à tempore ipsius oblationis, sed de eo nō docuit nisi post annum.
Et hoc quoq; casu non esse satis opinor: quia paria sunt non facere, aut minus sufficienter fa-
cere intra tempus statutum, cū si quis iusto, verfi. si autem nullus, iuncta glo. in verbo, admitti,
de elect. lib. vj. Cuius Arg. Lapsus alleg. xxij. an sufficiat procuratorem, negat sufficere procu-
ratorem, præsentare intra quatuor menses, nisi & intra id tempus fidem faciat de mandato
patroni. Cui adde, esse item paria, non esse, & non apparere, l. duo sunt Titij, & ibi Bal. ff. de
testa. tutel. & c. solennitates, le j. de con. di. cum si. Ex quo sequitur, si non appareat intra tem-
pus, perinde esse, ac si id ipsum non fuisset intra idem tempus. Sed si mandatum, aut ratifica-
tio intra ipsum tēpus non extitisset, nihil actum fuisset, vt diximus in præcedenti quæst. Ergo
& idem, si de eo intra tempus non apparuerit. Paria enim sunt (vt resumamus) non esse in tē-
pore, & non apparere in tempore, per d. iura, & si. Et optime facit text. in l. de pupillo, §. qui
procuratorio, in illis verbis, etiam si verus sit procurator, ff. de no. ope. nunt. Ex quo Iaso. not.
in iij. not. quod etiam verus procurator repellitur, si non constet de mandato, & eam addu-
cit, quam diximus, rationem, quod paria sunt aliquid non esse, vel esse & non apparere. Et fa-
cit etiam ad supra dicta gl. in cle. causam, in verbo specialiter, in fi. de elect. & quod in eodem
casu scribit Thomas Fastolus in deci. Rotæ, causa xv. dubio xxxv. tertio dubitatur.

*Quid si ha-
bens man-
datum ad
retraben-
dum nō do-
cet de man-
dato nisi
post annū.*

- 94 ¶ Quod nota, quia fortē multi responderent contrarium. Nam etiam pro cōtraria sententia
facit, quod scribit Spe. tit. de procu. in iij. parte, §. j. verfi. sed si receptū erat, vbi in casu c. j. de
elect. lib. vj. Si aliquis (inquit) tanquam procurator alterius in termino sibi præstituto obiece-
rit crimina aduersus electum, & intra illud tempus non docuit de mandato, quod iam ante
habebat: quia fortē non recordabatur: nihil ei obstabit mandatum non fuisse exhibitum.
Sed tu hūc tamen omnino vide Alexand. consil. lxxvij. viso & diligenter ponderato, colum.
ij. verfi. sed præmissis non obstat cum multis seq. lib. v. quod iterum repetitur consil. xxvj. lib. vj.
& Franc. Rip. in c. cum M. ferrā. nu. 137. extrā de constit. & præterea, quæ ab eodem Spe. scri-
pta sunt in d. §. j. verfi. quid si appellans, & verfi. seq. d. tit. de procu. & Archid. in c. ij. de procu.
lib. vj. & Card. Flo. in cle. ij. in xvij. eadem q; vlt. quæst. eodem quoque tit. vbi multa videbis
ad hanc quæstionem pertinentia. & vide item D. à Rota, decisione cclxvij. nota quod vbi ad
requestam, in antiquis, & iterum decisione cccclxxxvj. quidam qui non erant, etiam in an-
tiquis. & Bartol. consil. lxxij. queritur utrū procurator.

- 95 ¶ Verū plus dubitationis est, & Decimosexto, an iste, qui alterius nomine facit hanc retra-
ctus oblationem, admittendus sit offerens cautionem de rato. Quod videtur, per text. in d. l.
de pupillo, §. qui procuratorio, ff. de no. oper. nunt. supra, in præcedenti quæst. alleg. vbi qui
nomine procuratorio nuntiat, si de mandato eius dubitatur, auditur, satisfaciens eam rem do-
minum ratam habiturum. Cuius autoritate scribit Bartol. in l. qui absentem, in ij. not. ff. de
procu. quod sicut, quando petitur aliquid in iudicio, requiritur cautio de rato, ita quoque
quando extra iudicium aliquid petitur. quod etiam dicit probare text. in d. l. qui absentem.
Et ita sentit, satis esse, cum dubitatur, caueri de rato, etiam in actibus extrajudicialibus.

*Quæst. an
admitta-
tur tertius
nomine con-
sanguinei
offerēs cau-
tionem da-
rato.*

- 96 ¶ In contrariū facit, quod scribit Bal. in rub. extrā de procu. col. ij. verfi. procurator ad prestā-
dum, quod procurator nō admittatur ad protestandū cum cautione rati. sed debet facere si
dem de mandato, per l. si quis inficiarius, ff. de posit. Porro idē Bal. in c. coram, col. ij. verfi. extrā
quæro, utrū extrā officio, de le. vtrū (inquit) ad protestandum debeat admitti pcurator, de cu-
ius

*Cautio ra-
ti an &
quando suf-
ficiat.*

ius mandato dubitatur, offerendo cautionem rati? Responde sic, si protestatio tendit ad iudicium, per d. l. qui abfentem, ff. de procur. Nam qui protestatur, partibus actoris fungitur, l. si res quam, ff. de euit. Sed si protestatio tendit ad dandum, vel soluendum, necesse est offerre instrumentum mandati, d. l. si quis inficiatus, quia in hoc debet præcisè constare de mandato, vt not. in l. non solum, §. qui alieno, ff. de procurat. Hec Bald. quem sequitur Ias. in d. §. qui procuratorio, in iij. not. Et ita videtur hic non satis esse, cauere de rato, sed faciendam esse fidem de mandato. Et vide, quæ dicam infra in §. vlt. huius tit. in gl. ij. in ij. item quæst. & Bald. consil. cxvij. quia plenissime, col. ij. versic. & in omnibus, lib. iij.

97 *Quest. an ad retractum requiratur speciale mandatum.*
An autem admittatur coniuncta persona.
An procurator ad lites.
 ¶ Caterum ex iis quæ dicta sunt, suboritur illud dubium (et erit Decima septima quæstio) an procurator generalis sit hic audiendus: an verò requiratur mandatum speciale: Id quod satis colligi potest, ex eo quod scribit Bald. d. conf. cxvij. col. ij. vers. sed remanent dubia, lib. iij. vbi allegat c. constitutus, extrà de in integ. rest. quod loquitur de casu nostri retractus. Sed & de hoc nuncupatim tractat Chasse. in postrema editione suorum commentariorum in consuet. Burgund. hoc eo. tit. in §. j. in verbo, *le peut rachapter*, col. ij. vers. sed an proximus, vbi videtur concludere, exigi mandatum speciale. Ided nec coniunctam personam esse audiendam sine mandato. Ibi eū vide, & quæ dicā infra, in eo. §. in gl. xliij. in verbo, *l'acheteur*, nu. 34. sed vtrū, & iterum in §. vlt. huius tit. gl. ij. in iij. q. Et adde, quod scribit Paul. Castr. in d. l. de pupillo, §. qui procuratorio, ad fi. ff. de ope. noui nunt. quod procurator generalis ad lites, nō potest interpellare, protestari, denuntiare. & sequitur Alex. consil. lxxvij. viso & diligenter, col. iij. vers. tertio corroborantur, lib. v. quod repetitur consil. xxvj. lib. vj. & Fran. Ripa in l. quod te, nu. 56. ff. si cert. pet. Neq; enim huiusmodi procurator ad lites, etiam si sit cum libera, potest recipere solutionem: vt dicemus infra, eo. §. gl. xlij. in verbo, *l'acheteur*, nu. 33. quod tamen intellige.

98 *De coniuncta persona.*
 ¶ Et quantum ad coniunctā personam, adde etiam tex. probantem eā non posse denuntiare, in l. tutor, in prin. & ibi not. Bal. ff. de minor. & voluit etiam Fel. in c. cum Mar. Ferra. col. xix. in vij. conclusionem, vers. hanc conclusionem, extrà de const. Et tex. qui videtur à diuerso probare coniunctam personam posse huiusmodi retractum intendere, in c. constitutus, in prin. cum dicitur, pro se ac fratre suo, & ibi gl. extrà de rest. in integ. Sed tu vide ibi Per. Anch. in j. not. & Pan. col. pe. vers. in gl. j. Illud autem in cōfesso est, quod si consanguineus sit minor, & præterea eius vitæ, vt meritò bonis ei interdici possit, id est prodigus, mente captus, aut furiosus: tunc coniuncta eius persona pro eo admittitur ad huiusmodi retractum, vti ad cetera omnia, quæ mandatū speciale requirūt, per l. patri, in princ. & ibi Bart. & Bal. ff. de minorib.

99 *Quid finis retractus annui consanguineus ratificet.*
 ¶ Et illud tamen memineris (vt redeamus ad id quod de speciali mādato dictū est) quod si id ceret requiratur, vti & ego censeo, nihil tamē impedit, quin etsi retractus oblatio facta fuerit ab alio sine speciali mādato, tamen intra tempus anni & diei ratum haberi possit à consanguineo, cuius nomine facta est, per l. quod si de speciali, §. j. ff. de min. & c. vlt. de iureiur. lib. vj. & c. j. de hom. eod. lib. vj. Bal. qui illum priorem tex. dicit not. & Salyc. in l. si maritus, C. mand. multis concor. à me traditis suprà, in hac eadem gl. in xij. q. in princ. Nec abs re diximus, intra tempus anni & diei, propter ea, quæ diximus suprà, eadem glo. nu. 88. tu tamen dic.

100 *Et si coniuncta persona possit, an requiratur ratificatio.*
 ¶ Et si quis fortè contenderit sufficere mandatum generale (vt nihil non apud nos controuersum est) ideoque & coniunctam personam indiscriminatim esse admittendam sine mandato, iuxta l. exigendi, C. de proc. hoc tamen sciat esse intelligendum, dummodò consanguineus postea ratificet, alioquin inutile sit, quod à coniuncto ita actum est, l. iij. §. sed & fortè, & ibi Bart. ff. iudi. solui, & l. diem, §. j. ff. de po. & l. j. C. quib. res iudi. non nocet. gloss. in l. fideius. for. in fi. ff. de nego. gest. Innoc. in c. auditis, extrà de elect. & in ca. accedens, de præb. Host. & Ioan. And. in c. ex parte Decani, & ibi quoque Bald. col. iij. vers. quæro nunquid, & Imol. col. j. de rescript. Bart. in l. qui mihi donatum, col. j. versic. quæro quid de coniuncta, ff. de donat. Alex. consil. xl. circa primum, in fi. lib. v. Franc. Are. consil. xxvj. factum super quo, col. pe. vers. circa quartum, Corn. consil. ciiij. constat, col. pen. lib. ij. Ias. in d. l. exigendi, col. ij. vers. duo decimo limita. Nec proinde satis sit ratificare, nisi id fiat intra annum à statuto in id præstitutum, secundum ea quæ diximus d. nu. 88.

101 *An pater pro filio sine mandato admittatur.*
 ¶ Et hæc procedūt in cæteris cōiunctis: verū pater pro filio admittendus est ad retractum, etiam si in id requireretur speciale mandatū, vt requiri censer Chasse. Nam is ea potest agere pro filio, quæ mandatū speciale exigunt, d. l. patri, in prin. & ibi Bal. ff. de mino. & voluit etiā Cyn. in d. l. exigendi, col. ij. in iij. quæst. C. de proc. & Io. And. in addi. Specu. tit. de coniuncta persona, col. vlt. Ang. in l. qui aliena, §. quanquam, ff. de neg. gest. Petr. Anchor. loquens in casu retractus, in c. constitutus, in j. not. extrà de rest. in integ. Philip. Decim. l. filius, num. 6. C. de pactis. At non filius pro patre id facere potest, vt colligitur ex d. l. f. n. s. & ibi Bald. & Philip.

Philip. Decius in ij. not. Et vide, quæ dicam infra in glof. xij. in verbo, *l'accepteur*. nume. 35. & An & si-
ita quidem. Nec tamen omittendum est etiam procuratorem, cum libera admittendum esse, *lius pro pa-*
ut aliàs semper in iis quæ sunt specialis mandati l. nam & nocere. & ibi glof. Bal. & Alexan. ff. *tre.*
de pact. cum aliis multis concor. à me congestis infra co. §. in dicta gl. xij. in verbo, *l'accepteur*, *An procu-*
nume. 31. an autem sit satis. *rator cum*
libera.

- 102 ¶ **ET POSTEA QUAM** eo peruenimus, quarto & DECIMO OCTAVO. An fa- *Quæst. an*
tis sit, eū, qui tanquam procurator cōsanguinei, facit hanc oblationem retractus, ostendere siue *madatum*
porrigere instrumentū mandati, an vero necesse sit, ut legat aut legendū prabeat. vide c. appel- *non modo*
latio, de appel. li. vj. vbi ita scribitur, Appellatio, quā in scriptis iudici, à quo appellare volebas, *ostendere,*
te porrexisse proponis, non potest ex eo, quod corā ipso lecta nō fuerit, rationabiliter impugna- *sed & le-*
ri. & ibi gl. in verbo, lecta, quæ & id trahit ad alios quosdā casus. & cle. causam, de elect. dū ibi *gere de-*
dicitur. porrecto vel perlecto, quasi scilicet alterū sufficiat. quod & ibi annotat gl. in verbo, per- *beat.*
lecto. Per quem tamen rex dicit Bart. in l. non solum, §. morte, col. vij. in materia protestationis
prohibitoria, ff. de noui oper. nunt. quod si quis denuntiat debitori debitoris, ne soluat, debet
ei ostendere instrumentum debiti, vel ei exemplum illius dimittere. Et idem dicit ipse Bart.
nisi quod nihil de exemplo dicit, in l. grege, §. j. col. ij. vers. aduerte quod si denuntiatio, ff. de
pign. & in l. qui in alterius, ff. de regu. iur. vbi omnia hæc copulat, scilicet, instrumentum osten-
dere, illud legere, & ipsius exemplar tradere. Sali. in l. mora, col. iij. vers. ex prædictis patet, ff. de
vfur. per l. si quis inficiatus, ff. de po. & alia iura. & Bal. consi. ccccxlvij. in puncto, col. j. lib. iij. Et
Soci si is est, in tract. fallen. reg. lxxix. in j. fallen. vbi idem dicit de cessionario, qui notificat de-
bitori, secundum l. iij. C. de nouat. ut scilicet legat instrumentum cessionis, vel exemplum eius
dimittat quod etiam dicit ipse Bart. quem non citat, in l. j. in prin. in xj. q. ff. de noui oper. nunt.
vbi tamen vtrunque ponit. ut scilicet ostendat, legatque instrumentum, & eius copiam (ut lo-
quitur) tradat per d. clem. causam.

- 103 ¶ **Idē Bar.** in d. §. morte, paulò postea quæ suprà diximus, videlicet vers. quæro an talis protesta-
tio, dicit, quod si quis tanquā procurator alterius facit protestationē, debet aduersariū certio-
rem facere de mandato, instrumentum illius ostendendo: sicut (ait) suprà, dixi de mādato, ar. d.
l. si quis inficiatus. Sed & postea quoque, scilicet col. xj. vers. tertio principaliter, dicit, quod cum
fitalicui protestatio, ut det vel faciat id, ad quod est obligatus facto alieno, ea debet fieri cū ex-
pressionē causæ, & notificatione, & ostensione instrumentorum, & ea legendo, vel exemplum
eorū dimittendo, per d. cle. causam. de elect. Et illum sequitur Ias. ibi, col. xiiij. vers. quarta con-
clusio. Subdit autem Bar. paulò post, Quod si desunt instrumenta, debet fieri fides per testes.

- 104 ¶ **Hucque etiam spectat,** quod tradit Pet. Anch. consi. cccclxxij. pro declaratione istorum trium,
ad fi. quod non censetur inducta notitia, siue scientia sententia, etiam si ostensa fuerit, nisi te-
nore illius perlecto, per d. cle. causam. & no. à Bar. in d. §. morte. Ideoque & interim non currit
tempus appellandi, ut dicit Ias. consi. clxx. super facto, col. pen. ver. tertio facit, lib. ij. vbi etiā al-
legat no. in d. cle. causam. & Spe. tit. de citat. post prin. & iterum tit. de appel. parte ij. §. qualiter,
vers. cautus dicit & Arch. in c. quā magnum, xxij. q. iij. qui tamen id non dicunt, sed il-
lud, quod non creditur ei, qui dicit se appellasse, nisi ostendat instrumentum appellationis. Sed
& Rebus. noster in tract. nominationum, in xiiij. q. nu. 120. ex his concludit, eum qui insinuat
litteras gradus, vel nominationes, eas debere legere, vel earum exemplum tradere. Et faciunt,
quæ in simili tradit Maria. consi. xxiiij. visis diligenter, col. ix. vers. tertio principaliter. & Alex.
consi. xcvi. visis processibus, col. pen. vers. superest, lib. ij.

- 105 ¶ **Ex quibus potest intelligi,** & in nostro casu eum qui tanquā procurator alterius facit oblatio-
nem retractus, debere instrumentum mandati ostendere, illudque legere, siue legendū dare, vel
ipsum exemplum tradere. Alioquin is nihil agit, nisi tamen stet per emptorē, quominus id fiat:
quia fortē cum iste procurator oblationē faceret, ostenderetque mandatum, & sead legēdum
pararetur, continuò aufugit. Nam tunc perquē habendum est, ac si lectū fuisset instrumentū,
ut in casu d. cle. causam. voluit Card. Flor. ibi, post Pau. Eleaz. in xiiij. q. Nā & videmus (inquit)
in simili, quod qui impedit, ne citatio ad eum perueniat, habetur pro citato, c. quoniam, §. porro,
extrā, ut lit. non contest. Et eum sequitur Barb. in d. cle. causam, col. xij. in paruis, vers. sed quid
si tu vis, & ipse Rebus. in d. xiiij. q. nu. 85. vbi & id tradit ad insinuationem gradus, vel nomina-
tionis. Et aliàs semper, cum per alium stat, quominus quid fiat, id vique pro facto habetur, in
ipsum præiudicium, l. Labeo scribit, si mihi bibliothecam, ff. de contrah. empt. & latē dicemus
infra, eo rit. §. xv. in verbo, *depuis la luit contestation*, nu. 7. idque perpetuum est. Et hīc etiam
vide quæ dicemus infra, §. j. in gl. j. nu. 8. quid autem si cum emptor, & seq.

- 106 ¶ **Quod autē dicitur** us de tradendo exēplari instrumenti id intellige, si emptor id postulet: aliās *Quid si em-*

*pro nō po-
sint ex em-
plar.*

enim satis est procuratori ostendere authenticum instrumentum, etiam si aliter eius exemplar non tradat. ut etiam apertè probat d. clem. causam, qua omnes in hac materia innituntur: & voluerunt Card. Flor. & alij ibi. & idem Card. in cle. constitutionem, §. in super, in fi. co. titu. & Do. à Rota deci. clxviii. si in causa, in nouis. & sequitur Fel. illos tantum, non etiam eum tex. citans in c. cum contingat, col. pen. vers. non obstat ratio, extrà de refer. & in c. cum Mar. Ferra. col. xx. ver. quarta conclusio, extrà de constit. vbi illum tex. citat & Franc. Rip. in l. quod te, nu. 62. ff. si cer. pet. & optimè facit, quod à Bar. responsum est consi. cccxx. domine Iacobe. & quod dicemus infra, vers. ab hinc iij. ad fi. atque ita vbique in id genus negotiis vtimur.

107
*Cuius ex-
pensis ex-
plar dari
debet.*

¶ Cuius autem expensis (ne id prætermittamus) debet dari id exemplum, cum dari debet, intelliges ex not. à glo. in d. clem. causam. in verbo, porrecto, & ibi Ioan. And. Zenzl. Guil. Laud. Pau. Eleaz. Ioan. Ligna. Antio. Cardin. Flor. in prin. in xxj. & iterum xxij. q. Imo. col. ix. super ea glos. Panorm. & Barb. atque etiam ex alia glos. in clem. j. vers. similiter, in verbo, oblatos. & ibi quoque Card. Flor. in v. q. & Imo. eiusdem clem. col. vlti. de appel. & glo. in clemen. sape, vers. non sic tamen, in verbo, pronuntiatio. & ibi etiam Cardin. Flor. in viij. q. & Imo. colum. x. nume. 59. & Geor. Nar. in repet. super glos. in verbo, formam, de verb. sign. Spec. titu. de libel. obla. §. j. vers. actoris, Cyn. in auth. offeratur, in vij. q. & ibi Bart. in j. quas. Alber. colum. ij. vers. sed nunquid actor, & Bal. col. j. C. de litis contest. Guliel. Cun. & Bal. in l. j. in prin. & ibi Ange. in §. j. ff. de eden. Rayn. Bart. Alber. & Ange. in l. ij. §. defendi, in fi. ff. quibus ex cau. in posses. eat. Bart. in l. j. in fi. C. de procur. Collec. in c. vlt. col. vlt. vers. sed quid iudex appellationis, extrà, de noui oper. nuntia. Ioan. Fantu. & Domin. in §. offeratur, iij. q. iij. & Panor. in c. j. in fi. extrà, de libel. oblat. & in c. ij. in iij. not. eo. tit. Lanfran. in repet. c. quoniam, in verbo, petitiones, in fi. de probat. Panor. in c. per tuas, col. vlti. & ibi Fely. col. ij. de testib. Pet. Ferra. tit. for. libel. in act. real. col. iij. vers. quid ergo si pars.

108
*An neces-
se sit osten-
dere man-
datum, e-
tiam si non
petatur.*

¶ SED CONSEQUENTER dubitari potest, & DECIMONONO vtrum, sicuti non necesse est procuratori tradere exemplar instrumenti mandati, nisi id petatur ab emptore, cum sit oblatio, ut diximus vers. ab hinc ij. nec quoque necessarium sit ostendere huiusmodi instrumentum, nisi etiam petatur. Quod placet Bal. loquenti de protestare nomine alieno, in c. Cumana, col. iij. vers. si quis protestatur, extrà de elect. Et idem in notario renunciantem parti laudum quod appellant, ut etiam non necesse sit instrumentum ostendere, nisi aduersarius petat, respondit Bart. d. consi. cccxx. domine Iacobe. Et idem in cessionario debiti denuntiantem debitori, ne illud soluat creditori, ut scilicet non necesse sit aliud quicquid ostendere, ac nec causam quidem huius denuntiationis exprimere, nisi petatur, tenent Spe. & Ioan. And. in addi. illius tit. de procur. parte j. §. vlti. col. quoque vlt. vers. sed nunquid sufficit. Et in procuratore denuntiantem emptionem domino nominae emptoris, ut non teneatur ostendere mandatum, Carol. Molen. in consuet. Parisien. tit. j. §. xij. glos. xj. nume. 2.

109
*Facere si
quid tene-
mur, intel-
ligitur, si
petatur.*

¶ Nam alias cum quis facere aliquid tenetur, intelligitur, si petatur ab aduersario, l. dies. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infec. & l. ij. §. quod ait, ff. quorum leg. & l. pero, §. vlti. ff. de leg. ij. & l. si quis filium, §. stipulatio, ff. de collat. bon. & l. ira stipulatus, & ibi Dyn. Batt. in vij. opp. x. partis, & iterum in vj. q. Ange. Imo. Raph. Co. Alex. & alij, ff. de verb. oblig. & c. j. ad fi. de sepul. lib. vj. cum aliis concord. traditis ab Alex. in d. l. ira stipulatus. & Phil. Dec. consi. ij. cuius super scriptio incipit. poena non committitur. col. ij. vers. sed tamen hoc non obstat. & à nobis abundantisimè supra, tit. huius vol. consuetudinum vj. §. x. qui est omnium eiusdem volu. lxxij. in verbo, offir. Nec videtur aliqua ratio differentie, ut quis potius non teneatur dare exemplar mandati, nisi petatur, quam id ipsum ostendere, nisi etiam petatur,

110

¶ Verum ipse Bal. in rub. C. de po. col. j. in iij. q. dicit, quod si quis repetat depositum, nomine & tanquam procurator alterius, non est necesse excipi, eum non esse procuratorem, quando petit extra iudicium, per tex. quem dicit not. in d. l. si quis inficiatus, ff. co. tit. in iudicio autem fecus. Ex quo vides in huiusmodi actibus extra iudicialibus, etiam si taceat, qui interpellatur, nec opponat de mandato, nihil ei obesse, nisi alter mandatum ostendat & hoc quoque non obsecutè sentiunt ij, quos citauimus in duabus præcedentibus questionibus, & quos etiam citabimus infra co. tit. §. vlt. gl. j. in verbo, *notificer au greffe*, nu. 4. incip. secundò quarto, & seq.

111

*Nisi cum
aliquid co-
sequi volu-
mus.*

¶ Et alias cum volumus aliquid consequi, ad quod consequendum debemus aliquid facere, tenemur id etiam non rogari facere: ut expressim voluit Bal. in c. licet, tit. fi. de feu. defunct. sit cont. inter dom. & agn. per tex. in l. si residuum, C. de distrac. pign. & sequitur la. in præl. feu. col. xxij. vers. quarto ad idem. & Philip. Dec. consi. cccxxj. plenè & subtiliter, col. ij. num. 11. Et bene facit, quod voluerunt Imo. & Alex. in addit. Bart. in l. stipulatio. §. si quis autem, ff. de ope. noui nunt. cum si. Est quæ apertè & euidentis discrimin inter ostensionem sue inhibitionis mandati

dati, & dationem exemplaris eiusdem. in primo enim casu nisi procurator ostendat instrumentum, nihil est cur ei credendum sit. In secundo verò iam facit, quod in se est. ostendendo instrumentum: nihilque est, quod aduersarius conqueri possit exemplar non fuisse sibi datum, nisi ipse petat.

- ¶ VIGESIMO** quæro, utrum istud tempus anni currat statim à vèditione facta, ante traditionem rei: an verò tum demum facta traditione. Quæ questio pendet ex eo, quod tractauimus suprà, eo. §. gl. ij. quæ est in verbo, *a vendu*, nu. 44. quid autem si quis vendidit, & multis seq. utrum scilicet retractus habeat locum in simplici vèditione sine traditione, an verò requiratur traditio, ut locum habeat. Sed vltima, quæ ibi diximus, posset videri non currere tempus consanguineis, nisi à traditione, per id quod voluerit Bar. Bal. Ang. Raph. Flor. Pau. Caf. Alex. Fran. Are. & Iaf. in l. si cui legetur. in prin. ff. de leg. j. quod si emptor promisit soluere pretiū intra certū tēpus, non ei currit tēpus, nisi à die rei traditæ, arg. l. tali, ff. de iure dor. & idem voluit ipse Bal. in l. vlti. §. j. ad si. ff. de rescin. vend. & in rub. C. de contrah. emp. col. vlt. in xxij. q. & Saly. in l. ij. in fi. eo. tit. & Pau. Cast. conf. c. cxvij. videtur dicendum quod tēpus. pauld ante h. lib. j. & Fran. Are. qui id dicit no. conf. xcij. consideratis, col. vlt. & Ang. Are. in §. actionum autem, col. iij. ver. vnum tamen tene menti. In ist. de act. vbi id dicit not. & menti tenendum. Soci. in l. si in diē, in prin. ff. de cond. & demon. Caro. Rui. conf. l. xij. xidendum est, post prin. lib. v. vbi & ex hoc in pulchro casu consuluit. & Guid. Pap. sing. d. ccc. lxxij. si res vendatur. vbi & ex hoc dicit, quod tēpus statutum à cōrahentibus ad redimendum rem venditā restituto pretio, non currit nisi à tēpore traditionis. de quo & nos dicemus infra, tit. seq. §. j. gl. ij. in verbo, *a tel temps*, nu. 63. ceterum & hīc.

Questio an tempus retractus currat statim à vèditione.

- ¶ Et** facit, quod in simili traditum est ab eodem Guid. Pap. deci. Delphi. clxv. sed iuxta, tempus anni & diei datum emptori ad fidelitatem præstandam domino, non currere statim à die emptionis sed tantum à die traditionis, siue adeptæ possessionis: per id, quod voluerūt Gul. Cun. Bal. Sal. Raph. Fulg. & Pau. Ca. in l. solennibus. C. de rei vend. huiusmodi tempus non currere non possidentibus. de quo dicto & nos quoque diximus suprà, in eadem glo. nu. 37 sed & facit, & seq. Et huc quoque pertinet, quod scribitur in c. cōmissa. de elect. lib. vj. annum promotionis ad sacros ordines non currere à tempore collationis siue impetrationis beneficij, sed adeptæ possessionis. Et quod sæpe aliàs tempus traditionis etiam in venditionibus spectandum sit, ex tex. in l. si aliena, in prin. & l. si is qui, §. si ex testamento, & l. iusto errore, §. & si possessionis. ff. de vscap. & l. ij. in prin. ff. de vsc. pro emp. Sicuti etiam in ceteris rebus, l. de diuisione. ff. fol. mat. & l. si ipsonus, in prin. ff. de donat. inter vir. & vxor.

- ¶ Nam** & contractus non omnino perfectus est ante traditionem, sed ab ea vltimam perfectionem accipit, l. j. & ibi gl. & Cyn. C. de penic. & commo. rei vend. & §. venditæ. In ist. de rer. diui. & c. cum Ioannes. circa prin. extrā de fide iust. gl. in §. j. in prin. In ist. de contrah. empt. Bald. in l. ab emptione. col. j. vers. tertio, ff. de pact. cum simil. Ex quo videmus simplicem venditionem sine traditione, non impedire, quin alij possimus rem eandem vendere, & eius dominium tradendo transferre, l. quoties, C. de rei vend. cum simil. atque etiam alteri obligare. l. vlt. §. Lucius, & ibi glo. in verbo, obligauit. ff. de donat. gl. in l. j. in verbo, perfectam. & ibi Andr. Barul. Bar. col. ij. vers. quæro dicitur hic. Bald. col. iij. vers. vltimo not. Lucas Pen. tum in j. not. col. vlt. super ea gl. & Ioan. Plat. col. j. vers. sed quæro res alteri, C. de iure fisci, lib. x. ex quibus Bar. dicit, illum tex. in d. §. Lucius, sing. & Alex. in addit. Bart. in l. si quis argentum, §. j. C. de donat. & Philip. Dec. conf. d. cxlvj. præposita, col. j. Hincque publicatis bonis cuiuspiam, publicatur res ab eo vendita, necdum tamen tradita, l. si fundus, ibi, nam & si vendideris, ff. loca. quem singul. & mirabilem dicit Ro. sing. ccccxxvij. nunquid consicatis. Et in casu huius retractus, ut non currat tempus ipsius ante traditionem, reuirt expressè Bal. in tract. Protomixeos, col. pen. vers. secundò, quia non constat. {& Aegid. Bellem. in c. constitutus, col. xj. vers. tertio dico. de resit. in integ.}

Contractus à traditione vltimam perfectionem accipit.

- ¶ Tu** tamen sequare, quæ diximus in d. verbo, *a vendu*, vbi suprà. Nam & Signo. expressim de hoc casu loquens conf. lxxxj. in questione vertente inter Nigrum, col. ij. vers. hīc sic positis: respondit, annum & diem huic retractui præstitutum, currere statim à tempore venditionis, ante traditionem rei, per l. sciendum, §. vlti. ff. de adilect. & quia cum lex disponit de tempore respectu actus, incipit id tempus currere statim à die illius actus, l. ait lex ff. ad leg. Aquil. & l. annus ff. de calumn. & l. mariti, §. sex mensium, ff. de adult. & l. j. §. dies, ff. de liber. agnosc. & l. vlti. ff. de manum. testa. Hæc Signo. quæ proximè accedunt ad casum nostræ consuetudinis, quæ quidem disponit de tempore anni & diei respectu huius actus, qui est vendere, cum dicit, *si auctum a vendu* &c.

- ¶ Sed** & Alber. in l. si filius familiās, §. cum fundum, pauld post medium, vers. item facit ad alium, ff. de verbor. obligat. expressè etiam dicit, in casu consuetudinis concedentis retractum

rei immobilis alienatæ in extraneum intra annum, huiusmodi tempus anni currere statim facta venditione non expectata traditione, tum per l. si sub cõditione, ff. de solut. tum quia traditio videtur habere necessariam consequentiam ad contractum, l. j. & l. ex empto in prin. ff. de contrah. emp. Ideoque ex tunc fictione Iuris videtur dominium translatum, arg. l. potior, & l. qui balneum, ff. qui potio. in pig. hab. Et idem quoque non obscure videtur voluisse Saly. post Cyn. in l. contra, in fin. C. de inoffi. testam.

- 117 ¶ Et facit quod tradunt Iaco. Aret. Ray. Cyn. Bart. Bald. Alber. & Saly. in l. assiduis, contra, aut verius præter gloss. ibi, in verbo, hypothecam, C. qui potio. in pign. habean. quod hypotheca dotis contrahitur ex die promissæ ipsius dotis, etiam si traditio longo post intervallo facta fuerit: cum illa trahatur ad diem promissionis, à qua necessariam consequentiam habuit, per l. j. ff. eod. Quod & idem voluerunt Cyn. & Alber. in l. cum tibi, C. eo. tit. Raph. Fulgos. consil. cccxvj. proponitur, col. j. & Pau. Cast. consil. cccxiiij. in causis, col. vlt. lib. j. & Socin. consil. cclxxix. pro investigatione, col. liij. vtrij. iij. & vlt. lib. ij. Stepha. Bertran. consil. ccciiij. visis duobus, in prin. libro j. Sed caue, quia id speciale est favore dotis. Aliàs enim secus est, dicta l. potior, ff. qui potio. in pigno. habean. & l. diuersis, C. eod. & l. Titius, ff. quæ res pigno. obliga. possunt. Sunt autem multæ consuetudines in Gallia, quæ circa hoc nostrum dubium expresse dispositum nunt quas videre poteris. Sed & vide, quæ dicuntur infra, in §. xxxvj. eod. emque vlti. huius titu. in gloss. ij. in xiiij. quæst.

118 ¶ VIGESIMO PRIMO quæro, quid si quis ita vendiderit, ut ius, aut dominium in emptorem non transferatur, nisi post mortem venditoris. Id enim fieri posse satis ostendit text. in l. j. C. vt actio. ab hæc. & gloss. in l. vt. in verbo, accommodauerat, C. de pact. & in l. hæreditas, C. de pactis conuen. & in l. j. ff. de testa. cum aliis multis concord. à me traditis in tract. primigeniorum in v. quæst. Et ego tres aut quatuor similes venditiones ita factas vidi. An igitur tunc tempus currat à tempore contractus, an verò à tempore mortis venditoris. Certè si retractus non compereret nisi à tempore traditionis, iuxta ea quæ dicta sunt in præcedenti quæst. frustra id in dubium reuocaretur, nisi diceretur, quod etiam hoc casu posset procedi ad traditionem ante tempus. hoc nuncupatum actio, ut ius percipiendorum fructuum differretur in tempus mortis venditoris. Sicuti & potest procedi ad traditionem rei legatæ ante mortem testatoris, à qua tamen legatum, & non antea vires assumit, l. Lucius Titius in testamento, ff. de lega. ij. & plenè dicemus in tracta. nostro de iure Constituti parte ij. ampliat. xxxij. Sed quia etiam mihi semper potior visa est ea sententia, quæ traditionem non requirit, ideo non mihi ociosum esse videtur & id quærere.

- 119 ¶ In quo sanè non ambigimus, quin, si contractus iste purus sit, sed cuius dominij aut percipiendorum fructuum ius dilatum sit in aliquod tempus aut mortis, aut aliud, competat retractus confestim contractui inito, non expectato tempore, vt de gabella, quæ debetur ex contractu, nuncupatum voluit Bar. in l. fancimus, in fi. per illum tex. & ibi quoque Ioan. Plat. circa mediu. C. de Consul. lib. xij. & Iaco à S. Georg. in tract. de Roydis, siue operis. col. x. num. 63. quid autem si contractus. Ex quo & ipse Plate. infert, quod præsens emptor gabellarum eam habeat, non qui erit eo tẽpore, in quod effectus venditionis dilatus est. Si ergo ius retractus iam competat, nihil videtur, quin tempus eius currat, si modo ex nostra priuata consuetudine, §. vlti. huius tit. contractus in acta relatus fuerit.

120 ¶ VIGESIMO SECVNDO quæro, quid si consanguineus proximior obtulit pretium emptori, quicquid non admittit, ideoque lis inter eos oritur, interimque annus exiit, tandem proximior liti renuntiat: an consanguineus remotior admitti debeat. Et certè si ob huiusmodi renuntiationem datum sit pretium, locus erit retractui non quidem rei primùm venditæ, sed huius actionis retractus intentatæ ab illo proximio re consanguineo, cui ob pretium renuntiatum est: per ea quæ diximus supra in gl. vij. in verbo, ou autres choses censées pour immeubles, num. 1. & 2. & rursum 32. ex quo infertur. & quæ dicemus infra in gl. xiiij. in verbo, ou equipollent. à vente. nu. 74. hæc autem quæ dicta sunt. At si consanguineus sponte sua nullo accepto pretio renuntiavit, nullus patet locus retractui aliorum consanguineorum, cum hæc renuntiatio ita facta nullo pacto æquipolleat venditioni, & annus venditionis iam effluxerit.

121 ¶ Ni forè de collusionione, perfidia, & prauaricatione ipsius proximioris appareat, ex eo quod in simili dicitur in l. cum qui, §. in popularibus, ff. de iureiur. & l. j. §. si tamen. ff. de lib. ho. exhi. & l. intra quatuor in prin. ff. de diuer. & temp. præscr. qui tex. ad hoc est optimus, & l. j. §. vlt. ff. de iure fisci. Quid enim, si proximior ideo hanc retractus oblationem fecit, vt ceteri consanguinei remotiores scientes se ab eo excludi atque summoueri ad retractum non accedant, vt in simili dicitur, in l. si pupilli, §. vlti. ff. de nego. gest. & in l. in commodato, §. sicut. ff. commod. cum

cum dicitur, suscepisset enim fortassis alius, si non suscepisset. Vix enim quisquam videns proximior iam ad oblationem retractus venisse, in iusque ob id emptorem vocasse, ad retrahendum se offerret. Quid igitur, si interim tempus retrahendi transcat, ac postea ipse proximior liti renuntiet: sicque ceteri maneant perpetuo illusi & exclusi?

- 122 ¶ Et idem quoque, si consanguineus non expresse renuntiavit liti, sed passus est se vinci, cum posset vincere. Neque enim id obesse debet ceteris consanguineis remotioribus, quin & ipsi admittantur, etiam lapsa retractus tempore, ut in præcedente casu. Nam licet aliàs valeat sententia lata aduersus tutorem non sponte ipsius, etiam si res immobilis pupilli ex ea sententia admittatur, propter autoritatem rei iudicatæ, l. sed si pecunia, quæ est iij. §. item queri. ff. de reb. cor. ex quo parata est via (ut dicunt Alb. & Bar. ibi) fraudandi minores, subiiciendo alium, qui rem eorum immobilem vendicet: hoc tamen intelligit Albe. ibi, nisi collusio detegatur, per l. j. & l. cum non iusto, ff. de collus. deteg. Cui adde iura supra in præcedenti versu allegata.

- 123 ¶ VIGESIMO TERTIO quæro, quid si bissextus sit in eo anno, qui consanguineo currit: an dies intercalaris ei proderit, ut scilicet annus eo die auctus exultimadus sit. Quod utique verum esse videtur, per tex. in l. ij. ff. de diuer. & temp. præscr. Nam & aliàs id biduum pro vno die habetur, l. iij. §. minorem, ff. de minor. & l. cum bissextus, ff. de verb. sign. & c. quæ fuit, extra eo. tit. Sed id tamen non omnino clarum est in nostro casu, quia illud procedit in fauorabilibus, non etiam in odiosis: ut per l. cum hæres, quæ est iij. §. Stichus si hæredi, ff. de statuli. voluit gl. in d. c. quæ fuit, in verbo, quasi pro vno, in fi. & ibi quoque Host. & Pan. & alia gl. in c. si propter, in verbo, primi anni, in fi. de reser. lib. vj. & in c. nullus, in gl. vlt. lv. dist. & Bal. qui gl. in d. c. si propter, dicit sing. in marg. in verbo, dies, in prin. Ideo hæc quæstio ex eo pendet, utrumne retractus sit fauorabilis, an odiosus: de quo latè diximus supra in præfat. huius tituli. vbi videre poteris. Tu autem hic vide quæ etiam de bissexto dicemus infra eo. §. iij. gl. ij. vers. vlti.

- 124 ¶ VIGESIMO QUARTO, quid si cum consanguineus adiret emptorem, ut ei offerret pretium, reperit iter occupatum ab hostibus, aut prædonibus, ut tutò transire non potuerit intra annum: an illi ob id, aut aliam quampiam difficultatem, subueniendum sit, quod videtur arg. l. si vehenda, §. idem iuris, ff. ad leg. Rhod. de iactu, & l. non exigimus, §. j. ff. si quis caution. & l. Celsus, §. j. ff. de recep. arbit. cum in finitis similib. à quibus difficultas excusatur, collectis à Recentioribus, post Antiquiores, in l. quod te, ff. si cer. per. Sed hæc quidem omnia procedunt, cum tractamus de damno vitando. Quod si lucrum consecretur, tunc difficultas nihil nos excusatur, ut voluisse videtur gl. in l. usufructu constituto, quæ est iij. C. de usufruct. per l. vxori, la j. ff. de usufr. leg. & Bal. in l. ij. per tex. ibi, C. de usufr. & fruct. leg. & expressissimè voluit Fran. Ripa, in dicta l. quod te. num. 49. Et bene facit, ut & ipse dicit, tex. in l. sciendum, ff. ex quibus causis maior. vbi scribitur, in iis casibus restitutionis auxilium maioribus datur, in quibus rei duntaxat sære persequenda gratia queruntur: non & cum lucri faciendi ex alterius damno auxilium sibi impartiri desiderant.

- 125 ¶ Certum est autem, consanguineos venientes ad retractum, tractare de lucro captando, ex sententia Inno. Host. & Ioan. And. in c. constitutus, col. ij. in verbo, offerre. & ibi quoque Aegid. Bella. & Pet. Anch. in viij. notab. extra de integ. restit. vbi loquentes in casu d. c. constitutus, quod loquitur de hac nostra consuetudine, dicunt, minori subueniri, etiam in lucro, & ibi aperte simè Panor. col. ij. in vj. not. & Bart. etiam loquentis in casu d. c. constitutus, in l. vlt. in fi. C. in quib. cau. in integ. restit. & in l. etiam, la ij. in fi. ff. de minor. & Alex. consil. lxx. quoniam omne datum, Phil. vj. vers. nonò dictum statutum, lib. vj. quod repetitur consil. cxix. eod. lib. & Philip. Dec. consil. cccclvj. viso consil. col. ij.

- 126 ¶ Quod & hac ratione probatur, quòd qui agit de conseruando iure speciali, is de lucro captando agit testimonio gl. in l. ij. §. j. in verbo, conserues, in fi. & ibi Ange. & Lancel. Dec. ff. de iudi. & Fran. Ripa, in l. centurio, col. ix. nu. 25. ff. de vulg. & pup. & in l. filius familiars, §. diui, nu. 82. ff. de leg. j. Sed & videmus quòd qui certat de beneficio, is de lucro captando certat: ut probat tex. in c. dudum, ibi, vbi de lucro D. G. tantum agitur. & ibi Demi. col. j. vers. no. quòd vbi agitur. & Phil. Fran. qui eum tex. dicit sing. in x. not. de præb. lib. vj. Sed tu interim vide super hac quæstione, quæ dicemus infra, eo. tit. §. iij. gl. iij. nu. 5. quid tamen, & seq.

- 127 ¶ VIGESIMO QUINTO, Titius vendit Sæpronio fundum ea lege: ut possit eum redimere intra tres annos: Titius ipse duobus mensibus ante id tempus trium annorum vendit eundem Sæpronio eam facultatem redimendi: certum est, in venditione huiusmodi facultatis locum esse retractui, ex sententia Alexan. consil. xxvij. attentis, ad fi. lib. iij. & diximus supra in gloss. vj. in verbo, ou autres choses, num. 32. ex quo inferitur, nunc ergo quæritur, utrum consan-

guineus Titij, volens retrahere huiusmodi facultatem, & cōsequenter viillius fundum primo loco venditum, debeat venire intra illud tempus trium annorum: an verò etiam possit post id tempus, scilicet intra annum à venditione illius facultatis. Quod videtur, per hanc nostrā consuetudinem, quā dat annum ad retrahendum. Et ita aliquādo fuit iudicatum à quopiam iudice huius nostrę Pictavię De quo interrogatus, respondi, mihi videri eum malè iudicasse. Nam lapsu eorum trium annorum extincta est illa facultas, nec licuit postea retrahere: vt respondit Ang. consi. cxcix. Titius rem quam emit & dicemus latè tit. seq. §. j. gl. ij. in verbo, *à tel temps*, nume. 40. quid autem si huic, & multis seq. Quomodo ergo poterit eam facultatem extinctam lapsu illius temporis, aut fundum vi illius redimere: cum quod extinctum est, amplius nō sit, l. quoties, §. vlti. & l. qui vsu fructum, in prin. ff. de vsu fruct. & l. repetita, §. rei mutatione, & l. quid tamen, §. j. ff. quib. mod. vsu fruct. amit.

128 ¶ Nam & venditio, quā de huiusmodi facultate facta est, nullo pacto eius tēpus prorogauit. Quod vt clarè intelligas, Fac Titium eam facultatem vendidisse alteri tertio, non emptori fundi dicēs, consanguineum Titij, qui eam facultatem ab illo tertio retraxit, posse intra annum quidem venditionis illius facultatis, sed post illud tempus trium annorum, redimere fundū à Sempronio emptore. Et certè nemo, nisi prorsus à communi rerum sensu alienus, id dixerit, Quid autem interest, quantum ad tempus facultatis, venditor eam alteri venderit, an emptori? Et si aliter diceremus in hoc casu nostro, consanguineus plus consequeretur, quàm venditor haberet ante venditionem, aut emptor etiam ipsius facultatis: nempe quòd posset retrahere post tempus facultatis, cum venditor aut emptor eiusdem non potuisset. quod minimè dicendum est, vt expressim voluerunt Cyn. Ang. & Pau. Cast. in l. si maritus, C. de inoff. testa. & latè diximus suprà §. j. in dicta gl. vij. in verbo, *en autres choses*, nu. 65. verum Cy. Igitur quod hūc de anno dicitur in nostra consuetudine, intelligitur nisi interim res ipsa extingatur. nam & quod extinctum est, cedi non potest, l. decem. ff. de verb. oblig. & c. ad dissoluendum. extrā, de despon. impub. & dicemus latius infrā, §. xxvj. gl. j. nu. 56. incip. decimotertiò quod extinctū est. Et vide etiam quā dicam infrā in fi. huius tit. q. xxxj.

129 ¶ VIGESIMO SEXTO quāro, quid si emptor præsens non sit, cui hæc obligatio fieri possit, nec habet domicilium, nec uxorem, nec procuratorem: vtrum interim currat id tempus consanguineo? Et non currere astruit tex. in l. quòd si nolit, §. in causā, ff. de adil. edic. & in simili in l. cum quidam, §. si pupillo. ff. de vsur. Sed tu hic vide, quā dicam infrā eo. §. in glos. xij. in verbo, *l'accepteur*, nume. 21. quid denique, & latius, §. ix. in glos. vlt. quā est in filiis §. num. 17. sed quid si ignoratur, & multis seq. vsque ad fi. eius glos. vbi etiam reperies, quid tunc consanguineo faciendum est.

ET IOVR,

ET DIEM, GLO. XI.

Dies naturalis.
Mane.

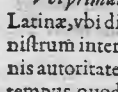
E ANNO, quādam in gl. superiore diximus: nunc & de die alia quādam dicenda ducimus. Diem igitur habemus & naturalem, & ciuilem. Naturalis, vt à Censorino scriptum est ad Q. Cerellium, tempus dicitur ab oriente sole ad solis occasum: cuius principium Mane appellauēre antiqui, vel quia tunc manat ab oriente dies, vt tradit Varro lib. v. de Ling. Latina, vel quia ab inferis locis, id est à Manibus, veniat: aut (quod verius existimat Macrobius lib. j. Saturnal. cap. 3.) boni ominis causa. Mane enim veteres bonum dicebant: vnde Dij ipsi inferi Manes dicti sunt, quos bonos putabant: cuius contrarium est Immane: vt immanis belua, immane facinus. De quo etiam per Seruium enarrantem illud iij. Aeneid.

— Stant Manibus ære.

Manij.

Porro Caius Titius Probus in

Suprema tempestas.
Meridies.
Accensus.

Epitome x. lib. Valerij Maximi (nisi sit supposititijs liber) tradit Manios dictos qui mane editi erant, vel ominis causa, quasi boni. Manum enim (inquit) antiqui bonū dicebant, quod & Varro vbi suprà scripserat. Occasus verò suprema tempestas dicebatur: vnde illud ex Duodecim Tabularum legibus, quas Decemuirales nuncupamus, apud Macrobiū & Censorinū, Suprema tempestas solis occasus esto. Ortus autem & occasus tantum noti sunt in ipsis legibus Duodecim Tabularum: sed post aliquot annos adiectus est meridies, Accensus Consulū in pronuntians, vt scribit Plin. lib. vij. c. lx eodem quē vlt. Ex quo hic versus,

Vbi primum Accensus clamaris meridiem.

Ciuilis dies.

quem citat Varro lib. ij. Linguz Latine, vbi dicit, præconem Accensum dictum, quòd acciebat. Asconius autem Accensum ministrum interpretatur. Aliter Nonius Marcellus capite de Doctorum indagine, ipsius Varro, nis autoritate de Vita patrum lib. iij. Ciuilis verò dies (vt ad Censorinū reuertamur) vocatur tempus, quod sit vno celi circumactu, quo dies verus & nox continetur: vt cum diximus, aliquem dies xxx. tantum vixisse, relinquunt etiam noctes intelligere. Huiusmodi dies, sicut memorant Varro in lib. Rerum humanarum, Tullius in Auguralibus, Plin. lib. ij. c. lxxxix. Aulus Gel. in lib. quos Noctes Atticas inscripsit, quas verius luces dixeris, l. ij. c. ij. Seruius Maurus, aut vt alij vocāt, Marius in li. j. Aenei. Macrobius, quo loco suprà citauimus, & ipse Cæstinius & Beda

& Beda in lib. de ratione temporū, c. ij. & iterum lib. de Natura rerū, c. v. atque etiam è nostris Accursius post Io. antiquū glossatorē in l. more, ff. de feriis, & Io. And. in c. cōsultuit, col. ij. extrā de offi. deleg. alij aliter obseruauerunt. Babylonij, & Persæ inter duos solis exortus, id est, à solis exortu ad exortū eiusdē astri, diē statuerūt. Id quod ab Hebræis sumptissē videtur, quibus dies cōputabatur à mane vsque in mane, vt tradit Diuus Aug. lib. ij. de Genesi aduersus Manichæos, interpretās illud principij Genesim, Et factū est vespere & mane dies vnus. Quāquā Chryso. in Matth. Homil. lxxxj. post prin. tradit Iudæos à vespere semper dies numerare solitos. Sed & Athenienses inter duos occasus, videlicet ab occasu ad occasum, Quos secuti Manichæi, cōsecbāt diē à vespere incipere, vt scribit Aug. vbi supra. Id quod etiam Galli antiquitus facere cōsueuerūt. Hi enim spatia oranis tēporis nō numero dierū, sed noctiū definiebāt, & dies natales & mēsiū initia sic obseruabāt, vt noctē dies subsequeretur, vt scribit Cæsar lib. vj. de bello Gallico. Vmbri & Hetrusci à meridie in meridiem. Romani, Aegyptij, & Hipparchij à media nocte ad mediā noctē proximā. Itaque Pau. Iuris. in d. l. more, hac scribit: More Romanorū dies à media nocte incipit, & sequētis noctis media parte finitur. Itaque quod in his 24. horis, id est duabus dimidiatis noctibus & luce media actum est, perinde est quasi quauis hora lucis actū est. Quæ eadem propè verba reperuntur in d. c. cōsultuit. De hoc ciuili Romanorū diē, Gellius non dubitat V. Virgil. intellexisse non expōsitē quidem arque apertē, sed vt hominē decuit pōeticas res agentem, recondita & quasi operta veteris iuris significatione, cū scribit lib. v. Aeneid.

— Torquet medios nox humidā cursus:

Et me saurus equis oriens efflauit anhelis.

Vbi & hoc annotauit Seruius, qui tamen in alijs multis disjdet à cæteris scriptoribus.

¶ Cuius rei rationes plurimas adducit Plutarchus ille Polyhistor, Problematum Romanorum cap. lxxxiiiij. Cur, inquit, diei principium de media nocte numerat? An quod reipublica ab initio militari more & instituto constituta est? In re autē militari multa noctū vtiliter occupatur. An diei ortū agendi principium esse voluerunt, noctē verò cōsiliij & apparationis? Oportet autem preparatos rem aggredi, non agentes preparari. vt Myson ad Chilonem, vnum de septē, dixisse fertur, dum per hyemē vannum conficeret. An quemadmodum merides finis est multis rei publicæ gerendæ, sic noctem intempestam actionū omnium initij oportere statuerunt? Cuius rei maximum argumentū est magistratum Romanū post meridiem fœdus facere non solere. An occasu quidem & ortu principij & finem diei capere licet? Nam si multitudinis indiciū principij diei, cū sol emergere cōperit, noctis verò initium, cū penitus occiderit, terminauerimus: æqualitatem diei ac noctis (quod æquinoctium dicimus) non habebimus. Quā enim noctem diei parem maximē videmus, ea die, cui cōparatur, solis spatio ac magnitudine breuior reperitur. Nam quod Mathematici afferunt, & huic rei medicinam afferentes diei ac noctis verissimam rationem constituunt, centrum solis cū finientem attingat, omnē euidētiā, & claritatem funditus tollit. Necesse est enim accidere, cū multū in lucis etiā sub terra sit, & nos radijs suis iam sol vndique collustret, vt diem nondum esse fateamur. Quare cū ob dictas causas ortus diei & occasus principium difficillimē capi possit, relinquitur, vt aut medium diem, aut median noctem principium diei statuamus. Potius autem secundum: fertur enim à nobis sol à meridie ad occasum à media verò nocte ad orientem ad nos redit. Hac ille.

Dies ortus
agendi, nox
cōsiliij.

¶ Dies ergo naturalis, ex antiquorum sententia (vt repetamus) id tempus dicitur, quod à luce est ad tenebras: cuiusmodi vulgus omne diem simpliciter nuncupat, vt tradit Plutarchus in eo loco, & Pli. d. c. lxxix. lib. ij. & è nostris Bal. qui ex eo hanc diem vulgarem nomine peculiari appellat, in c. ij. de fer. Sed & sacra litera statim circa initia Genesim, Viuisit (inquiunt) lucem à tenebris, appellauitque lucem, diem: tenebras, noctem. Vnde illud Ambrosij,

Qui mane iunctum vespere Diem vocari præcipit.

Hunc quoque diem nonnulli è nostris perperam vocāt artificialem. Et de eo loquitur tex. in l. j. vers. nec verò, & ibi Ang. no. c. de custo. reo. quem & expendit & dicit no. Bal. in sua Marg. in verbo, dies, ad id quidem, quod dies dum distinguitur à nocte, incipit à primo solis ortu & definit in eius occasu, vbi & nox incipit. Quod facit ad statuta grauius puniētia delicta noctu commissis. De quo etiam per Bar. in l. Titius, §. Lucius, & ibi quoque Bal. Ang. Imo. Raph. Co. Alex. Fran. Are. & Ias. ff. de lib. & posth. eundem Bart. in l. aut facta, §. tempus, & ibi latē Alex. in addit. ipsius, ff. de pen. & in l. qui duos, §. j. ff. de manu. testa. Io. And. Card. Flor. Panor. Ioan. Ana. & Feli. latē in c. si perfodiens, vbi etiam est bonus tex. extrā de homic. Bal. Ang. Alb. Pau. Cast. & Alex. in d. l. more, ff. de fer. Alb. in ij. parte statutorum, q. xix. deinde quarto, statuto cauetur, Alber. Gand. in tra. & malef. in tit. de penis, nu. 42. præterea pone contineri, Ang. Are. in tra. & malef. in verbo, de nocte vt mandatum est, in prin. & ibi Augu. Ari. in addit.

Dies natu-
ralis.
Dies vulga-
ris.

Dies artifi-
cialis.

¶ Hic tamen dies vulgaris, ne id omittam, per statuta terrarū potest aliter præscribi, augeri, vel minui, vt scilicet dies cōsecrari esse vsque ad primū vel secundum sonū campanæ, deinde verò finitus.

Dies à fra-
tutis præfi-
nitus.

nox vt videre licet apud Io. And. & Pan. in d. c. si perfodiens, de homic. Alb. in d. l. more, ad fin. ff. de fer. Bar. Bal. & Ro. in l. j. §. hoc autem senatusconsultum, ff. de S. C. Sylla. Bal. in l. vlti. & ibi quoque Sal. & Philip. Cor. C. de his quib. vt indig. & ipsum Bal. in c. vlt. col. iij. versu. add. quod quando, de offi. deleg. Ang. in l. si quis mortis, §. furdus, eodem quoque tit. & consil. cxciiij. visis processibus, col. vlt. versu. videamus igitur, Sal. in l. minorem, col. ij. versu. quaro, tunc quando dicemus, C. de transact. Pet. Anch. in repet. c. j. char. 63. in paruis, versu. in ista materia, extra de constit. Ang. Arc. & Augu. Ari. in dicto tract. malefi. vbi supra. Ex quo forte aliqui ex nostris hunc diem (quod iam diximus) artificialem appellant.

Dies ciuili. 5 ¶ Dies autē ciuili est spatiū 24. horarū, quibus scilicet reuolutio totius cēli absoluitur. Duodecim enim signa sunt in zodiaco, ac singula, si ortū simul & occasum consideremus, binas horas occupāt. At nunc vulgus diē hunc, qui huiusmodi 24. horarū spatio conficitur, naturalē, erranter appellat: & ipsum quoque, vt sepe aliās, secutus nosster Accur. Pau. Ca. i Roma. §. & Iason, de quo magis miror, in d. l. more, & idem rursus Accur. in l. idē quoque, ff. de vfu. & in l. ij. §. cuiusque, & ibi quoque Bar. ff. de ver. sign. & in l. j. ff. de op. lib. & in §. hinc nobis, in prin. in auth. de her. & Falc. Bene. Plumb. in l. j. ff. de manum. & nostrates vbiq. preter Alc. in d. §. cuiusque, & ex externis quoque scriptoribus ita intelligit Bocarius de Genealogia deorū lib. j. c. xxxiij. Pet. Lombardus in ij. sent. dist. xij. Nic. Lyren. Gen. i. c. & omnes ferē nostrā tempestatis scriptores.

Dies legalis. 6 ¶ Ceterū Pau. Ca. in d. l. more. & postea ipse Ias. alias tres diērum species, præter suprà dictas, descripterunt, videlicet legalē siue emergentē: alterā cōuentiōnalem: tertīā ecclēsiasticā. Legalis (inquunt) ea dicitur, quæ cōputatur de momento ad momentū, & eodē illo momento definit, quo incēpit: vt si hac hora, quæcunque ea sit, promittas aliquid facere intra vnū diē, is quidem dies, qui nunc incipit quū promittis, definit die procedente eadem illa hora, l. iij. §. minorē, ff. de min. & d. l. j. ff. de manum. & l. j. §. dies, versu. quid ergo, cū gl. ff. quan. app. sit, & l. in omnibus, ff. de act. & obl. & auth. hodie, & ibi not. C. de app. & de hoc multa per Bal. in d. c. ij. extra de fer.

Dies cōventionalis. 7 ¶ Dies cōventionalis est, de quo inter contrahentes conuenit. De quo ipse Pau. dicit loqui tex. in l. eum qui certatur, in prin. ff. de verb. oblig. Ideo si partes de certa forma diei conueniunt ea seruanda est. Contractus enim ex conuentione partium leges accipiunt, l. j. §. si conuenit, ff. de po. & l. in cōventionalibus, ff. de verb. oblig. & l. contractus, ff. de reg. iur. Quod si nihil dictum est, sed simpliciter de aliquo die actū est, intelligitur de die naturali 24. horarum, (ita enim hunc appellat, vt iam diximus, qui & noctem comprehendit) d. l. eum qui certatur, & §. in diem, Instit. de verb. oblig. Adicit & Ias. rationem, quia verba simpliciter prolata, debent intelligi naturaliter, & non ciuilitate, l. vlti. C. de his qui veni. æta. impe. cum simi. Quæ ratio non admodum tuta est, propter ea quæ suprà diximus, hunc diem non naturalem dici. Sed vt cūquis fit de hac ratione, id tamen verum esse puto, quod dictum est: idque affirmat Archi. in c. quod à patribus, in verbo, sabbati, lxxv. dist. vbi & ex hoc infert, quod si quis promiserit & iurauerit se quicquam daturum aut facturum aliquo certo die, non erit periturus, si id dederit feceritve intra mediam noctem sequentem illum diem, & alleg. glo. quæ idem voluit, in c. j. de conse. dist. iij. in prin. & hoc sequitur Bal. in c. ego N. col. j. extra de iure iur. & Domin. in c. consuluit, col. pen. & ibi quoque Dec. extra de offic. deleg. & Fel. in c. ecclēsia sanctæ Mariæ, col. xix. ver. quinta declaratio, extra de constit. Id quæ etiam ita in sanctis literis intelligitur, vt tradit D. August. in Psal. lxx. illud interpretans, Tota die salutem tuam &c.

Contractus nocte factus, ex die designari potest. 8 ¶ Et huc pertinet, quod à multis dicitur, quod si partes noctū contractum iniierunt, quod facere possunt, l. non minorem. C. de transact. de eoque fuerit notarius rogatus instrumentū conficere, potest si notarius diem huic inscribere, sine mentione noctis: nec id agens falsum committit. Inno. & alij post eum in d. c. consuluit, extra de offic. deleg. Bal. qui id dicit singu. Imo. & Franc. Aret. in l. qua ætate, ff. de testam. idem Bal. in d. l. non minorem, in prin. & ibi quoque Pau. Cast. & Iason, & ipse Bal. Ange. & Alexan. in d. l. more, ff. de fer. Bald. in d. l. vlti. C. de his quib. vt indig. & in dicto cap. ij. extra de fer. Ioan. Plat. in l. j. col. ij. versu. sed nunquid cū notarius, C. de apo. pub. lib. x. Alex. consil. exc. plura narrata sunt, col. v. versu. præterea illud, libro vj. Et facit, quod in simili tradit Bal. in rub. extra de offic. deleg. col. iij. versu. item not. quod citatus. Verum ipse Bal. in dicto c. consuluit, col. ij. versu. quaro quando contractus, dicit, quod licet id verum sit, quod diximus: tutius tamen est, vt notarius inscribat horam noctis, vt ex eo appareat, vtrū diei, præcedenti, an sequenti, actus attributur, propter statuta, quæ permittunt concordiam fieri intra certos quosdam dies.

Thracum vasisit. 9 ¶ Ex his autem facillè apparet, non immeritò fuisse accusatos ab Ephoro Cumæo, Tullio lib. Offic. j. Strabone lib. ix. Geographiæ, & Polyæno lib. vij. Stratagematum ad Antoninum & Verum Imperatores. & Zenodoro in adagiorū collectaneis. Thracē illos, qui pactis cum hostibus aliquot

bus aliquot dierum induciis, nihilo secius noctu populabantur agros hostiū: quod cum quererentur aduersarij, tanquam inducias illi violassent, responderunt, nihil prater pacta fecisse: dies enim pepigisse, noctu autem tantum incurfasse, dicentes. Ex quo ipsi Ephorus, Strabo, Zenodotus ortum esse illud prouerbum scribunt, *ἡ νύκτα παρ' ἑσπερας*, id est, Thraciū cōmentum, aduersus eos qui pacta eludunt callido commento. Nam cum de diebus simpliciter pactum eisset, nec de noctibus quicquā actum fuisset, intelligendum erat de diebus, qui & noctes comprehendunt, vt diximus. Cuius rei etiam mentionem facit ē nostris Pet. Anch. in repet. d. c. j. in v. q. prim. in fi. videlicet in xv. char. in paruis, vers. in hac quaestione, extrā de constit. j. Et idem quoque factitasse Chalcedonios aduersus Byzātiōs tradit idem ipse Polyzēnus lib. vj. eiusdem operis stratagematum. Sed & contra eos faciebat. quod in his, quæ pariter die noctūque fieri possunt, in dubio intelligendum est de huiusmodi die xliiij. horarum, qui & noctem cōtinet, vt diximus suprà vers. abhinc 2. Atque etiam not. Bal. qui hoc dicit not. in d. l. more, per eū tex. & ibi quoque Ias. ff. de fer. Quin casus est expressus, inducias esse seruandas etiam noctis tempore, in c. j. in verbo, post occasum solis. vbi & hoc not. Anto. extrā de treuga & pace.

*Thraciū
cōmentum*

- 10 ¶ Sed hoc tamen primū tempera, vt non procedat, vbi fraus aliqua cōmitti posset, si intellige- *Nox in*
re minus noctem cōprehendi, vt expressius voluit Bal. in d. c. ego N. col. j. de iure iur. vbi & hoc *die non in-*
dicit cōmitti arbitrio boni viri, & ita intelligendā esse gl. in d. l. more, ff. de fer. quæ dicit actū *teliguntur*
videri, vt debitor die soluatur, non nocte. De quo etiā per Gul. Cun. Bar. Alb. Bal. Ang. Pau. Cast. *vbi fraus*
& Roma. & Recentiores ibi, ita eam gl. intelligentes, & Bal. in l. acceptā, in ij. q. C. de vsur. Saly. *subesse po-*
in d. l. non minorem. C. de transact. Panor. in d. c. ij. col. ij. vers. & hoc intellige. extrā de fer. Nēpe *test.*
quod noctu vix dignosci potest, probāne sit moneta, quam debitor vult soluere an reproba.

- 11 ¶ Secundū intellige & generalius nō procedere quando subiecta materia aliter suaderet. Ver- *Nec quan-*
bi gratia, si paterfamilias simpliciter conduxit operarios pro aliquo certo salario singulis *do materia*
busque diebus: intelligitur de illis diebus, quos vulgus artificiales vocat, id est, si summo mane *subiecta dis-*
ad vesp̄as, & non de diebus vigintiquatuor horarum, qui scilicet noctes continent: quia hu- *suadet.*
iusmodi operā non solent noctis tempore præstari, secundum Azo in Summa, C. de oper. lib.
& Alb. in d. l. more, & est bonus tex. in d. l. j. & in l. medicus, ff. de oper. liber. & in l. ij. in fi. ff. de
ann. leg. Nam & Bal. in d. c. j. de treug. & pace, dicit, quod tum demum appellatio diei simpli-
citer prolata intelligitur de die naturali, id est, vt ipse intelligit, in quo nox continetur, si ei
adaptari possit non aliās, vt in d. c. consuluit. de offi. deleg. Feder. autem Senen. consil. xliiij. fa-
ctum tale est, statuto cauerut, tradit quod si statutum punit delictum commissum die sacro
Diuo Ioanni, is qui nocte media eius diei deliquit, non est ea pœna statuti puniendus: quo-
niam huiusmodi statutum videtur factum ob reuerentiam eius sancti, cuius festum vesp̄is
finitum est, per not. in c. alma, quod est vlt. §. adiicimus. de sent. ex com. lib. vj. & idem penē vo-
luit consil. cclvj. quod est eiusdem initij, & sequuntur Ro. Pau. Cast. Alex. & Ias. qui & alias ra-
iones addit, in d. l. more. & Fel. in d. c. consuluit, col. iij. & ibi quoque Dec. & idem Fel. in d. c. si
perfodiens. de homi. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. xvij. vers. quinta declaratio, ibi, scias ta-
men, de constit. & Catel. Corta, in memor. diem, col. vlt.

- 12 ¶ Ex quibus potes intelligere, an oblatio retractus, de qua hæc nostra cōsuetudo loquitur, no- *Oblatio re-*
ctu fieri possit, fortē ante noctē mediā postremi illius diei eius temporis, quod datur ad retra- *tractus, an*
hendū: & similiter oblatio pecuniarū, quæ debet fieri intra octo dies, postquā consanguineus *noctū fieri*
est admissus ad retractū, secundum §. iij. infra, eo. tit. De quo etiam vide per Chasse. hoc tit. §. j. *possit.*
in verbo, *dedans l'an & iour*, col. j. vers. sed quæro, quidā cōsanguineus, & iterū in verbo, *le prix*,
in addi. incip. adde quod etiam, & praterea vide Alb. in d. l. more, col. j. ver. alia quæst. ff. de fer.
Bal. & Ang. in l. obfignatione, C. de solu. Bal. in l. acceptam, in ij. q. & ibi etiam Ang. col. j. in iij.
not. & Sal. col. iij. vers. circa quod dicit. C. de vsur. Bal. in l. vlt. col. vlt. C. de fideic. Sal. in d. l. nō mi-
norē, C. de transact. Mar. Lau. in simili, in c. j. col. iij. vers. quæro an vasallus, & ibi quoque Car.
Alex. col. antepe. vers. eiusdem initij, ut. quo temp. mil. Fel. in d. c. consuluit, col. iij. vers. creditor
non cogitur, & quæ dicā tit. procedente, *de retractu conuentionel*. §. j. in gl. vij. quæ est in verbo,
fuerit preferet, nu. 40. illud autē scire, & seq. Quibus locis cōperies, id fieri posse nocte eius diei
quo tempus finitur propter periculum rei tempore peritura, vt etiam in simili dicimus, quod fe-
ris Dei & Diuorum, si iurisdicō sit peritura, potest ferri sententia, aut aliud quidpiam fieri,
quod occasione illius momenti sit periturū, l. omnes, C. de fer. & c. licet, & c. vlt. extrā eo. tit. &
quod not. Aufer. in decil. Tholof. q. clix. irem an exceptio. Non teneritām emptorem recipere
noctu precium propter periculum improbæ monetæ, vt suprà dictum est vers. abhinc ij.

- 13 ¶ Postremū dies ecclesiasticus nō vniformis est: sed variis modis ex rerum differentia sumitur: *Dies eccle-*
Nam quātum ad indulgentias, quas vocant, & cetera priuilegia, cōstitutur à vesp̄is in vesp̄e *siasticus va-*
ras inclusiue, c. l. j. in fi. vers. in primis autem festis, de reliq. & vener. sanct. glos. in d. c. alma, §. *rum.*
adiicimus,

adiicimus, verſi in cæteris feſtiuitatibus. in verbo, aſſumptionis. de ſent. ex com. lib. vj. Calde. in tract. de ecclē. inter d. in ſexto membro, quæſt. lvj. Fel. in d. c. conſuluit, col. iij. ver. in priuilegiis, & in d. c. ecclēſia ſanctæ Mariæ, vbi ſuprà, de cōſtit. Cuiusmodi etiam dies ſtatutus ſabbato ex lege Moſaica, in qua ſcriptū eſt, De veſpere in veſperam celebrabitis ſabbata veſtra, Leuit. 23. quod & repetitur in d. c. ij. de fer. Et hoc quoque obſeruandum in feſtorum obſeruationibus, cap. j. in prin. & ibi gl. de conſec. diſt. iij. & cap. j. & ibi quoque gl. Anto. Imo. Panor. extrā de fer. niſi aliud conſuetudo induceret, quæ in hoc ſeruanda eſt, cap. ij. eo. tit.

- 14 ¶ Quantum autem ad eſum carniū, dies poſt cœnam incipit, c. de eſu carniū, de conſec. diſt. iij. glo. & Panor. in dicto cap. ij. de fer. Quanquā gloſ. in d. c. j. de conſec. diſt. iij. primū dicit, hoc caſu diem conſtitui à media nocte ad ſequentem mediam noctem: & ita dicit habere conſuetudinem. Deinde verò dicit, incipere à veſperis, per d. c. de eſu carniū. Quantum verò ad collationem ordinum, dic vt ſcribitur in c. quod à patribus, & ibi gloſ. & Archid. & iterum in c. quod die dominico, lxxv. diſt. & in cap. literas, extrā de tempor. ordin. & ibi Imo. & omnes. Quantum denique ad officia diuina, vide tex. gloſ. & Doct. in d. c. ij. de fer. gloſ. in dicto c. alma. vbi ſuprà, & ibi Ioan. And. & Hoſt. in ſumma tit. de fer. §. qualiter, verſi. eſt tamen notandum, Arch. in dicto c. quod à patribus. & in d. c. j. de conſec. diſt. iij. & Fely. in d. c. cōſuluit, col. iij. verſi. tertia conſuſio.

- 15 ¶ Nec illud omiſerim. quod ad tractationem diei pertinet, hanc ipſam diei appellationem ſæpe ſignificare tempus, & id quidem tempeſtiuum & maturum, vt probat illud Virgilij lib. iij. Aeneidos: *Sed cadat ante diem.* — Et rurfus eodem libro: *Sed miſera ante diem.* — Et Quiſij libro j. Metamorphoſeos:

Filius ante diem, patrios inquit in annos.
 { Et libro vj. eiufdem operis,
Hic dolor ante diem, longæq; extrema ſenectæ
Tempora, tartareas Pandonæ miſit ad umbras.
Ante diem, lacrymas oſſa bibere meas.
Et pecus ante diem partum edebat, acerbos.
 { Et in Ibin:

Prædæq; ſis illis, quibus eſt Latonia Delos,
Ante diem, rapto non adeunda Thraſo.
 Et in Epistoſa Phyllidos ad Demophoontem:
Nam venit ante ſuum noſtra querela diem.
Ante diemq; mea diſcutiuntur opes.

Et in Epistoſa Sapphus ad Phæonem:
 Et lib. iij. Faſtorum:

Et in Elegia de Nuce:
 Et Statius lib. ij. Syluarum:
Vicerat aquales. —

Dies pro
 tēpore ſim-
 pliciter.

Et labo. in leum, ff. de annu. leg. Quod alij ante tempus dicunt, vt in l. pecuniam, in fi. ff. ſi cer. pet & ſæpe apud autores probatiſſimos, vt diximus in l. ſi vnquam, in verbo, & poſtea, num. 16. de dictione. Sed & pro tempore ſimpliciter ſæpe ponitur. Tullius ad Atticum: Dies autem non modò leuat luctum hunc, ſed etiam augeat, & alibi ſæpe.

- 16 ¶ Sed & diem multi receptæ autoritatis ſcriptores pro ſole poſuerunt, ob id, vt opinor, quod naturalis dies, ſit à ſolis ortu ad occaſum, vt diximus. Virgilij lib. j. Aeneid.

Eripiunt ſubito nubes calumq; diemq;
Tenentur, ex oculis. —

Nam quod hic diem pro ſole intellexerit, ſequenti verſu oſtendit,

Colleſaſq; fugat, nubes, ſolēq; reducit.

Sive die laxatur humus, &c.

Extinguet ortus, reſeret occaſus diem.

Et Claudianus de rapto Proſerpina ad ſi. lib. j.

Merſerat vnda diem: &c.

Et Ouidius Epist. ij.
 & Seneca: — *Præſ*

Quod ex eorum ſententia

(vt declarat dictus interpres) dicit, qui ſolem putat in Iberum mare cum ingenti vndarū fragore decidere quod ex Poſidonio Strabo refert lib. Geogra. iij. haud multò poſt prin. Nam & Ouidius lib. ij. Meta. tradit ſolem ſub aquas ſtationes habere.

Dies cōtra
 Etus an cō-
 putetur in
 termino.

- 17 ¶ SED vt his omiſſis accedamus ad noſtrā conſuetudinē (quāquā ea nō omnino ſunt alie- na) neſcio qua ratione hic dies anno eſt additus, niſi fortè ad tollendā ancipitē illā, ſi qua alia eſt cōtrouerſiā, an dies cōſecti negotij, & ex quo terminus aliquis ſtatuitur, cōputetur in termi- no: verbi gratia, hoc die, qui primus eſt mēſis Octobris, ſit cōtractus veditiōis, ſiue (vt loquar in terminis §. vlt. hoc eo. tit.) ſit notificatio ipſius cōtractus apud acta, ex quo quidē notificationis die incipit currere tēpus anni cōceſſum retractui, vt ibi ſcribitur. Dubiū igitur eſt, an in eo an- no cōputatur hic dies cōtractus ſiue notificationis illius, an verò non cōputatur. Nā ſi com- putabi

putabitur, annus retractus finietur ultimo die mensis Septembris proximè futuri, & sequens annus iterum incipiet in primo die mensis Octobris confestim sequentis, vt expressè scribitur in l. j. & ibi Alber. ff. de manumiss. & in l. ideòque, cum l. præced. & ibi quoque idem Alber. ff. de vscapio. & in l. qua atate, §. vtrum, ff. de testam. & l. si ante, ff. solu. matr. & voluit Bal. consil. cccclvj. reuerendus pater, lib. j. vbi & idem dicit de mensibus & diebus. Annus enim non nisi cccclxv. dies continet, l. cum hæres, §. Stichus si hæredi, ff. de statulib. & diximus in glos. præcedente, vers. ij. Quod si non computabitur, & ita non incipiet annus, nisi crastino die, qui erit secundus huius mensis Octobris: finietur die primo eiusdem mensis anni sequentis. quæ res admodum dubia est in Iure nostro.

- 18 ¶ Sunt enim, qui tenent, diem termini siue assignationis, vt vulgus vocat, non computari in termino, sed debere intelligi de proximis sequentibus diebus, iuxta l. eum qui calendis, in prin. ff. de verb. oblig. In qua opi. fuit gl. in l. vbi lex, ff. de reg. iur. & in c. quisquis, in verbo, ex ea, iij. q. v. gl. Inno. Goffr. Philip. & Host. in c. super eo, l. ij. extrâ de appel. Iaco. But. Rayn. Bart. Alber. Ange. Saly. Pau. Cast. & Ro. in l. j. post glo. ibi, ff. si quis caut. Spe. tit. de citat. §. viso, vers. pen. incip. item not. Ioan. And. post Host. in c. solet, de senten. ex com. lib. vj. Francis. Vercel. in cap. quàm sit, de elect. eo. lib. vj. Bal. & Ange. in l. ij. ff. de annali except. idem Bald. in l. si ea, col. vlti. vers. item not. quòd terminus, C. qui accu. poss. Imo. in l. Gallus, in prin. ff. de liber. & posthu. ipse Imo. Pet. Ancha. & Domin. in cap. frequens, quod est j. de restit. spo. lib. vj. idem Imo. in cle. sicut, col. iij. de appel. & consil. xj. in casu præmissio, circa medium, Pau. Castr. consil. cccxcv. dies dati termini, in prin. lib. j. Alexan. in l. Labeo, paulò ante fi. ff. de iureiur. Socin. si est, in tract. fallen. regula xcj. dies termini.

Dies altus an in termino computetur. Qui non computari dicunt.

- 19 ¶ Et huic sententiæ suffragari videtur tex. in d. l. vbi lex, de reg. iur. cuius hæc verba sunt, Vbi lex mentionem facit duorum mensium, & qui sexagesimo primo die venerit, audiendus est: nam mensis absolutè & simpliciter prolatus sine relatione certi mensis, intelligitur de triginta diebus, tex. in l. si maritus præuenerit, §. hæc in maritis, & iterum in l. miles, §. sexaginta, ff. de adult. & gl. in l. vlti. §. j. in verbo, sexaginta. C. de iure delib. Bal. in auth. qui semel, circa fi. C. quomodo & quando iud. cum aliis multis concor. à me collectis suprà tit. huius voluminis consuetudinum omnium primo, §. xij. in verbo, par chascun moys. Igitur cum in d. l. vbi lex, adiiciatur vnus dies post sexagesimū, satis datur intelligi in illis duobus mensibus primū diem, quo scilicet terminus datus est, non fuisse computatum: alioquin is, qui sexagesimo primo die veniret, non esset intra duos menses, & propterea non audiretur termino iam præterito. Facit & ad hanc sententiam tex. in d. c. frequens, de restit. spo. lib. vj. & in c. pia, vers. i quis igitur, de excep. eo. lib. vj. Quibus tamen aliqui respondent, quòd loquuntur in casibus claris & certis, in quibus scilicet ita fuit expressè dispositum, de quo postea dicemus.

- 20 ¶ Alijenim contrâ computandum esse diem termini affirmât, in quibus sunt gl. vt à multis citatur in l. Gallus, in prin. in verbo, proximis, & ibi Iac. Are. Bal. sibi contrarius, Albe. Ange. sibi quoque contrarius, & Alex. ff. de lib. & posth. gl. Bar. Brix. in c. anteriorum, in prin. & ibi etiam Ioan. Fan. & Arch. ij. q. vj. Cyn. Bal. sibi contrarius, Alex. & Ias. in d. l. j. ff. si quis caut. Iac. Are. in l. j. §. sed si maritus, ff. de liber. agnos. Spec. sibi item contrarius tit. de app. parte ij. §. restat, vers. sed nunquid dies, Ioan. And. secum quoque pugnans, Bal. Imo. Panor. Card. Alex. & Philip. Dec. in d. c. super eo l. ij. de appel. idem Ioan. And. in d. c. pia, & in d. c. frequens. & ibi etiam Paul. Eleaz. & Philip. Franc. ad si. ipse Ioan. And. in d. c. quàm sit, in verbo, electus, & ibi etiam Zenzel. Domi. & ipse sibi contrarius, & Philip. Franc. de elect. lib. vj. & idem Ioan. And. in c. cupientes, col. j. in verbo, post consensum, eo. tit. lib. vj. Domi. à Rota, decis. ccv. terminus, in nouis, Bal. in l. eos, §. si autem, col. ij. non semel, C. de appel. & in l. si quando, in v. q. C. de testib. & in l. si duobus, §. sed & si quis, in fi. C. com. de leg. & in c. cum vigesimum, post medium, extrâ de offic. deleg. vbi id dicit esse commune omnium temporum, vt fiat computatio de momento ad momentum, nisi aliud exprimatur, vel nisi sit tempus vile, quod habet suas interca pedines, & consil. cccxlvj. proponitur quòd dictum compromissum, lib. v. vbi ad hoc multa allegat. & subobscure in l. si ante nuptias, ff. solu. matr. Zenzel. Anto. & Card. Flor. in d. c. sicut, de appel. lib. vj. Ange. consil. cccciij. Paulus Centolini. Pet. Anch. in c. si propter, col. iij. vers. sed quero post gl. de reser. lib. vj. Domin. in d. c. solet, in prin. col. iij. vers. an isto termino, & ibi etiâ Philip. Franc. col. ij. post medium, de senten. ex com. lib. vj. & idem Domin. consil. xcj. præmittit quòd possessor, col. ij. vers. tertio excluditur, Philip. Corne. qui hanc dicit esse communem opin. consil. cclxxix. in hac consultatione, col. ij. vers. quicquid autem sit, lib. iij. & nouissimè Carol. Molend. in consuet. Paris. §. iij. nu. quoque 4.

Qui computandum.

- 21 ¶ Nam tempus (inquiunt multi ex iis) regulariter computatur de momento ad momentū, d. l. iij. §. minorem, ff. de minor. Nisi si in certis casibus aliud exprimatur, vt in l. in vscapionibus, to ad momentum l.

Tempus an de momento ad momentum.

*mentū com
putetur.*

cum l. seq. ff. de vfuc. & ita quoque tradit Bal. in c. cum in cunctis. col. j. ver. no. quod in epifco. extrā de elect. & in c. j. §. sancimus. col. ij. verfi. fed quāto nunquid. tit. quo temp. mil. Lucas Pen. in l. fūe. col. ij. C. de excep. & exac. lib. xij. Card. Flor. in cle. caufam. in prin. in xvij. q. de electio. Nam & tempora regulariter funt cōtinua. gl. in rub. ff. de diuer. & temp. præfer. & ibi quoque Bar. quam gl. in hoc fing. dicit Barb. confi. 50. præclare. col. iij. verfi. facit ad hoc. li. ij. & Steph. Bertr. confi. lxxij. fuper ifto. poft prin. lib. ij. & eandem ordinariam Cæpo. confi. caufarum criminalium lxxj. vifa prius. col. ij. verfi. & ifte annus. & idem voluit Alber. in l. fūe pars. ad fi. C. de dilat. & Bart. in l. genero. in ij. oppo. ff. de his qui notan. in fa. Et huic quoque fententiæ adftipulatur tex. in c. propter. ij. q. vj. vbi dies. quo quis literas accipit. vt eat. computatur in termino. & in l. biduum. §. dies. & ibi glōf. in verbo. fubtraxiff. ff. quando appel. fit. & in authen. hodie. & ibi Bal. & Ange. C. de appel. & in §. j. in authen. de appel. & intra quā tempora. vbi tempus appellandi ftatim à lata fententia currit de momento ad momentum. quod & voluerunt alij multi. quos retulit Ioan. Ana. confil. xcij. vifo proceffu. colum. penult. verfi. venio nunc ad inueftigandum. & ibi quoque Ludo. Bol. in addit. col. item penult. verfi. condefcendo. Quibus adde Alber. in l. j. §. fi mulier. ff. de liber. agnof. & in fuo dictionario. in verbo. ex die mortis. Sed poffet dici. eos tex. loqui in cafu expreffo & speciali. Nam dicta gl. in dicto §. dies. illud afignat fauori rei iudicatæ. tanquam aliud fit in cæteris cafibus. Et ad id quod dictum eft. tempus currere de momento ad momentum. respondent qui alterius funt fententiæ. id verum effe. poftquam tempus incepit currere. non ante.

*Prior opi.
de confue-
tudinē fer-
natur.*

22 ¶ Ego priorem partem fequendam effe potius arbitror. tum quia de confuetudine folet obferuari. id attestantibus Alber. & Fulgof. in dicta l. j. ff. fi quis caution. & Bald. in l. eos. §. fi autem. C. de appel. Domin. poft Pau. Eleaz. in dicto c. frequens. §. j. verfi. not. ex ifta glōf. de reftit. fpol. lib. vj. Card. Alex. & Philip. Decio. qui tamen alterius funt opin. in dicto c. fuper eo. l. ij. illo col. iij. verfi. sexto limitabitur. hoc col. v. verfi. fecundò fallit de confuetudine. de appel. lib. vj. Guid. Pap. decif. Delphi. cclxx. an dies termini. Eft enim optima legum interpres confuetudo. l. fi de interpretatione. ff. de legib. Tum item. quia in hoc dubio. in quo legem certam non habemus. quā hoc apertè definiat. nifi in certis quibufdam cafibus. æquiores ac benigniores partem fequi debemus. l. benignius. ff. de legib. & l. placuit. C. de iudic. cum fimil. benignius autem & æquius eft. ne quis vnus diei lapfu excludatur à iure fibi competente. l. j. ff. de neg. geft. & l. j. ff. de vfucap.

*Imitatio-
nes prioris
opin.
Hinc. &
abhinc. in-
cludunt dic.*

23 ¶ Igitur fi hanc opi. fequaris. eam limitabis primò procedere. nifi difpofitio. de qua quæftio eft. loqueretur per huiusmodi dictiones. hinc. vel abhinc. verbi gratia. hinc ad decem dies. fūe ab hinc decem dies. aut decem diebus. Nam tunc dies termini computatur in termino. ex fententia Iac. Bud. Bart. Ro. & Iaf. in d. l. j. fi quis cautio. Rayn. & Imo. in l. huiusmodi. la. j. ff. de verb. oblig. Ioan. And. in addi. Spe. tit. de dilat. §. dilationum. verfi. fed pone iudex. Dyn. & Alber. in l. pater. ff. de adult. Bald. in d. l. eos. §. fi autem. col. ij. verfi. quāto autem an dies. C. de app. Angel. dicto confi. cccciij. col. ij. verfi. & hoc importat aduerbium. Imo. Domin. & Philip. Franc. in d. c. j. de reftit. fpol. lib. vj. per d. c. biduum. Pau. Caf. confi. cccxvij. videtur dicendum quod tempus. verfi. quantum verò. lib. j. Alex. confi. lxxv. ponderatis. verfi. quinimo ille dies. lib. ij. quod repetitur confi. lvj. lib. vj. Guid. Pap. decif. cclxx. vbi tamen dicit aliter feruari Sed & hoc eft bonus tex. in l. placet. iuncta glōf. in verbo. abhinc. C. de facrofanct. eccl. quam ad hoc dicit fing. Ro. in dicta l. j. ff. fi quis caut.

Quādo ftatuitur terminus ab actu.

24 ¶ Secundò limita non procedere. quando ftatuatur terminus ab actu. non à die actus. puta fi in cafu noftre confuetudinis diceretur. quod cōfanguineus admittitur intra annū à venditione. fūe notificatione venditionis: tunc enim computaretur tempus de momento ad momentum. vt fcilicet inciperet ab ipfa venditione vel notificatione ipfius. c. ex parte. & ibi Card. Alex. in j. not. extrā de fponfa. gl. in d. c. anteriorum. in prin. ij. q. vj. & in cle. caufam. in verbo. ab interpoftione. & ibi Imo. col. vij. fuper ea gl. & Bar. col. xj. ver. nota quod dicit. & iterum col. xxvij. fuper eadem glōf. de elect. Ioan. And. in addit. Spec. dicto tit. de cita. §. vifo. col. vlt. verfi. item nota reprehendens ipfum Spe. qui ibi tenet contrarium: & rurfus d. tit. de dilat. §. dilationum. vbi fuprà. Bal. in l. cum anterioribus. col. ij. verfi. fed dubitatur. C. de temp. appel. Imo. Domin. & Philip. Fran. in d. c. frequens. vbi & id dicunt probari in d. c. biduum. Panor. in d. c. fuper eo. l. ij. col. iij. & ibi etiam Card. Alex. col. quoque iij. verfi. limitabis tertio. extrā de appel. & Ioan. Ana. dicto confi. xcij. col. vlt.

25 ¶ Nec tamen fuit Spe. vbi fuprà. folus in cōtraria opin. cum & idē cū eo tenuit Bal. hinc (vt aliàs fape) fibi cōtrarius in l. fcire oportet. §. aliud autem ff. excu. tut. vbi not. ex eo. quod. à. præpofitio diuidit. & ideo inquit fi ftatutum dicat. quod lis finiatur à tempore litis conteftatæ ad tres menses. dies litis conteftationis non computatur. per illum tex. & l. ratio. §. v. ff. de act. emp. & cap. fta

constitutum, de præben. lib. vj. Et pro eis facit text. in l. Thais, §. hærede, ff. de fideicom. lib. qui quidem videtur nullā facere differentiā, siue dicas, à die, aut ex die testamēti facti, siue dicas, à tempore, aut ex tēpore testamenti facti: nam in eodē casu, quod prius per vnū dixerat, mox per alterū dicit, tanquā nihil inter vtrūq; interfit. Et hīc vide, quā dicam infrā in septima limitatione alterius opin. nū. scilicet huius gl. 55. sed vt intelligas, & seq. Et tamen etiā interim vide, quid de hac dictione, ab, scribit Bal. in c. j. col. j. vers. ibi ab initio, extrā de Sūma Trinita.

- 26 ¶ Tertiō limita hanc opin. quā non computat diem termini in termino, vt procedat quando ipse terminus statuitur absenti in loco quopiā remoto. Secus si præsentī statuitur: quia tunc dies ipse termini cōputabitur, si credimus Alb. in d. l. j. in fi. cōmenti, vt nostri vocāt, ff. si quis cautio. vbi ita se ex facto obtinuisse dicit coram magnificis viris, quibus visum est eā ipsam l. j. propriē loqui in istis terminis. Subditq; quodd istud videtur sentire Guido Suza. ibi, & clarē id ipsum tenere Archi. in d. c. frequens. Et idem quoque tenuit Bal. in d. l. eos, §. si autē, col. ij. C. de appel. per d. l. j. si quis cautio. & Corne. d. conf. cclxxix. col. ij. vers. nec tenendo, lib. iij.

Si terminus assignatur absenti in loco remoto.

- 27 ¶ Sed si ista limitatio esset vera, vt dicit Ias. in ea. l. j. confunderetur practica cōmunis palatio rum, quā tenet simpliciter, diem termini assignati non computari in termino: & esset contra mentē Bar. & aliorum prioris sententiā, quorum ea ratio est, quoniā intelligitur de proximis diebus postea sequentibus: quā ratio aq; habet locū in termino statuto præsentī, atq; absenti. Nec aliquid facit, d. l. j. quā nō loquitur in die quo terminus statuitur, sed de vlti. die ipsius termini, qui sine controuersia computatur in termino, vt ibi probatur, & in l. j. §. quod dicimus, ff. de success. edict. & l. in omnibus temporalibus, ff. de act. & oblig. & l. pater, §. sexaginta, ff. de adult. & l. si quis sic dixerit, ff. de verbo. sign. & voluit Innocē. in d. c. pia, in verbo, cōputato, extrā de excep. Spec. tit. de appel. §. restat, vers. sed nunquid dies. & ti. de dila. §. dilationi, vers. quid si dicatur. Bart. in tract. de cita. col. ij. in viij. q. Bal. in d. l. eos, §. si autē, col. ij. vers. sed nunquid vlt. dies, & in d. l. j. col. ij. vers. secūdō quero, ff. si quis cautio. & Pet. Ferr. ti. forma respon. vlt. conuenti. in gl. j. col. ij. vers. quid ergo si per iudicē. & Ange. d. conf. ccccij. & ex externis scriptoribus Aulus Gellius lib. Noctium Atticarum xij. c. xij. vbi qui pronuntiare intra Calendas iussus est, in die Calendarū potest pronuntiare. Et Nonius Marcellus sub tit. de doctōrum indagine. Et ita intelligunt d. l. j. plerique omnes ibi, vt dicit ipse Ias. Sed & illa rectē intellecta palam ostendit, diem, quō tempus præstituitur, non computari in ipso tempore, cū ibi dicitur, præter eum diem, quō cautum promittitur, nec potest dici illic absenti fuisse diem præstitutum, cū is ipse, cui præstitutus est, promissis sistere in ipsum diem.

Dies vltimus computatur in termino.

- 28 ¶ Quarto limita procedere, nisi dies siue tempus fuerit præstitutum ad aliquid faciendū dandumve, postquā aliquid factum fuerit, vt si diceretur in nostra consuetudine, intra annum postquā emptor notificauerit & c. nam tunc tempus currit de momento ad momentum, continuū quā illud factum fuerit, vt voluit Angel. d. conf. ccccij. col. secunda, vers. hoc cōfirmatur, per textum in l. si ita fuerit libertas, vers. sed si ita scriptum sit, ff. de manumiss. testa. & dict. l. in vfucapionibus, cum l. sequen. ff. de vfucapi. & idem quoque voluit Dominicus in capit. felices, §. vlt. col. ij. de pœnis, lib. vj. & ante hos glos. quam tamen non memorant, in c. concertationi, in verbo, sciuerit, de appellat. lib. vj. Super quo vide, quā dicam infrā in vij. limitatione alterius opinionis.

Cū tempus statuitur est, postquā quid factū fuerit.

- 29 ¶ Quinto limita procedere in tempore à natura præstituto. Nam cū viam naturæ potius sequi debeamus, quā artis (est enim natura omni arte potior potentiorq;) sitq; artis & Iuris ciuilis, non naturæ, vt prima illa dies non computetur in termino: relinquitur, vt hoc casu, quo natura ipsa tempus præstituit, prima dies computetur, vt etiam dicitur voluisse Bal. in d. l. Gallus, in princ. in vj. eademq; vlt. q. ff. de liber. & posthu. & in l. qua ætate, ff. de testa. Et ita illum refert, & sequitur Soci. in dict. tract. fal. regula xcj. in j. fal. verūm Bal. in posteriori loco non id mihi dicere videtur.

Cū tempus à natura præstitutū est.

- 30 ¶ Sexto limita, etiā nō procedere, quando magis interest eius, cui terminus statuitur, vt dies, quo statuitur, cōputetur in termino: quia fortē eo die produxit, aut vult, p. ducere sua instrumēta, quibus producendis præstitū tēpus fuerat: tunc enim is dies cōputabitur, vt eo possit producere, & valeat productio, vt voluit gl. in cle. j. de appel. quā ita allegat Soc. vbi suprà in ij. fal. verūm ego illā gl. nō reperi, & credo quodd voluit allegare glo. in d. cle. sicur, in verbo, à die, in prin. eo. tit. quæ tradit, & post eā Guil. Laud. & Ant. diem, quo tēpus statuitur, cedere lucro eius, cui statuitur. Et hoc quoque expresse voluit Bald. in l. à caligato, col. j. C. de nup. vbi dicit, quodd licet cū iudex statuit terminū octo dierū ab hoc die ad probandū, nō cōputetur hic dies in termino, sed præter hūc habeat octo dies: valet tamē probatio hac die facta: quia quodd nō cōputatur, sit fauore illius, quod nō debet in eius læsionem detorqueri. Et se-

Cū eius interest, cui tempus statuitur, vt dies computetur.

quitur Feli. in c. j. col. ij. vers. & dū iste, extra de præscri. Et simile est quod tradit idē Bal. in l. vlt. col. ij. vers. ex quo determinatur, C. de tēp. app. quōd si statutū dicit, quōd fiat concordia intra decem dies à die inchoati processus, præter eū diem debēt alij octo dies cōputari, valet tamē cōcordia eo ipso die facta, quia cedit lucro concordantis, per gl. in d. c. sicut, quā dicit notabilem laudabilemq; ac singularem, & sequitur Barb. in add. illius, qui & eā gl. dicit sing.

- 31 ¶ Et idem generaliter, & in omni casu voluit ipse Bal. in d. l. a caligato, ver. sed pone quōd iudex, ibi, modō restat, C. de nupt. & in d. l. eos, §. si autem, col. ij. vers. quāto autē. C. de appel. licet postea in vers. modō reuoco in dubium, tanquam sui oblitus, à prima sententia discedere videatur, securus Paul. Eleaz. qui tenet cōtrariū in d. c. frequens. Sed prima illa est verior: cuius etiam sunt Arebi. & Io. And. in c. statutum, quod est iij. totius tit. & ibi Dom. col. iij. de præbend. lib. vj. & Corn. d. conf. cclxxix. col. ij. ver. potest autem pro concordia, li. iij. & Frā. Are. qui illam gl. dicit sing. in l. si ex duobus, col. j. ff. de duobus reis, & Card. Alex. qui & illā singu. asserit, in d. c. super eo, col. iij. vers. sed vnum tene menti. extra de appel.
- 32 ¶ Et hoc maximē procedit, si id cederet commodo eius, qui terminū statuit, & contrā in cōmodo eius, cui statuitur: tunc enim omnino interpretandū esset contra statuentē, vt scilicet dies cōputetur in ipsius in cōmodum, vt sic ei imputetur, quōd apertius legē nō dixerit, l. veteribus, ff. de pactis, & l. Labeo, ff. de cōtra. emp. & c. cōtra eum, de regu. iur. li. vj. & ibi cōcor. Nā & videmus, quōd verba dubia sunt cōtra stipulantem interpretanda, l. quicquid adstrin gēda, §. j. ff. de verb. obli. & §. j. Insti. eo. & faciūt quā diximus supra in verbo, *ou lignagier*, nu. 209. ceterū hac in re. Et ita quoq; expressē in hac specie, de qua tractam⁹, voluit Domi. in d. c. statutu, col. iij. ibi, sed vbi materia, & Corn. d. cōf. cclxxix. col. ij. ver. & idē nō immeritō.
- 33 ¶ Septimō limita non procedere, si sequeretur absurdum, nisi dies, quo statuitur terminus, computaretur in eo termino: nam tunc ad tollendam huiusmodi absurditatem computabi- tur, ex iis quæ not. Cyn. in d. l. a caligato, C. de nupt. & voluit etiam Bald. conf. cccclvj. reue- rendus pater, col. iij. ibi, aut sequeretur absurdū. iterumq; vers. secunda ratione, li. j. vbi ponit exemplum absurditatis, vt ibi videre poteris, quod quidem conf. reperitur, conf. cccclxj. lib. iij. & iterum conf. cccxij. lib. v. nisi quod non est omnium idem princip.
- 34 ¶ Octauō limita etiam non procedere, vbi cūque iungitur actus cum tempore, quod est de initio ipsius verbi gratia, si quis instituerit nepotem, qui nascetur intra decem menses à die mortis filij: nā tūc dies ille mortis computatur in illis decem mēribus, l. Gallus, in prin. ff. de lib. & posth. Item in iureiurando ita concepto, Iuro ab hoc die esse fidelis: nam & dies hu- iusce iuristurandi cōtinetur, c. j. tit. de no. for. fidel. Similiter si quis promittat solvere, etiam præfens dies includitur: quia est quādam integritas temporis, quæ primum principium non excludit, l. lecta, §. vlt. ff. si cert. petā. Hæc propē Bald. d. conf. cccclvj. col. iij. lib. j.
- 35 ¶ Nonō limita, vt non procedat, quando subiecta materia ostendit tempus ipsum primū in- cludi, ac computari in termino: tunc enim includitur: vt cū scribitur in c. capellanus, extra de feri. Ne celebrentur nuptiæ à tribus diebus Rogationum vsque ad octauū diem post Pē- tecosten: nec similiter à septuagesima vsque ad septem dies & c. Illic enim illi tres dies Ro- gationum integri, atque integra septuagesima includitur, scilicet propter subiacētē matre- riam, vt ibi annotat Bal. & bene facit, quod tradit Albe. in l. vlt. §. j. ff. de Senato. Et super hoc quoque vide, quæ dicam infra in x. limitatione alterius opin. quæ est numero 60.
- 36 ¶ Decimō item limita, vt etiam non procedat, cū statuitur terminus ad tollendum priuile- gium contra ius commune: tunc enim computatur dies termini in ipso termino, vt voluerūt Ant. & Imo. in d. c. le. sicut, de appel. in id ipsum referentes text. supra sæpius à nobis citatum in d. l. iij. §. minorem, ff. de minorib. Nam & aliās semper videmus, priuilegia iurāq; specialia restringi, iura autem communia extendi, l. quōd verō, & l. in iis quæ contra, & l. ius singulare, ff. de legi. & l. si verō, §. de viro, ff. solut. matr. cum similibus.
- 37 ¶ Vndecimō limita non procedere, vbi ex verbis constitutionis statuentis terminum appa- ret eam velle diem computari, vt in casu c. j. xxxj. dist. vbi dicitur, à presenti die nullus Epif- copus Subdiaconum facere præsumat, nisi qui se victurum castē promiserit. Nam ibi dies includitur ex verbis legis, vt dicit Domi. post Ioan. And. in d. c. statutum, col. iij. ibi, aut non apparet quis intellectus. & ibi quoque Philip. Franc. col. ij. de præben. libr. vj. Et huc referri possunt text. in d. l. biduum, §. dies, ff. quan. appel. sit, & in d. auth. hodie, C. de appel. & in §. j. in auth. de appel. & intra quæ tempora, & in c. propter, ij. q. vj. supra à nobis citati, nu. 20. nam tempus, quibus expressē cauetur, diem termini in casibus, de quibus loquuntur, com- putari

putari in termino. Et facit, quod dicemus, in prima limitatione alterius opinionis.

- 38 ¶ Duodecimò limita procedere, nisi etiam ex aliis iuribus constaret diem computandū esse in termino. verbi gratia, scribitur in §. non autē, lxxvj. dist. à die Dominica resurrectionis vsq; in diem Pentecostes non indici obseruanda ieiunia. In quo tempore comprehenditur is dies resurrectionis: quia per alia iura dies dominicus ieiunius eximitur. c. j. extra de obser. ieiunio. & hoc quoque annotarunt Domi. & Philip. Franc. in d. c. statutum. Et generale est, vt iura ex aliis iuribus interpretationem mutuentur, etiam contra propriam verborum naturam, vt diximus in nostra repetitione l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 36. fallit secundò, & iterum nu. 64. duodecimò fallit.

Cum & ex aliis quoque iuribus.

- 39 ¶ Decimotertiò limita non procedere, vbi dispositio vteretur hac dictione, extunc, ita videlicet, facta venditione extunc consanguineus habet annum ad retrahendum: quia huiusmodi dictio, extunc, denotat extremitatem illam temporis venditionis, vt scilicet continuò incipiat annus, per not. in d. l. Gallus, in prin. & ibi Ang. Fran. Arc. & propè ceteri Recentiores, ff. de libe. & posth. & in l. si iis legatū, quæ est iij. §. j. ff. de condi. & demò. & ibi cōcor. in gl. Verum habemus gl. quæ relata ad tex. apertissimè contrarium dicit, vt scilicet hæc dictio, extunc, non faciat, vt dies termini non computetur in termino. Ea est in c. super eo, le. ij. in verbo, recepiße, extra de appel. quam sequuntur Innocentius, Gof. Phil. & Hostien. ibi. verum ea gl. post eam op. subiungit. ar. contra l. j. §. præsens, & l. continuus actus, ff. de verb. obli. quibus scilicet cauetur, quòd post interrogationem confestim debet sequi respōsio, scilicet antequam partes diuerfant ad alios actus. Quasi etiam hīc incontinenti tempus computetur. Et illam postremā opinionem sequuntur, & dicunt veriorē Guil. Naso. Ioan. And. Colle. Bal. Imol. Panormit. & quisquis est, qui addi. in eum fecit, & Card. Alex. & alij Recentiores, innixi maxima ex parte vi & natura huius dictionis, extunc. Et bene etiam facit text. in c. vt super, in verbo, extunc. de appel. lib. vj. Et quod scribit Arch. in c. cum in tua, quod est vl. paulò ante fin. de consuetud. lib. vj. vbi nuncupatim dicit hanc dictionem facere, vt tempus currat de momento ad momentū. Et idem quoq; nominatim voluit Guil. à monte Laud. in extrauag. Ioan. xxij. incip. suscepit regiminis, quæ ponitur inter extrauag. cōmunes, sub titulo ne sede vacante. in verbo, extunc. ea autem extrauag. (ne erres) etiā ponitur inter alias extrauagantes ipsius Ioannis xxij. sub titulo de electionibus, cum cōmentariis Zenzel. Porro hæc dictione (extunc) vsus est Apuleius, libro septimo Afini aurei: Extunc (ait) pænæ referuatur.

Extunc, diem inclu dit.

Extunc, dicitur Apuleiana.

- 40 ¶ Decimoquartò limita, vt etiam non procedat in tempore appposito ad expirationem beneficii. Nam huiusmodi tēpus currit de momento in momentum, vt per tex. in l. iij. §. minorē, ff. de minori. voluit Bald. ibi, quem nuncupatim refert, & sequitur Matthæ. Afflict. in cōstit. Sicilicet incip. appellationum tempora, col. iij. in iij. not.

Cum remissionem apponitur ad expirationem beneficii.

- 41 ¶ Decimoquintò limita, vt non procedat, cum constet de hora assignationis termini: nā tūc quoque semper fit computatio de momento ad momentū. hæc enim fuit sententia Bonifac. Vitel. in tract. maleficio. in tit. forma citationis accusati, nu. 27. vbi generaliter dicit, diem citationis non computari in termino, per d. l. j. ff. si quis cautio. & d. c. super eo, le. ij. de appel. nisi constet de hora assignationis. nam tunc fit computatio de momento ad momentum, per d. l. iij. §. minorem, ff. de mino. & alia quædam iura suprà allegata, quibus probatur tempus currere de momento ad momentum: nec tamen in illis declaratur, constetne de hora, an nō. Nec ego id verum esse puto, per ea quæ diximus.

Cum constet de hora assignationis.

- 42 ¶ Quòd si posteriorem partem sequi malis, quæ asserit diem termini regulariter computari in termino, vt tempus illico currat de momento ad momentum: eam quoque multis modis limitabis. Primò igitur limita, nisi lex aut constitutio ipsa tempus statuens, declaret non cōputari: vt in d. c. frequens, de resti. spolia. & in d. c. pia. ver. si quis igitur, de excep. eo. lib. vj. & in d. c. statutum, de præben. eo. quoque lib. vj. vbi & ipsi Domi. Philip. Franc. id expendunt, & Bal. d. conf. cccclvij. col. iij. ver. dubitatur, lib. j. Nam cum casus legis est expressus, nihil est quod amplius dubitare debeamus, l. ancillæ, & ibi Bald. in iij. no. C. de fur. cum si. Et facit quod diximus suprà in xj. limitatione prioris partis.

Limitationes secundæ de opiniois.

Cum ipsa dispositio id declarat.

- 43 ¶ Limita secundò, vt etiam procedat, nisi ex aliis quoque iuribus appareret tempus termini non esse computandum, quia tunc nec computari debet, verbi gratia, scribitur in c. in veteri, ad fin. lxxvj. dist. vt Leuita à vigesimoquinto anno suæ ætatis consecratur: quod debet intelligi, non computato illo vigesimoquinto anno, quia ex aliis iuribus Leuita ordinari non potest, nisi vigesimoquintum annum peregerit. c. de his, xxvij. dist. & ita tradit Domi. vbi suprà. & facit etiam, quod diximus in xj. limitatione primæ partis.

Cum & alia id declarant.

44 ¶ *In pœnalis
bus & odio
fit.* Limita tertio, vt non procedat in pœnalibus & odiosis in his enim dies termini non cõputatur in termino: vt voluerunt, subdubij tamen, Archid. & Io. And. & eorũ autoritate Phil. Fran. qui id dicit tanquam sing. esse menti tenendum, in c. felicit. §. vlt. de pœnis, lib. vi. moti. hac ratione, quod huiuscemodi dispositiones sunt restringendæ, c. statutũ, de elect. li. vj. & in c. odia, de reg. au. eo. lib. vj. & idem voluerunt ipse Archi. Domi. & Phil. Fran. in d. c. statutũ, le. j. de præben. l. vj. Et facit, quod in simili, an scilicet dies bissextilis pro vno, an pro duobus habeatur, ad computationem anni, tradit glo. distinguens inter odiosa & fauorabilia, in c. si propter, in verbo, primi anni, ad fin. de rescrip. lib. vj. de quo diximus in gl. præcedenti in xxij. eadẽque pen. q. Facit item quod diximus supra, in sexta limitatione prioris partis.

45 ¶ Ex quibus (vt id non intempestiue cõcludam, ac definiã) potes facillẽ intelligere, totũ id, de quo tractamus, ad fauorẽ vel odiũ negotij dirigendũ, vt scilicet dies termini cõputetur, vel non cõputetur, prout fauor vel odiũ suadebit, vel dissuadebit. Sicut etiã tradunt Guil. Land. Ant. & Imo. in d. cle. sicut. de app. & Pau. Eleaz. in cle. causam, & ibi quoq; ipse Imo. col. viij. vers. ab interpositione, & Barb. col. xxvij. vers. in glo. in verbo, de elect. Corn. d. conf. cclxxix. col. ij. vers. potest autẽ, lib. iij. Et alias dictiones dubit, sunt vel exclusiue vel inclusiue, prout constitutiones sunt odiosæ, aut fauorabiles, vt per gl. & Doc. in l. id est, ff. de dol. mal. & Old. con. xlix. confuevit, col. ij. ver. de ad. Cy. & Sal. in d. l. a caligato, C. de nup. & lac. But. in auth. hoc ius, C. de procu.

46 ¶ Vide tamen Domi. & Philip. Franc. in c. prouida, in fi. de elec. li. vj. qui ex eo quod voluerunt Archi. & Io. And. ibi notat, quod in pœnalibus fit computatio de momento ad momentũ. Sed iidem & præterea Phil. Fran. in d. c. felicit. §. vlt. de pœnis, lib. vj. dicunt e diametro contrarium, vt in pœnalibus dies termini non computetur in termino, nec fiat computatio de momento ad momentum. Id quod Phil. dicit sing. menti tenendum. Sed hæc, quæ videtur contrarietas, ita dissoluitur, vt in istis scilicet pœnalibus vel computetur vel non computetur, prout est fauor vel odium, vt ex illis videre licet. Sed & tu præterea vide hic omnino Alber. in d. auth. hoc ius, col. iij. vers. quid vel odium, cum multis seq. C. de procur. & Pet. Anch. in c. licet canon, col. j. vers. item no. quod eum, de lect. li. vj.

47 ¶ *Cum facit
contra eũ,
qui termi-
nũ statuit.* Limita quartò, vt etiam non procedat, quando aduersus eum faceret, qui terminum cõstituit, & e contrariò cederet eius commodò, cui statutus est, vt dies ipsius termini non cõputaretur in termino: nam tunc non computaretur, assumendo scilicet eum intellectu, qui cõtra eũ facit, qui potuit legẽ apertius dicere, per l. veteribus, ff. de pactis, & alia similia iura supra allegata in sexta limitatione prioris partis. vers. & hoc maxime. Ita enim voluerunt Domi. & Philip. Franc. in d. c. statutum, de præben. lib. vj. & Corn. d. conf. cclxxix. col. vlt. lib. iij.

48 ¶ *Cum lex
vel statutũ
idẽ statuit,
quod in co-
mune.* Limita quintò, vt item non procedat, quando lex vel statutũ idem statueret, quod Ius commune in re quapiã, quæ debet expediri intra certum aliquod tempus: nam tunc etiã de Iure communi intelligeretur, vt deberet fieri de momento ad momentum, cõputato die termini in termino: tamẽ vt statutum aliquid addat ad Ius cõmune, nec sit superfluũ, debet intelligi, vt non computetur. Ita voluit, & respondit collegiũ Paduanum inter conf. Alexã. conf. lxxxvij. in nomine, & c. nos Doctores, ad fi. lib. vij. per not. per Bar. & alios in l. iij. §. prætor, ff. de dam. infect. cũ aliis concor. quas afferemus infra eo. tit. §. ix. in glo. ij. super verbo, a sin domicilio, nu. 56. contrarium tamẽ. & latius in nostro tract. cui titulus est, nihil frustra. Et faciunt etiam ea quæ scripsimus in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 44. tertio fallit, & seq. vide tamen quæ nos scribemus infra in §. ix. glo. ij. num. 50. quintò item, & multis seq.

49 ¶ *Cum dispo-
sitiõ dicit,
intra annũ
post diem.* Limita sextò, vt procedat, nisi dispositio ita loquatur, intra annum post diem contractus: nam tunc is dies contractus non computabitur, glo. in d. c. frequens, in verbo, proponitur, & ibi Archi. Imo. Domi. & Phil. Franc. de restit. spolia. lib. vj. & glo. in c. quod à patribus, in gl. j. post medium. lxxv. dist. Specu. tit. de cita. §. viso, col. vlt. vers. item nota, & Io. And. in c. cupientes, col. j. in verbo, post consensum, de elect. li. vj. vbi facit differentiam, an dicatur, post cõsensum, an verò post diem consensu: primo enim casu diem computari, secundo non cõputari: vt in simili diximus de dictione, a supra nu. 24. secundo limita, & seq. & dicemus ver. abhinc ij. & aliis quoque seq. Nam & hæc dictio, post, & a, eandem habent significationem, vt etiam diximus in d. repe. l. si vnquam, in verbo, postea, numero 21. his adde.

50 ¶ *Post dictiõ-
separatiua* Porro hæc dictio, post, apertẽ declarat eum diem, cui adicitur, non cõprehendi, vt probat tex. in l. si cui legetur, in verbo, post biennium, & in verbo, presentibus, & ibi Fran. A rer. col. ij. ff. de l. j. & in l. si ita fuerit libertas, ff. de manu. testa. & voluit Alber. in suo dictio. in verbo, post diẽ sabbati. Bart. in l. ij. §. creditum, col. ij. vers. aduerte, & ibi quoque Recentiores, ff. si cert. pet. & Sal. in l. si pacto, col. v. ver. ad l. nuda, C. de pactis, & patet ex aliis, quæ diximus in d. repet.

d. repet. l. si vnquam, in verbo, postea. Sicuti & de dictione, postea, etiam tradit Alber. in l. j. §. Postea quo qui praesens, nu. 4. ff. de ver. bo. oblig. vbi dicit eam dictionem significare actum perfectum, & non pendentem, per l. nam & postea, ff. de iureiu. & l. si quis postea, ff. de iudici. Hincq; supremus noster senatus Parisiens censuit ordinationem regiam, qua vocamus, qua ius facit relinquenda appellationis intra octo dies post sequentes, his quid e verbis, *dedans huit iours apres prochains enjuinsans*, no comprehendere diem appellationis, sed praeter eum alios octo dies concedi. Ea autem ordinatio est xvj. earum, quas Carolus septimus sanxit.

¶ Limita septimo non procedere, quando ea dispositio, qua tempus statuit, praeposit huiusmodi dictiones, a, ab, ex, diei, ex quo terminus statuitur: verbi gratia, a die contractus, ab appellationis die, ex die notificationis: tunc enim is dies non computabitur, vt de primis, scilicet a & ab, qua eundem omnino sensum, eandemq; vim & naturam habent, voluit gl. in d. c. statutum, in verbo numerandum, paulo ante fin. ibi, tertium quod non sit, de praeben. lib. vj. & ibi sequuntur Imo. & alij, qui ex hoc dicunt, hanc dictionem, a, regulariter poni exclusiue, & est gl. similis in d. cle. sicut in verbo, a die, in princ. & ibi Archi. lo. And. & Cardi. Flor. de appel. & voluit idem Ioan. And. in addi. Specu. tit. de citat. §. viso, vers. pe. supra a nobis citato, & tit. de dil. a. §. dilationum, vers. sed pone ipse Archi. in c. j. col. vj. in verbo, a die, de elect. li. vj. & in caliter, quod est vlt. iij. q. v. fac. Are. Angel. & Alex. in d. l. Gallus, in prin. ff. de lib. & posthu. Albe. in l. vlt. ff. de Sena. Bald. Ro. & Alex. in d. l. j. ff. si quis cautio. idem Bald. in l. vlt. in prin. col. ij. vers. sed illud non est, C. de temp. appel. & in l. scire oportet, §. aliud, ff. de excus. tut. & in d. l. eos, §. si autem, col. ij. vers. quare autem an dies, C. de appel. & in l. ratio, §. si per venditorem, in vtraq; lect. ff. de act. emp. & in l. a caligato, vers. sed pone quod iudex, C. de nup. & in d. c. super eo, le. ij. col. j. & ibi Panor. Card. Alex. in iij. limitatione, & Phil. Dec. col. v. vers. ista conclusio fallit, de appel. Angel. d. conf. cccciij. in fin. Pet. Anc. conf. ccccxij. vltra rationes, in fin. Imo. Domi. & Philip. Fran. in d. c. frequens, de restit. spol. idem Imo. & Fran. Are. in l. si ex duobus, in prin. ff. de duob. reis ex quibus ipse Are. dicit fin. gl. in d. cle. sicut. Dom. in c. j. in vlt. not. de elect. lib. vj. Alex. conf. xliij. in causa, col. ij. vers. reus autem, lib. ij. & conf. cxiiij. vifa scripturarum, col. j. in fi. lib. v. Collegium Paduanum inter cons. ipsius Alex. d. cof. lxxxvij. col. vlt. lib. vij. Feli. in c. j. col. ij. vers. & du iste tex. extra de praeser. Ferd. Loaz. in repe. rub. de iust. & iur. col. ix. num. 68. & seq.

Cum opponuntur dictiones a, ab, ex.

¶ Et hoc credo esse verius, licet Zenzel. tenuerit contrarium in d. cle. sicut. & Archi. in d. c. statutum, col. j. in verbo, a die, de praeb. lib. vj. & Raph. Fulg. in d. l. j. ff. si quis cautio. Nam he dictiones, a, & ab, suapte natura, nisi aliud obster, sunt exclusiue, & separatiue: vt praeter supra dictos voluit gl. in d. l. ratio, §. si per venditorem, in fin. ff. de actio. empr. & in d. l. si ex duobus in prin. in verbo, ab altero, & ibi Ange. ff. de duob. reis, Cy. & Sali. in d. l. a caligato, Bart. in l. meminisse, in prin. ff. de offi. Procon. Old. late conf. xlix. consuevit dubitari, col. j. Sign. confi. c. j. factum sic se habet, infans, col. ij. vers. praeterea cum diffinitio. Bald. qui notanter tamen distinguit in l. nuptae, §. Senatores, ff. de Senato. & in l. militis codicillis, ff. de test. mili. & in c. e reru, col. pen. vers. si te scias, extra de iudi. & in c. j. col. ij. de seq. pos. & fruct. & in c. excommunicatis, quod est pe. & ibi Barb. in ij. not. extra de offi. lega. & idem Bald. in c. ego N. de iureiu. & plenē ac pulchre d. conf. cccclvij. col. iij. lib. j. repetito in aliis duobus locis, vt supra diximus, & conf. cccclvij. nota pro duce, col. ij. vers. sequitur, lib. v. Pet. Anchi. in d. c. statutum, col. ij. in v. not. de praeben. lib. vj. Lucas Pen. in l. j. ad fin. C. vt nemo ad suu patro. li. xj. Pet. Ferrar. in tit. forma c. act. in verbo, vsque ad Calen. Ianua. cu aliis concon. adductis ab Alex. in addi. Bart. in l. patronus, §. Sempronio, ff. de l. iij. & d. conf. xliij. lib. iij. & Maria. in c. litera, col. xij. extra de dilatio. & Corn. conf. cclix. quaeritur a me, col. vlt. lib. j.

A, & ab, dictiones separatiue.

¶ Quod & ex eo satis probatur, quod qui recte ac proprie loquuntur, iis dictionibus, a & ab, pro dictione post, qua & separatiua est, vt diximus in praecedenti limitatione, saepe vsurpant: vt de priore Pöponius noster in l. ij. §. quod ad magistratus, ff. de ori. iur. vbi ita scribitur, Et veluti secundum locu a regibus obtinebat, id est, vt annotat Zasius, post reges: neq; enim is rex erat. Et Suetonius in Caesare: Plebs statim a funere ad domu Bruti & Calsij cum facibus tendit. Et Plinius li. xxv. c. v. Hoc contingere, si a conceptu succus cotinuis bibatur in passo. Et paulo post: Quarto die a balneo coire eos. Et late diximus in repeti. l. si vnquam, in verbo postea. nu. 18. his adde, quod cum. De dictione etiam, ab, est illud in eundem sensum Plauti in Pænulo: Iam ab re diuina credo apparebunt domi. Et Columellae, lib. xj. c. xv. Post hac que diximus, ouillum, & ab hoc caprinum est. Et Ouidij, Tristium lib. iij. Elegia x. eademq; vlt. *Tum mihi (quod rarum est) visio sublime dedisti*

A, & ab, no post.

Nomen ab exquisitis quod dare fama solet.

Vt interim omittam Accursum, ita hanc dictionem expolientem, in l. neminem, in prin. C. de decurio. libro x. Nec interim praeterrittam, quosda esse qui inter huiusmodi dictiones a,

& ab, discrimen faciunt, quantum ad vim excludendi, vel includendi, vt per Alber. in l. j. §. astare, ff. de aqua quoti. & astua.

54 ¶ De dictione, ex, (ea enim superest) vt scilicet præposita diei, eū diē excludat, testis est Bald. in d. l. vlt. in prin. vbi supra allegauimus, C. de tēp. app. & in d. l. j. & ibi Paul. Cast. & Alex. ff. si quis cautio. & idem Bald. in l. vlt. col. ij. C. de iure domi. impet. ipse Alexan. in addi. Bart. in d. l. pater, §. sexaginta, ff. de adult. Feli. in d. c. j. vbi supra, extra de præferi. Et huc quoq; referri potest gloss. in d. c. quisquis, in verbo, ex ea die. iij. q. v. Nam & hæc dictio temporis appositæ etiam post significat. Plautus in Persa: Bonus volo ex hoc die esse, quod neque fiet, neq; fuit. Et Plinius lib. Epistolarum x. ad Traianum: Athleta, domine, ea quæ pro Iohelisticis certaminibus constituti, debere sibi putant, statim ex eo die, quo sunt coronati. Quod & probat text. in l. j. §. iuncto §. si mulier, ff. de lib. agn. Nā in eodem casu nunc loquitur per dictionē, post, nunc per dictionem, ex, quasi sint eiusdem omnino significationis. Sed super hoc text. vide quod dicam infra vers. ab hinc iij. Et dicit Bald. cons. cxv. j. statuto cauetur, paulo ante fin. l. iij. quod hæc dictio, ex, est separatiua, per l. j. §. ex in cēdo, ff. de incend. rui. nauis a. Nec omiserim tamen plerisque Grammaticos sic eas dictiones, & ex, separauisse, vt à fundo venire sit non ex intimo ipso fundo, sed ex loco, qui proximus est fundo, venire. Ex fundo autem, sit ex intimo ipso fundo venire. Quæ sententia si vera est, vt certè vera est, & placuit Tullio in oratione pro Aulo Cecinna, ea quæ diximus hoc vers. omnino destruit.

55 ¶ Sed vt intelligas, quid intersit inter hanc limitationem, & secundā prioris partis: hæc quidē verane sit statuitur tempus à die actus: idē non nisi finito die incipit: illic verò statuitur ab ipso actu, ideōq; & ab ipso actu finito continuò computatur. Tame Bart. in d. l. pater, §. sexaginta, ff. de adulter. affirmat, nihil differre, dicas, ex die diuortij, an ex diuortio. Nam text. ibi dicit, à diuortio: quod text. in l. præcedenti, §. sex mensium, & §. sequen. dixerat, ex die diuortij, sicuti in l. j. §. accusationem, ff. ad S. C. Turpi. Et sic (inquit) videtur, quod introque currit tempus de momento ad momentum. quod dicit esse tenendum pro statutis. Cui adde & text. in l. Thais, §. pro hærede, ff. de fideicō. libe. de quo text. & nos diximus in dicta secundā limitatione prioris partis, & text. in l. j. §. ex die quo, ff. de vi & vi arma. vbi primū dicit, ex quo die quis deiectus est, postea autē dicit, ex quo quis deiectus est: vt etiā intelligas, nihil referre, dicas, ex quo quis deiectus, an ex quo die. Et sanē planum est in casu dict. §. fructus esse restituendos, non tantū qui post diem deiectionis, sed & qui ipso die post deiectionem percepti sunt. Et etiā in l. quæsitum est, §. ex hoc, ff. de preca. vbi primū dicit, ex eo tēpore, ex quo interdictū editū est: mox subdit, ex die interdicti editi. Et in l. Caius, ff. de excusationib. tutorum, vbi his promiscuè vitur, ex qua die, & ex tempore negotij, & in l. tēpus, ff. de vaca. muner. vbi quod primū dixerat, ex eo die, postea dicit, ex eo tempore, & in l. annus, ff. de calumniar. quæ etiā promiscuè his verbis vitur, ex eo tempore, quo quid factum est, & ex die, quo factum est.

56 ¶ Et hoc quoque confirmat, quod text. in l. j. §. biduum, ff. quan. appel. sit, scribit, tēpus ad appellandum præstitutum computari ex die latæ sententiæ. Et tamen is dies in eo tempore computatur, vt diximus supra, nu. 21. nam tempus, inquit. Et illic scriptis adde text. apertè probantem illud, quod scribitur in d. §. biduum, scilicet, illud biduum vel triduum appellationis, intra quod illic iubetur appellari ex die latæ sententiæ, ita debere intelligi, vt is dies sententiæ in illo biduo vel triduo connumeretur. Is text. est in ea ipsa l. §. quod in sententiis, qui continenter sequitur d. §. biduum, cū dicitur, vel altera die, vel tertia prouocetur. atque etiam in l. eos qui, §. si autem in iudicio, C. de appel. Sed illud fit, quia ita aliis iuribus declaratur iuxta ea, quæ supra diximus in ij. limitatione huius partis. & in xij. alterius. Sed & in hanc partem facit text. in l. eius qui iustum, ff. ad municip. vbi ita scribitur: Eius, qui iustum patrem non habet, prima origo à matre: exq; eo die, ex quo editus est, numerari debet. Nam ridiculum esset, si is dies in illis verbis comprehenderetur. Nisi diceres, id debere intelligi secundum vj. limitationem prioris partis, vt scilicet is dies cedat commodo istius, tamen si ex verborum proprietate non compræhendatur.

57 ¶ Vt interim non omittas text. in d. l. j. §. j. ibi, intra xxx. dies post diuortij connumerandos, & in §. si mulier, ibi, dies autem xxx. continuos accipere debemus ex die diuortij, ff. de libe. agn. Nam priori loco dicit, post diuortium, non post diem diuortij: posteriori autem, ex die diuortij, tanquā ea sint eadem, nihilq; intersit, dicas, post diuortium, siue à diuortio: an à die, siue ex die diuortij, cū tamē, & post, vt supra diximus, eandem significationem & vim habeant. Ex quo & Albe. in d. §. mulier, hæc duo loca inuicem conferens asserit in eo casu diē diuortij cōputari. Et text. in l. si in Asia, §. vlt. ff. de pos. vbi apertè significatur, ea verba, ex die quo quid actū est, ipsum quoq; diem compræhendere. Et vt id quoq; cōprobemus autoritate externorū scriptorū, Liuius grauius autor lib. iij. Belli Maced. Vt pax, air, ex autoritate Senatus confit

confirmaretur, ex qua die scriptæ cōditiones pacis editæ Nabidi forent, ea diēs vt induciarum principium esset. Nam & hīc vides his verbis, ex ea die, eam ipsam diem contineri.

- 58 ¶ Limita octauō, vt non procedat in dilatione expectatoria, quæ datur parti, vt veniat, aut simile quidpiā faciat. nam huiusmodi dilationes non includunt diem termini, vt voluit Bal. in d. c. super eo, l. ij. col. j. de appel. ita intelligens tex. in d. l. j. ff. si quis cau. Nam (vt ipse subdit) huius dilationis propria ac genuina natura est, differre, l. & si post tres, ff. eo. tit. & consuluit, extrā de offic. deleg. & id sequitur Card. Alex. in d. c. super eo, col. iij. vers. fallit quātō.

*De dilatio
ne expecta
toria.*

- 59 ¶ Limita nonō, id quoq; nō procedere in omni dilatione legali, quæ scilicet à lege vel statuto præstituitur: nam nec in ea diēs termini computatur in termino, ex acuitate illa expressa in d. c. frequens, de resti. spol. lib. vj. & in d. c. pia, de excep. eod. lib. quæ quidem aqutitas extenditur ad similia, adeoq; ad omnes dilationes legales, ita enim voluit Bal. in d. l. eos, §. si autē, col. ij. vers. aut non procedit, C. de appel. & sequitur Card. Alex. in d. c. super eo, col. iij. in v. limitatione, de appel. Et si id verum est, multa ex iis corrueunt, quæ suprà diximus.

*Quid in
dilatione
legali.*

- 60 ¶ Limita decimō, vt procedat, nisi ex subiecto argumento suaderetur diem termini non esse computandum in termino. Nam id torum an scilicet computandus sit, an non assignat subiectæ materiæ Bal. in c. capellanus, extrā de fer. vt etiam diximus suprà in ix. limitatione prioris partis, quæ est in nu. 35. Nā & aliās semper, & in vniuersum, subiecta materia ad se veluti trahit significationes interpretationesq; verborum, etiam contra vim & naturam propriam eorum, l. si vno, in prin. & ibi glo. Bar. & Bal. ff. loca. cum aliis multis concord. à me latè congestis in repet. l. si vnyquam, in verbo, reuertatur, nu. 37. incip. & aliās etiam videmus.

*Quid si
subiecta
materia
aliud sua
deat.*

- 61 ¶ Igitur (vt redeamus ad speciem nostræ consuetudinis) cū res hæc, de qua agimus, vtrum scilicet diēs termini computetur in termino, sit admodum anceps & dubia, & quæ contrarias habeat opiniones, multis rationibus & autoritatibus subnixas, recipiatq; multas vtrinq; limitationes: crediderim nostrā consuetudinē, aliasq; loquentes de anno & die, hunc ipsum diem adieciisse, qui annū terminaret eodē die mensis, quo incepit, atq; sic cōputato die termini: quod idē est ac si annus sine adiectione diei statueretur, & diēs non cōputaretur: id est (vt facili⁹ omnes intelligāt) nihil interest annūne simpliciter statuatur, an annus & diēs, estq; idē per omnia terminus: quia cū ann⁹ simpliciter dicitur, intelligitur, nō cōputato die termini: & cū annus & diēs, cōputato. Nec video, quare anno diēs adiecitur, nisi ad summouendā illam controuersiosissimam controuersiam, vtrum diēs termini computetur in termino.

*Decisio
principalis
questionis.
Annu
simpliciter, &
annus &
diēs, an dif
ferant.*

- 62 ¶ Id quod omnino clarum est in casu nostræ consuetudinis, quæ in hoc casu nunc annum simpliciter statuit infra §. xix. xx. xxi. xxiij. & vlt. nunc annum & diem, vt hic, & §. viij. xj. xxiij. xvij. xxvij. xxviii. xxx. xxxj. xxxv. vt hinc necesse sit intelligere, eundē esse omnino terminum, qui alicubi annus dicitur, alibi annus & diēs: annus scilicet, nō cōputato die termini: annus & diēs, cōputato: ne nostrā consuetudo eodē in titulo & casu secū dissideat. Nam & ex multis Franciæ consuetudinibus aliæ retractui annum simpliciter præsticiunt, videlicet Parisiensem, Ambianensem, Monstroliensē, & Artesiensem. Aliæ annū & diem, scilicet Meldensem, Meldunensem, Senonensem, Trecentensem, Caluimontensē in Bassigniaco, Viatriacensem, Carnutensem, Aurelianensem, Turonensem, Cenomanensem, Andegauensem, Blefensem, Dunensem, Angolismensem, Rochelensem, Burgundionensem, Motinensē. Sed & apud Auxerrenses, quos Altrisiodorenses vocant, consuetudo retractus nunc de anno simpliciter loquitur, nunc de anno & die, vt nostra. Nam §. j. huius tit. qui est omniū xxxij. primū loquitur de anno & die, deinde de anno: & §. iij. qui est omniū xxiiij. de anno: & vltimus qui est liij. de anno & die. Similiter apud Landunenses & alios Veromandienenses, partis iij. titu. viij. §. j. qui est lxxv. eiusdem iij. partis fit mentio anni & diei. & §. v. qui est lxxix. eius partis, & §. seq. fit mentio vnius anni simpliciter.

*Consuetu
dines de
tempore
retractus.*

- 63 ¶ Et quoniā etiā videmus in casu huic nostræ consuetudini omnino simili, videlicet in facultate cōcessa agnatis retrahēdi feudū extraneis venditū, quod annus simpliciter sine diei adiectione conceditur, c. si Titius, tit. si de feud. sue. contro. ex quo multi hunc annū, à nostrā consuetudine consanguineis cōcessum, proditū existimant: vt latè diximus suprà in proxima gl. post prin. quasi scilicet idē sit illic annus, quod hīc annus & diēs. Et aliās quoq; videmus, q. c. j. & ij. extrā de eo qui mit. in pos. loquitur simpliciter de anno, qui datur reo ad reuocandā missionē in possessionē, de qua ibi. At c. cū venissent, eo. tit. in codē casu loquitur de anno & die, vt etiā illic intelligas, nihil inter vtrūq; differre. Quod tamē nō intelligens Bald. in postremo loco, col. ij. vers. item no. quod de anno, dicit, legib. id cautum esse, quod de anno simpliciter dicitur: sed de die addito illi anno, nulla lege cautū reperiri, sed iudices illic diē

addidisse ex sua forma. At simile est, q. text. in c. puella, xx. q. ij. & in c. ij. extrà de reg. loquentes in eodē casu, illic annū simpliciter scribant, hic annū & diem. id quod perceperūt gl. Inno. & Host. in posteriori loco, supplentes ex eo reliquos, nec tamen rationem reddentes.

- 64 ¶ Et hanc nostram sententiam non mediocriter confirmat, quod ad nostram consuetudinē priuatim pertinet, quod tex. in c. constitutus, extrà de restitu. in integ. qui de hac nostra consuetudine expressam facit mentionem, his verbis vitur, intra annum & diem à tēpore contractus: ex quibus verbis, à tempore contractus, apertè datur intelligi, diem ipsius contractus in illo anno & die computari, per ea quæ suprà diximus in ij. limitatione prioris partis, quæ est in nu. 2. 4. Et huc referri potest, quod scribit Anto. in d. c. ij. paulò ante fi. extrà de regul. quod si vnus testis deponit de anno, alter de anno & die, non propterea vitatur eorum testimonium, arg. eius, quod diximus in fi. præcedentis versu.

- 65 ¶ Sunt autem, ne hoc prætermittamus, & alij text. loquentes in aliis casibus de anno & die, non quidem in iure ciuili, aut Canonico (quantum ego nunc meminerim) sed in vñibus (vt vulgus nostratum appellat) feudorum, videlicet in c. j. tit. quæ sit pri. cau. bene. amit. & in c. vlt. tit. de prohib. feud. ali. per Lothar. & in c. præterea si quis, tit. de prohib. feud. ali. per Feder. & in c. j. tit. de capi. Corra. in quibus locis nec gl. ordi. nec cæteri Doct. quos hactenus legimus, quantumlibet oculatissimi, nihil omnino loquuntur de hac, quam tractamus, questione, nec quare ille dies sit anno additus, verbum quidem vñum faciunt: videant cæteri, si aliam rationem asserre poterunt: ego autem (quod iam dixi) nullam video.

- 66 ¶ Sed quia etiam suprà tractauimus, an dictiones quædam sunt exclusiue & separatiue, an verò inclusiue, non penitus intemptiuū, nec ab hac tractatione alienū erit, si de aliis quoque saltem remissiue, vt nostri loquuntur, disseramus. Igitur de dictione vsq; vide tex. glo. Bart. Alb. latè, & alios, in l. patronus, §. Sempronio, ff. de leg. iij. gl. & alios in l. id est, ff. de dol. mal. glo. Iac. But. Alb. & Sal. in auth. hoc ius, C. de proc. glo. Inn. Io. And. Colle. & Agid. Belame. latissime omnium, & Pan. in c. j. extrà de ordi. ab Epi. qui renun. Epi. gl. in c. quamuis, in verbo, vsque, de præben. lib. vj. Old. d. consi. xlix. col. j. Arch. in c. si gratiosè, de rescrip. lib. vj. Ioan. And. in c. ij. extrà de obli. ad ratio. Paul. Eleaz. in repe. c. cum dilectus, in prin. extra de fid. instrum. Cyn. Bal. Sal. & alios in d. l. à caligato, C. de nup. Pet. Iac. tit. super condic. ex moribus, col. v. versu. sed potest dici. Bart. Imo. Fran. Arer. & alios Recentiores in l. eum qui certarum, in princ. ff. de verbo. oblig. Ipsum Bar. & Bal. in vtraque lect. in l. meminisse, ff. de offic. procon. Henric. Boh. in c. constitutus, extrà de restitu. spol. Alber. in l. vlt. §. j. versu. vlti. ff. de Senat. Bal. in l. si oleum, §. meritò, ff. de dol. mal. & in l. filius familias, in prin. & ibi quoque Imo. ff. de lega. j. & in l. post duos, C. de adu. diuer. iud. & in l. ij. colum. ij. & ibi Ias. col. lviij. versu. decimò iuxta prædicta, C. de iur. emphy. & in authen. hoc amplius, col. vlt. C. de fideic. & in c. cum dilecti, non semel, & ibi Pan. col. j. extrà de do. & contu. & in c. vlti. col. j. extrà de dila. & in c. capellanus, circa medium, extrà de fer. & in c. venerabilis, col. j. versu. sed hic quæro, eodem tit. & in c. significante, col. ij. versu. sed si nō apparet, de rescrip. & in c. sicut, post princ. de cohabi. clerico. & mulier. & in c. j. §. & quia vidimus, col. vij. versu. extra not. titu. qui feudum dare poss. & in c. j. §. si quis de Manso. col. iij. versu. quæro de fluminibus, tit. de controuer. inuesti. & consi. ccccx. verba dicūt, post princ. & iterum ante finem lib. j. quod repetitur consi. ccccxij. lib. v. & eundem Bal. consi. ccccxlvij. concessa est, lib. iij. quod repetitur consil. ccclxxv. lib. iij. vbi decidit, an si fuerit concessa emphyteus vsq; ad tertiam generationem, computetur primus recipiens. Luc. Pen. & Ioan. Plat. in l. peculiari. C. de proximis sacr. scri. lib. xij. Angel. in §. primo, in auth. vt ab illustri, Imol. in l. j. ff. de conditionibus institutionum, & consi. x. in casu præmissio. in primo dubio, Marr. Laud. post And. Iser. in §. & quia vidimus, col. pen. versu. quæro an dictio, & ibi quoque Card. Alex. col. pen. in versu. eiusdem initij, tit. qui feud. dar. poss. Per. Ferra. tit. forma cap. quando rex. prod. ad æter. rei memoriam, in verbo, vsque ad Calend. Ianuarij. Alex. consi. cxj. circa primum, col. v. versu. & prædicta, lib. iij. & consi. xxvj. consideratis verbis, ad fi. lib. iij. & consi. cxliij. visa scripturarū, col. ij. lib. v. & consi. cxxv. attentis verbis, col. j. & seq. eod. lib. v. Barb. in rep. l. cum acutissimi, col. vlt. versu. adde Ang. C. de fideic. Soci. consil. xxv. dominus Franciscus, col. ij. versu. quare assumo, lib. j. & Grammaticis Priscianum, lib. j. & Theologis Diuum Augustinum, in Psal. xiiij. enarrantem illud, Non est, qui faciat bonum, vsque ad vñum. Et in Psal. cxij. super illud, A solis ortu vsque ad occasum.

- 67 ¶ De dictione (ad) vide tex. in l. nō putabā, & ibi Alb. ff. de cōdi. & demō. & in l. qui filiū, §. vl. versu. ad annū, ff. ad S. C. Treb. & in l. qui duos, §. j. ff. de manu. test. & in l. quidā Hyberus, cū gl. in verbo, ad patre, & ibi Bart. ff. de serui. vrb. præd. & gl. in l. militis codicillis, in prin. & ibi Bar. & Bal. ff. de restitu. mil. Arch. in c. presbyter, in prin. lxxvij. dist. & in c. ecclesias, xiiij. q. j. Old.

Old. d. cōf. xlix. col. ij. vers. de ad, quod includat. Io. And. in d. c. si gratiose, de rescrip. li. vj. Alber. in d. Auth. hoc ius, col. ij. C. de proc. & in l. ordinata, paulō ante si. ff. de liber. cau. & in dictionario, in verbo, ad Bar. & Bal. in l. si cui legetur, in prin. & ibi quoq; Alex. & Fr. Arret. col. ij. ff. de leg. j. Bal. in rub. ff. sol. mat. circa mediū, & in d. c. si quis de mō. col. iij. vbi sup. tit. de cōtro. inue. & cōf. xxxj. prae-suppositis verbis. lib. iij. quod repetitur cōf. cccvj. eod. lib. iij. Imo d. cōf. x. Floria. in litem sic. §. qui habet, ff. de serui. rusti. pradio. Alex. cōf. liij. vifo processu, col. iij. vers. itaq; pro dimidia, lib. v. & Capol. cōf. ij. super casu, col. ij. vers. v. hoc probat. Pet. Ferr. loco. alie. in prae. vers. illudq; Horatij lib. Epistolarum 2. epist. quoque 2.

— *Laffus, dum noctu stertit, ad assen*

Perdiderat. Id est, integrum assen, omnes facultates. 3

Vt tamen interim non omittas multis Grammaticis hoc interesse inter, ad, & in, vt in theatrum ire, sit theatrum intrare: ad theatrum verō ire, in locum theatro proximum ire. Nec illud quoq; hanc dictionem, ad, interdum idem significare, quod post. Tullius ad Atticum lib. xij. Aut nescio quid inter sit, vtrum illuc nunc veniam, an ad decem annos. Rursumque: Solebat me pun gere, ne Samplicerani merita in patriam ad, annos sexcentos maiora viderentur, quam nostra. Super quo & tu videas è nostratibus Alex. cōf. cxxvij. in causa & lite vertente inter Lancelotum, col. iij. vers. peccat & in alio, lib. ij.

Ad & in, an differat.

68 ¶ De dictione, vltra, vide tex. in l. si vltra, & ibi lac. But. Bald. & Ang. C. de fideicom. omnes propē in c. Rayn. extrā de testa. & ibi praeipue Bened. in repe. in verbo, Alterocha filia impuberi vltra dotem, in prin. glo. in cle. j. in verbo, facere. & ibi Steph. Guil. Laur. Imol. col. iij. super eadem gl. & Card. Flor. in xxij. quaest. de vsur. loā. Mo. in c. j. de tempo. ordi. lib. vj. Bar. in l. qui ita. ff. de dot. praeleg. Bald. in auth. ad hac, col. ij. vers. sed dubitatur, C. de vsu. & in l. posthumus, col. j. in addi. ff. de moffi. testa. & in l. eū qui, §. qui iniuriarū. col. vlt. vers. & prae-dicta, ff. si quis eantio. & in c. vlt. col. j. vers. & ex hoc not. titu. de fratri. de nouo bene. inue. & cōf. cccclxxij. quidā emerunt, in prin. lib. j. quod repetitur cōf. cccclxxj. li. v. Imo in c. vltra ter-tia, extrā de testib. Raph. Co. cōf. cxj. cuius quidā. Flor. col. ij. vers. pro parte negativa. Raph. Fulg. cōf. xl. dominic. testator, col. ij. Ro. in d. l. j. ff. si quis cautio. Corn. post Sal. in l. filiam, C. de colla. & cōf. xij. quāuis videatur, col. ij. vers. item si obiceremus, & iterum vers. nec obstat, quod suprà lib. j. Barb. cōf. lxxij. omnia quae facitis, col. vj. lib. iij. gl. prag. fan. titu. de de friuo. app. §. quodq; ante, in verbo, vltra. Steph. Bertran. cōf. cccclxx. ponitur, col. ij. lib. ij. & cōf. clxxij. ponitur in prin. lib. iij. Phil. Dec. cōf. cxc. circa primum dubium, col. vlt. vers. quarto quod repetitio. & cōf. cxc. domina Blasia, col. j. post prin. iterumq; col. ij. & iij. vers. nec obstat quod illa dictio. & cōf. cccclxxij. negari, col. j. vbi & alios citat.

Vltra.

69 ¶ De dictione, citra, consequens est dicere: nam haec, & illa, sunt veluti opposita, vt per Bald. in addi. d. cōf. l. cccclxx. lib. v. & probat illud Horatij:

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,

Quos vltra citraq; nequii consistere reſum.

Et illud Plinij, lib. x. c. xxij. Et quamuis vltra citraq; peruolent, nunquā tamen aduenisse vltra quam, nisi noctu existimantur. Sicuti, vltro citroque, l. si quis ex argentariis, §. rationem, ff. de eden. & l. feruus meus, ff. manda. & l. quemadmodū, §. vlti. ff. de condi. indeb. & l. ij. in prin. ff. de neg. gest. & l. Labeo, libro primo, ff. de verb. signi. & Tullius in actione in Verrem vij. Monumentum sceleris audaciaq; suā voluit esse in conspectu Italiae, vestibulo Siciliae, prae-teruersione omnium qui vltro citroq; nauigarent. Et in oratione pro Sexto Roscio Ame-rino: Postea homines cursare vltro & citro non destiterunt. Et lib. vj. de Repub. in Somnio Scipionis: Multisq; verbis vltro citroq; habitis, ille nobis cōsumptus est dies. Et lib. ij. de Na-tura Deorum: Sic naturis his, ex quibus omnia cōstant, sursum deorum, vltro citroq; com-meantibus mundi partium coniunctio continetur. Cesar lib. primo belli Gallici: Cum saepe vltro citroq; legati inter eos mitterentur. Varro lib. iij. de Re rustica: Pisciculi vltro citroq; com-meant. Pli. lib. xij. c. xvij. Quin & exercitus pastos accepimus, vltra citroq; cōmeantes per Africam. Suetonius vltro citro sine coniunctione dicit, in Caligula c. xix. Per hunc pon-tem vltro citro cōmeauit. Igitur (vt redeamus) de dictione, citra, vide itex. gl. & alios in l. vlt. ff. de calumnia; Bal. in l. falsus, col. iij. vers. & not. de ista dictione, & ibi Ange. in repe. col. ij. & seq. C. de furt. Bal. in d. l. si eum, §. qui iniuriarum, col. vlt. ff. si quis cau. & in l. iudicia, ad fi. C. de reivendi. & in l. transigere, C. de transact. & in sua Marg. in verbo, citra, & d. consilio cccclxxij. in prin. lib. j. Bar. in l. Celsus, col. vlt. vers. sed circa huiusmodi, ff. de vsu. Luc. Pen. in l. j. col. ij. C. de iure sic. lib. x. Domi. cōf. l. xvij. Christi nomine inuocato, quia copiose, in ij. dubio. Paul. Castr. consilio cccclxxij. super eo quod quaeritur, col. iij. vers. tertio facit, lib. j. Alex. cōf. l. xlv. visis atestationibus, col. ij. vers. sed illa verba, lib. ij. & cōf. cvij. in causa & lite vertente inter dominos, col. iij. vers. secundus testis, eo. lib. ij. & cōf. cxvij. in causa & lite vertente inter Antonium, col. pen. vers. & similiter dicunt, eo. lib. ij. & cōf. lxxvij. quoniam

Citra.

*Vltra ci-
traq;
Vltro ci-
troq;*

*Vltro citro
sinecopula.
Iterum de
dictione ci-
tra.*

niam omne datum, ad fi. lib. v. & confi. xcviij. consideratis his, etiam ad fin. eod. lib. v. Card. Alex. in c. nominationes, §. venales. ij. q. vj. & Phil. Dec. in l. certum, in prin. C. vnde leg.

70 Ante. ¶ De dictione, ante, vide l. qui ante Calendas, & ibi Doct. præsertim Alex. & Fra. Aret. ff. de verb. obl. & l. eum qui ita. §. qui ita stipulatur, ante, eo. tit. gl. in d. c. anteriorū, in prin. ij. q. vj. Old. d. confi. xlix. col. vlt. loā. And. in c. præterea, le ij. col. ij. in verb. inf. xx. dies, extra de app. & Alb. in auth. hoc ius. col. ij. C. de proc. & in dictionario, in verbo, ante. Et faciliè intelligere possumus ex iis, quæ diximus de dictione post, supra, nu. 49. limita sextò. Nam hæc dictiones, ante, & post, sunt earundem virium & naturæ, seque mutuò respiciunt, vt latè docuimus in rep. l. si vnquam, in verbo, & postea, nu. 14. nam & quamuis. C. de reuocan. dona.

71 Intra. ¶ De dictione, intra, vide tex. in l. si stipulatus fuero decem, ff. de verb. obl. & in l. si quis sic dixerit, & ibi Alcia. ff. de verb. sign. & in l. j. §. si intra, versu. quod dicimus, ff. de succ. edic. & in l. ex facto. §. item quæro, versu. sed finis, iuncto præcedenti, & ibi Fra. Aret. col. vlt. versu. no. vlt. ff. de vulg. & pup. & glo. in d. c. anteriorum, in prin. ij. q. vj. Oldra. d. confi. xlix. lac. Are. Ray. & Bar. in l. qui ita, ff. de dot. præleg. Albe. in d. auth. hoc ius, col. ij. C. de proc. & in dictionario, in verbo, intra, Bart. in l. j. §. cum vrbem, ad fi. & ibi Alb. & Bald. in §. in initio, ff. de offi. præf. vrb. eundè Bald. in sua margā. in verbo, intra, & consil. cxv. super primo puncto, lib. j. Ant. in d. c. præterea, de app. Pan. in c. j. in ij. no. de auto. & vsu. pali. Card. in proæmio cle. §. nec sanè, in iij. quæst. R. o. & Fran. Aret. in d. l. qui ante Calendas, ff. de verb. obl. Alex. consil. viij. videtur fortasse, col. ij. versu. præterea etiā, lib. iij. & conf. ccxj. ponderatis verbis, col. j. lib. vi. & Corn. consil. cclxliij. licet in hac, col. iij. versu. quia nonnūquā, lib. j. Soc. consil. ccxj. breuiter, in prin. lib. ij. & ex externis scriptoribus, Gellium lib. xij. Noctium Atticarum, c. xij.

72 Extra. Intra & extra. ¶ Nec in hoc omitendum est, hanc dictionem, intra, & dictionē, extra, sibi ex diametro aduersari: vt patet ex l. j. §. siue autem, ff. de aqua quoti. & æsti. vbi ita scribitur: Siue autem intra vrbem sit aqua, siue extra vrbem, huic interdictioni locus erit. & gl. in l. si fines, in fi. C. de euict. Ex quo & illud Ennii ex xij. Annalium, apud Priscianum lib. vj.

Occumbent multis leto ferroque lapique.

Aut intramuros, aut extra, præcipe casu.

Atque illud Horatii lib. Epiſtolarum primo, epist. ij.

Illicos intramuros peccatur, & extra.

Intra & extrinsecus. Sicuti etiā, intra, & extrinsecus, quod ab extra fit. Columella lib. xij. Rei rusticæ, c. xliij. Hæc vasa & opercula extrinsecus, & intra diligenter picata esse debent. Atq; etiam intra, & post l. j. in prin. ff. de vi & vi arma. cum dicitur, Tantummodo intra annum, post annum verò & c. & in l. in honorariis, in prin. ff. de actio. & oblig. vbi scribitur, hæc etiam post annū darentur, cæteræ intra annum, & in l. j. §. si primus, ff. de bono. pos. secun. tab. Constat autem, has dictiones extra, extrinsecus & post, excludere, vt etiam de post, nuper diximus.

73 Præter. ¶ De dictione, præter, quā & ea dictio, extra, repræsentat, vt in eo loco Plauti in Amphitryone: Vt mihi, extra te vnum, mortalis nemo corpus corpore cōgit. Et Terentij in Phormione: Neq; cognatus, extra vnam aniculam, quicquam aderat. Quibus planè constat, extra, significare præter, vt alibi sæpe apud probatissimos autores. De hac igitur dictione, præter, vlt. id quod iam subolere potes ex eo quod diximus, vide rex. in l. si ita legatū, & ibi Bart. Sal. Rapha. Co. & Iaf. ff. de leg. j. & l. Seia, §. vxori, & ibi Dy. Alber. & Bar. ff. de annu. lega. & l. j. & ibi gl. Bart. Sal. vtrunq; quidem in fi. Bal. Alber. & alios, ff. de pign. actio. & in c. quasirum, extra de tempo. ordi. & in c. decet, & ibi Archidia. de immu. eccl. lib. vj. gl. & Archidia. in c. Ebron, xij. quæst. ij. Inno. in c. dudum, le ij. in fi. & ibi quoq; Anto. & Pan. col. v. de elect. & in c. literas, & ibi etiam Host. Pan. col. pen. Fel. in fi. & alios, de præsump. Oldra. d. consil. xlix. colum. vlti. Paul. Eleaz. & Recent. in cle. j. de sum. tri. eundem Pau. Ioan. Lig. & Imo. in cle. multorum, de pœnit. Cy. Barto. Bald. Sal. & alios in l. actione, C. de transac. Collect. in cap. tua nobis, col. ij. versu. præter hæc, extra de deci. Alber. in d. authen. hoc ius, colum. ij. C. de procur. & in l. Cæsar, col. ij. versu. quartò collige, ff. de publi. & veſtig. & in l. qui bona, §. si quis quia, ff. de dam. infect. & in dictionario in verbo, præter, Barto. in d. l. si quis eum, §. qui iniuriarum, & ibi Bald. colum. vlti. versu. modò veniamus, & seq. & Recentiores, ff. si quis cau. eundem Bartol. in d. l. qui ita, ff. de dot. præleg. Azo. à Ramengis in rep. c. nos in quenquam, colum. vj. versu. cum quæritur vtrum dictio, ij. q. j. Bald. in l. sed & hæc, §. præter ff. de proc. & in l. si tutor reipublicæ, §. vlti. ff. de tut. & ratio. dist. & in l. data. columna x. versu. & si dicatur, C. qui ac. non poss. Luc. Pen. in l. ex eo, col. j. C. de agen. in reb. lib. xij. Ang. in rep. in d. l. falsus, col. ij. & se. C. de fur. & in l. si vltra. C. de fideiuf. & confi. ccxcij. quoniam in vltimis voluntatibus, col. ij. versu. descendo ad primum. Ant. in c. ij. extra de offi. vic. Pan. in c. cum ab omni, in iij. no. de vit. & hon. cler. Raph. Co. d. confi. cxj. cuius quidā, col. ij. versu. eo magis.

magis. Card. Floren. in cle. j. in princ. in j. oppo. de sum. trin. & in cle. j. §. verum, in vij. not. de hæret. Ro. & Iac. in d. l. j. illi col. j. in ij. notab. alteri col. iij. §. verfi. quartò pondera. §. ff. si quis cau. eundem Ro. conf. cccxxviii. præfens confultatio, col. j. lo. Plat. post And. Bar. in l. agen- tes, col. ij. verfi. & no. quòd dictio. C. de ag. in reb. lib. xij. Ang. Aret. in §. cum autè, col. j. verfi. not. ibi præter bona, Inst. de act. Barb. in c. si quis presbyterorum, col. vlt. extrà de reb. eccle. non alie. & d. conf. lxxiiij. col. vj. lib. iij. Fran. Are. in l. quicunq; in ij. no. C. de ser. fug. Corne. in auth. hoc amplius, col. ij. C. de fideic. Card. Ale. in c. si quenquam, §. in omnibus, num. 1. 2. q. iij. glo. prag. fan. ritu. de ele. §. si aliter, in verbo, præter, & iterum tit. de his qui in missa, §. j. Fran. Rip. in c. cum Mar. Ferr. in xij. no. sub num. 19. extrà de const.

- 74 ¶ De dictione, in, quæ omnino, aut propè eiusdem significationis est, atq; dictio intrà, de qua In- nuper diximus, vt scribit Gellius eo. c. xiiij. lib. xij. & probat text. in d. l. j. §. quod diximus, ff. de succ. edi. & declarat Bar. in l. Gallus, §. ille casus, col. ij. verfi. vltimò vos videtis, ff. de lib. & posthu. An igitur sit exclusiua, an inclusiua, vide text. in d. l. si quis sic dixerit, & ibi quoq; Al- cia. ff. de verb. sign. & Old. d. conf. xlix. col. vlt. & Signo. conf. xvj. statuto ciuitatis, in prin. & Albe. in d. authen. hoc casus, col. ij. & in dictionario, in verbo, in, & latissimè omnium Bart. & Bal. in l. Gallus, §. ille casus, & vtunque quidem, col. vlt. & ibi etiam Recentiores, ff. de lib. & posthu. Bar. conf. cix. contra Titium, verfi. secundò quia dicit. Bal. in rub. ff. sol. mar. col. j. & ij. & Imo in cle. causam, col. v. verfi. quid autem, si in ostio, & iterum col. ix. verfi. gl. in domo, de elec. & Pan. in cle. vltim. colum. ij. verfi. aliud importat, de ara. & quali. Pet. Ferr. titu. forma c. quando testes prod. ad ater. rei memo. in verbo, vsque ad Calendas, col. j. & omni- no Alex. qui alios multos citat, d. conf. cxxvij. lib. ij. quo loco suprà citauimus, in dictione, ad. Et Alciat. lib. *παρρησιαν* ij. c. xxij. vbi probat, hanc præpositionem cum accusatiuo casu, vsque significare: vt apud Virgilium lib. ix. *Æneidos*:

Aequasset nocti ludum, in lucemq; tulisset.

¶ Et Horatium lib. i. Epistolarum ad Lollium,

— Dormiet in lucem. —

Et Martialem lib. j.

— In lucem semper Acerra bibit.

Cui adde eundem Martialem lib. vij. Epig. ix.

In lucem coenat Sertorius. —

- 75 ¶ De dictione, circa, (ea enim nonnunquam pro, in, accipitur, vt apud Titum Liuium, lib. ix. ab vrbe condita, Nam & circa omnia defecerunt in omnibus.) vide & tu Bal. in l. Rutilia, ff. de contra emp. & vend. & in cap. dilecto, extrà de testi. & in d. c. vlt. col. j. verfi. & ex hoc tit. de fratri. de no. bene inuesti.

Circa.

- 76 ¶ De dictione, infrà, vide Inno. in c. pia, col. j. in verbo, computato, extrà de excep. Old. d. con. xlix. col. ij. lo. An. in d. c. præterea, le. ij. col. ij. in verbo, infrà xx. dies, extra de app. Collec. in c. j. in prin. & ibi quoq; Pá. col. j. in j. no. extra de cle. cõiug. Bal. in sua marg. in verbo, infrà, & d. conf. cxv. lib. iij. Alb. in d. Auth. hoc ius, col. ij. C. de procu. & in dictionario in verbo, infrà. Car. Fl. in d. proemio cle. §. nec sanè, in iij. q. & in clem. j. §. præfata, de stat. mona. Pan. in c. ex parte, in ij. no. extra de testi. spo. & in c. cum virum, in j. no. extra de regu. Corne. d. conf. cxxliij. licet in hac, col. ij. verfi. c. quia nonnunquam, lib. j. Pet. Ferr. in titu. forma res- pson. rei conuen. in verbo, in termino, col. ij. verfi. quid ergo si per iudicem.

Infrà.

- 77 ¶ De dictione, supra, ea enim opponitur illi dictioni infrà, & sese vtraque mutuò atque ex opposito respiciunt: vt patet ex l. peregre, in fi. prin. ff. de acquir. pos. cum dicitur, cum supra terram, an infrà terram possideam, & in l. j. in multis locis, ff. de gradi. affi. & apud Quinti- lianum lib. xj. c. iij. eodemq; vlt. quo loco tractat de cultu oratoris. Nam infrà mulierum est, supra centurionum. Et Tullium lib. iij. Academicarum quaestionum: Suprà, infrà: dextra, sinistra: antè, post. Et lib. epistolaru familiaru ix. epistola postrema. Supra me Atticus, infra Verrius. Plinius lib. ij. c. xxxj. Et plures soles cernuntur nec suprà ipsum, nec infra. Vt super, & infer. pro supra & infrà, apud Catonem, Rei rustica c. cxlix. Ex Calendis Septembribus prato sicco decedat, vbi pyrus florere cœperit prato irriguo, vbi super inferq; vicinus per- mitteret, nec decedit. Nisi illic, super inferq; vicinus, pro supero inferoq; vicino accipitur. Nam continuò subdit, vel diem certam vtriq; facito: vt hæc verba ad superum & inferu vi- cinu referat. De hac ergo dictione supra, vide gl. in d. l. Seia, in verbo, supra, ff. de dot. præ- leg. Iac. Aret. & Bar. in l. qui ita, eo. tit. Bal. in sua marg. in verbo, supra. Ang. d. conf. cxxiiij. quoniam in vltimis voluntatib. col. ij. verfi. descendo ad primu. Ro. in d. l. j. ff. si quis cautio. Alex. conf. cxxiiij. consideratis, col. ij. verfi. satis est ergo, lib. ij. Vt ramen interim nò nescias & hac dictionem pro præter, de qua etià suprà diximus, nonnunquam accipi. Virgil. lib. ij. Georgi.

Supra.

Supra, & infra.

Super, & infer.

Supra pro præter.

Rara sit, an supra morem sit densa, requiras.

¶ De

78 ¶ De dictione, super, vide tex. in l. diuortio, §. quod in anno, ff. solu. matr. & ibi Dy. Alber. & las. qui exponunt hæc verba text. super annum mercedem, id est, ultra, siue præter. In qua etiam significatione usurpauit & ipse Virgilius lib. vj. *Æncidos*:

—Super & Garamantas & Indos

Proferet impersum.—

Et Livius lib. vij. *Secundi belli Punici*: Marcellus etiam aduerso rumore esse, super quam primò malè pugnauerat: quia vagante per Italiam Annibale, media æstate Venusiam in re-cta milites abduxisset. super quam (inquit) id est præterquam. Et Plinius lib. epistolarum v. ad Maximum: Angit me, super ista, casus istius. Idq; propè solenne fuit {Suetonio &} Cornelio Tacito. {Ille enim in Tyberio c. lv. Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi è numero principum ciuitatis depoposcerat, veluti cõciliarios in negotiis publicis. Et in Caligula c. xxxvj. Super sororum incesta, & notissimum prostituta Pyralidis amorem, non temere vlla illustriore fœmina abstinuit. Et in Nerone c. xxxj. Ad hunc impendiorum furorẽ super fiduciam imperij, etiam spe quadam repentina immensarum & reconditarum opum impulsus est. & alibi sæpe. Tacitus autem} lib. iij. Super eas ciuitates, quas memorauit. Iterumq;: Super tot. Senatores aduersos. Et lib. iij. Super Consulatum, & triumphalia de Getis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas. & alibi quoque sæpe.

79 ¶ De dictione, absque, (nam & de ea quoq; circa hanc vim inclusionis & exclusionis à nostris disputatur) vide gl. & Archi. in c. non est nostrum, xxij. q. v. Archi. in c. qui generaliter, in vers. nedum, & ibi etiam Io. And. Domi. & Phil. Fra. de procur. li. vj. eundem Archi. & Domi. in c. statuto, vers. sanè, de deci. eo. lib. vj. Oldr. d. consi. xcix. col. vlt. Alber. in suo dictionario, in verbo, absq; & in d. Auth. hoc ius, col. ij. C. de procura. Bal. in d. l. data, col. vlt. vers. & si dicatur. C. qui accu. non pos. Lucam Pen. in l. si quis, ad fi. C. de fabri. lib. xj.

80 ¶ De dictione, de, (nam & ea ad hoc examen à nostris quoq; reuocatur, sit ne exclusiua, an inclusiua) vide Archi. in c. j. xij. dist. Alexan. in addi. Bart. in l. ratio, §. li per venditorem, ff. de actio empt. & Fel. in c. quia indicante, col. vlt. extrà de præscrip.

81 ¶ De dictione, iuxta, (nam & ea interdum pro intra accipitur) vide glos. & Bart. in l. quidam lberus, ff. de seruit. vrb. prædio. Iacob. Arerin. in l. testamentum, C. de insti. & subft. Archi. in c. venerabilibus, §. vlt. in verbo, iuxta, de sent. excom. Nicol. Mat. in l. admonendi, ff. de iureiur. Alberi. in d. Auth. hoc ius, C. de procura. & in dictionario in verbo, iuxta. Ang. in l. militis codicillis, in prin. ff. de testa. milit. Alex. consil. cxx. omisfis, col. j. vers. nam respondeo, lib. ij. & d. consi. viij. videtur fortasse, col. ij. vers. præterea etiam assumendo, & iterum vers. septimò nam præsupponitur, lib. iij. & de alijs multis huiusmodi dictionibus, videbis per Oldr. d. consil. xlix.

VENIR PAR DEVERS L'ACHEPTEVR, ADIRE EMPTOREM, GLO. XII.

1 **I**GITVR non satisfaciunt huic nostro statuto, qui huiusmodi oblationem faciunt apud acta, aut coram iudice, eamq; postea notificari faciunt emptori, eiq; citari faciunt processurum in materia retractus, vt iam à multis fieri vidimus. Nam hic dicitur, quod consanguineus debet adire ipsum emptorem. Et infra, in §. ix. dicitur, quod si consanguineus nõ possit reperire emptorem, debet offerre vxori aut domicilio ipsius. quo in loco in fin. illius §. nos de hac re plenius dicemus, vbi omnino videbis.

2 ¶ Sed & ex hoc, quod dicitur consanguineu adire debere emptorem, & ei offerre pretium, satis intelligitur, etiã si nihil aliud id suaderet, debere consanguineu id facere suo periculo, per text. in l. vlt. & ibi Bald. col. ij. vers. & nota quod debitor, C. de condi. infer. & c. significate, extrà de pign. Quid autè si semel detulit pretiu ad emptorem, qui recusauit accipere, ideoq; vocatus in ius, victusq; ac cõdemnatus est admittere consanguineum ad retractu: qui quidè consanguineus (ne ei tẽpus curreret) iterum desert pretium, sed in itinere ab hostibus vel predonib. spoliatus est sine vlla ipsius culpa: an tũc id cederet periculo ipsius, an emptoris. Et idè quæri potest in retractu cõuentionali. Et id quidè cognosces ex scriptis à Bar. in litem illa, in princ. ff. de constit. pec. & ex tex. in l. qui decq; in prin. ff. de solut. vbi inter cætera illud scribitur. Etenim non est æquũ, teneri cum pecunia amissa, qui nõ teneretur, si creditor accipere voluisset.

1 L'ACHEPTEVR, EMPTOREM, GLO. XIII.

2 **C**ONSVE TVDO nostra hinc simpliciter loquitur de emptore, tanquam scilicet quilibet emptor, quisquis qualisvecunque is fuerit, teneatur rem venditam consanguineo offerenti pretium cedere, per nõ, à gl. in c. vt circa, in verbo, alioru, de elec. lib. vj. & Bart. in l. si pluribus, ff. de lega. ij. in quibus locis tractant, & quando

quando & quomodo indefinita æquipolleat vniuersali, de quo etiã per Dy. in rub. de reg. iur. lib. vj. & ibi latius Pet. Anch. col. iij. vers. tertio quãro, & Phil. Franc. & Oldr. cons. c. in executione, lnn. in c. auditis, in vbi exceptione, & ibi ceteros, præsertim Pan. extrã de præscr. l. ac. Bel. & Sal. in l. si necessarias, §. si annua, ff. de pig. act. Ray. Forl. in repe. l. omnes populi, char. pen. ver. quãritur ergo, & ibi Bar. in vj. q. prin. ver. vt igitur videamus, ff. de iust. & iure. Albe. in l. si ita scriptum, §. si pluribus, ff. de l. ij. & in l. C. far. nu. 14. 15. 16. ff. de publica. Bart. in l. qui ædificiũ ff. de seruit. vrb. præd. & in l. j. ff. de regulis iuris. Bal. in l. stipulatio ista, in prin. ff. de vrb. oblig. & in l. si seruitus, & ibi quoque Alber. ff. de serui. vrb. præd. & in c. ex parte M. col. pen. vers. porro, & iterum vers. ista igitur, extra de appel. & cons. l. ij. casus talis est, statuto ciuitatis, post mediũ, lib. j. quod repetitur cons. cclxxxij. li. v. & eundẽ Bal. cons. cxxx ad euidẽtiam, post mediũ, li. ij. Ang. in l. pe. C. de impub. & ali. subst. Pan. in c. ij. extra de cõiug. lepro. Philip. Fran. in c. eũ in multis, in prin. de referi. lib. vj. & Alex. in l. qui filius, in prin. ff. de lega. j. & cons. cx. visis, col. j. lib. j. & cons. lv. prospectis, col. vij. nume. 13. lib. iij. & cons. xxxij. consideratis verbis, propẽ per totum, lib. vij. cum simi. Et an id & quomodo procedat in statutis, videbis apud Bar. in d. l. omnes populi, char. pen. ver. iuxta præmissa quero, & ibi Ale. in addi. ff. de iust. & iur. Et quid in materia odiosa, vide doct. in l. ij. ff. de li. & posth. Bar. & alios, in d. l. si pluribus, ff. de lega. ij. Et quid in statutis, per Bald. in d. l. si seruitus, in vtraque lect. ff. de serui. vrb. præd. vbi etiam reperies, an æquipolleat ex propria significatione verborum, an ex interpretatione. Et quid in materia testium & probationũ, omnes propemodũ negant æquipollere: vt per Inno. & Pan. in c. auditis, de præscr. Oldr. cons. c. in executione, Pet. Anch. & Imo. in c. quãto, de his quã si a præla. Alex. in l. rescriptum, in ij. no. ff. de pactis, & cons. vij. super hac, ad fin. lib. j. & cons. cx. visis, col. j. vers. quinimo, & vers. & expressius, eo. li. j. & cons. cxij. in causa. col. pen. vers. præterea licet, & sequẽ. li. ij. & cons. cxij. post medium, lib. vij. & Caro. Rui cons. xlv. habita, col. ij. nu. 1. lib. j. & cons. xcviij. vĩa renantiatione, col. iij. num. 5. eo. lib. j. & cons. lxxj. circa processum, col. iij. num. 10. lib. ij. & cons. v. vĩa processu, col. iij. num. 6. lib. iij. & cons. lxxij. col. penult. num. 13. eo. lib. iij. & cons. cxix. in causa, col. penult. num. 9. eod. lib. iij.

- 2 ¶ Sed hic quãtionis esse potest, an clericus emptor, siue etiam ecclesia hĩc comprehendatur, vt scilicet si emerit, teneatur cedere consanguineo offerenti. Nam quoddẽ contrariò clericus consanguineus hac consuetudine vti possit, minimẽ dubium est, cum text. sit in eamrẽ apertissimus in c. constitutus, extrã de resti. in integ. & latẽ diximus suprà in verbo, *leparent*, quẽ est glo. viij. numero 33. sed consequenter quãro. Sed ille text. non definit, an dẽ diuerso clericus qui emit, cogi possit ex huiusmodi consuetudine cedere consanguineo. Tamen vt non intremus in maximum illud pelagus, an & quando statuta laicorum ligent clericos & ecclesiam, non est mihi dubium, quin clericus aut ecclesia emens fundum teneatur cõsanguineo redimenti cedere ex hoc statuto, quod non laicorum tantũ est, sed commune & clericorũ & laicorum, vt quod ab vtrisque & communi omnium consensu conditum est & approbatum, sicuti & alia hoc volumine consuetudinum inscripta. Idẽdẽ omnes, vel clericos ipsos ligat, ex sententia Bal. in c. eũ venissent, col. ij. vers. oppo. dicitur, & ibi etiam Ioan. Ligna. Panor. in ij. no. extrã de eo qui mitti. in possess. ita intelligentium eum text. in quo Papa iubet decidi causas clericorum secundũ consuetudinẽ patriã, dicit q; Bal. eum tex. ad hoc multum not. & idẽdẽ voluit ipse Bal. in c. imperialem, col. iij. vers. quãro nunquid si ex consuetudine, & ibi quoque Mart. Laud. tit. de probi. feu. ali. per Fed. Ioan. Lina. in c. quod clericis, & ibi Fran. Aret. col. vlt. de for. compe. i. Saly. in auth. cassa. col. 3. vers. nunc quãro de statutis, de sacros. eccles. per d. c. eũ venissent. Anto. & Imo. in c. ecclesia sanctæ Marię, & ibi etiam Fel. col. xxxij. vers. secundus casus, & Philip. Deci. propẽ per totum, de consi. Imol. in c. ad nostram, per illum text. & ibi Fel. col. ij. de proba. Panor. cons. lxxij. circa primum breuiter, col. ij. vers. præterea Papa, lib. j. vbi etiam dicit ita debere intelligi d. c. eũ venissent, & d. c. constitutus: vt hinc faciliẽ coniciamus, quoddẽ & hoc intelligit procedere in casu nostræ consuetudinis, de quo illud c. loquitur. & allegat præterea c. eũ causa, de re iudic. à cõtrario sensu: vbi & id Pan. ipse no. in ij. not. & Alex. cons. ccxj. ponderatis his omnibus, col. j. lib. ij. Franc. Aret. cons. xlv. visis articulis, post prin. Card. Alex. in c. j. in f. x. dist. & in c. qui clericus, col. j. tit. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. & Rochus Cur. in repe. c. vlt. in j. limitatione, x. qu. extrã de consuetu. & hæc est communis nostrorum sententia, quam nos sequendũ ducimus, quamuis reclamet more suo Barba. cons. lxxv. referam in medio, col. antepen. lib. iij.

consanguineum.
indefinita
an æquipolleat vniuersali.

An & clericus teneatur.

Statuta cõmunia laicorum & clericorum clericos ipsos tenere.

- 3 ¶ Quoddẽ si hoc statutum esset laicorum tantũ, Bal. in tract. Protomixeos, col. v. vers. sed pone quoddẽ res fuit vendita, dubitat, an ligaret clericos & ecclesiam: & nihil aliud quã dubitat. At ipse cons. ccc. statuto cauetur. in ij. dubio, lib. j. tenet expressim & in hac ipsa specie, quoddẽ eos non ligat: imò verò & quoddẽ non habet locum in rebus feudalibus & emphyteuticis ecclesiis. Quem ita refert, & sequitur las. cons. clij. vera & iuridica, col. vlt. lib. iij. de quo tamẽ

Quid, si id statutum esset laicorum tantum.

ultimo postea dicemus nu. 8. sed vnum. & sequen. Sed & illud de clericis nūcupatim in hoc statuto voluerunt Imo. & Panor. in d. c. cōstitutus. & idem Imo in d. c. ecclesia sancte Marie. & Alex. clanculum conf. xxvij. viso themate, in princ. lib. vj. dum dicit, huiusmodi statutum valere saltem quantum ad id, vt laicos iget. & apertissimē conf. cxliij. viso statuto, vers. & dictum statutum, iunctis præcedentibus, lib. vij. & Mathe. Afflic. in trac. Proromixeos rum in prin. tum col. xj. vers. item quero an istud ius congrui: vbi tamen loquitur de ecclesia, non de clericis: tum denique in verbo, est autem, col. iij. vers. sed quid si clericus. vbi etiam de clericis loquitur. & Maria. Soci. conf. i. pro resolutione, col. iij. vers. verum his non obstantibus, lib. 2. vbi etiam loquitur de clericis.}

4 ¶ Quamquam contrarium in clericis expressē tenuit idem Afflic. in eodem tracta. eadē col. xj. vers. item quero an si clericus, & Sebast. Neapodanus in tract. Iuris congrui, in proœmio, super verbo, tenorem. Et ego quoque ausim intrepidē huic sententiæ accedere, sequutus doctrinam Bar. in l. cunctos populos, col. ix. vers. v. quero vtrū statuta, C. de sum. Tri. vbi dicit statuta generalia laicorum, in quibus scilicet nulla fit mentio clericorum aut ecclesiarum, sed tamen tendunt aduersus ea quæ illis competunt non tanquam privilegiatis, sed vt cuilibet de populo, illos ligare, dummodo sint honesta. & allegat d. c. cōstitutus, quod vt iam toties diximus, loquitur de hoc nostro statuto, vt etiam hinc intelligas Bar. de eodem quoque; intelligere. & idem voluit ipse Bar. in repe. l. de quibus, col. vl. ff. de legib. Lapis allegat. lxxxj non voluit actus, col. j. Barb. in rub. de reb. eccle. non ali. char. ij. col. vl. & seq. char. col. j. & conf. xiiij. clementissimī, col. iij. vers. ij. præmittit, lib. ij. & conf. lxxv. referam in medium, col. xj. & seq. lib. iij. quibus locis affert concord. Et hanc quoque sententiam videtur fuisse secutus Ant. in d. c. cōstitutus, dum ex eo notat, quod statutum laicorum ligat clericos, quantum ad eorum patrimonium, apertē ex hoc significans, clericos hoc statuto ligari. Et hoc quoque in hoc eodem statuto non obscurē sensisse videntur Cy. in l. neq.; C. de hæ. infli. & ibi quoque expressē Bal. in fi. vbi dicit, quod hæc consuetudo tanquam prædialis, ligat clericos, per d. c. cōstitutus, & Alber. in j. parte statutorū q. xciiij. quid si vendita est res. & Alex. apertissimē loquens in alio statuto huic nostro simili, videlicet quod consortes præferantur in venditione domus, conf. cxliij. viso statuto Mediolanensi, li. vij.

5 ¶ Et in simili item videmus, quod statutum ne immobilia alienentur in extraneos, comprehendit clericos & ecclesiā: vt voluit Iac. But. in Auth. cassā. C. de sac. san. eccl. & in l. asiduis, C. qui pot. in pig. hab. & latē Sign. cōf. xxj. statuto ciuitatis Mediolani, vbi in hoc affert xv. rationes, quas ibi videre poteris. Bal. in rep. l. j. col. viij. vers. sed quid si statutum disponit, C. de sum. tri. & in d. c. ecclesia sancte Marie, col. ij. vers. idem videtur dicendum, de conf. & in c. quæ in ecclesiā, col. ij. vers. sed hinc quæritur, nunquid statutum, eod. tit. & in c. clerici, col. j. vers. sed hinc quæritur de tali dubio, de iudi. & conf. clxxij. præsupponendū est, lib. v. Sal. vt à nonnullis citatur, in rep. l. j. ad fi. C. de sac. san. ecc. vbi dicit id se disputasse apud Archiepiscopum Mediolanensem, conuocato consilio Mediolanensi, & aliis iurisperitis, & rursum in d. auth. cassā. col. vl. eo. ti. vt etiam à quibusdam citatur, sed nō in sec. ipsius reperi. Card. Flo. in c. perpendimus, in ix. q. de senten. excom. vbi id dicit consuluisse Franc. Alber. & abundē Barb. in repe. d. rub. de non alie. reb. ecc. in ij. dubio, & d. conf. xiiij. col. v. & seq. lib. ij. & conf. xlvi. difficile est, col. vl. lib. iij. & abundantius conf. xxx. illud in medium afferam, lib. iij. & d. conf. lxxv. col. vij. vers. sed ista verē non obstat. eo. li. iij. vbi id dicit fin. & las. in l. filius familias §. diui, in ij. lectu. col. xv. vers. & licet ista sit communis sententia, ff. de l. j. Philip. Deci. conf. cxiiij. Placet mihi & omnibus, col. iij. vers. vj. vt etiam supra dictum. Ex quibus etiam multi tenent, valere statutum expressē prohibens alienationem fieri in clericos & ecclesiā. Et videbis multa, hanc sententiam confirmantia, in nostro trac. Primigeniorum, quæ. xxxix. & in nostris legibus connubialibus, in gl. vlt. quæ. xvij. quamquam sunt multi, qui tenent contrariū vt in illis locis videre licet. Vt omittamus in hoc nonnullos distinguere inter clericos & ecclesiā, vt per Ange. conf. xlvij. quidam Franciscus, col. vl.

6 ¶ Præterea cum Papa in d. c. cōstitutus, statuerit clericos hoc statuto vti posse aduersus alios, satis ostendit & declarat, & alios è diuerso aduersus clericos vti etiam posse, vt id fiat, quod quisque iuris in alterum statuerit, ipse eodem iure vtatur. quem titulum Vlpianus ita exorditur: Hoc edictum summam habet æquitatem, & sine cuiusquam indignatione iusta. Quis enim aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse aliis dicit, vel dici efficit. Quæ quidem Rhadamanthi lex est, teste Aristotele, lib. Ethicorum v. c. item v.

Si quod quisque facit, idem patiatur & ipse,

Id iustum fiet denique iudicium.

Aequitas canonica. Quæ si in cæteris obtinent certē etiam magis in clericis & ecclesia, ar. c. j. §. sed diuersum, ti. de ali. feu. & eius quod not. gl. in §. hoc ius, in verbo, vt plus, x. q. ij. & Hosti. Imo. & Pan. in c. j. extra de

extrà de empt. & ven. cum si à me adductis in nostris legibus connubialibus in ix. lege cōnu.
vers. sed tamen ad primā. Quod si Canonistæ id non admittant, videant si diuini placet, qua
fronte, quo pudore suam hanc æquitatem canonicam, quam nobis passim & ubique voce
plusquam Stentorea prædicant, conclamant, intonant, tueri possunt: præsertim aduersus quo
dātrinam illam Christianam, qua vetitū est, aliis fieri, quæ nobis fieri nolumus: & præceptum
è diuerso, vt cæteris faciamus, quod nobis fieri volumus. Thobias iij. Matth. vij. vbi scribitur,
hanc esse legem & Prophetas, & Luce vj. & meminerunt Decreta canonica statim in fronte
operis, & in c. dilecti, extrà de maior. & obed. vbi gloss. in eam sententiam affert nescio quos
versus. Et eam quidā Alex. Seuerus Imperator, tametsi Ethnicus, clamabat sapius: idq; per
preconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.
Auctor Ælius Lampridius in vita illius: qui & id dicit illum à Christianis didicisse. Ad quam
etiam sententiam pertinet l. j. ff. de solutio. quā Bal. in l. j. col. j. C. de his quæ pœnæ nom. dicit
in id singu. vt quis in alio non aliter iudicet, quàm in se iudicari vellet. & repetit Roma. qui
& eum text. dicit not. conf. l. v. si volumus.

7 ¶ Vt interim prætermittam, multos esse non infimæ doctrinæ, atq; autoritatis scriptores (ne Clerici utē
in hac re autoritate careā) qui in ea sunt sententia, vt si clerici vti volunt consuetudine & sta-
tuto contra alios, & aduersus se quoque alios vt patiatur, necesse est. in quibus est Bal. in d. tes consue-
l. de quibus, col. ix. ver. vj. queritur an clerici, ff. de legi. & in l. omni nouatione, C. de sacr. ecc. tudine, aut
& in l. j. in vj. quast. C. de contrah. emp. & in l. in legatis, C. ad leg. Fal. & in l. vltim. §. si verò corum, ea
postquam C. de in. delib. & in cap. vltim. colum. ij. vers. quæstio stat. de vita & hone. cleri. & refutare nō
conf. cxxvij. honestus vir, col. ij. vers. prætereā iste rector. li. j. Raph. Co. cōf. lxxxij. quia causa possumt.
col. j. Pan. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, col. vlt. vers. si verò statutum, & seq. extrà de consti. &
conf. vj. casus super quo, lib. j. Alex. conf. ccix. statutis accuratè perspectis, col. pen. ver. ij. prin-
cipali. li. j. & conf. seq. ponderatis his, col. j. vers. confirmatur per id, & seq. & Soci. conf. lxxvj.
abundè, col. ij. vers. confirmatur, li. j. vbi & alios allegat. Philip. Fran. qui id dicit sing. in ca.
possessor, col. ij. vers. & idē etiā, de reg. iu. lib. vj. & Fran. Bal. in tract. præscrip. in prima parte
v. partis prin. col. iij. vers. quintò, fallit. Philip. Deci. conf. eccclij. vifa in structiōne, col. ij. ver.
& idem in statutis, & Fran. Rip. lib. j. respon. c. iij. nu. 4. Quod tamen quomodo intelligant
Cano. videbis apud eos in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. Neque enim hīc diutius immorandū
ducimus, cum ista consuetudo, vt diximus, iuxta sit clericorum atque laicorum: idē omniū
consensu ac line controuersia vtrosq; ligat. Ex constitutione autem Protomixeos in fin. ciui-
dem, nuncupatim excipitur ecclesia. Quis autem iudex hoc casu aduersus clericum empto-
rem sit adeundus, seculai sine, an ecclesiasticus, dicam inferius, §. viij. in glo. v. in verbo, se iuge
qui en penls cognoscere, nu. 16. ex his autem. p. 346. f. c. p. 225.

8 ¶ Sed vnum non omiserim, quod priuatim spectat ad illud, quod suprā, nu. 3. quod si hoc, di-
ximus ex Bal. & lal. sententia, hanc nostram consuetudinem non habere locū in rebus feu-
dalibus & emphyteuticis ecclesiæ. Nam illud minimè verum esse arbitror, etiamsi hæc con-
suetudo non ligaret ecclesiā vel clericos: quod enim dicitur, hos non subesse statutis laicorū
intelligitur eatenus tātū, quatenus de eorū præiudicio agitur. Quod si agitur de præiudi-
cio laicorū, etiā in rebus ecclesiasticis, verbi gratia in emphyteusi, de qua loquimur, rei eccle-
siasticæ, concessa cuiuspiā laico: is certè subiicitur, quātū ad eas res pertinet, legibus laicorū,
secundū Pet. Anch. conf. cxxv. visis & diligēter, col. vlt. ver. per prædicta tollitur, & cōf. cccc-
xxxij. postquā ista domina, in prin. vers. nō obstat quod bona ecclesiarū. Pau. Ca. cōf. exciij.
visō statuto cōmunis Florentiæ, in fi. lib. j. vbi nūcupatim loquitur de statuto huic nostro ad-
modū affini. & cōf. cxc. vifa suprā scripta facti narratione, in fi. lib. ij. Raph. Co. loquens in
decima, quā laicus tenet in feudum ab ecclesia, cōf. lxxxij. quia causa decimalis, col. j. Alex.
conf. ix. pōderatis his, col. j. lib. v. Barb. cōf. xliij. scripsit propheta, col. vlt. vers. ad hoc respon-
deo, li. j. Fel. in c. quæ in ecclesiarū, col. vlt. de consti. Phil. Deci. in auth. cassā, col. ij. ver. nota
secundū C. de sacro. eccl. & cōf. cxxxix. cuius superscriptio incipit, an & quādo fœmina, col. j.
vers. nec obst. quod ista sunt. & Soci. inter conf. Albe. Bru. conf. vij. reuerēdi patres, col. ij. ver.
tertiò probatur. & ipse Bru. in tracta. statutorum repellentiū fœminas, in vij. membro q. xxij.
col. ij. vers. & prædictā. Et bene facit, quod ante hos omnes scribit Bal. conf. ix. factū tale est,
col. pen. vers. surgit hic nouum dubium, lib. j. & quod etiam not. Panorm. in c. ex transmissa,
in v. not. per eum text. extrà de for. compet. & Stephan. Bertran. consilio lxxix. monseur mon
compere, nu. 4. lib. i. Et quod à plerisque traditur, minori tempore præscribi aduersus vasal-
los, aut alios habentes causam ab Imperatore, vel ecclesia Rom. quàm aduersus ipsum im-
peratorē, aut ecclesiam Ro. vt per Bart. in l. si publicanus, §. in vectigalibus, ff. de publ. & ve-
ctig. Bal. in c. j. col. j. tit. quæ sunt regal. Ang. & Imol. in l. quamuis, ff. de vsuca. cum simi.

9 ¶ Hocq; nuncupatim, & in casu nostræ cōsuetudinis, vt scilicet retractus habeat locū in em-

phyteusi ecclesiastica, respondit ipse Ias. palam hic secū pugnans, sed vtrobiq; cliētis partes secutus, conf. ccxxiii. principale dubium, col. vlt. lib. ij. vbi & in hanc sententiam trahit Bal. d. conf. ccc. statuto cauetur, lib. j. suprà allegato pro contraria sententia, & quam ipse alibi, vt suprà quoq; diximus, pro alia sententia citauerat, aded hac in re sibi malè constat. Et idem quoque respondit Alex. à Ias. nō memoratus conf. xxvij. viso themate & his quæ egregiè, col. ij. in ij. dubio, lib. vj. Sed & idem voluit Matth. Afflēt. nullum horum memorans, in tracta. Protomixeos, col. x. vers. item quæro an ius vbi & idem dicit sentire Neapod. in j. consuetudine de iure congrui, in verbo, alicuius.

- 10 ¶ Hæc q; omnia quodammodo confirmat, quod à Socin. responsum est, conf. xlv. supponitur in factō, lib. iij. quod stante statuto, ne res alienetur in extraneum, & si id fuerit factum, possit proximior restituito prætio rem ad se reuocare: si ex tribus fratribus vnus ingressus sit monasterium, ideoq; portio bonorum communium in ipsum monasterium transierit, iuxta auth. ingressi, C. de sacrosanct. eccles. & postea fuerit à monasterio ea portio in extraneū alienata, poterunt eius fratres vi illius consuetudinis eam reuocare: per multa illic allegata, quæ sunt omnibus obuia, habent enim locum, ex quo possunt depromere, si quid opus sit. Super eo tamen quod diximus in duobus præcedentibus vers. vide Pet. Anch. conf. xliij. primo de viribus, col. vlt. vers. ex quibus omnibus, Pan. in c. quæ in ecclesiis, in iij. not. extrà de constit. Card. Flor. conf. ij. circa statutum, vers. item in hæreditate, & Alex. conf. clxix. viso themate, col. j. & ij. lib. ij. vbi videntur ei aduersari.

11 ¶ Ex his autem potes intelligere, quod si clericus rem immobilem vendiderit, eius consanguineus admitteatur ad retractum. Quanquam potuisset contrarium videri ex iis quæ respondit Fran. Rip. lib. j. Respon. c. ij. clerici, in j. dubio, statutum illud de quo suprà locuti sumus in præcedenti vers. non impedire clericos, quin possint rem immobilem alienare in extraneos. Sed & col. iij. nuncupatim dicit statutum retractus, non habere locum in venditione facta à clerico. Nam vt hoc illi addas, id per indirectum esset contra libertatem clericorum, qui ob id rem suam minoris sunt vendituri, scilicet propter onus rei annexum, l. si venditor, §. j. in fi. ff. de ser. expor. cū si à me traditis infra, tit. seq. in præf. nu. 20. quartū quod in ea, & seq. Quæ ratione Bal. conf. xxxi. statutis ciuitatis, circa mediū li. j. respondit, quod si onus gabellæ sit annexum contractui, statutū iubens eā solui ex venditione à venditore, non compræhendit venditiones factas ab ecclesia: nam licet ipsa ecclesia non soluat eā gabellam, tamen in hoc grauatur, quod minoris rem vendit. ob id quod venditor debet eam soluere. & idem tenet ipse Bald. conf. cccxcvi. punctus quæstionis talis est, statuto ciuitatis, col. ij. vers. interdum statutum non grauatur, lib. iij. Licet inquit, sit qui aliter teneant, quos ipse aliter non citat.

12 ¶ Et profectò multi tenent, & est communis opinio, emptores rerū ecclesiasticarum nō gaudere immunitate gabellarum siue vectigaliū ordinariorū, licet ecclesia gaudeat. Ita enim voluit gl. in cle. vlt. in verbo, non negotiādī, & ibi etiā Pau. Eleaz. & Imo. col. j. de cēsis. Archi. & Io. And. in c. quāquā, & ibi etiā Pet. Anch. qui tamē distinguit, Domi. & Phil. Frā. co. tit. lib. vj. Dy. Albe. Bar. & Pau. Ca. per illum tex. in l. locatio, §. mercatores, ff. de publica. Spe. & Bal. in addit. illius tit. de immu. eccle. §. j. ad fi. Fed. Senen. cōf. cxj. quæstio talis est, an diocesanus. Bar. in §. antenuptiali, in Auth. de non elig. secū. nub. Io. Fab. & Sal. in l. vniuersi, C. de vectig. & cōmis. Bal. conf. cccxcvj. punctus quæstionis, li. iij. vbi de hoc pulchrè loquitur Card. Flor. cōf. xij. in dubiis præmissis, in j. dubio. Io. Plat. in l. qui immunitatem, col. ij. ver. & adde, C. de muner. patri. lib. x. & in l. Senatorum, C. de digni. lib. xij. Pet. Ferrā. in tit. forma super solutione pedagiorū, in gl. vlt. col. vlt. vers. quid autem dicendum. Alex. in l. quia tale, col. iij. vers. ex prædictis potest, ff. solu. mar. Gui. Pap. deci. Delph. ccviij. iuxta materiā in prin. Ias. in authen. quas actiones, col. pen. ver. & per illum textum, C. de sacro. eccle. & conf. xx. Laurētius, col. iij. vers. moueor in primis, li. j. Bertachi. in tracta. gabellarum, in vij. parte prin. col. v. vers. sed quid in emente, Phil. Deci. in l. in omnibus causis id obseruatur, col. j. vers. & ex ista regula, ff. de regu. iur. & conf. xlvij. cuius superscriptio incipit, priuilegiū immunitatis, in prin. Fran. Ripa libro Respon. iij. c. xxij. quia consuetudo, col. pen. Et hanc dicit Bal. d. conf. cccxcvj. li. iij. vbi que locorum obseruari. Et idem de eo, qui emit à fisco, vt non excusetur à solutione vectigalis, tenet Bart. in l. j. C. de nauicula. lib. xj. & in d. §. antenuptiali, in Auth. de non elig. Sed quantum ad casum nostrum pertinet, cū & ipse clericus emens non eximatur hoc statuto, vt diximus, multò minus is qui emit à clerico.

13 ¶ Quid autem, si emptor sit pupillus vel minor, an is tenebitur reuendere cōsanguineo venditoris offerenti pretiū? quod non videtur, cū non possit rem immobilem sine decreto alienare: proindeq; etiā non possit, cū emit, dare venditori facultatē redimendi, per text. in l. si emierint an ad resoluendā, C. de præd. mino. & voluit Albe. ibi. & Io. And. in addi. Spec. in rub. de pactis col. j. &

col.j. & Pau. Ca. conf. cxij. viso tenore, ad fi. li. j. Sed nos de hoc vltimo casu plenissime dicemus infra, tit. seq. in fin. nu. 2. & multis seq. Quantum verò ad hunc nostrum tractum municipalem, nos planè credimus, minorem atque etiam pupillum, imo & infantem, vel eorù tutorem, aut curatorem, teneri admittere consanguineum venditoris ad tractum, atque ei reuendere ex nostra consuetudine, per text. in l. si sine, §. Lucius, ff. de administ. tuto. Ex quo probatur, & id Bar. ibi notat, consuetudinem respicientem rem, minores etiam ligare: eamq; dicit sing. Bal. c. vlt. col. iij. vers. vltimò de materia, extrà de consuetudine, in id vt consuetudines quæ sunt circa res, imponat legem pupillis, & iis quoq; qui in vtero sunt. Ex eoq; passim notatur à nostris, minores & pupillos teneri statuto compellente consanguineos & affines a d compromissum, vt per Bal. Saly. Pau. Cast. & Alex. in l. vlt. C. de in integ. restit. ex quibus Bald. ipse negat eos restitui aduersus huiusmodi statutum, cum aliis multis concor. à me traditis infra, eod. tit. in fin. num. 55. dictus autem §. vbi omnino vide. Sed tamè velim intelligas, minorem ipsum non posse consanguineo tempus statuti prorogare, vt etiam de tractu conuentionali dicemus in fin. tit. seq. num. 17. secundò quæro, & sequen.

*locū habeat
tractum.*

*Minores
tenentur
statutis.*

- 14 ¶ Quid igitur, si emptor minor est, vel pupillus, aut emptor maior mortuus est, & reliquit infantem vel pupillum heredem nam & hæredi emptoris potest hæc oblatio fieri, vt probatur ex c. constitutus, de in integ. resti. vbi & id not. Pet. Anch. in x. no. & faciunt quæ dicam infra, tit. seq. §. j. in verbo, *ou ses heritiers*, in prin. & multis vers. seq. Aut quid si ipse emptor in furorem incidit, & fortè annus est fini proximus, ita vt non satis super sit temporis ad dandum illi tutorem, aut curatorem: poteritne hæc oblatio retractus fieri ipsi infanti, aut furioso, sine tutoris, aut curatoris autoritate? Vide text. in l. operis, ff. de no. ope. nuntia. quæ dicit, eam nuntiationem fieri posse infanti, & furioso: nec tutoris autoritatem exigi quia in re fit, non in personam. Ac iunge l. vlt. eo. tit. ex qua not. Bart. & alij, illud nuntiationis remediū esse in rem scriptum, quemadmodum etiam hæc retractus oblatio in rem quoq; scripta est, vt dicemus infra eo. tit. §. viij. in glo. v. Ex quibus conuincitur, posse & infanti & furioso ex simili ratione fieri hanc oblationem sine tutoris aut curatoris autoritate.

*Oblatio re-
tractus fie-
ri potest ha-
redi empto-
ris.*

*Oblatio
hæc, an fieri
possit infan-
ti, aut fu-
rioso, &
quomodo.*

- 15 ¶ Quod & astruit text. in l. si dictum, §. vlt. ff. de euct. vbi ita scribitur, pupillo autem sine tutoris autoritate posse denuntiari, si tutor non appareat, receptum est. Id quod mirabile dicit Bal. in l. libera, col. vlt. C. de senten. & interlo. omn. iud. Et eum tex. dicit not. Ange. Aret. in §. actionum autem, col. x. vers. & prædicta procedunt, Insti. de actio. & Ant. Burf. in c. vlt. col. ij. extrà de emp. & vendit. Et per eum tex. dicit Matth. Affli. in tract. Protomixeos, in verbo, vt intra xxx. dies, col. vj. vers. sed quid si ille, quod denuntiatio, quæ ex ea constitutione fieri debet consanguineis sociis & vicinis, potest fieri pupillo, si maior est infante. Sed & huc spectat text. in l. de pupillo, §. nuntiare. ibi, puero vel puellæ, ff. de no. oper. nuntiatio. vbi pupillo potest denuntiari nouum opus, & ita eum tex. intelligit Alberi. in l. j. §. j. col. ij. versic. in contrarium, ff. de admi. tut. qui & ex hoc dicit in omnibus actibus extraiudicialibus posse denuntiari minori. Facit item text. in l. si finita, §. si pupillus, ff. de damn. infect. vbi si pupillus tutorem non habeat, quo autore damni infecti promittat, missio in possessionem locū habebit.

- 16 ¶ Facit denique text. in l. minor etiam, ff. de minor. & l. hæc autem, in princ. & iterum l. apud Iulianum, §. vlt. ff. quib. ex caus. in posceatur. Cuius autoritate innixus, Bart. in l. j. §. j. versic. quæro qualiter fiat, ff. de admi. tuto. & rursus in l. qui habet, §. si pupillus, ad fi. de tute. dicit quod si solus pupillus citetur, valet citatio: nam intelligitur, quod compareat per se, vel legitimam personam, & quod (inquit) valeat talis citatio, ex hoc apparet, quia si nemo comparet ad defendendum pupillum, fit missio in possessionem bonorum. Et illum satis sequi videtur, dum ad illum simpliciter remittit, Ange. in l. sed si ex stipulatu, ff. de verbo. obliga. & idè palàm voluit ipse Ang. in l. quique, quæ est iij. & ibi quoque Pau. Cast. qui eam l. legit cum l. ij. ff. de in ius vocan. & alter Ang. Aret. id etiam affirmans in infante, in §. neque tamen, col. iij. vers. an autem illa, Insti. de auto. tut. & Panor. conf. xxix. in quæstione præfenti, col. vltim. lib. ij. Sed & huc pertinet, quod tradit Bald. in repe. l. Aemilius, col. ij. vers. item ad excusandum, ff. de minori. quod ad excusandam morà protestantis, potest fieri protestatio pupillo.

*Pupillum so-
lus an cita-
ri possit.*

- 17 ¶ Contrarium tamen apertè suadere videtur text. in d. l. sed si ex stipulatu, de ver. obli. vbi ita ad verbum scribitur: Sed si ex stipulatu Stichum debeat pupillus, non videbitur per eum mora fieri, vt eo mortuo teneatur, nisi is tutore autore, aut solus tutor interpelletur. Cuius tex. autoritate glo. in l. mora, in verbo, difficilis est, in prin. ff. de vsur. ita moram diffinit, cum quis maior xiiij. annis, non habens curatorem (quia si haberet, æquipararetur pupillo) interpellatus per diem appositæ lapsum, vel per lius contestationem, & cetera, quæ ibi sequuntur: ea enim nihil huc pertinent. Et illum quoque textum in hoc expendit Alberi. in d. l. sed si ex stipulatu, col. ij. nu. 5. & in l. qui Romæ, §. cohæredes, ff. de verb. oblig. quod pupillo sine tuto-

ris autoritate fieri non potest denuntiatio, de qua is tex. loquitur. Nec obstat (inquit) l. si dictum, §. vlt. de euct. quia ibi fauor erat pupilli, vt ei posset denuntiari. Id quod etiam dicit idem Alberi. in d. l. mora, col. vij. nu. 26. iterumq; col. vlt. nu. 31. in fi. Bald. autem in d. l. Aemilius, posteaquam dixisset, quod suprà ex eo diximus, numero præcedenti, scilicet posse fieri protestationem pupillo ad excusandam moram protestantis, continuò subdit, eam non posse fieri ad constituendum pupillu in mora, per l. cum filius familias, §. in hac, ff. de verbo. oblig. Et idem propè dicit Pau. Ca. conf. ccl. effectus, col. ij. vers. super secundo, lib. j. cum dicit d. l. si dictum, §. vlti. procedere, cum agitur de conseruando iure denuntiantis, non etiam cum agitur de constituendo pupillum in mora. Id quod multum est notandum ad casum nostræ consuetudinis. Nam consanguineus volens offerre, eò spectat, vt conseruet id ius suum, non vt pupillum in mora cõstituat. Sed & quòd pupillo fieri non possit, facit tex. in ea ipsa l. Aemilius, ibi, denuntiationibus, vt pretium solueretur, tutoribus sæpe datis, ff. de minor. & l. de pupillo, in princ. ff. de ope. no. nuntia. de qua postea dicemus nu. 26. sed vnus. Et facit etiam, quòd oblatio ei fieri debet, cui solui potest, & debet, l. si reus, ff. de procur. & dicemus latius infrà eod. tit. §. ix. in fi. num. 4. sed & quod. Pupillo autem solui non potest sine tutoris autoritate, l. contra, in princ. ff. de pactis.

18 ¶ Et certè hæc res admodum dubia est. Nam primùm, quod de citatione dictum est, res est aded incerta, vt Pau. Ca. in l. si ex legati, cum qua legit d. l. sed si ex stipulatu, non ausus sit quicquam asseruere, quamuis pluries, vt ipse dicit, viderit dubitari. & allegat Spe. renuisse contrarium eius, quod diximus ex Bart. nec tamen locum designat: sed is est, in tit. de pri. & secund. decre. restat, vers. sed pone quòd pupilli. Bal. autem in d. l. sed si ex stipulatu, ita de hac re loquitur, vt videatur velle, quòd si pupillus tutorem habeat, non satis sit solum pupillum citari. Et idem dicit in adulto habente curatorem. Secus autem esse, si pupillus, vel adultus, tutore, vel curatore careat: tunc enim procedit opinio Bart. vt ij soli citari possint. Item in sua Marg. in verbo, citatio, col. iij. vers. citatus etiam minor, dicit quòd minor citatus, debet legitime comparere, scilicet cum tutore, vel curatore, licet in citatione id dictum non sit: vt dicit velle gl. sing. in l. si minor, ff. de bo. auto. iudi. posses. non tamen condemnatur in expensis, si legitime non compareret, secundum Inno. in c. si aduersarius, de eo qui mit. in pos. Hæc ille.

19 ¶ Verùm hæc res (quod iam diximus) multum ambigua est. Sed si de ea plenius scire velis, vide Imo. Ro. Ale. & omnino Frã. Are. & Barb. post Antiquiores in d. l. si ex legati. Ex quibus etiam cognosces, an, quando, & quomodo denuntiatio, notificatio, & id genus cætera, possunt fieri ipsi pupillo, atque etiam adulto habentibus, vel non habentibus tutorem, aut curatorem. Super quibus etiam vide Bart. Pau. Cast. & Ias. in l. ij. C. de condi. fur. Ioan. Fab. in §. vlt. col. penult. vers. de pupillis, Instit. de pœna temere litigantium. Bal. in d. l. si dictum, §. vlt. ff. de euctio. & in l. vlt. in prin. C. si propter publi. pens. & in l. donatarum, C. de acquir. posses. & in l. non eò minus, in fin. C. de procuratoribus, & in d. l. operis, & ibi quosque Albe. Imo. Paul. Castr. & Recentiores, ff. de oper. no. nuntiar. Raph. Co. in d. l. de pupillo, §. nuntiatione, & ibi Alex. col. ij. vers. item not. eodem tit. Salyc. in d. l. mora, col. ij. vers. iuxta hoc quæro, & multis sequen. ff. de vsur. Card. Flor. in clemen. religiosus, in v. q. de procurat. Imo. Paul. Castren. & Ale. in l. contra pupillum, ff. de re iudic. eundem Imol. conf. cx. in causa in tertio dubio: & omnino Ro. in d. l. si ex legati, col. vlt. de verborum obligationi. Alex. in leg. neque, ff. de in ius vocan. Fran. Arer. conf. xxvj. factum, super quo consiliu postulat, col. iij. vers. & circa primum, & multis sequen. Maria. Soci. in c. j. col. xl. vers. septimò quæro de pubere, & iterum vers. octauò quæro, quid si conueniendus est furiosus, extrà de libel. oblat. & eius filium Barpt. Soci. conf. cvij. cor mundum, & c. vt in quaestione, col. pen. vers. transeo ad secundum, vsque ad fin. conf. lib. j. & latè etiam Barb. in c. Raynutius, col. xxxij. vers. nota ibi filios, extrà de testa. Marth. Afflict. deci. Neapo. cclxvj. fuit in consilio, Phil. Deci. conf. cccc. xlix. visis duobus, col. ij. vers. tertio contra executionem, & conf. cccc. xlix. requisitus. & Ant. Burg. in d. c. vlt. col. ij. vers. & fortè ista, extrà de empti. & vendi. & Carol. Molend. in consuetud. Parisien. tit. i. §. xij. glo. xj. num. 7. & sequen. Nec omiserim, pupillum in vno casu haud dubiè citari posse, vt scilicet ei detur curator ad litem, vt voluerunt Raynu. & Alberi. qui id dicunt speciale, in d. l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel.

20 ¶ Quid autè de infante dicendū sit, præter ea, quæ suprà in prin. huius quæstionis diximus, vt debis apud Bal. in c. j. col. pen. vers. de citatione infantis, tit. de mili. vafal. qui cõu. est. & text. prohibentè simpliciter infantes & furiosos in ius vocari, in d. l. iij. in prin. ff. de in ius voc. De quo etià per Io. And. in addi. Spec. tit. de reo. §. j. in addi. incip. querit. Goffred. Et ex scriptis in his locis, & vers. superiori, faciliè intelliges, nisi omnino carutias, utrū & quomodo poterit fieri hæc nostra retractus oblatio infanti, pupillo, adulto, habentibus, aut nō habentibus curatorem:

torē iunctis etiā iis quæ dicemus in quinq; seq. ver. Vt tamen nō pratermittas, infantem etiā cum tutoris autoritate nullum actum gerere posse, sed solum ipsius tutorem omnia gerere debere. l. j. §. ibi, ita tamen vt p̄ iō iis qui dari non possunt, ff. de administ. tuto. & l. si infanti, §. j. C. de iure delib. & l. restituta, §. j. ff. ad senatusconsult. Trebellia. & l. penul. in princ. C. eod. & voluerunt gl. Bal. & Angel. in l. donatarum, C. de acquirend. possess. & quæ dicemus infra nu. 25 sed & ex his, in fin. & sequen. etiam in fin. Ex quo fortē defendi posset, huiusmodi oblationem infanti, nec cum autoritate quidem tutoris, fieri posse.

- 21 ¶ Quid deniq; si hūc dicamus in casu nostro, quod si pupillus, aut infans non habeat tutorē, non currit interim tēpus retractus consanguineo, cum nō sit, cui possit offerre: vt in simili de pupillo dicitur in l. cum quidā, §. si pupillo, ff. de vsur. Quo in loco gl. veluti aduersus id pugnans, hæc dicit: Sed nōne possum petere ei tutorē dari: & sic facere, vt ei possim soluere? Iqui potest, ff. de reg. iur. & l. ait Prator, §. j. ff. de minor. Sed mox id iaculum ita obundit, vt scilicet ille tex. loquatur in pupillo, posterior in adulto. Nec ibi aliquid dicunt Doct. præter vnū Flor. qui id dicit declarandum ex §. inuiti, Insti. de curat. & d. l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel. Ego verò vt tandem interponam meum iudicium, arbitror, his casibus, vt interrumptur tempus, adeundū esse iudicem, iuxta l. vt perfectius, C. de anna. excep. Quanquā Bal. in l. si pater, ad fin. C. ne de stat. defunct. dicit citationem factā infanti, aut furioso, perpetuare iurisdictionem. Idem autem in auth. offeratur, col. ij. versic. secundo casu, C. de litis contestat. dicit, quod si citetur pupillus sine tutoris autoritate, non interruptur præscriptio, quam & ipse, & ceteri nosstrates appellant. Sed tu præterea vide, quæ dicam infra vers. ab hinc v. & infra, eod. titu. §. ix. gloss. vlt. nu. 17. sed quid si ignoratur, & sequen.

Antēpus retractus currat em petere pupillo non habente tutorem.

- 22 ¶ Illud autem non prætermiserim, posse huiusmodi oblationem fieri soli tutori pupilli, vt & ceteras denuntiationes, d. l. Æmilii, in princ. ibi, denuntiationibus, vt pretium solueretur, tutoribus sepe datis, ff. de minori. & in dicta l. sed si ex stipulatu, ibi, aut solus tutor interpelletur, ff. de verb. oblig. vel pupillo cum autoritate tutoris, d. l. j. §. j. ff. de admini. tuto. vbi probatur, nihil referri, an tutor pro pupillo, an verò ipse pupillus tutore auctore iudicium suscipiat. Et simile dicitur in l. si consensit, in prin. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. Et idē quoq; in adulto & curatore ipsius statuitur, in d. l. j. §. j. nisi quidd (vt quidam intelligunt) in illis est electio tutoris, in his è diuerso actoris. quod non admittunt Iac. Are. & Alberi. ibi. De quo etiā latē per Mari. Soci. in d. c. j. col. xl. vers. septimò quæro de pubere, extrā de libel. oblat.

Hac oblatio an possit fieri soli tutori pupilli.

- 23 ¶ Ex quib. intelligis, & oblationē fieri quoq; posse curatori adulti. Nam & huic etiam solui potest, l. quod si fortē, §. quid ergo, ver. curatori quoq; & ibi Bar. ff. de solut. & l. j. C. si aducr. soluti. & facit l. j. §. vlt. ff. quod iusu. & q. præterea à multis dicitur, curatōrē sine minoriē posse petere restitutionem in integrum. glo. in l. cū post mortē, §. j. in verbo, nō petat, & ibi Aib. qui eam dicit. not. in col. vlt. vers. itē quæro an beneficium, ff. de admitt. tut. Nec tamen omnia potest tutor solus facere, quæ facere potest cū pupillo, vt patet ex l. neq; , C. de procu. & no. per gl. & Doct. in l. iusiurandum quod ex conuentione, §. pupillus, ff. de iureiurand. & Alex. conli. ccliiij. abundē, col. ij. vers. nec tunc obstat, & vers. hoc etiam probatur, lib. vj.

An soli curatori minori.

- 24 ¶ Vtrum autem, si pupillo, aut adulto cum autoritate tutoris, vel curatoris fuit facta oblatio, & cum illi consanguineum non admisissent, fuit & ipse pupillus, vel adultus, etiam cum tutoris, aut curatoris autoritate citatus, atque sic iis contestata: poteritne postea tutor vel curator solus cetera agere sine pupillo, atque ita solus citari ad productionem testium? Et ferē eod iam decursum est, vt possit, ob tex. in id expressum in l. si idē, ff. de euicti. Ita enim voluit Bal. in l. si quando, col. iij. vers. non d. queritur, C. de testi. vbi eum text. dicit no. & in l. cū & minores, in fi. C. si aduersus rem iud. & Paul. Cast. & Alex. in l. ex contractu, post prin. ff. de re iudi. vbi & eum tex. dicunt notabilem.

An solus tutor possit peragere, quod à pupillo cum eius autoritate inceptū est.

- 25 ¶ Sed & ex iis omnib. poteris etiā intelligere, an è diuerso cōsanguineus pupillus sine tutore, aut adult⁹ sine curatore, poterit huiusmodi oblationē facere. Sed tu præterea circa id vide tex. in l. pupill⁹, ff. de acq. rer. do. vbi pupillus, quā: ū ad acquirendū, nō indiget tutoris autoritate. Quod & probat tex. in l. j. §. j. ibi Oñilius, ff. de acq. pos. & in l. quāuis, §. vlt. eo. ti. & in l. sequitur, quæ est iij. §. j. ff. de vsuc. & in l. seruū, ff. re pup. sal. fore. Vide item text. in d. l. nō eod min⁹, C. de proc. vbi fentētia lata pro minore sine curatore, valet: minorib. enim aras in damnis subuenire, nō in reb. prosperē gestis obesse cōsuevit. Id quod etiā intelligit in pupillo gl. oblationem facere. in l. neq; , in verbo, interueniēte, vers. sed quid si citra, eo. tit. & in l. j. in verbo, aduersus te, in pri. C. q. legi. p̄fo. Imò, & in infante quoq; tenuit Ang. Are. in d. §. neque tamē, col. vl. Insti. de auto. tut. & iterū in l. furioso, ff. de re iud. De quo tamē vide Bar. Rap. & Ale. ibi. At in vnuersum pupill⁹ sine tutoris autoritate cōditionē suā meliorē facere potest, l. j. C. de auto. præst.

An pupillus sine tutore, aut minor sine curatore possint hanc oblationem facere.

& l. neq; , C. de contra. & commit. stipul. & omnium optimè in §. j. Insti. de auto. tut. cū alijs multis si. à me collectis in Legibus connubialibus in glo. vj. in vij. quæst. Quod intellige de maiore infante: nam infans, nec ad suum quidem commodum quicquam facere potest, l. j. in prin. & l. mulier, ff. de verb. oblig. & diximus suprà num. 20. quid autem.

An & in-
fants.

26 ¶ Sed vnus hīc est scrupulus non modicus ex d. l. de pupillo, in prin. ff. de no. op. nūti. vbi nō aliter rara pupilli habetur nuntiatio, quā intercedēte tutore autore. Sed ex notatis ibi à Bar. Ang. Imo. Alex. & Ias. loquentib. in casu illius l. potes in hoc casu nostro dicere, quod pupillus carens tutore, & nō habens copiā iudicis, potest ipse per se offerre: tamē postea, cum habet eius copiā & tutorem, iterum offerre debet, & ea posterior oblatio retrahetur ad priore, argu. §. si quis ipsi Pratori, eiusdem l. Et respondēt Alex. & Iason quibuldam rationib. Rapha. Co. & Hieronymi Torti, qui ibi tenuerūt cōtra Bar. & sequaces. At Matr. Afflic. loquēs nūcupatim ex nostro casu, in tracta. Proto. in verbo, vt intra xx. dies, col. vj. vers. sed quid si ille, in ea est sentētia, vt pupill⁹ possit offerre, & ei quoq; offerri possit sine tutoris autoritate, si tutor desit, modò ipse pupillus sit maior infante, per d. l. si dictū, §. vlt. ff. de euidctio. Sed si adhuc infans sit, nō possit quia ea etas, quicquid videt, ignorat, l. ij. C. de fal. mo. nec aliud dicit.

Iterum de
infante.

An satis
sit vni ex
tutoribus
aut curato
rib. offerre.

27 ¶ Ex superiorib. autem & illud quoq; suboritur dubium: Si plures sint tutores infantis, siue curatores furiosi, an satis sit vnū ex iis adire, eiq; offerre. Et id quidē verissimū est, l. consilio, §. vlt. ff. de cura. furio. & l. si ex pluribus, ff. de auto. tut. & l. ij. §. si plures, ff. de cura. bo. dan. & l. j. C. si ex pluri. tut. & l. vlt. C. de auto. prætian. cum si. & in illis locis reperies, quomodo id intelligendum est. Sed non tamen illud prætermittā, quod si tutela in multos tutores diuisa est: nec enim aliis offerri possit, l. & si pluribus, ff. de auto. tut. Quomodo autē id intelligatur, vide ibi per gl. & Doct. Quid autē, si quis verus tutor est, nō tamē gerit tutelā: an hic poterit oblationē retractus facere pro pupillo, & an ei oblatio fieri possit, discēs ex d. l. & si plurib. & ibi gl. in verbo cōcessa nō est, & ibi Doct. ff. de auto. tuto. & l. pupillū, & ibi quoq; gl. & Doct. ff. de acqui. hære. Ex quibus etiam intelliges, an ē contrariū vnus ex plurib. tutoribus & curatoribus possit offerre, & retrahere. De quo & tu videas tex. in l. decreto, §. j. ff. de admi. tut. & Spec. tit. de procuratore, §. ratione autem formæ, vers. quid si duo, & seq.

An satis
sit vni ex
multis em-
ptoribus
offerre.

28 ¶ Sed illud est quæstionis, idēne sit in duobus emptoribus eiusdem rei, an scilicet satis sit, alteri tantum offerre. quod posset videri, exemplo eius, quod scribitur in d. l. de pupillo, §. si plurium, ff. de ope. no. nuntia. cuius hæc verba sunt: Si plurium res sit, in qua opus nouū fiat, & vni nuntietur, rectē facta nuntiatio est, omnibusque dominis videtur denuntiarum. & in l. vlti. C. de duobus reis, vbi interruptio facta aduersus vnum ex reis debendi, omnibus nocet. Ideoque dicunt Doct. ibi, citationem vnus eorum interrumpere contra alios, de quo etiam obiter per Io. And. Anto. Imo. Panor. & Fel. in c. pastoralis, §. quoniam, extrā de rescip. & Hippol. Marfi. consi. lxxxiii. vias tuas, col. iij. vers. & facit etiam: nam citatio. Et ad hanc quoque partem facit l. pen. ff. eo. de duob. reis, & l. mora, §. vlt. ff. de vfur. Et quod no. gl. in c. si capitulo, in verbo, factā, ad si. & ibi quoque Pet. Anch. & alij, de concess. præben. lib. vj. & quod tradit Rebus. in concor. tit. de regia ad prælaturas nominatione faciendā, in verbo, à die reculationis, sufficere recusationem factā à summo Pontifice, eius qui à Rege nostro fuerit nominatus, notificari vni ex solicatorib. Regijs. Et in tractatu Nominationū, quæst. xiiij. nu. 62. satis esse, fieri insinuationem nominationū vni ex vicariis collatoris, & quæ dicemus infra in si. huius tit. quæst. xij, vers. ex quo fit.

29 ¶ Ego verò (vt omitā, quod à nostris in d. §. si plurium, distinguitur, sit ne denuntiatio in re, an in personā) putarim, non satis esse hoc casu vni offerre, vt alteri oblatū esse videatur, eiq; noceat, cum ius vtriusq; sit diuiduum. Ideoque quod vni factū est, alteri nō præiudicat: sicuti ē diuerso quod ab vno factum est, aliis non prodest in huiusmodi reb. diuiduis, d. §. si pluriū, vericulo si plurium dominorum, & ibi Iac. Aret. Bart. & Ang. Quamuis in rebus indiuiduis fecus, l. loci corpus, §. si fundus, ff. si serui, ven. Hincq; scribitur in l. j. §. denūtiari, qui est pen. ff. de vent. inspic. quod si plures simul sunt successuri, omnib. faciendā est ea denuntiatio, de qua in eo. tit. tractatur, & similiter in l. rem quæ, §. j. ff. de euidctio. omnib. venditoribus aut eorum omnib. hæredibus esse denūtiandū, vt teneantur de euidctio, & in l. j. ff. de iure delibe. vbi omnibus dominis vnus serui hæredis instituti, tempus ad deliberandum præstituendū est. Et hoc confirmatur, quia cum oblatio necessaria est, ei vtiq; faciendā est, qui potest recipere, & offerre liberare, l. si reus paratus, ff. de proc. Bal. in l. acceptam, col. iij. in iij. quæst. C. de vfur. At hic vnus emptorū nō potest pro alio pecuniam recipere, nec cessionē rei facere.

Et vide,

Et vide, quod in simili dicitur à gl.in cle.j.in verbo, facienda, de renunti. nō satis esse reuocationē mandati, ad resignandum (vt nostri appellant) beneficium concessi, denuntiari vni ex collatoribus quodq; item differitur à Rebuffo in tractatu Nominationū, in xliij. quāst. prin. nu. 80. vtrum scilicet, cū collatio ad duos spectat, satis sit alteri insinuare nominationem.

- 30 ¶ Sed hec intellige, nisi vnus eorum integram rem ipsam venditam possideret: quia tunc illi forte satis esset oblationem facere, per ea, quæ latē dicemus infra tit. procedente, §. j. gl. viij. in verbo, *ou les heritiers*. nu. 41. nunc autem, & tribus seq. Nisi forte hic diceret, se eam rem possidere nomine vtriusq; secundū l. communis seruus, ff. de acquir. pos. & l. meritū, ff. pro socio: Ideoq; nec se posse cessionem rei, non consentiente socio, facere in illius præiudicium, per l. j. & l. portionem, C. de com. rer. ali. Sed tunc dicerem, consanguineum, qui possessorē solum secutus est, non esse in mora, quin ea declaratione facta, possit & alterum emptorem in ius vocare, etiamsi tempus transierit, modò negligat id ipsum quamprimum facere, secundum id quod scribitur infra eod. tit. §. xij. & ibi notauimus.

Quia seruus eorum rem totam possidet.

- 31 ¶ An autem sit satis testatō conuenire procuratorē emptoris, eiq; huiusmodi oblationem facere: Et tradunt nostri, sufficere, procuratorem specialem, vel generalem cum libera, interpellari, per l. procuratoris, in prin. & ibi gl. ff. de tribut. & l. procurator cum libera, ff. de proc. Secus de generali sine libera, cuius scientia domino nō præiudicat, l. apud Celsū, §. quāsitū est an de procuratoris, ff. de dol. except. Ita enim inter ceteros scribit Alb. & Saly. in l. mora, ille col. iij. nu. 11. hic col. iij. versic. quarto quarto, ff. de vsu. vbi & ita dicunt intelligi l. item veniunt, §. petita, ff. de dol. exce. qua probatur denuntiationem factam procuratori non nocere domino: nam & id per eam l. voluit Alb. in l. j. §. j. col. iij. ver. an autem denuntiationis, ff. si quis ius dicen. non obtemp. Sed tu tamen hic vide, quæ scribam infra eod. tit. §. ix. in gl. ult. nu. 7. & ex his quoq; & duobus seq. & quæ etiam dixi supra eo. §. in glos. quæ est in verbo, *dedans l'an*, nu. 100. & si quis fortē. Bald. autem in tract. Protomixeos. col. j. vers. sed nunquid sufficit, tradit denuntiationem quæ debet fieri ex constitutione protomixeos consanguineo venditoris, posse fieri procuratori cum libera, non alteri.

An hac oblatio possit fieri procuratori.

- 32 ¶ Porro autem satis cōstat, paria esse habere mandatum speciale. & generale cum libera, tamen in contractibus, quā iudiciis, l. nam & nocere, & ibi gl. Bal. qui id dicit not. & Alex. qui eā l. legit cum §. ult. l. rescriptū, ff. de pactis, & l. procurator cui generaliter, & ibi Ricar. & Alb. ff. de procura. & l. mandato, & ibi gl. & Bar. ff. eod. tit. & l. iurandū, quod ex conuentione, §. ult. & ibi gl. in verbo vniuersorum, Bart. Alex. & ceteri Recentiores, & quib. Iason in j. no. ponit sex limitationes, ff. de iurciu. & l. sed si vnus, §. procuratorem autem, ff. de iniuri. & c. qui ad agendū, §. ult. & ibi omnes, de procura. lib. vj. Cy. Bald. qui dicit id valde quotidianū, & Sal. in l. illud, §. j. ff. de mino. idem Cy. & Pau. Cast. in l. j. C. etiam per procur. Ioan. Fab. in §. procurator, col. ij. Insti. de his per quos ag. pos. vbi id declarat. Cano. in c. ult. extrā de dila. Pau. Cast. in l. per procuratorem, in fin. ff. de acquir. hæred. Panor. in cap. petitio, post medium, de procurat. Alex. in l. si procurator, col. j. C. eod. tit. & conf. xxij. viso instrumento, col. ij. vers. attento, lib. j. & conf. xliij. viso & discussio, col. j. vers. sed concessio, lib. ij. quod repetitur conf. xxvij. lib. vj. & idem Alex. conf. cxxij. circa executionem, col. j. eo. lib. vj. Iason qui id dicit sing. in l. indebitum, in ij. no. ff. de condi. indeb. Fel. in c. nonnulli, §. sunt & alij. extrā de rescrip. Carol. Rni. conf. xcij. visis his, col. iij. num. 6. lib. v. Carel. Cotta in memor. incip. procurator generalis, Matthæ. Afflict. in constit. Sicilia incip. si quis in posterum, col. iij. in ij. quæst. & deci. Neapo. cccv. in causa Martini, nu. 4. Phil. Dec. conf. cccxcij. viso tenore, col. j. & conf. dxc. visis dubitationibus, col. xj.

Mandatum generale cum libera acquiescit speciali.

- 33 ¶ Quod tamen intellige, vt non procedat in procuratore generali ad lites etiam cum libera: neq; enim is solutionē recipere potest, l. hoc iure, & ibi Doct. ff. de sol. & no. in l. si procurator, ff. de condi. indeb. & Bar. in l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de verb. obli. Neq; is potest interpellare, protestari, denūtiare, vt diximus supra in gl. x. in verbo, *dedans l'an*, nu. 97. ceterum ex his. Quando autem, & quomodo, & quib. verbis censetur quis habere mandatum generale cum libera, videbis apud Pet. Cy. & Bar. in l. j. ff. de offi. procu. Casa. Pet. Cy. Bal. Sal. & Raph. Fulgo. in d. l. si procurator. C. de procu. Io. And. & Panor. in d. c. petitio, eo. tit. Bart. in l. creditor. §. Lucius, ff. manda. Bal. in c. j. §. nomina, in fi. tit. de pace Constan. Domi. post alios in d. c. qui ad agendum, cum concor. adductis ab Alex. d. conf. xliij. lib. ij. repetitio conf. xxvij. lib. vj. & præterea conf. liij. viso primo puncto, col. ij. nu. 6. lib. item vj.

Quid in procuratore generali cum libera ad lites.

Mandatum generale cum libera, quando censetur esse concessum.

An hac oblatio possit fieri coniuncta per sonæ.

- 34 ¶ Sed vtrum hæc oblatio possit fieri cōiuncta personæ emptoris: Et sanē, quæ requirūt speciale mandatum, coniunctis sunt interdicta, nisi & ipsi mandatum speciale habeāt, l. parri, iuncta l. illud, ff. de minori. & latē p. Recentiores, qui multos allegāt, in l. exigēdi, C. de proc. & in d. c. nonnulli.

*Coniuncta
persona an
solus possit.*

nonnulli, §. sunt & alij, extrā de rescri. & Soc. cōf. cxx. cū in praesenti, col. iij. vers. postremū li. j. quod repetitur cōf. cccxxi. lib. ij. Nec eis solutio fieri potest, & si facta fuerit, non liberatur soluens, l. rēn solum, quā est iij. & ibi Bar. col. ij. vers. tex. iste inducitur, Alb. col. j. Imo. Alex. in prin. & alij, ff. sol. mar. & l. ij. & ibi quoq; gl. quā intelligit, etiam si offerat cautionem rati. Bart. & Albe. ff. vt legat. nomine caueatur, & l. qui hominē, §. si gener. ff. de solut. & l. qui alie- na, §. quanquam, ff. de neg. gest. & l. filius, & ibi Doc. C. de pactis, glo. in l. vero procuratori, in verbo, administratio, & ibi Bart. ff. de solu. Spec. in tit. de coniuncta persona, col. vlt. vers. item coniuncta. Gul. Cu. in l. sin autem, in prin. & ibi Bar. & Albe. ff. de neg. gest. Cv. in d. l. exigendi, Bar. in l. hoc iure, ff. de solu. Alber. in l. ij. col. pen. versum allegatur, ff. sol. matri. & in l. sed & hā, in prin. col. ij. vers. item quārit ipse, ff. de procur. Bal. in l. j. C. de solut. & in l. j. vers. quāro vtrum coniuncte, C. quibus res iudi. non nocet, & in l. tutori, in fi. ff. de neg. gest. Pau. Cast. conf. clxv. visis & ponderatis, col. ij. vers. sed cōstat, lib. ij. Alex. conf. iij. videretur inspectis, col. iij. vers. tamen quia coniuncta, lib. ij. & conf. xxxvij. viso dicto instrumēto, post prin. lib. iij. Fran. Aret. conf. cxxxvj. clarissimē, col. j. vers. ad tertium, Soc. d. conf. cxx. vbi su- pra, Guid. Pap. decif. Delphi. rxxvj. executio, vers. sed vtrum, Fran. Rip. in d. c. cū Mar. Ferra. nu. 60. extrā de const. Steph. Bert. con. cccxxvij. litera cōpulsoria, l. ij. Et est cōmunis opinio vtriusq; illius sententię: tamen si Phil. Dec. solus, ni fallor, vtrāq; euertere conatus est in d. c. cum Mar. Ferra. col. v. vers. secunda conclusio, quibusdā rationibus motus, quib. scitē responder Fran. Ripa, ibi. Receptum est autem, oblationem ei tantum fieri posse, qui potest recipere, & offerentem liberare, vt diximus supra, nu. 29. ego verō, & dicemus plenius infra eo. tit. §. ix. gl. vlt. ferē per totum, praefertim verō nu. 4. sed & quod plus.

*An filio
pro patre.
Et si diuer-
so possit fie-
ri hac ob-
latio.*

*An matri
fieri possit
pro filio.*

35 ¶ Et ita quidē hęc procedūt, vt ne filio quidē pro patre possit fieri hęc oblatio: vt pote cū nec ei quidē solui possit, vt videre est ex d. l. fili, C. de pactis. vbi & id Bal. & Phi. Dec. notāt, Patri autē pro filio potest vt expressim voluit Ang. in d. l. qui aliena, §. quanquam, ff. de nego. gest. nā & is facere potest pro filio alia, quę requirunt speciale mādātum per l. patri, in prin. & ibi Bal. ff. de mino. cū concord. ā me adductis supra eo, in gl. x. in verbo, *dedans l'an*, nu. 101. & hęc procedūt. Sed illud de solutione, intelligit Ph. Dec. in d. l. filius, procedere, quādo sol uitur patri, vt legitimo administratori bonorū filij, vti ipse est, l. j. C. de bonis mater. Nā vti coniuncta personā simpliciter solui non potest, per tex. in d. l. filius. Et sanē etiam d. l. patri, ff. de minori. satis ostendit, ibi filium fuisse in potestate patris, cum dicit, quia patris periculū agit, qui de peculio tenetur. Et id cōfirmatur, quia nec matri quidē, aut auiā solui potest, nō magis quā ceteris coniunctis: vt expressim respōdit Alex. d. con. xxxvij. in prin. lib. iij. Ne- que enim (inquit) ea est legitima administratrix bonorū filij, vel nepotis, l. filia, in prin. ff. de soluti cum aliis ibi per eum allegatis. Ex quo potes intelligere, tum demum hanc oblationē patri posse fieri, p filio, si eius sit legitim⁹ administrator, aliās secus, matri nullo modo posse.

*Sic capitulū
emerit, cui
et quomodo
debet fieri
oblatio.*

36 ¶ Nec vnum praetermiserim, de quo etiam nū ex facto controuersia est: Si capitulū alicuius ecclesię emit rem, quampiam immobilē, poterit ab eo cōsanguineis retrahere, vt satis su- pra diximus nu. huius glo. 2. & multis seq. an igitur hoc casu satis erit conuenire Prælaturum huius capituli, vt decanum, aut alium huiusmodi, aut etiam syndicum, & ei hanc retractus oblationem facere. Et idem quāri potest in alia quapiā vniuersitate, quā quid emit obnoxiiū retractui. Super quibus vide tex. & l. omnes, §. hoc nihilominus, & ibi Bal. qui eum §. legit, cum prin. l. C. de epis. & cler. & gl. no. in l. non potest dolo, in vers. item quid si citetur, & ibi Bar. & Albe. ff. de reg. iu. aliam gl. in c. si capitulo, in verbo, factam, & ibi latē Pet. Anch. col. vlt. de concess. praben. lib. vj. Bar. & Alber. in l. j. illum in §. & si fortē, hunc in §. j. vers. vlt. ff. quod vi aut clam. Eundem Bar. in l. vlt. ff. quod cuiusq; vniuersi, & in l. j. C. de iure reipub. li. xi. & in extrauag. ad reprimendum, in verbo, citatum. & Ioan. Fab. in l. de actore, ad fin. C. quan. tuto. vel curat. & Ang. conf. cxcvj. ex themate, col. ij. & alios, quos citat (ne hīc sim lon- gior) Alex. in addit. Bar. in d. l. non potest dolo, & praeterea latissimē Barb. in cle. causam, col. xvij. in paruis, vers. quid si appellatio, & multis seq. de elec. & Guid. Pap. decif. cccxj. in cau- sis. In ea autem specie, in qua id dubium contingit, soli Prælato facta fuerat oblatio, & is so- lus citatus erat in materia retractus, & interim transierat annus retractus: dicebatq; Prælatus nō rectē factam fuisse oblationem & citationem, nec deinde admittendum esse cō- sanguineum, anno iam elapso. Et idem quāri potest in retractu conuentionali.

*Quid, si
emptore
mortuo ha-
reditas in-
ceat.*

37 ¶ Sed quid, si emptor mortu⁹ sit, hereditasq; eius iaceat: cui, & quomodo debet fieri oblatio retract⁹? Et certē, si curator dat⁹ sit hereditarij, vt plerūq; fit, vt patet ex toto tit. ff. de cura, bo. dā. & l. debitor, post prin. ff. de neg. gest. ei offerri debet: sin min⁹, satis erit, ipsi hereditati va- cātī offerre: nec requiritur, vt pri⁹ curatorē cōstituere cōsanguine⁹ faciat: vt de denūtiatione quā fit vēditori ob euictionē, respōdit Pa. Cast. conf. cccxl. effectus primi, col. ij. ver. super se- cūdo, lib. j. per text. loquentē in pupillo, in l. si dictū, §. vlt. ff. de euictio. Nā hīc (inquit) agit ut de con-

de conseruatione iuris denuuntiantis tantum, nō etiā de cōstituenda hereditate in mora, vt
& in nostro casu retractus cōsanguineus certat de suo iure retractus cōseruādo. Sequitur &
dicit sing. Barb. in c. vlt. in fi. de empt. & vēdi. vbi tamen numerus illius confi. est corruptus.
Sed tu super hoc vide, quā scribit Fran. Are. confi. xxvj. factū super quo, col. iij. vers. nec ob-
stat, si diceretur, & quā nos in simili diximus de pupillo herede emptoris, suprà, hac eadē gl.
nu. 14. quid igitur, & multis seq. & quā item dicemus infrā cod. tit. §. ix. in gl. vlt. vers. vlt.

- 38 ¶ Postremo illud queri potest, An si Rex noster emerit domum, poterit cōsanguineus vē- *Sirex e-*
ditoris ab eo retrahere. Io. Gallus inter aresta anni M. cclxxxij. hoc posuit, cōsanguineis *merit an*
ius non esse retrahendi rem emptam à Rege: & loquitur de comitatu Guynarum empto à *ab eo retra-*
Rege, cui filius venditoris oblationē fecerat. Quā res hinc pendet, vtrum Princeps ligetur *bi possit.*
statutis, aut consuetudinib. subditorū. Et non ligari respondit Card. Flor. confi. ij. circa statu-
tū, & sequitur Fel. in c. j. col. x. vers. quarta declaratio, extrā de constit. & Rochus Cur. in rep.
c. vlt. in ix. quāst. prin. de consuet. per multa iura illic allegata. Dicitq; & id procedere, etiā si
ad talem consuetudinē inducendam interuenisset cōsensu Principis, vt ibi videre poteris.
Sed illud pri^o ante hos voluit Bal. quē nullus illorū citauit, in d. c. j. paulo ante fi. extrā de cō
stit. Nec id quidē mirū, cū nec Legatus Principis teneatur seruare statuta loci, etiā si esset
ipsum loci ordinari^o: vt dicit Bal. in c. licet, in fi. de offi. ord. & sequitur Fel. in c. cū dilecta, col.
xix. vers. limita quātō, in fi. de rescr. Quod quidē vltimū quomodo intelligatur, intelliges ex
Ang. & Alex. in l. hac cōsultissima, §. ex imperfecto, C. de test. & Cano. in d. c. vlt. de consuet.

- 39 ¶ Quod tamen intelligendū est, nisi statutū, aut consuetudo naturali ratione nitatur, vt pul-
chrē dicit Bal. in c. j. §. vlt. col. j. tit. qui feud. da. pos. Nam potentius, ait, est ius naturale, quā
principatus. & sequitur Mart. Laud. in tractatu, de Principib. vers. cccv. bonā & naturales,
& Rochus, vbi suprà. Cui concinit, quod & idem Bald. scribit in l. ij. col. vij. vers. item no,
quod si Papa, C. de feruit. & aqua, nullā auctoritatem Principis vel Senatus posse id facere,
ne Princeps ipse sit animal rationale, mortale: aut posse eum absoluerē à legē naturæ, vel di-
camine rectæ rationis, vel legis æternæ. & sequitur etiam Fel. in dicto c. j. col. x. vers. quinta
declaratio, de constit. Illud autem certum est, consuetudinem regni Regem ipsum ligare,
vel testimonio ipsius Bal. in auth. omnes peregrini, col. ij. vers. consuetudo feudorū, C. com.
de success. & in c. j. vers. & nota. hīc, quod princeps, tit. de nat. feud. & Soci. confil. lviij. suprà
proposita, col. j. lib. iij. Et ita intelligendus est Ioan. Fab. in l. digna vox, C. de legi. cūm dicit,
Principem fortē (ita enim loquitur) ligari consuetudine terræ, per quadam iura ab eo alle-
gata, Ex consuetudine autem Protomixeos Fede. in fi. eiusdē, nuncupatim excipitur curia,
quam expremis interpretēs eiusdem constitutionis intelligunt pro fisco, & publica: sed
aliud esse dicunt in Imperatore, vel Rege: vt per Matth. Afflic. ibi, col. vlt. quē vide. & Fer-
ro, qui & de hoc priuatim loquitur in consuet. Burdig. tit. de feud. §. vij. post princ.

OV EQVIPOLLENT A VENTE,

AVT EQVIPOLLENTI VENDITIONI, GLO. XIII.

- 1 **S**IMILIA prepē verba sunt infrā cod. tit. §. xvij. in fi. ibi, *vente, ou qui sonne vente.* *Sonandi*
Et iterū §. xxvij. ibi, *de vente, ou qui le sonne.* Ex quibus verbis clarē datur intelligi, *verbum.*
hanc consuetudinem non in venditionibus tantum veris & propriis locum ha-
bere, sed & in aliis contractibus æquipollentibus venditioni, & eandem sonan-
tibus, id est representantibus, effingentibus, referentibus, vt in illo Ciceronis loco lib. 3. Of-
fic. Honestate igitur dirigenda vtilitas est: & quidē sic, vt hæc duo verba inter se discrepare,
sed vnum sonare videantur. Et in eo quoq; Virgilij loco, lib. j. Æneid.

— *Nanque baud tili vultus*

Mortalis, nec vox hominem sonat. — Et iterum lib. vj.

— *Maiorq; videri, Nec mortale sonans.* —

- 2 ¶ Huiusmodi autē est datio in solutū, cū scilicet fundus soluendi causa datur. ita enim so-
luitur l. vel soluedi, ff. de Publi. in re actio. siue cū pro soluto datur: nā & ita loquitur l. e-
leganter, in prin. ff. de pig. act. Ea enim datio vicē venditionis obtinet, l. si prædicti, C. de euit.
Cuius auctoritate subnixi Io. Fab. & Alb. ibi, tenēt hoc nostrū statutū retractus, etiā si de ven-
ditione simpliciter loquatur, habere locū in datione in solutū. Id quod etiā tradit ipse Alb. in
l. cetera, §. sed si separauit, & ibi l. as. col. ij. vers. item per istū text. ff. de leg. j. & idem Alber. in
l. si vsum fructuū, ff. de lib. caus. & in prima parte statutorum, quāst. lxxviiij. supposito statuto
prædicto. & iterū in secūda parte, quāst. ij. ex prædictis oritur, col. j. vers. ex prædictis colligi
potest. Bal. in tract. Protomixeos, col. v. vers. sed vtrum hæc cōstitutio. Ioan. Plat. in l. i. col. ij.
vers. itē est arg. C. de fund. patri. lib. xj. Lud. Bol. consil. xxi. stat. statutū. & iterum cōfi. xxv. in
ampli-
- An retra-*
Et habeat
locum in
datione in
solutum.
Datio in
solutum vi-
cem vendi-
tionis tenet.

*Consuetu-
dines de
hac re.*

amplissimo, col. iij. Phil. Dec. consil. clx. in causa monasterij, col. ij. & consil. d. lxxxvj. in causa qua Mantue agitur, col. ij. Ioan. Crot. & Ferd. Loaz. in repe. l. filiusfamilias, §. diui, ille col. xv. hic xl. nu. 217. ff. de leg. j. Fabia. à monte S. Sab. in tract. emp. & vend. in xxj. quaest. iij. quest. prin. Boër. in hoc eo. tit. §. iij. col. j. Chaff. in eod. tit. consuet. Burgun. §. ix. nu. 5. Alcia. lib. ij. de verb. sig. char. io. vers. lex ait rem venditam. & Carol. Molen. in consuet. Paris. tit. j. §. xiii. glo. v. in x. quaest. & Ferro. in consuet. Burdigalæ hoc eod. tit. §. xxv. in prin. Et de hoc est consuetudo expressa Senonensium cap. liiij. & Trecentensium cap. clxv. & Auxerrensiū siue Alti-fiodorensium, hoc tit. §. xxij. qui est omnium liij.

Decadere. 3 ¶ Et pro his, vltra eum tex. sunt & alij multi, probantes dationem in solutum instar venditionis esse, videlicet l. eleganter, in prin. & ibi Bar. Bal. & Pau. Cast. qui dicit eū tex. ad hoc semper allegari. ff. de pig. act. & l. vlt. ff. ex quib. cau. in pos. eat. & l. si plus, vers. & si iussu, ff. de euiet. & l. sequitur, quæ est iij. §. de illo, vers. idemq; fore, & de vlt. cau. & l. apud Celsum, §. si quis autem, vers. autoris, ff. de dol. excep. & l. Senatus, in prin. ibi, quamuis nō vt vendat, detraxit, sed vt exoluat. ff. de leg. j. vbi probatur & hoc procedere in constitutione penali. & hoc ibi annotant Albe. & Ias. in quinto no. qui eam l. legunt cum d. §. sed si separauit, qui est vlt. d. l. cetera, & idem Albe. in d. quaest. ij. secundæ partis statutorum, vbi supra citauimus, & And. Barul. in d. l. j. C. de fund. patri. lib. xj.

Decadere. 4 ¶ Et vbiq; nostri illud conclamant, dationem in solutū haberi pro venditione, & ex hoc passim multas quæstiones decidūt: & inter ceteros Old. consil. xxxvij. ad primam quæstionem, in iij. quaest. Cy. Bart. Bal. Sal. & Ang. in l. libera, C. de sent. & interlo. omni. iudi. Alber. in l. j. C. com. vtriusq; iudic. Bart. in l. j. §. cū prædiū, col. ij. ff. de pig. & in l. à Diuo, §. si pignora, ff. de re iudi. & in l. si quis alia, col. j. ff. de solut. & consil. cxxj. in quæstione domini Cioli, circa mediū. & Pet. Iac. tit. de act. ex empto redhib. col. j. & tit. de acti. in rem pro re emphy. col. viij. vers. item & in datione in solutū & iterū col. xij. vers. item si res detur. vbi loquitur de laudimiiis. Bal. consil. cl. Antonia, lib. j. & consil. ccc. statuto cauetur, col. j. eo. lib. j. Albe. in secunda parte statutorū, quæ st. ccvij. in aliquibus ciuitatibus. Imo. consil. viij. in calu præmissio, col. vlt. vers. circa tertium. Raph. Co. consil. iij. domina Stella, ad fi. & cōf. xxix. quidam Gionterius, col. ij. vers. ad secundū, alter Raph. Fulg. consil. cxxxij. in quæstione versa, col. ij. vers. sed & illud, vbi tamē dicit, hanc non verā esse & directā emptionē. & consil. cxxxvij. quia ex facto, in fi. primi dubij, & consil. cxc. visis toto processu, col. ij. vers. secundū principaliter. Pau. Cast. cōf. cclxvj. videtur dicendū, col. ij. vers. tertia ratio, & iterum col. seq. vers. & sic cōcludo, lib. j. & consil. clxv. visis & pōderatis, col. ij. vers. secundū videtur, lib. ij. & cōf. cccxxvj. super primo quesito, ante fi. eo. lib. ij. R. o. consil. ccccl. præfens dubitationis articulus. Fran. Aret. consil. xxxij. diligēter cōsideratis, col. ij. vers. nec obstat si dicatur, vbi ex hoc dicit generaliter, quicquid de vditione dicitur, & in datione in solutū habere locū. & cōf. cclxviij. in quæstione proposita, col. ij. vers. his tamē non obstat. & consil. clx. longa est ista cōsultatio, col. v. vers. venio ad quar-tū. Guid. Pap. qui & ex hoc dicit deberi laudimia domino ex datione in solutū, sicut ex venditione, consil. xlvj. in facto præsupponitur, col. ij. vers. plus posset considerari. Phil. Dec. vltra loca supra allegata, consil. ccccix. viso consil. col. ij. & consil. clviij. in causa magnifici, post prin. & consil. r. lxxxvij. coram magnificis, col. ij. & consil. ccccxij. in causa dominæ, ad fi. Matt. Affli. dec. Neap. cccxxv. p. decif. nu. 18. & iterū decif. cclviij. in causa nobiliū, col. j. iterū decif. seq. col. itē j. Ex quib. multi intelligūt, & hoc in statutis p. cedere, vt apud eos videre licet.

Decadere. 5 ¶ Non desunt tamen, qui in casu nostræ consuetudinis, de qua hic tractamus, negāt eā habere locū in huiusmodi datione in solutū. Hi sunt Spec. tit. de emp. & vend. §. nūc dicendū, l. ij. vers. sed pone statutū, vbi & id dicit fuisse obtentum, & ibi quoq; Io. And. in addit. atque etiam in c. cōstitutus, col. vl. & ibi item Anto. & Pet. Anch. in iij. oppo. dum allegat Spec. vbi supra, extrā de resti. in integ. Albe. sibi contrarius in l. statuliberi, §. Quintus, ff. de statuli. dū dicit post Alber. Odo. hoc nostrum statutum habere locū in vditione propriè sumpta tantum, nō etiā in ceteris alienationib. & in l. si vsumfructū, in prin. ff. de libe. cau. vbi idē dicit. & in l. dudū, C. de cōtrah. emp. dū simpliciter allegat Spec. vbi supra. Lucas Pen. in d. l. vlt. col. j. vers. itē qui non potest, C. de prædi. curi. lib. xj. Ioan. Por. in d. l. Senatus, ff. de leg. j. Ale. in addi. Bar. in d. l. litis, ff. pro emp. & consil. lxxvj. visis dubitationib. col. iij. lib. v. dū etiam citat Spec. vbi supra. Fran. Aret. consil. cxxij. eximie domine, col. pen. vbi dicit sing. Corn. cōf. clxvj. quatuor vertuntur, col. v. lib. ij. Gerar. Bago. in sua repe. retractus, vers. secunda cōclusio est quoddā in re data, vbi hac non vulgari anchora innititur, q. datio in solutum habet vim venditionis in fauorē eius, cui fit idē in eius lationē nō debet retorqueri. Guido Pap. de c. cclvij. cauetur cōsuetudine, in fi. Fel. in c. vlt. col. pen. vers. fallit tertio, extrā de accusatio. Firmia. in tract. gabellarū in tercia parte octauæ partis princ. in iij. quaest. vers. in quaest. tamē proposita. & iterum in iij. quaest. Iason consil. cl. videretur prima consideratione, col. ij. vers. secundū & fortius, lib. iij. Sebast. Neapoda. in tractatu de lure congrui. Philip. Dec. sibi

etiam

etiam contrarius consil. xvij. viſo puncto, col. ij. verſ. nec obſtat quod dicitur. & conſ. cccc-
lxxxvj. in cauſa quæ Mantuæ agitur, col. ij. Ioan. Crot. in repe. l. filiusfamilias. §. diui. col. xvj.
verſ. tertio adducitur, & iterum col. xxxij. verſ. tertia fit conſuſio, & ibi quoque Ferd. Loaz.
char. 24. nu. 485. & Fran. Rip. nu. 101. ff. de leg. j. lac. à S. Georg. in tract. de Roydis, col. ix. verſ.
item dubitatur an præſuppoſita, Paulus Pariſ. conſ. lxxxij. pro veritate, col. ij. nu. 18. lib. ij.

6 ¶ Mouentur hi, præter eam, quam iam diximus, & aliis multis non cõtemendis rationibus,
quas hic aſcribere ſuperſedimus, loca deſignalle contenti, præſertim cum res iſta in termi-
nis noſtræ conſuetudinis minimè ſit dubia: quia nõ de contractũ tantũ venditionis, ſed &
aliis æquipollentibus, & venditionem ſonantibus (vt ſuprà in princ. huius gl. diximus) loqui-
tur noſtra conſuetudo: ideo q; habet locũ & in improprie & indirectis venditionibus, etiam
ſi aliàs non comprehenditur datio in ſolutum appellatione verè ac propria venditionis.
De quo etiam videbis per Raph. Fulgo. d. conſ. cxxxij. in quaſtione verſa coram domino
capitano, col. ij. verſ. ſed & illud.

7 ¶ Tamen ſi teneas in terminis Iuris communis, ſtatutum admittens conſanguineos ad retra- *Quid, ſi de*
ctum rei venditæ ſimpliciter, habere locum in datione in ſolutum, id debes intelligere duo- *rur in ſolu-*
bus modis: Primo videlicet, cum datur fundus in ſolutũ pecuniæ debitæ. Nam ſi in alterius *tũ alterius*
ſpeciei debitæ ſolutum daretur, nihil eſſet quod ad venditionem accederet, vt per gl. Cy. Bart. *ſpeciei debi*
Bal. & alios in d. l. libera, C. de ſent. & interlo. omn. iud. gl. in l. ſi quis aliam, & ibi Bart. qui id *ra.*
optimè declarat, col. j. ff. de ſolut. Nam vt dicit ipſe Barto. cum ſoluitur ſpecies pro ſpecie, eſt *Quid, ſi*
quædam permutatio: ſed quando ſoluitur ſpecies pro pecunia, eſt quædam emptio. Ideo in *pro ſpecie*
hoc noſtro caſu, cum ſcilicet datur ſpecies pro alia ſpecie, non eſt locum retractui ex hoc *mobil.*
ſtatuto noſtro, expreſſim tenuit Lud. Bolog. hæc quoq; differentiã faciens d. conſ. xxv. in am-
pliſſimo, col. iij. verſ. plus voluit. Quod tamen intellige ſecundum ea, quæ dicã infrã in ead.
g. n. 40. ſed & hæc omnia, niſi ſcilicet daretur res mobilis pro immobili, vt ibi videre poteris.

8 ¶ Secundò intellige, vt habeat locum retractus in datione in ſolutum voluntaria, quæ ſit ab *Quid in*
ipſo debitore creditori: non etiam in neceſſaria, quæ fieret à iudice pro executione rei iudi- *datione ne*
cata, per l. cum fidei heredis, ff. de fideic. lib. Ita voluit Io. Plat. poſt alios Antiquiores in d. l. j. *ceſſaria à*
col. ij. verſ. item eſt arg. C. de fund. patri. lib. xj. Maſue. tit. de execu. & ſubhaſt. §. item in preti- *iudice facta*
diſtributione, ad fi. & laſ. in d. l. cetera, §. ſed ſi ſeparauit, col. ij. verſ. c. item per iſtum text. ff. de
leg. j. Matth. Aſſi. in tract. Protomixeos. in verbo, licet enim ſuprà diximus, col. vj. verſ. ſed
iuxta prædicta quaero. Ferdi. Loaz. in d. §. diui. nu. 228. & iterum num. 285. & Fabia. in d. tract.
emptionis & venditionis, vbi ſuprà, & Dec. d. conſ. clx. col. ij. & Io. Cora. lib. iij. Miſcel. c. iij. *Dare in ſo-*
Nam & quando debitor ſponte dat creditori rem aliquã pro debito, id in iure appellari ſo- *lutũ, & ad-*
ler dare in ſolutũ: vt patet in iuribus ſuprà allegatis nu. 2. & 3. Sed & vendere quoq; appella- *dicere cre-*
tur, l. in numerationibus, in princ. ff. de ſolu. Cum verò datur à iudice in cauſam iudicati, vix *ditori quid*
ita reperies appellari, ſed potius addicere creditori, d. l. à Diuo Pio, §. ſi pignora, & ſæpe aliàs *diſſerant.*
in ead. l. ff. de rei iudi. quod annotatũ fuit ab Alex. conſ. liij. viſo themate & ſtatutis, col. j. lib. j.

9 ¶ Nec aliàs huiusmodi datio in ſolutum neceſſaria (ſi datio in ſolutũ vocari poſſit) compre- *Venditionis*
henditur in ſtatutis loquentibus de venditionibus, vt tenet Alberic. in l. Senatus. in princ. ff. *appellatio-*
de legat. j. & in ſecunda parte ſtatuto. quaſtio. ij. ex prædictis oritur, tum in princ. tum in ver- *ne, an ve-*
fic. ex prædictis colligi poteſt, quibus locis loquitur de ſtatuto prohibente alienari in extra- *niat datio*
neos, & iterum quaſt. ccvij. in aliquibus ciuitatibus. & Rom. loquens in ſtatuto huic noſtro *in ſolutum*
non abſimili, ne ſcilicet liceat vendere rem immobilem irrequiſito conſorte, conſ. cvij. circa *neceſſariã.*
id de quo quaeritur, per totum. Alex. loquens in eodem ſtatuto, d. conſ. liij. etiam per totum,
lib. j. & laſ. in d. l. cetera, §. ſed ſi ſeparauit, col. ij. verſ. c. item per iſtũ teſt. ff. de leg. j. vbi etiam
loquitur in illo ſtatuto, prohibente alienationes in extraneos. Philipus Decius conſ. clx. in
cauſa monaſterij, col. ij. Ludouic. Gozad. loquens in eodem ſtatuto, conſ. c. iij. videtur, col.
penult. num. 21. cum aliis multis concord. coaceruatis à Boheri. in conſuetudinibus Bituri-
gum hoc eod. tit. de retractu 7. §. iij.

10 ¶ Nec ea quoque dominus habet laudimia, quamuis ex venditione habeat, vt voluerũt Guil. *An ex ea*
Cu. Bar. Bald. Raph. Fulg. & Paul. Caſtr. in l. ſi ideo, ff. de cond. furt. laſ. in l. vlt. col. xij. in vij. *debeantur*
quaſt. verſ. iſta decifio, C. de iure emphy. de quo tamen vide infrã nu. ab hinc 4. Nec ea pro- *laudimias*
hibetur fieri ſine conſenſu domini, vt dicit idem laſ. poſt alios in d. l. vlt. col. xxxij. verſ. quin- *vide nm. 14.*
to quaero, de iure emphyt. & in l. voluntas, col. j. C. de fideic. Matth. Aſſi. qui & alios quoq; *in prin.*
citat decif. Neap. xcj. Abbas Ruſillus, in j. dubio. De quo tamen vide, quæ latius de hac re
diximus ſuprà, eo. §. in verbo, ou autres chofes censées pour immeubles, quæ eſt gl. vij. n. 49. quòd
autem fructus, & quæ etiam dicam infrã eadem glo. d. num. ab hinc 4.

11 ¶ Et generale est, vt quauis alia veditio necessaria, non cōtineatur in prohibitione alienationis, l. Diuus, ff. de per. har. & l. peto, §. pradiū, & ibi Alb. & alij, ff. de leg. ij. & l. pater, in prin. & ibi Alb. ff. de leg. ij. & l. ij. iuncta glo. & ibi no. à Doct. C. de fun. dot. & l. j. ff. eo. tit. & l. alienationes, & ibi Alb. ff. fami. erc. & l. non solum, §. j. ff. de ali. mut. iudi. cau. fac. & d. l. cum fidei. ff. de fidei. liber. & l. j. C. de litigio. Bar. in l. si stipulatus fuerim, in prin. col. j. vers. videamus rationes, & iterū vers. ex quo no. ff. de verb. obl. Bal. cōf. xl. maritus ex delicto, circa med. lib. j. & cōf. cclxxiij. premisis verbis cuiusdā statuti, post prin. eo. lib. j. Alb. in l. fed. si pecunia. per eū tex. ff. de reb. eo. & in l. si aliquis, nu. 3. ff. de don. & in l. quones, col. vlt. nu. 12. ff. de pæn. & in j. parte statuti, col. i. ex statuto Parm. & in ij. parte q. ij. ex pradietis, col. j. vbi loquitur de statuto prohibete alienare in extraneos. Ang. cōf. vij. in Dei nomine, amē, ex dicto rhemate, col. j. Sal. in l. vlt. col. j. C. de reb. alie. nō ali. latē Ro. cōf. cvij. circa id de quo, & cōf. cccix. ex themate cōfultationis, col. ij. vers. secūdō idem euidenter. Pau. C. cōf. cccxvij. super primo quæsito, in j. dub. lib. ij. Alex. cōf. lv. pōderatis his, col. ij. vers. accedit ad cōfirmationē, lib. ij. & Matth. Affli. loquēs in materia protomixeos in cōf. l. p. ius, in verbo, licet enim, col. vlt. vers. sed rursus quarto, cum concor. quos videre poteris apud Fran. Cur. senio. cōf. xxvij. magnificus vir, col. vij. vers. corroborantur pradieta. Ludo. Bolo. cōf. l. xliij. Ser. Iacobus, col. ij. vers. tertio prætmitto, & seq. vers. & sic ex hoc la. in l. filius familias, §. diui, col. iij. vers. vij. & vlt. cum multis seq. in ij. lect. & ibi Ferd. Loaz. nu. 216. & Franc. Rip. nu. 24. & seq. ff. de lega. j.

12 ¶ Et hæc quidem fortassis vera sunt, quantum ad ius cōmune pertinet, & ex quibusdā quoq; cōsuetudinibus obrinēt, vt Curonæ, hoc tit. *de retraict*, c. 24. & Morini, cap. xvij. nisi vt ibi declaratur, Loduni, hoc item tit. §. xxij. Et in Comitatu Burgūdia, tit. *rechapit*, §. xij. At nos contrariā cōsuetudinem expressam habemus in frā §. omniū totius huius voluminis cōsuetudinum postremo, qua cauetur, & in his quoq; venditionibus, quæ fiūt à iudice in causam iudicati, locum esse retraictui. Et habent similem cōsuetudinē in ducatu Burgundia, in hoc eod. titu. §. ix. vbi Chassē. satis multa de hac re scripsit, vt ibi videre licet omnibus. Et eadem quoq; apud Parisienses est cōsuetudo, c. clxxxij. Melodunenses, c. xij. Senonēses, c. xxxix. Trecentēs, c. cxlvij. Caluimōrenses in Bassigniaco, c. cxv. Cenomanēses, c. ccccxj. vbi tamē id limitatur. Atq; etiam apud Andegauenses, c. ccccx. Auernienses, tit. *de retraict*, c. xxxvij. Engolismenses, c. lxxvj. Alūmarchienses, c. cclxxxix. Marchienses, c. cclxxxvj. quod est xxvj. huius ri. Aluisiodorenses, quos nunc Auxerrenses vulgò appellant, hoc titu. §. x. qui est omnium, xij. Niuernenenses, hoc quoque tit. §. xxvij. & Valesienses hoc item tit. §. v. qui est omnium lxxxiij.

13 ¶ Et has quidem cōsuetudines, ne ratione defici videamur, hac nō omnino contemnenda fulcire poteris. Nam quod fit à iudice rem ipsam adiudicante creditori vel alteri vltimo licitatori, censetur fieri ab ipso debitore, qui primò sponte debitum creauit. Ideoq; æquē tenetur de enictione, ac si ipse fecisset, l. si ob causam, & ibi Bart. Bald. & alij, C. de cui. & l. si pignora, ff. eo. tit. & l. eleganter, in prin. ff. de pign. act. & l. libera, C. de senten. & l. profectitia, in prin. ibi, sed & si proponis Prætorem, ff. de iure dot. & l. j. C. si in cau. iudic. pig. capt. fit. & no. gl. in l. j. §. hæc verba, in verbo, exceptione, & ibi Bart. & Alb. ff. ne vis fiat ei, & gloss. in l. id quod nostrum, in ij. atque in v. oppo. ff. de reg. iu. Cy. in l. emptorem, in j. oppo. C. loca. Signo. qui & ex hoc dicit, hanc censeri alienationem voluntariam, cōf. lxxij. factum sic præsupponitur, paulò ante fin. Bart. in l. j. in prin. col. pe. vers. sed quid si executor, ff. de acq. poss. Bal. in Auth. & qui iurat, col. pen. vers. modò ego quæro, C. de bo. auto. iud. pos. & in c. quoniam frequenter, §. vlt. in fi. extrā, vt lit. non contest. vbi ex hoc dicit, quod cum iudex dat in solum creditori rem debitoris, ex præcedenti contractu debitoris, videtur ipsemet debitor dedisse, qui est casus noster. Idem Bald. in c. j. col. pen. vers. si verò sequestratio, extrā de seque. pos. & fruct. & cōf. l. cccvj. verba inuestiture post medium, lib. j. vbi & idem dicit, & cōf. l. xj. in ista quæstione, col. ij. vers. secundò ex alio fundamento, lib. ij. & cōf. l. cclvij. dicta tenuta, lib. iij. vbi ex hoc dicit, quod si non valet factum partis, nec factum quoq; iudicis, qui vi illius facti partis processit, & cōf. cccxvij. quoniam pro debito, lib. v. Angel. cōf. v. vilis instrumentis, col. j. & cōf. ccij. ex primo, ad fin. vbi tamen dicit, & ostendit id per omnia non procedere. Sal. post Dy. in l. cum notissimi, §. imò, col. ij. vers. ex quo patet, C. de prescr. xxx. vel xl. ann. & in l. ordo, in fi. C. de exec. rei iud. Petr. Anch. cōf. lxxxvj. pro faciliore, col. ij. & cōf. cccvij. in quæstione, col. j. vers. secundò probò. Alex. cōf. xj. viſo processu, post prin. lib. v. vbi ex hoc dicit, quod si iudex creditori rem feudalem adiudicavit, non poterit vassallus eam adiudicationem infringere, cum eam ipse fecisse videatur. Et huius ratio optima est: nam cum id à voluntate originem habuerit, vt in simili dicitur in l. in commodato, §. sicut, ff. commod. consequens est, quicquid inde sequitur, voluntarium quoque existimari: vt not. in l. j. vers. quod si existant, iuncta glo. in verbo, pacto, C. de natur. lib. & Bald. d. cōf. cccvj. in fi. lib. j.

14 ¶ Ex quo Bal. ipse in hac re secū pugnans, & contrā quàm suprà nu. 10. diximus, respondit, eo ipso

ipso consil. cccvj. in hoc casu, cum videlicet res à iudice datur in solutum, siue adiudicatur, æquè debet laudimia domino, ac si ipse debitor vendidisset, & idem voluit Pet. Iaco. titu. de ad. in rem pro re emphy. col. viij. vers. item in datione. & Masueri. in tit. de execu. & subhast. d. s. item in pretij distributione, & iterum in tit. de locat. & iure emph. in fi. & nouissimè Ca. rol. Molen. in consuet. Paris. tit. j. §. xiiij. gl. v. nu. 48. Quibus malo accedere, quàm alteri contrariarè sententiæ, tum ea, quam iam dixi, ratione: tum & hac: nam qui alienare prohibetur, eo quoque interdicitur, ex quo alienatio sequitur, etiam ex legis vel statuti dispositione: tanquam nihil interfit alienes, an id facias, ex quo sequitur alienatio. l. codicillis, §. marre, & ibi Bart. ff. de leg. ij. & l. vlt. C. de legi. tut. vt à multis citatur, & c. j. §. vlt. tit. de inuest. de re ali. fac. gl. in l. si ita quis, §. ea lege, & ibi Bal. qui eam dicit notari dignam. Raph. Com. Fran. Aret. qui eam dicit notabilem Ias. qui & id dicit, ff. de verb. obl. Bar. in l. peto, §. fratre, ff. de lega. ij. Bal. in l. j. col. iij. in iij. q. C. de inof. dot. & in l. ea lege, col. iij. vers. tertio quæro, C. de condi. ob. caus. & in l. hac edictali, col. ij. vers. modò hæc incidunt, C. de secun. nupt. & in rub. C. qui amit. in fi. & in l. quoties, in prin. C. de fideic. vbi ad hoc dicit sing. text. in d. c. j. tit. de inuestit. de re ali. fac. atq; etiam gl. in d. §. ea lege, & idem quoque Bal. in auth. pretere, col. ij. vers. vterius etiam not. C. vnde vir & vxor, & in c. qualiter, extrà de pact. vbi & ad hoc sing. dicit d. gl. & in cap. j. col. ij. tit. an marit. succ. vxor. & cons. cxxvij. quidā nobiles receperunt, lib. j. & cons. cclxxxij. præmissis verbis, circa med. eo, lib. j. & consil. j. substitutio facta, col. j. lib. ij. & consil. xxvj. super puncto præmissis, col. j. vers. secundò videtur, lib. iij. & cons. cxxij. quæstio formatur, eod. lib. iij. Ang. cons. vij. ex dicto themate, col. ij. vers. tertius casus est Raph. Co. consil. ij. proponitur, col. iij. vers. ad tertium: vbi dicit not. gl. in d. §. ea lege. Panor. cons. cxvij. videtur primò quòd maritus, col. vlt. lib. ij. Paul. Cast. cons. cccxlvij. visò casu & alienationibus, col. ij. vers. & si dicatur, lib. ij. & quicquid est inter consilius, cons. cccclxij. incip. gl. in Auth. col. j. eod. lib. ij. A lex. consil. lv. ponderatis, col. ij. vers. aut prohibitio, lib. iij. & cons. clvij. circa primū dubium, col. j. lib. v. Fab. à Monte S. Sab. in tract. emp. & venditionis, in iij. q. prin. col. pe. vers. prima est. Fran. Are. in l. in duobus, §. vbi duo, in fi. ff. de duob. re. vbi ex hoc dicit prohibet alienare sub pœna, incidere in pœnam, licet immediatè non alienet, si præcedit factum ipsius. ex quo sequitur alienatio & is rursus in l. si seruum, in prin. col. j. in iij. notab. per illum tex. ff. de verb. oblig. vbi idem omnino dicit, & cons. xliij. visò & diligenter, col. v. vers. ex his infertur. Socin. cons. cclxj. circa primam, col. xliij. vers. secunda ratio est, & iterum colum. vlt. & cons. xxxv. visà narratione facti, in j. dubio, col. ij. vers. his tamen non obstat. lib. iij. vbi & illam gl. admodum extollit, & ex hoc in pulchro casu cōsultit. & Philip. Dec. in c. quæ in ecclesiis, col. xliij. vers. ista tamen conclusio, extrà de constit. & cons. xliij. cuius superscriptio incipit statutum, col. ij. vers. & ad hoc facit, & cons. cccclxlv. visò casu, col. v. vers. & qui non potest. & cons. cccclxxxix. in controuersia, col. j. ad fi. & cons. cccccij. ex duobus, col. j. Et bene facit tex. in l. in illa stipulatione, per te non fieri, in prin. ff. de verb. obl. & in l. inter stipulatem, in prin. ff. eod. & in l. in lege, ff. locat. & in l. facere, ff. de verb. signif. & quæ diximus suprà, in glo. ij. in verbo, *a vendi*, num. 32. & hac eadem & quæ dicemus tit. seq. in fin. num. 30. & hæc quidem.

Alienatio ne prohibita & id ex quo ea sequitur, prohibetur.

15 ¶ Et huc quoque pertinet, quod scribit Bal. cons. xx. quid importet, lib. iij. vbi declaras ea verba testatoris, vt non obitante substitutione possit institutus alienare pro suis necessitatibus, distinguunt, an ea necessitas ex casu venerit, vt quia incidit in latrones: an data opera, vt quia quæ dicatur.

Alienatio necessaria quæ dicatur.

16 ¶ Et hæc haud dubiè vera sunt, cum hæc alienatio necessaria fit ex causa primū voluntaria, sequente prohibitionem alienationis, id est, pro debitis contractis post ipsam prohibitionem: nam tunc hæc alienatio non propriè dicitur necessaria, quæ à prohibitionem alienandi eximatur, sed tum demum, cum habet causam vetustiore. Ita enim declarat text. in d. l. alienationes, & ibi Alb. ff. famil. erciscun. & Angel. consil. cclxij. multi consortes, post princip. Quod tibi admodum notandum est, quòd vbi reperis generaliter & indistinctè dici, alienationem simpliciter prohibita, necessariam non censi prohibitam, vt suprà diximus. Nam id tantum intelligitur, cum habet causam vetustiore, non aliàs.

Quid sine cessitate habeat causam vetustiore.

17 ¶ Quid igitur est (vt ad nostrū casum redeamus) vt cū quis vendere rem immobilē non possit, quin consanguineus ipsius eandem possit retrahere restituto pretio, atq; etiam dominus cessante cōsanguineo, aut ex ea venditione habere laudimia, possit tamē id facere, ex quo sequatur venditio non obnoxia retractui & laudimiis: præsertim etiam cum nec indirectè fieri possit, quod directè fieri prohibetur, l. si duobus, & ibi glo. vlt. ff. de negot. gest. & l. vlt. C. si mancip. ita ven. ne proficiat, & c. detestanda, de præb. lib. vj. Et prohibito aliquo, prohibentur & ea, ex quibus ad id peruenitur: vt etiam optimè probat d. l. vlt. vbi scribitur, eam quæ

Nul refert, si ne mulier in lupa nari, an in caupona, vel taberna.
ita venditur, ne prostituatur, nec in caupona quidem sub specie ministrandi detineri, ne fraus dictæ legi fiat, oportet. Nam ut dicit Bald. ibi, & videmus ubique in nostra Gallia, satis videtur profutui, quæ in caupona, siue taberna, aut diuerforio tenetur. hinc q; gl. ibi, id not. quod nos supra diximus, cum quid prohibetur, & id per quod ad illud peruenitur. & alleg. etiam l. oratio, ff. de sponsa. & §. j. Instit. vi bon. rapti. de quo tu plenissime vide per Cyn. & Bald. in l. j. C. si rect. prouin. Ex quo etiam videmus feudum dari non posse in solutum creditoribus, in consulo domino, nisi id consuetudo permitteret. Bald. in c. j. col. iij. vers. quæro nunquid si ex consuetudine, ut. de prohi. feud. alie. per Fede. Philip. Dec. d. consil. ccccxlvi. in casu ad me transmissio, col. v. vers. & ista videtur.

18 ¶ Sed antequam hinc abeamus, vnum tibi notandum est in hac tractatione dationis in solutum, quod pauci animaduertunt, illud scilicet, quod si fundus, à iudice factis subhastationibus, adiudicetur creditoribus id quidem est, ut nostri vocant datio in solutum, quæ necessaria ab eis dicitur: Quod si alteri adiudicetur, fortè plus offerenti, id non est datio in solutum, sed mera venditio, ut not. tradit Bald. consil. ccc. statuto cauetur quod liceat, col. j. lib. j. per text. in l. ordo, C. de execut. rei iudic. Ideò (inquit) statutum loquens de datione in solutum, nō habet locum in hoc casu, quia nullo modo potest adaptari verbis statuti, argu. l. vlt. C. de præd. curi. lib. x. Loquitur autem Bald. in statuto huic nostro simili, ut scilicet cōsanguinei possint reluere rem in solutum datam. Ex quo illud not. quod licet statutum loquens in venditione habeat locum in datione in solutum, ut multis placuit: tamen è contrario statutum loquens in datione in solutum, non habet locum in venditione.

19 ¶ Similiter Permutatio æquipollent venditioni, cum pro fundo datur alius fundus æstimatus. Imò verus est contractus venditionis, ut voluit gl. in l. j. in verbo, taxata, & ibi etiam Nicol. Mat. qui id assignat proposito vendendi & emendi. Bart. Bald. & Sal. C. de rer. permut. Pau. Cast. in l. j. col. ij. vers. adhuc oppono, ff. eo. vbi id dicit procedere etiam in statutis, & iis quidem odiosis. Nam si sit (ait) statutum, ut de contractu venditionis solutur gabella, soluetur de huiusmodi permutatione, & sequitur Philip. Dec. d. consil. clx. in causa monasterij, col. ij. & Lud. Bol. consil. xxj. stat. statutū, & iterum consil. xxv. in amplissimo, vbi id dicit ling. & vtrubi; etiā dicit statutū hoc nostrum loquens de retractu rei venditæ, habere locū in tali cōtractu.

20 ¶ Nam & aliàs æstimatio regulariter & in dubio facit venditionē l. j. §. æstimatarū, & §. æstimatas, C. de rei vx. act. & l. iij. & ibi Bar. ff. loc. & l. plerunq; §. si ante, ff. de iure dot. vbi dicitur, quod est vera venditio, & l. quoties, eod. quoq; tit. vbi dicitur re huiusmodi euicta cōpetere actionem ex empto. & l. quoties, & ibi Bald. ad fin. C. eod. item tit. & gl. in l. si inter, & ibi quoq; Bal. & Io. Fab. eod. quoq; tit. & gl. in l. in rebus, in prin. in verbo, æstimatæ, & ibi etiam Doct. C. eo. tit. Bal. in l. cum dotem, in prin. eo. quoq; tit. & in l. ex conuentione, col. j. vers. terio casu, C. de pact. vbi id pulchrè declarat Bart. in l. si vt certo, §. nunc videndum, col. vlt. ff. commo. & in l. j. §. col. ij. de æstima. acti. Alex. consil. lxxix. eleganter, col. ij. vers. tamen hoc non obstat lib. v. & consil. clvj. visō instrumento, col. j. vers. ij. lib. vj. Fran. Are. consil. lxxxiiij. diligenter, col. ij. vers. videndū ergo, vbi & id optimè declarat. Franc. Cre. ling. xvij. habebis. Corne. consil. j. pro decisione, col. iij. vers. itaq; fuerunt, lib. j. Soc. consil. cclxxxix. difficultas, col. j. vers. sed præmissis, lib. ij. & Steph. Bertr. consil. ccxxv. adeò col. j. nu. 2. lib. j. & consil. clviij. si prætextu, nu. 1. lib. iij. & Phil. Dec. consil. dclxxxij. in causa dominæ, col. ij. vers. tertio non obstat. & Ant. Rub. consil. v. pro fundamento, col. j. Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vx. o. xvij. col. iij. vers. istud tamen, & Paul. Paris. qui alios adducit, consil. lxxxj. in præsentij, nu. 10. lib. iij.

21 ¶ Ex quo etiā dicit Imo. in c. potuit. col. ix. vers. tangit etiam hic, extra de loca. quod si emphyteuta dedit in dotē bona emphyteutica æstimata, venditio est, in qua requiritur cōsensu domini, ut in cæteris meris venditionibus, licet nō requiratur in simplici datione in dotē. Quod & ante eum voluit Spec. tit. de loc. §. nunc aliqua, vers. cx. & alij, quos infra afferemus. nu. 10. & ex his autē. Et facit tex. in l. pretij. C. de rescin. vend. & quod scribit gl. in l. naturalis, §. sed si seychphos, ff. de præsc. verb. Et hæc quidē, nisi natura principalis cōtractus repugnaret. Cy. & Bal. in l. j. ille col. vlt. hic ij. vers. rerū quæro, C. cōmo. Per. Anc. consil. lxxij. tantū paulò ante si.

22 ¶ Et hæc maximè procedūt, si is, cui datur fundus æstimatus, suum, quem pro eo tradit, venalem habuerat, & exposuerat: ut nūcupatim tradit ipse Nico. Mat. in d. l. j. C. de rer. permut. & Ang. in l. secundum, §. j. ff. de ædil. edict. per text. quem dicit sing. in d. l. j. Nam & propositum præcedens illius, qui quærit emptorem, & declarat se velle vendere, multum facit ad præsumendum venditionem fuisse postea factā, licet instrumentum loquatur de permutatione: ut satis patet ex eo, quod in simili scribūt Host. Io. And. Collec. Ant. Panor. Barb. & Ant. Burg. in c. ad nostram, de empt. & vendit. vbi dicunt, quod si probetur, debitorem prius quæsiuisse pecuniam

pecuniam super tali fundo, & postea eum fundum vendidisse eodem pretio, quod quarebat, præsumitur contractus ita factus in fraudem vsurarum, & ut sit potius contractus pignoris, quam venditionis. & sequitur Paul. Cast. consil. cix. vlt. petitione prædicta, col. j. lib. ij. Lauren. Rodolph. in tract. vsurarum, quæst. lx. in prin. & latè alter Laur. Calca. qui affert concord. consil. xxv. Titius nobilis. col. vlt. & consil. seq. prima facie, col. ix. vers. & est maxima coniectura. Steph. Bertr. consil. ccxxvj. vlt. processu causæ, col. ij. num. 7. lib. ij.

- 23 ¶ Et idem penè voluit ipse Host. in Summa, tit. de vsu. §. qualiter contractus, in prin. & Barr. Bal. Pau. Ca. & alij in l. pacta nouissima, C. de pact. Bal. Ang. Imo. & alij in l. si quis cū alter, ff. de verb. obl. Fran. à Cappolis, inter consil. ipsius Bal. consil. ccxcix. in questione, col. j. lib. iij. Ang. & Imo. in l. quoties, §. sed si cū primū, ff. de hæ. inst. & Ias. in l. Titia, §. idem respondit, ff. de ver. obl. qui dicit, de hoc esse tex. not. in l. iij. §. si ab ignoto, ff. de manumif. Et facit etiā, quod post Odo. scriptum Bal. in l. emptione, post prin. C. plus val. quod agit. & consil. cxiij. secundum ea, lib. iij. & Philip. Dec. c. clxvij. in causa quæ corā reuerendo, col. vlt. vers. nec obft. quod nonnulli. Et quod item in simili tradit Bar. in l. qui in aliena, §. si is qui, ff. de acqui. hæ. & Bald. in l. si literas, C. manda. & Ro. consil. xcj. vlt. ac percontatis, col. ij. vers. secundū idem.

- 24 ¶ Et id propè perpetuū est, ut contractus simulatio, & fraus declaretur detegaturq; ex tractatu præcedenti. Et id quidem magis, quā ex sequenti, secundū Iac. Aret. in d. §. si ab ignoto, Iac. Bur. in d. l. pacta nouissima, & ibi Barr. col. j. Bal. col. ij. & Recentiores, C. de pact. Bald. in l. j. in x. q. C. si ser. ext. & in rub. extrā de pact. col. ij. vers. transactio simulata, & consil. cxcix. in q. vertente, lib. iij. Paul. Cast. in l. cū seruus, col. ij. ff. de cond. & demon. Alex. consil. xxix. clarissimè col. vij. vers. præterea ad hoc, lib. vij. Barb. consil. xxv. scribitur sapientia, col. ij. lib. j. Ias. in l. iij. §. filiusfamilias, col. iij. ff. de lib. & posth. & in l. si ita sit addscriptum, col. ij. vers. tertio facit, ff. de leg. j. & consil. ccxvij. immunitas, in fi. lib. ij. & consil. xij. in capitulis, col. ij. vers. sed præmissis non obft. lib. ij. vbi id dicit sing. & Carel. Corta, in memor. contractus simulatus.

*Tractatus
præcedens,
fraudem &
simulationem detegit magis,
quam quod
sequitur.*

- 25 ¶ Nam & clausula præcedens est maioris efficacæ ad declarationē sequentium, quā ē cōuerso. gl. in l. qui quis, & ibi Bar. ff. de leg. iij. idem Bar. in l. si quis ex argentiariis, §. si initiū, col. j. & ibi Ias. ff. de eden. & in l. auia, in prin. ff. de condi. & demon. & in l. filium, ff. quan. dies lega. ced. Rom. consil. ciij. pater reuerende, col. ij. vers. præterea & si. & consil. cccccij. diligenter inspectis, col. j. Raph. Fulg. Pau. Ca. & Ias. in l. j. C. de lib. prete. Alex. in l. patris & filij, ad fi. de vulg. & pup. subtit. & consil. j. vlt. themate, col. j. lib. ij. Mathe. qui id dicit sing. notab. clj. nota sing. dictum. Corn. consil. ccxlij. circa primum quæsitum, col. iij. vers. & solet dici, lib. iij. Fran. Arc. in l. cū filiosa, col. iij. vers. in gl. posita super verbo, relictus, & ibi quoq; Ias. col. vlt. ff. de leg. j. idem Ias. in d. l. si ita sit, col. ij. vers. secundū in contrariū facit, ff. de leg. j. & consil. xxiij. in primis videretur, col. pen. vers. nec obftat, si huic, lib. j. & consil. cxviiij. consilui, col. ij. lib. ij. & d. consil. ccxvij. ante fi. lib. ij. & iterum consil. vj. exhibentur duo, col. v. vers. quartū principaliter, lib. ij. in sum. & d. consil. xij. in capitulis, vbi supra, eod. lib. ij. & consil. lxxx. super vsu. etu. col. j. eo, lib. ij. Card. Alex. in c. j. col. ij. titu. de vas. decrep. & Philip. Dec. consil. cccxxxix. consilui alias, col. vlt. & consil. cccca. in causa quæ Mantuæ, col. ij. vers. & quia clausula.

De eodem.

- 26 ¶ Quod ex hoc patet, quod cōditio posita in institutione intelligitur repetita in legato postea facto, l. duos, & d. l. auia, & ibi Barr. ff. de condi. & demonst. non autem in legato antè facto, d. l. filium, in prin. & ibi gloss. in verbo, peti posse. & ibi quoque Barr. & alij, ff. quan. dies lega. ced. & voluerunt multi ex iis, quos supra citauimus. Et facit, quod scribit Bald. in l. quoties, la. ij. in fi. per text. ibi, C. de fideicommissis. quod antecedens non sapit naturam sequentis: contra verò sequens antecedentis sapit. Et quod tradunt Panor. & Io. Ana. in c. in tantum, in tertio notab. per illum text. extrā de simon. quod fortius declaratur venditio, quando pretium præcedit traditionem rei, quā ē contrario. Quin plus videtur voluisse Pau. Cast. consil. clxxij. præsuppositis, in princ. lib. ij. ea quæ post venditionem perfectam sunt, eam non facere præsumi simulatam, per quædam iura ibi allegata. De quibus tamen vide text. qui videtur probare contrarium, in c. inquisitionis, de appe. & quod per eum text. voluit Corn. consil. cccxij. alias, col. iij. vers. non obft. quod clausula, lib. iij. & quod tradit ipse Corn. consil. iij. diu post consilium, col. ij. vers. cu. sed repetitio, iunctis præcedentibus, lib. ij. & Philip. Dec. consil. xxiij. cuius superscriptio incipit, vtrum valeat additio, col. ij. vers. & probatur vltèrius, & iterum vers. non obft. quod potius.

De eodem.

- 27 ¶ An tamen, & quādo, sufficiat tractatus præcedens, ad præsumendā fraudem, vel simulationem contractus sequentis, vide elegatè Bal. in l. multum, col. ij. C. si quis alie. vel sibi. & latè consil. xxj. pūctus questionis, in ij. dub. lib. iij. & consil. ccxcix. eo, lib. iij. Bar. in l. pacta nouissima, vers. & per l. cebat, C. de pact. Ang. consil. cclxxij. tūc præsupponitur, ante fi. & omni-

*An tractatus
præcedens
sufficiat.*

no Ias. in d. l. Titia, §. idem respondit, ff. de verbo. obl. & Chaff. consil. xxv. ex multis presuntur, per totum, ubi loquitur in casu nostræ consuetudinis de quadam permutatione facta in fraudem consanguineorum. & quæ diximus suprâ, in præfat. huius tit. nu. 78. hæc tamen intelligenda, & seq. vsq; ad fi. ipsius præfat. & quæ item dicemus infrâ tit. seq. in fi. in iij. quæst.

- 28 ¶ Quid autē in alia permutatione simplicis, & pura, & sine sequenti rei permutatæ vëditione, aut promissione venditionis, de qua loquitur Lud. Bol. d. consil. xxv. vtrum habeat locum hæc nostra cōsuetudo. Et sanè locū habere respōdit Alex. consil. cxv. in causa vertente inter Ser Sulimanum, col. j. lib. vij. hæc ratione motus, quod id statutū est fauorabile. Cuius sententiā cōfirmat, quod in simili tradit Bal. consil. clxxj. istud statutū lib. iij. Et id quidem posset videri verū, præsertim in istis terminis nostræ consuetudinis, quos nunc cōmentamur, videlicet, *on equipollent à vente*, Nam permutatio vicina est emptioni, l. ij. ff. de rer. permu. imò & vicē emptionis obtinet, l. ij. C. eo. tit. & l. Titia, & ibi Bal. ff. de iu. do. & l. apud Celsum, §. si quis autē, versic. autoris, ff. de dol. except. Et qui rem permutatam accepit, emptori similis est, l. vlt. ff. qui. ex cau. in poss. ear. & l. sciendum, §. deinde, ff. de adile. dict. Ex quo & permutatio pro venditione à probatissimis scriptoribus vsurpatur, vt dicemus infrâ eod. tit. §. xxx. glof. j. nu. 19. incip. ex hac autem. Consuetudo autem nostra hic nominatim loquitur de contractibus æquipollentibus venditioni, vt diximus.
- 29 ¶ Vt iam nihil hic obsit, quod multi aduersus illam Alex. sententiā negant statutū permittēs cōsanguineo retrahere rem venditā, habere locū in permutatione: videlicet Goffr. Io. And. Ant. & Pet. Anch. in c. constitutus, & ibi quoq; Aegid. Bellamera col. 20. vers. vigesimò nunquid. & extrā de in integ. rest. & idem Io. And. in addi. Spec. tit. de empt. & vendit. §. nunc dicendum, l. ij. vers. sed pone, statutū, Bal. in tract. Protomixeos, col. iij. vers. & ista constitutio. & consil. clxxiiij. statutū prohibens, lib. iij. dum allegat Spec. vbi suprâ, Luc. Pen. & Io. Plat. in l. vlt. hic col. j. alter ij. C. de prædi. curia. lib. x. Paul. Ca. qui huius rei optimam reddit rationē, in l. j. col. j. C. com. vtriusq; iud. Alex. dum allegat Io. And. vbi suprâ, consil. lxxvj. visis dubitationibus, col. iij. lib. v. Seba. Neapodanus in tractatu de lure congrui, in verbo, emit. Girard. Bag. in sua disputatione retractus, vers. iij. cōclusio est, quod in permutatione. Matth. Afflict. in tract. Proto. in verbo, licet enim suprâ diximus, col. iij. vers. not. ex text. ibi, Io. Igne. in rep. l. dudum, col. antepe. vers. sed an is qui prohibetur, C. de contrah. empt. Ferd. Loaz. in repet. l. filiusfamilias, §. diui, in viij. quæst. ff. de leg. j. & Ferr. in consuetudines Burd. c. xxv. huius tit.
- 30 ¶ Vt interm eos taceam, qui generaliter dicunt, statuta loquenta in venditionibus, non habere locum in permutationibus, quos videre poteris apud Alex. d. consil. lxxvj. col. iij. ver. pro hoc bonus, lib. v. & Fab. in tract. empt. & vend. in ij. quæst. princ. col. ij. vers. quinto & vltimo fallit, cum multis seq. Barb. in rub. extrā de rer. permu. col. ij. versic. vtrum autem statutū, Ias. in l. dedi, la ij. col. ij. vers. nota tertio. ff. de condic. cau. data. & in l. j. col. iij. vers. an autem lex, ff. de rer. permu. & in §. actionum, nu. 123. Instit. de actio. & Fran. Purp. in l. j. col. pen. ff. si cert. pet. Sed ita ne omnino prætermittas Bald. in d. l. dedi. col. j. versic. extrā hoc not. in lect. noua, & iterum in antiqua, post medium, & in l. j. col. ij. versic. quid si statutum, C. de rerum permu. & d. consil. clxxiiij. lib. iij. & Alb. loquentem in statuto præferente dominum in ven. rei, & id limitantem nisi fraus interueniret, in j. parte statutorum, q. cx. statuto Parma.
- 31 ¶ Nam & semper aliās venditio propriè sumpta (vt sumi debet in statutis) non comprehendit permutationem, vt patet ex text. in cap. j. vbi id nuncupatim notat Panorm. in j. not. extrā de his quæ fiunt à Prælat. & voluit etiam Bald. in l. eum hi, §. si cui, ff. de transact. in j. lect. Nam hæc (quod iam diximus) non videntur ob stare, quominus comprehendatur permutatio in nostra consuetudine, quæ non simpliciter loquitur de venditione, sed & de aliis contractibus æquipollentibus venditioni, vel eam sonantibus. Permutatio autem ei æquipollens, vt diximus: ergo & ipsa comprehendi in ea videtur.
- 32 ¶ Verū aliud est in nostra cōsuetudine; quod ipsam permutationē ab ea secludit, declaratq; eam non esse obnoxia retractui: videlicet restitutio pretij: quæ nō potest habere locū in vera ac propria permutatione: idē nec ipsa cōsuetudo: quia cum verba legis vel statuti locū non habent, nec lex quoq; ipsa, aut statutū, l. iij. §. roties, ff. de dam. infe. cum multis fi. & cōcor. à me adductis in l. si vnquā. in verbo, libertis, post prin. C. de reuoc. don. Et vbi fit mentio pretij, intelligitur tantū venditio propriè sumpta, l. vlt. & ibi gl. & Bar. C. de prædi. curia. lib. x. cū concor. suprâ à me collectis in verbo, *a vendu*, quæ est gl. in prin. Et licet consuetudo addat contractus æquipollentes vëditioni: tamen debet intelligi, vt sit pretiū, aut aliud æquipollēs, vt postea dicemus: Et quia dentq; secundum cōmunem vsum loquendi, qui attēditur etiam cōtra propriam significationē. l. librorū, §. quod tamē Celsius, ff. de leg. j. cum si. vëditio non cōprehendit permutationē, vt nos ipsi apertē videmus, & voluit Pan. in d. c. in j. not. in fi. de his quæ fiunt à Præla. & Corn. consil. lxxij. quamuis videatur, col. j. versic. cum pretium, lib. iij.

¶ Et ne

33 ¶ Et ne de hac re, quantum ad nostros Pictonienses pertinet, dubites: habemus de hoc expressam consuetudinem declarantem non esse locum retractui in mera permutatione, infra, §. xxx. vbi videbis, quid si mera non sit, quia scilicet pro specie datur alia species & pretium. Suntq; & alia in eam expressa consuetudines, vt apud Meldenses, c. cvij. & seq. Melodunenses, c. xliij. Senonenses, c. xxxij. Ambianenses, c. xlvij. in fi. Aurelianenses, ca. cclxxxij. Turonenses, hoc tit. de retractu, c. xix. Cenomanenses, c. cclvij. Andegauenses, c. xlvj. Blesenses, c. ccij. Marchienses, §. viij. huius tit. qui est omnium eius gentis, cxcvij. Altimarchienses, cap. cclij. Niuernienses, hoc item tit. c. xix. Valesienses hoc quoq; tit. §. iij. qui est omniū lxxxv. Altisiodorenses, siue Auxerrenses, hoc tit. de Retraict, §. ij. qui est omnium xxxij. Senlites, siue Syluancenses, hoc tit. §. iij. Laudunenses, & alios Veromandienses, huius tit. §. xvj. qui est totius iij. par. xc. Lodunenses, hoc tit. §. xvij. Et alia, quas paulo post designabimus.

Consuetudines de retractu et permutationis.

34 ¶ Atqui si ea expressa consuetudo non fuisset, res non erat omnino indubitata: quandoquidem licet vbi sit mentio pretij, intelligatur de venditione proprie sumpta, vt dictum est, tamen id non obtinet, cum statutum non simpliciter loquitur de venditione, sed & de alienatione: tunc enim licet fiat mentio pretij, non intelligitur de propria venditione, sed & de permutatione: & id quod pro ea datur, tenebit locum pretij: vt intelligi potest ex lo. And. & aliis post eum, in c. potius, extra de loc. dum dicunt l. vlt. C. de iur. emph. habere locum in permutatione, cum vtatur verbo, alienandi: licet etiam de pretio loquatur. Et id expressè & in statuto huic nostro simili, ex facto consultus, respondit Alex. consil. lxij. in causa, col. j. vers. confirmo, lib. vij. Igitur cum nostra consuetudo loquatur de contractu equipollenti venditioni, videretur permutationem in ea comprehendere, non obstante illa mentione pretij. Sed cum habeamus consuetudinem expressam, nihil amplius, quantum ad nos dubitandum est.

35 ¶ Nec hic tamen omiserim, quòd lo. Ign. in repe. d. l. dudum, col. antepe. versicu. sed an is qui prohibetur, & multis seq. C. de contra. empt. ita variè de hac re loquitur, an scilicet consuetudo retractus, loquens de venditione, habeat locum in permutatione, vt videatur dubius in hac re mansisse. Nam primum asseueranter tradit habere, auctoritate Guliel. Cu. in l. ij. C. de vsucap. pro empt. & Nicol. Spinel. in d. l. vlt. C. de præd. cur. lib. x. tandem post multa videtur in hoc stare, vt si permutatio fuerit sine fraude, (quod cognoscitur, inquit, ex res permutata remanent apud contrahentes secundum contractum) non habere locum retractus: alias habere. Cui haud ægrè accedo, quia & maior pars eorum, qui tenent retractum non habere locum in permutatione, id intelligunt, modò fraus absit, vt per Ioan. And. in addi. Specu. vbi suprà allegauimus, nu. 29. & Matth. Afli. in d. tract. Protop. loco etiam ibi alleg. Et quod Ign. dicit de re permutata, quæ remanet apud eum, qui eam ex permutatione cesserat: illud semper aliàs procedit, vt cum post alienationem res manet apud alienantem, præsumatur fraus, & simulatio aduersus tertium, licet, §. superuacuum, & ibi Bart. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. & idem Bart. in l. post contractum, ff. de dona. & dicemus in tract. Constituti. in ix. limi.

Quid si res permutata manet apud priorem dominum.

36 ¶ Quantum autem tempus requiritur, vt possideat alienans ad præsumendam eam fraudem & simulationem, videbis apud ipsum Bart. in d. locis, vbi post alias opp. concludit, id relinqui arbitrio iudicis. De quo & tu vide Bal. consil. lxx. apparent. col. ij. vers. super secundo, lib. j. & Angel. consil. xlvij. ex dicto themate, post princ. & Barb. in c. ille vos, col. ij. de pigno. Ex his autem satis intelliges, non in id sufficere modicum quodpiam tempus, vti etiam celsit Specul. tit. de dona. §. j. versic. item pone, aliquis. Imol. in d. c. illo vos, col. x. extra de pig. & consil. lv. in casu præmisso, col. j. versic. in contrarium. & Alex. consil. clxj. viso ac diligenter, ad fi. lib. vj. & Ias. consil. xxxvj. factum sic se habet, col. vlt. lib. j. Consuetudo autem Borboniorum, c. cccclix. loquens expressim de hoc casu nostro, huic rei annum præstituit.

Quantum temporis in id requiritur.

Consuetudo.

37 ¶ Sed & si possessio post contractum tradita fuerit, sed postea nò longo interuallo fuerit retracta permutanti, qui forte eandem rem, quam tradiderat, ex permutatione aut aliter recuperavit: præsumitur etiam fraus & simulatio, tanquàm id ab initio fuerit euentum: vt nuncupatum voluit Caro. Mol. in consue. Paris. tit. j. §. xxij. in xxij. q. & ante eum Masue. titu. de emp. & ven. col. j. §. item & dicitur contractus per notata per Bar. in d. l. post contractum. Cui adde eundem Bar. consil. lxx. Petr. Nicole, col. ij. vers. secundo modo dicitur, vbi scribit contractum dici simy latum, fictitium, aut imaginariū, quando modico tempore durat, quia emptor venditori citò reuendit, per d. l. iij. §. si ab ignoto, ff. de manumif. cum sim. adductis à Soc. consil. cxxvij. quoniam in presenti, col. v. vers. præterea arguitur, & iterū versic. comprobo & quarto, lib. iij. Sed quibus adde, quod in simili tractat Bal. in l. per diuersas, in xx. eademq; vlt. quaest. C. manda. an ex restitutione pretij facta à veditore, præsumatur veditio simulata: & distinguit vtrumme statim restitutum fuerit, an ex interuallo, per l. si ventri, §. vlt. ff. de priu. cre. & sequitur Capol. in tract. Simulatio contra dictum, in ij. casu prin. De quo & per eundem Bal. consil. cxcxvij. inter Dominici, post med. lib. iij. cum aliis simi. quæ videbis suprà in præf. huius tit. vers. vlt.

& iterum in gl. huius §. vij. in verbo, *ou autres biens immeubles*, nu. 76. præsumitur item & seq. Sed ita tamen, ne prætermittam quod à Cornelio Tacito lib. xv. scriptum est. Percrebuerat (inquit) ea répestate prauissimus mos, cum pleriq; orbi fictis adoptionibus adsciscerét filios, præturaq; & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent quos adoptauerant. Qui magna cum inuidia senatum adeunt: ibi naturæ munus, labores educandi aduersus fraudem & breuitatem adoptionis enumerant, & cætera quæ sequuntur.

38 ¶ De hoc autē sunt expressæ plarimæ huius regni cōsuetudines: declarātes, cum alter permu-
Consuetu- dines de ea re. tantum emit postea rem à se datā causa permutationis, locum esse retractui rei, quā accepit ob eam permutationem, tanquā eādem emissē videatur: videlicet Melduni, c. xliij. Aureliis, c. ccciiij. vbi tamen id intelligitur, cū res permutata emitur intra annum. Et idem in Calui- monte, in Balsigniaco, c. xxvij. & Montargij apud Lorriēses, hoc eodem tit. c. xxv. Et in Tu- ronia, nisi quodd præterea datur optio consanguineo retrahendi vtram rem malit, vt cauetur hoc eodem tit. *de retractu*, c. xx. Et idem quoq; in Cenomania, c. cccxij. & Loduno, hoc tit. §. xvij. & Andegauia, c. ccccj. & Borbonia, c. ccccliiij. quæ simpliciter loquitur sine anni aut al- terius temporis præfinitione. Postea autem, c. cccclix. scribitur, contractū permutationis præ- sumi simulatum & fraudulentū, si alter permutantium reperitur intra annū possessor eius rei, quā in permutatione alteri reliquerat. In comitatu autem Burgundiæ, tit. *de rachat*, §. xliij. ita cauetur, in permutatione nō esse locū retractui, nisi subit fraus, quæ ex eo detegitur, quodd statim post permutationem alter contrahentium rem à se datā redemit. Quantum au- tem temporis huic rei de Iure cōmuni statuendum sit, vt fraus ob id præsumatur, iudici ar- bitrandū relinquit Ang. in d. l. si ventri, §. vlt. ff. de priuil. credit. Ro. in l. j. §. ff. de ver. obl. Cē- polla in tract. simulationis contractuum, in ij. casu princ. vers. quando autem dicatur. Barb. in c. illo vos, col. ij. de pign. Phil. Dec. conf. cccxxv. in causa magnifici, col. ij. vers. quinto præ- sumitur. & diximus in simili casu suprà num. ab hinc ij. Quædam autem consuetudines huic rei annum præscribunt, vt iam diximus, & præterea consuetudo Viētiacensis. c. xxx.

39 ¶ Ex iis autem, quæ diximus, potes intelligere, quodd non tantum cū permutans rem à se ex
Quid, si in ipso contra- ctu, aut max. dica- tur, et pos- sit recupe- rare. permutatione relictam recuperat, sed etiam cū simpliciter in ipso contractu permutatio- nis, aut incontinenti post, (nihil enim inter vtrunq; refert, vt latē dicemus tit. seq. §. j. in ver- bo, in limine contractus) conuenit inter ipsos contrahentes, vt alter possit rem, quam tradit, recuperare, restituto aliquo pretio, ea permutatio censetur esse facta in fraudem consanguineorum. Ideoque & ij admittuntur tanquam ex simplici ac mera venditione. Quod & ex fa- cto in hac eadem specie respondit Lud. Bol. conf. xxv. in amplissimo, per totum, vbi in id alle- gat multa, quæ tu ipse videre poteris. atque etiam Chasse, consil. item xxv. ex multis præsumi- tur, & id apertē probatur in d. §. si ab ignoto, cum ibi not. Et de hoc quoque est expressa con- suetudo apud Andegauios, c. cccliij. cum seq. Et ad hæc omnia faciunt, quæ suprà diximus ex Alber. num. 30. vt interim, & quæ etiam dicemus infra tit. seq. in præfat. num. 9. & vt hæc pos- trema, & seq. & in si. eiusdem tit. nu. num. 27. quibus proximē.

40 ¶ Sed & hæc omnia, quibus diximus non esse locū retractui in permutatione vera & nō frau-
Quid de permutatio- ne, quæ fit de immobi- li cum mobi- li. dulenta, intelligenda sunt, cum ea sit de re immobilicū re etiā immobili. Quodd si pro re im- mobili datur mobilis, etiam inæstimata (id quod dico, quia si esset æstimata, esset venditio, l. quoties. C. de iur. dot. & suprà diximus nu. 20. nam & aliàs æstimatio.) Si igitur, vt repetam, datur res mobilis, etiā inæstimata, pro immobili, est locus retractui eius rei immobilis, ac si vendita simpliciter fuisset, ex multis nostræ Galliæ cōsuetudinibus, vt apud Meldunenses, c. lvj. Senonēses, c. xliij. Trecentenses, c. clviij. Cenomanenses, c. cccclvij. & c. cccclxij. & c. cccclix. & seq. Aurelianenses, c. cclxxxvij. Turonēses, tit. *de retractu*, c. xj. & iterum, c. xvij. ibi, *deniers, ou equipollent en meubles*, & c. xxj. ibi, *deniers baillez, ou equipollent*. Andegauenses, cap. cccxlvi. & c. ccclij. & c. cccclix. Auernienses, tit. *des retractu*, c. xxx. Borboniēses, c. ccclij. & seq. Altif- fiodorenses, siue Auxerrēses, hoc eo. tit. §. xliij. qui est omniū xlv. Lorriēses in præfectura Mon- targij, hoc quoq; tit. §. ix. & seq. Lodunenses hoc tit. c. j. ibi, *deniers, ou autres meubles*. Nisi si vi- num detur, vt ibi statuitur: nec tamē video, cur in hoc vinū à cæteris mobilibus separauerūt.

41 ¶ Quod non sine ratione à tot consuetudinibus statutū videri potest. Et sanē pro his facit, qd
Pretium largē sum- ptum. pretium largē dici potest, quicquid pro re datur, licet non sit in pecunia numerata, vt patet ex l. feruorū, §. ff. de stat. homi. & l. si quemquā, post prin. C. de epil. & cle. & id per illos tex. voluit Petr. Iac. id trahens ad ius retractus feudalis, & laudimiorum, tit. de act. in rem pro re emphy. col. viij. vers. item pretium. Vide tamen quodd statim postea scribit in eadem col. vers. item fortē etsi non sit, vbi distinguit, vtrum ea res mobilis, quæ datur pro immobili, consistat in genere, an in specie. Sed & col. xij. vers. item si res detur, id intelligit, cū res ipse mobiles consistunt in pondere, numero, & mensura. Huiusmodi enim res recipiunt functionem in suo

in suo genere, sicut pecunia numerata, l. ij. §. j. ff. si cert. pet. & in illis eadem ratio est, ut in pecunia, ergo & idem ius, l. vlt. C. ad leg. Falcid. & cum ratio diuersitatis reddi non potest, nec diuersum quoque ius, l. à Titio, ff. de verb. oblig. Hac ille.

42 ¶ Cui adde, quod pecunia largè sumpta, non solum pecuniā numeratam cōprehendit, sed & Pecunia largè sumpta. frumentū, vinum oleum, atq; id genus cetera, quæ pondere, numero, mensura consistunt, d. l. ij. §. creditum, & ibi gl. in verbo, pecunia, & Docto. ff. si cert. pet. & l. talis scriptura, in prin. ff. de leg. j. & l. j. in prin. iuncto si. ff. de calum. vbi & id probatur procedere in materia pœnali, vti & ex eo expendit Ant. in sua disp. inci. Bononien. Sed tu vide de hoc Phil. Dec. in d. §. creditū, in ij. not. Aristoteles autē statim in prin. lib. iij. Ethicorū, pecunias appellat res omnes, quarum æstimatio ponderatur nummo. Et facit etiā tex. in l. sed Iulianus, §. mutui, ff. ad S. C. Maced. Adde præterea, quod huiusmodi res mobiles, quæ facile vsu cōsumuntur, præsertim quæ pōdere, numero, mensura constant, censentur datæ æstimatæ, etiam si nō æstimatæ datæ sunt: ut voluit glo. in l. æstimatæ, ff. sol. matr. per l. res quæ, ff. de iur. dot. vti eam nuncupatim sequitur Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. xvij. col. iij. vers. item dicendum est.

43 ¶ Vide etiā Boer. qui indistinctè tenet, hoc casu esse locū retractui rei immobilis, quæ permu- rata est cū re mobili, in consuetu. Biturig. hoc eo. tit. de retractu §. j. in glo. j. col. iij. vers. quid si permutans, nec tamen aliquid allegat. & Chasse. idem omnino tenent in consue. Burgun. hoc eo. tit. §. j. in verbo, le prus, col. j. vers. quæro quid veniat, vbi in id illud allegat, quod nomi- ne pretij continetur, quicquid datum est, etiam si non sit pecunia. l. fundi partem, ff. de contrah. empt. & ibi Bal. qui multa allegat. Super qua ratione vide, quæ dicā infra tit. proceden- te, de Retract. conuentionel, in præfact. nu. 21. & id quidem credo. Sed & idem quoque tenuit Sainxon in consue. Tuonia: hoc eo. tit. §. x. & quisquis is est, qui librum eum edidit, cui titu- est, le grād constumier de France. hoc ipso tit. de retractu §. col. pe. vbi nec ipse quicquā allegat. & nouissimè Caro. Molen. in consue. Paris. tit. j. §. xij. gl. v. nu. 49. vbi tantum loquitur de da- tione insolutū rei immobilis pro rebus mobilibus: vbi tamen limitat, nisi essent res mobiles pretiosæ, tanquam & hæc pro immobilibus habeantur: & nihil allegat. Sed nos de hac latè di- ximus suprà, eo. §. in glo. vij. in verbo, en autres choses, nu. 100. quid verò de mobilibus, & seq.

Quid, si
res immobi-
lis detur
pro mobili
pretiosa.

44 ¶ Porro vti hæc non est propriè venditio, cum pretium non sit, nisi in pecunia numerata, §. item pretium, & ibi not. Instit. de empt. & vend. nam & pretium propriè refertur ad ipsam numeratam pecuniam, vt dicit Bal. cons. xcviij. Beconus, col. ij. vers. in cōtrarium, lib. j. quod reperitur cons. cccclxxij. lib. v. per l. vlt. C. de præd. cur. lib. x. Sed & ipse Bal. in l. j. col. ij. vers. reuertamur. C. de rer. permur. dicit, quod pecunia est forma, & materia pretij. & bene facit glo. in l. ij. ff. de contrah. empt. Ex quo & idem Bald. in l. si domus, §. vlt. ff. de leg. j. dicit, quod cum l. vlt. C. de iure emphyteu. loquatur de pretio, non habet locum, si pro re emphyteutica non datur pecunia numerata, sed frumentum aut aliud quidpiam simile: quod est contra il- lam Petr. lac. decisionem. Et ita quidem, quod diximus, procedit, vt etiam si quis emeret pro marcha, aut libra auri, vel argenti, non tamen esset emptio: vt voluerūt Io. Fab. & Ang. Are. in d. §. pretiū. Sicut igitur (vt repetam) hæc nō est propriè venditio: ita nihil proprius ad eam accedit vixq; dici posset non ei æquipollere: quod satis est vt habeat locum retractus, secun- dum hanc nostram consuetudinem, in iis verbis, quæ nunc commentamur. Aliās autem, si contrariū diceretur, in facili esset, vt quotidie fieret fraus retractui, non dando pretiū, sed vel aurum, vel argentum infectum, vel vascula, catenas, monilia, & alia huiusmodi ornamenta aurea, aut argentea, vel aliud quipiam, quod tam facile & expedite expendi posset, quàm pe- cunia numerata. Et aliās videmus. latam esse differentiam inter permutationem, quæ fit de re immobili, cum re etiam immobili, & eam quæ fit cum re mobili, quantum ad ius & com- modum familia: In illa enim, licet vna res immobilis exeat è familia, tamen in eam alia, quæ & ipsa immobilis est, vt prior, ingreditur, quæ eadem naturam & vim fortitur: vt diximus in- fra cod. tit. §. xxxij. nu. 26. neque enim hic casus. Ex hac autem permutatione rei immobilis cum mobili, nihil latè manet in familia: idèd multum læderetur, nisi ei ius esset retrahendi. Quid Autem si permutetur res immobilis cum annuo redditu, & quid si is redditus sit redimi- bilis, cognosces ex iis, quæ dicam infra, num. 119. secundò intellige, & seq.

Quid, si
pro mar-
cha, aut li-
bra auri.

45 ¶ Ex quibus & illud minus dubiū est, si res quapiā immobilis tradita sit pro sacro quopiam planè vbi, §. j. & l. sed & si certo, & l. si seruus legatus, §. qui quinq; ff. de leg. j. & l. in ratione, §. diligenter, ff. ad leg. Falc. & l. si certos, ff. de verb. oblig. glo. in l. hæc venditio, §. huiusmodi, ff. de contrah. empt. cum si. Verum Io. Igne. in l. iij. §. si cōditioni, vers. & si aliud, nu. 26. & iterū 30. & se. ff. de S. C. Sylla. multis nititur ostendere, hanc esse venditionē, nec contrariū probare tex. qui pro alia parte citantur: idèq; & ex huiusmodi contractu tanquam ex venditione deberi laudimia

Quid, si
pro pecu-
nia existeret
in arca.

laudimia domino. Nam etiam (inquit) aliter pareret via apertissima fraudibus. Ego v. erò non necessarium non existimo determinare, si tunc huiusmodi contractus venditionis, an alius contractus. Satis enim est, vt æquipolleat venditioni: nec interest, an ea pecunia sit cõfenda species, an quãtitas. Sufficit enim, vt detur res mobilis pro immobili, vt sit locus retractui, per ea quæ suprà diximus. Si quid tamen plenius vis videre de huiusmodi pecunia sic data, vide gl. in l. cum fundus, §. seruum, in verbo vendicare, & ibi Bart. col. ij. vers. venio ad vers. & alios, ff. si cert. pet. & Imo. in c. bona fides, col. v. vers. sed iuxta prædicta. extrà de depofi.

46 ¶ Sed hoc in loco quæstionis est, quia suprà diximus, retractum non habere locum in permutatione, nisi ea facta fuerit in fraudem consanguineorum: cum scilicet inter contrahentes actum esset, vt fieret venditio, tamen conficeretur instrumentum tanquam permutationis. quid, si de hac re lis est inter consanguineum volentem retrahere, asserentemq; hanc fraudem ita inuita fuisse, & emptorem defendentem nullam fraudem subesse, sed veram esse permutationem: utrum venditor, quem consanguineus in testem fraudis producit, sit testis idoneus. Super hoc nuncupatim Alex. d. consil. cxcvij. in causa vertente inter Ser Sulmanum, col. ij. vers. nec obstat, quod allegatur, lib. vij. respondit illum esse testem idoneum: nec ob id repellendum, quòd sit vnus ex contrahentibus, & quòd videatur suam turpitudinem allegare, cum nullum ex hoc commodum sentiat, l. omnibus, cum ibi no. C. de testib. & l. nullus, cum glo. ff. eo. & plenè per doct. in c. insuper, & c. cum nuntius, extrà eod. tit. & alia quæ allegat.

47 ¶ Imò vt subdit Alex. cum iste de suo ipsius facto testificetur, videtur esse standum eius solius testimonio, vt no. decidit Sal. in l. si quis Decurio, col. j. in iij. oppo. per illud tex. cum ibi no. C. de falsi. & Pau. Ca. in l. seruo, C. de testib. in quibusdã lect. per l. quaro, §. vlt. ff. de adil. edict. vbi tamen dubitat, sed id asseueranter tradit ipse Paul. cons. cccxviij. visis actis & actitatibus, si. prout illi citat Alex. & alij quidã. Sed illud reperire non potui. Verù vltra ea quæ ipse Alex. allegat, idè voluit ipse Paul. cons. xxxiiij. ego Paulus, col. ij. lib. j. quod repetitur cons. cccxiiij. eo. lib. j. & idem Pau. cons. lxxxij. visa dicta facti narratione, col. ij. vers. super secundo eod. lib. j. per d. l. quæro, in fi. & iterù cons. cclxxvij. quia per primum in fi. eo. quoq; lib. j. per illum ipsum tex. atq; etiam per l. cum probatio, ff. de prob. rursumq; cons. cccxcix. priusquam iura fierent, col. ij. eo. lib. j. itemq; cons. cix. visa petitione prædicta, col. j. lib. ij. & in l. quicunque, ad fi. C. de ser. fug. vbi tamen requirit alia quædam indicia. & in l. si debitorem, in fi. ff. de noua. & Firmia. in suo sæcudissimo indice, in verbo, testes duo. & Soc. cons. xxvij. visis testamento, col. ij. vers. tertiò quia illi sacerdotes, lib. ij. & cons. xlix. in causa Episcopi, col. j. vers. quinimo fortius, eo. lib. ij. dum allegat Sal. vbi suprà Caro. Rui. cons. cv. in causa vertente, col. ij. nu. 4. lib. iij. Phil. Dec. cons. lvj. in causa appellationis, col. ij. vers. & hoc maximè. & cons. cccxlj. in causa partus, col. j. vers. prima est. & cõf. del. in causa, vt vulgò dicitur, col. ij. vbi dicit, quòd si etiã id non esset verù, negari tamen non potest, quin talis probatio sit potentior. Alc. in l. j. §. eadem, col. ij. ff. de ver. obl. Marth. Affli. in deci. Neapo. cccclxx. Alphonsus, col. ij. vers. fuit cõclusum. Hipp. Marsi. in practi. causa. crimi. §. diligenter, nu. 131. vbi id dicit sing. & iterù cons. cxj. clementissimi Dei, col. ij. vers. item dicta cõfessio. Zafius cons. ij. tamerf, nu. 30. lib. ij. vbi id tamè relinquit arbitrio iudicis, & ante hos omnes Oldr. cuius nullus horù meminit, cons. xev. ex forma istius, col. pe. arg. l. Theopompus, ff. de dot. præle. & l. interrogari, C. de quæst.

48 ¶ Et facit, quod voluit gl. in c. vlt. in fi. & ibi Panor. col. pe. vers. ego soluendo, extrà de præscr. quòd licet Prælato consentienti non credatur in præiudiciu ecclesiæ, c. ij. & ibi glo. in verbo, conuentum, de testib. lib. vj. cum sim. hoc tamen fallit, cum constiteret de eo, quod ipse fecit, arg. c. postquam, xxv. q. ij. & idem quoque voluit glo. in c. dudum, le. ij. in verbo, de veritate, vers. sed non credo, ibi, respondere de eo quod ipse fecit, extrà de elect. quam & in hoc expendit Barb. consil. liij. à Ioue, col. pen. lib. iij. & quod etiam scribit Bart. in l. cum filius, in prin. col. vlt. ff. de verb. obl. & in extrauag. ad reprimendum, in verbo, per nuntiu, in fi. Inn. in c. non sine, quod est ij. de arbit. Et quod præterea tradit Pau. Cast. in l. ij. §. si absens, ff. si ex nox. caus. aga. quòd vbi quis non esset testis integer, & ita non faceret semiplenam probationem: quia esset vltis vel infamis infamia facti: tamen si testificaretur de suo facto, faceret semiplenam probationem. Et hoc sequitur Philip. Dec. consil. cccxlj. in causa quæ agitur, col. j. Et quod item non obscure sentit Bal. in l. i. qui putat, in fi. & ibi quoq; Ang. Imo. Paul. Cast. & Fran. Arret. ff. de acqui. hare. quòd testis etiam de negatiua facti sui depones, solus probat, per text. ibi, & in l. & c. contrariò, & in l. nec is, quæ eam l. confestim sequuntur. Vide tamen, quid dicam vers. ab hinc ij. Et aliàs semper magis creditur ei, qui de suo facto deponit, aut confitetur, quam qui de alieno: vt voluit Inn. in c. inquisitionis, in verbo, se asserunt, in fi. extrà de accus. Fede. Senen. cons. cxix. nulli dubiu est, col. vlt. Io. Fan. inter cons. Io. Calde. tit. de testib. cons. ij. an si opponatur: & Ant. in c. cum causam, de test. Fran. Are. cons. lxxj. diligenter & mature, col. ij. vers. f. cõdò cõuincitur. & Ludo. Gozad. cons. xij. in hac causa, col. pe. nu. 60.

¶ Caterum

49 ¶ Caterum text. in cle. j. de proba. qua verbis narratiuis Papæ omnino creditur, intelligitur, *Papa an,*
cum de suo ipsius tacto agitur, non si de alieno, vt satis constat ex verbis ipsius, ibi, fecisse nar- *& quomo-*
ramus: vbi gl. super idem verbis, & Imo. col. ij. super ead. gl. & Card. Flor. in viij. q. & alij. & *do, creda-*
idem Card. conf. cxxvij. in questione, col. j. vers. item etiam principi. Old. conf. cclvij. Inno. *rur de suo,*
col. ij. vers. item nō obſt. c. lteris. Alb. post Oldr. in auth. si quis in aliquo, nu. 7. & iterum 8. C. *aut alieno*
de edē. Fed. Senen. confil. cxvij. casus talis est, lo. Lapus alleg. vij. disceptat. & alleg. lxvij. cle- *facto.*
menti. Ang. conf. ccclxvij. serenissimus, in prin. R. o. conf. clxxx si admittimus, col. j. vers. ter-
tio quia. Domi. conf. lñj. Gregorius, col. pe. vers. sed quia. Alex. conf. cxij. visa copia, col. ij. vers.
accedit. Fran. Are. conf. clxv. licut, col. ij. vers. sed adhuc. Nico. Mil. in suo repertorio. vers. fe-
probationem faciunt. Ias. conf. xxxij. ad motiua. col. ante pe. vers. & primò dico, lib. j. & Ste-
pha. Bert. conf. cxij. visis quibusdam, col. vlt. nu. 36. lib. ij. & Phil. Dec. conf. ccclxxij. viso con-
filio, col. ij. vers. tertia cōcessio. & conf. cccclxxij. serenissimus, col. ij. vers. circa primum. Ex
quibus intelliges non admitti probationem in contrarium, cum Papa suum factum narrans
super eo se fundat: sed admitti, cum alienū narrat. Quid autem, si agitur de facto sui prædes-
cessoris, videbis apud Imo. in d. cle. j. col. pen. & ibi Card. Flor. in ix. quaest. & Alex. conf. xv.
visis narratis, col. j. vers. sufficeret etiam lib. v. & Fran. Rip. lib. j. Respon. c. j. de functo, nu. 28.

Vtrum de
facto præ-
decessoris.

50 ¶ Ego verò huic Alex. dicto in hoc casu nostro accedere vix possum: quādo & ipse alibi ge- *Vnius di-*
neraliter tradiderit, nō esse vnus dicto credēdū, etiā de suo ipsius facto. Ita enim voluit in d. *cto etiā de*
§. si absens, & ibi quoq; latē Ias. per multa, quæ vterq; allegat, quæ illic in prōptu sunt omni- *suo facto,*
bus: & iterum idem Alex. & Ias. in d. l. nec is, ff. de acquir. hæc. & ipse quoq; Alex. etiam latē *non creden-*
conf. cxij. perſpecta facti narratione, col. v. vers. & quamuis lib. vj. vbi post alios, & se ibi rela- *dum.*
tos respondet ad d. l. si quis Decurio, & ipse item Ias. in l. admonendi, char. pe. vers. vltra alia
scripta, ff. de iurciur. & Fran. Curt. Senior in tract. de testib. in lxvj. eademq; vlt. conclusionē.
Caro. Rui. sibi contrarius, conf. clxj. quò ad primum, col. iij. nu. 8. lib. iij. & consi. xix. videtur,
col. ij. nu. 6. lib. v. & consil. lxx. quamuis eleganter, col. j. nu. 2. co. lib. v. & Maria. Soci. iunior,
conf. lxij. pto iustificacione, col. ij. num. 6. lib. j. imò & ipse quoq; Paul. Cast. sibi contrarius,
conf. cccxxxvij. primò quæritur, posito quòd de vero mutuo, versicu. item non obſtat, quòd
hæc cōfessio, lib. j. & ante hos omnes Cy. in d. l. si quis Decurio, in xij. oppo. dum dicit ibi
speciale esse in officiali. & Ant. in c. cum à nobis, col. pe. vers. octauus casus, de testi.

51 ¶ Tum quoq; quod idem ipse Paul. Ca. in d. §. si absens, ad id quod supra, vers. ab hinc iij. di-
ximus, videlicet q. testis nō omnino idoneus, si deponat de suo facto, facit semiplenā proba-
tionem, addit, id ipsum nō procedere, si is testis haberet affectionem ad causam: quia illi ni-
hilo magis tunc cederetur, quòd de suo facto deponeret. Et huic consensuens Pilip. Dec. d.
consil. lvi. hoc etiam nūcupatim intelligit, cum nihil illius interest, qui de suo facto deponit.
Hic autem sumus in eo casu. Primum, quia iste est consanguineus, ideò suspectus propter
affectionem, vt si omnino non repellatur, eius tamen fides plūſue minūſue minuitur, prout
proximior est, ac remotior, per not. in l. parentes, C. de testib. Deinde, quia eius quodam mo-
do interest, vt res maneat in sua ipsius familia, ob spem fortē succedendi in futurum, aut etiā
retrahendi ac recuperandi rem ipsā, si ab eius consanguineo retrahente, vel eius hæredi-
bus, iterum vendatur. Vel item, quia nostra interest & priuatim, & publicè, vt salua sit nostræ
familie dignitas, l. j. §. sed & si seruus, ff. de vent. inſpi. quæ quidem absque diuitiis consensuari
non potest. Bald. in id multa allegans inter consil. Angel. consil. lxxvij. repetito consil. cclxxxj.
Mart. Ioan. de Floren. colum. ij. versicu. secundò ratione. & Alberic. in ij. parte statutorum,
quaest. cvij. item in statuto loquens de filiis, col. j. versicu. item inſpicienda est, cum infinitis
simil. & concord. à me alibi copiosisimè collectis.

52 ¶ Et expressim quòd nostra interſit, nostris cōſanguineis, & in familia nostra bona immobi-
lia cōſeruari, ne autoritate hac in re careamus, tenuit Ang. conf. cclxiij. multis cofortes, col. j.
per l. si in emptionē, ff. de min. & alia iura. & Soc. conf. cxxxj. in præſenti cōſultatione, col. v.
vers. ſubſequenter ſequitur, lib. j. per l. si cui ſūdus, ff. de leg. ij. & d. l. si in emptionem, & l. & si
equo, ff. de leg. ij. atq; etiā Ias. conf. xlj. omiſſis, col. ij. lib. iij. cuius dictū retulimus ſup. in rub.
nu. 40. deniq; ex illa. & Phil. Dec. conf. cccclxj. iuridicā, paulò ante fi. Sed hæc ratio haberet
tantum locū in retractu municipalī, de quo tractamus, nō etiā feudali, ſcilicet si dominus cō-
tenderet eſſe contractū venditionis, & nō permutationis: ideòq; peteret ſibi rē cedi reſtituto
pretio, aut laudimia: quia tunc nulla eſſet affectio venditorū, quantum ad id de quo diximus.

An deſerā
dū ſit inſ-
urandum
ex vendito
ris reſtumo-
mo.

53 ¶ Nec interim omiſerim, quod in eam noſtrā ſententiam ſcribit Matth. Affli. in tract. Proto.
in verbo, niſi ſi quis, col. vlt. vers. sed quid ſi dato, quòd si venditor ſareatur ſimulationē con-
tractus, quam tamen neget emptor: facit venditor ſemiplenā probationem, ita quidem, vt ſit
locus delationi iuramenti in ſupplementū probationis, ſecundū Lin bonæ fidei, C. de iureiu-
& l. admo

& l.admonendi, ff. eo. tit. Nisi si (inquit) emptor probaret, venditorem esse inimicū ipsius, aut aliud quidpiam, quod eius fidem aut tolleretur, aut minueretur, ex sententia gl. in l. j. C. qui & aduer. quos. & nihil aliud allegat. & simpliciter sequitur Chas. in consue. Burg. hoc tit. §. xij. in verbo, ou par le serment des contrabens, col. iij. vers. sed quæro, pone. Ex quorū sententia vides venditorem solum nō facere in hac re plenā ac integram probationem simulationis. In qua re mihi cum illis conuenit. sed non video quod consanguineo in hoc casu deferendū sit iuramentum in supplementum probationis simulationis, nisi forte ea esset de facto ipsius consanguinei. Nam de facto alieno aliū iurare iniquum est, l. Marcellus, §. j. ff. rer. amot. & ibi concord. in gl. Idq; etiam in iureiurando suppletiuo, vt probat tex. in l. iulianū & ad pecunias, in prin. & ibi gl. in verbo, certioreretur, ff. de iureiur. gl. in d. l. in bonā fidei, in gl. magna, & in d. l. admonendi, in verbo, exacto, & vbiq; Doct. Et tacit, quod in specie non admodum ab simili & in casu retractus scribit Arn. Ferro. in hoc tit. de retractu, in §. xvij. col. j. in consue. Burdig.

54
Si venditor
concordet
cum instru-
mento, an
id purget
suspicionē
fraudis &
simulatio-
nis.

¶ Sed & illud quoq; hīc scias in cōtraria specie, quod si is, qui contraxit & dicitur vendidisse, quāuis instrumentum loquatur de permutatione, in testm adductus, dicat fuisse veram permutationem, vt in instrumento cōtineretur id multum pōderis & momenti habet ad eius rei probationem, etiam si sint indicia & cōiecturæ simulationis: adeo quidem vt Bald. consil. cccxxxix. quod dictus cōtractus, lib. iij. respōderit, quod si vnus venditorum dicat contractum esse simulatum & pignoratitium, sintq; in eam rem præsumptiones valide & efficaces: tamen si alter venditorū in iudicio agnoscat cōtractum esse verum, ei omnino standum est: isq; cōtrarias præsumptiones veluti delet, tollit, abolet, per l. vlt. C. de duor. re. quod est multū notandū, quia vix alibi reperies. Tu autem adde & tex. in l. duobus, §. ex duobus, ff. de iureiur.

55
An stetur
confessione
extra iudici-
ali con-
tractū
de simula-
tione con-
tractus.

¶ At Hic consequenter quæri potest, Emptor & venditor, extra iudicium consanguineo absente, confessi sint contractum simulatum, & in si audem consanguineorum factum: an huiusmodi confessio fidem faciat? Quod videtur: nam huiusmodi confessiones, licet non inducant obligationem, gl. in l. cum de indebito, §. vlt. & ibi Doct. ff. de proba. cum sim. sufficiunt tamen ad probationem, l. Publia, §. vlt. ff. de posi. & latē Cy. in l. generaliter, in j. ij. & iij. questio. C. de non num. pecu. Bald. in l. cum falsa, in v. oppo. C. de iur. & fact.igno. vbi & ex hoc dicit, has confessiones transferre onus probationis in confitentes. Omnino autem probant, cum agitur de declaratione actus cuiuspiam dubij ab eo facti, qui confitetur: vt voluit Bart. in l. cum quis decedens, §. codicillis. col. ij. vers. prædicta verò, ff. de leg. ij. per text. in l. vxori, §. vlt. vbi & idem Bart. ff. eod. tit. & l. si auiā, C. de iure delib.

56 ¶ Præterea per huiusmodi confessiones aliis factas probatur animus fraudandi, vt voluit glo. not. in l. Fulcinius, §. quis sit autem, in verbo, animus post princ. ff. quib. ex causis possidet. ea. & ibi Bart. qui id dicit probari ex l. Labeo, ff. de suppl. lega. cum l. quæro, §. vlt. ff. de ædil. edict. Idq; dicit esse menti tenendum. Et ex his, & aliis quibusdam, Matthæ. Afflict. loquens in hoc nostro casu, in tract. Proto. in verbo, nisi quis, col. ij. vers. sed quid de confessione, tenet huiusmodi confessiones satis esse ad probandum fraudem, & simulationem contractus, factam aduersus consanguineum. Et ei accedo, præsertim si sint aliæ fraudis cōiecturæ etiam leuiusculæ, secundum ea, quæ in simili latē diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 100. sed vt cunq; sit. C. de reuoc. donat.

57
Simulatio
cōtractus,
an possit
probari tes-
tibus con-
tra instru-
mentum.
An duote-
stes suffi-
ciant.

¶ Nec tamen interim dubium relinquit ipse Matthæ. vers. cōtinenter sequenti eum, quem suprā designauimus, huiusmodi fraudem & simulationem posse probari testibus aduersus instrumentum, post gl. in l. illicitas, §. veritas. ff. de off. præsi. & in §. si verò tale, in Auth. de instr. cau. & fid. Bal. in l. j. col. ij. vers. denuo quæro, C. plus val. quod agit. Io. Fab. in §. item verborum, col. iij. vers. vnde vt hoc, Instit. de inutil. stip. & Imo. in c. ad nostram, extrā de empt. & vend. & alies vbiq; Satisq; sunt (vt ipse subdit) ad eam rem duo testes, vt tradit Specu. in tit. de instru. edi. §. restat, vers. sed pone. & Bald. in l. exercendis, C. de fid. instru. Tametsi gl. in d. §. si verò tale, teneat quatuor in hoc exigi. Sed ea posset procedere, cum quis directè vellet probare contra instrumentum: hīc autem nihil tale probare volumus, sed nec indirectè quidem, cum fæmur instrumentum ita fuisse confectum, vti est. sed aliud fuisse verè actum à contrahentibus, aliud simulatè scriptum, secundum illum tit. plus valere quod agit, quàm quod simulatè concipitur. Sed ad primum adde Petr. Anchor. cccxvj. ad corroboracionem, in tertio dubio, post Cyn. Nico. Matth. Bartol. & Bald. in d. l. j. plus val. quod agi. latē tractantem, an & quando admittatur probatio testium de simulatione contractus aduersus instrumentum.

An he
simulationes
possint pro-
bari
cōiecturis.

58 ¶ I M O verò & huiusmodi fraudes & simulationes contractuum non tantum veris & apertis probationibus dereguntur, sed & coniecturis & præsumptionibus. & iudiciis, l. dolum, in verbo:

in verbo indicis, C. de dolo malo. & c. illo vos, de pign. & c. ad nostram de emp. & vend. Idque *Et quibus.*
perpetuum est in omnibus his, quæ clam & fraudulenter fiunt, l. non omnes, §. à barbaris. ff. de
re iudi. cum aliis multis à me collectis, infra, tit. seq. in præfat. nu. 34. nonum quod ad proban-
dum. Quibus autem coniecturis id fiat, reperies apud Bar. & recentiores in l. post contractum,
ff. de dona. & eundem Bar. consi. lxx. Petrus Nico. Ang. consi. xlviii. ex dicto themate, in j. dubio.
Raph. Co. consi. clv. Antognolus, in iij. dubio. Cæpollam in tract. simulat. contractuum, Matth.
Afflic. loquentem in casu nostræ consuetudinis, in tract. Proto. in verbo, nisi quis, col. ij. verfi.
sciendum. & multis seq. Alcia. in l. si maior, C. de transact. Chassé. in consuet. Burgundia, titu.
des Retraitz, §. ix. in verbo, si la fraude est trouuée. & nos quoque nonnulla posuimus supra, in
gl. vij. in verbo, ou autres choses censées pour immeubles, nu. 75. ex multis, & seq.

59 ¶ AT IN HAC fraudis & simulationis mentione illud non prætermittendū, non fa- *An satis*
tis esse, confanguineū in genere dicere contractū esse simulatū, fraudulentum, fictitiū, nisi & sit in gene-
ipse species, ac modos simulationis, aut fraudis sigillatim edat præsertim, si id reus vocatus in
ius in causa retractus perat, vt proinde sciat cederēne an cōtēdere debeat. Quod nos aliquando
cūm id ex facto cōtigisset diximus, securi Bar. dicto consi. lxx. col. ij. vbi multis iuribus probat, *re dicere*
& in agente, & in excipiēte, allegantibus fraudem, aut simulationem procedere. & Bal. in l.
ab Anastasio in si. per illum tex. C. mand. Pet. Anch. consi. cxxvj. ad corroboracionem, in ij.
dubio, Pau. Ca. in l. iurifigētiū, §. dolo. & ibi Alex. qui eum §. legit cum §. pactorū ff. de pact.
vbi & ipse Alex. id dicit diligenter esse notandum. & idem Alex. consi. cxij. viso superiore, col. j.
lib. iij. & consi. xxvij. in causa, col. ij. modò sic, in fi. lib. v. Ex quibus etiam intelliges, præsertim
ex Pau. & Alex. in d. §. dolo, non satis quoque esse, probare contractum simulatum in genere.

60 ¶ SED VT ad alia transeamus, quæro, an hic retractus noster habeat locū in transactione? *An retra-*
Etcertē ex constitutione protomixeos, non habet locum, vt scribitur in eadem constitutione, *ut habeat*
verfi. in causa verò dotis, vbi Mathæ. Afflic. in verbo, licet enim supra diximus, col. viij. verfi.
decimò not. id eo argumento confirmat, quòd licet feudum vendi non possit sine cōsensu do- *locum in*
mini, potest tamen de eo liberè transigi, c. si vassallus, titu. si de feu. fuer. controuer. & c. j. ritu. de *transactio-*
contro. inuest. inter vassal. & ali. de benefi. & voluit Spec. tit. de arbit. §. restat, verfi sed nunquid *ne.*
vassallus, licet (vt subdit) secus sit in regno Sicilia per constitutionem, cuius caput est due me- *Vassalus*
moriz. Hæc ille, & nihil præterea. Sed & idem, vt scilicet retractus locum non habeat in trāsa- *an possit*
ctione, tenuit Ferro. in consue. Burd. hoc eo. tit. §. xxv. iterūque §. xxvij. quibusdam aliis ra- *transigere*
tionibus, quas ibi videre poteris. & Io. Corraf. lib. iij. Misce. cap. iij. nu. 5. nisi inquit, in fraudem *de fundo,*
consuetudinem transactionis factam esse constaret, *vide infra*
66.

61 ¶ Quibus adde, quòd transactio non est propriè contractus, vt dicit gl. in l. contractus, in prin. *Transactio*
C. de fide instr. Ex quo Bal. & Saly. ibi, negant ex transactione deberi gabellam, quam vocant, *an sit con-*
quæ ex statuto deberetur ex quolibet contractu. Ex quo & illud sequitur, nec consuetudinem *tractus, vi-*
nostram, quæ nuncupatim hic loquitur de contractu, cūm dicit, par contract de vente, vti & *de infra,*
alia præ omnes, habere locum in transactione. Id quod apertè declarat consuetudo Turo- *nume. 65.*
num hoc eo. tit. de Retraitz, c. xxiiij. & Cenomanorum, c. cclxx. Loduicūm, hoc quoque *Consuetudi-*
tit. §. xxij. Nisi (inquiunt) facta fuerit in fraudem: declaratque posterior, quomodo possit dici *nes de ca*
facta in fraudem. de quo etiam, ne id prætermittamus, per Bal. Mar. Laud. Card. Alex. & alios *re.*
in d. c. j. tit. de controuer. inuest. inter vassal. & ali. de benefi. & in c. j. in prin. col. iij. verfi. quæro
an vassallus, tit. de prohib. feu. alie. per Feder. & Fran. Cur. iuniorē in tract. feudo in iij. parte
prin. in vij. q. etiam prin. quæ est in 42. charta.

62 ¶ Verūm videri posset, inspicendum esse, vtrumne fundus ex transactione ei dimittatur, qui *Quid, si*
antē non possidebat. dato ab eo aliquo pretio: an verò apud eū maneat, qui possidebat: multum *res maneat*
enim inter vtrumque interest, vt videre licet ex l. si pro fundo, & ibi Bar. & Bal. C. de transact. gl. *apud possi-*
Bar. & aliis in l. ex causa, C. pro emp. gl. Albe. & Bar. in l. j. ff. eo. tit. quorum ea est sentētia. vsuca- *dentem.*
pionem pro transactō habere locū in re, quæ traditur nomine transactionis, non etiam in re pe-
tita, quæ dimittitur apud possessorem, & glo. in l. stipulatio ista, in prin. in verbo, successores, &
ibi Ang. paulò post mediū, & recentiores. ff. de ver. obl. Bart. in l. naturaliter, §. nihil commune,
col. ij. verfi. pro declaratione, & ibi recētiore post eum, ff. de acqui. poss. & in l. eius rei, in prin.
ff. de rei vend. Bal. in l. j. col. j. verfi. sed nunquid potest, C. de bon. mater. & in l. cum ij. §. si cōm-
lis, in ij. lect. ff. de transact. Saly. post Pet. & alios, in l. siue apud acta, col. vj. verfi. sed extra gloss.
oppo. C. de transact. Alex. consi. clxviij. requisitus, col. ij. verfi. & pactum, lib. ij. quod repetitur
consi. xx. lib. v. Ang. Are. in §. si quis postulante, col. iij. verfi. in eadem, ibi quo casu, Instit. de act.
& Corn. consi. cxvj. circa præsentem, col. iij. verfi. quinimo titulus, lib. ij. & Steph. Bert. consi. j.
viso cōsultationis themate, in x. dubio, lib. j. Ex quibus cognosces, in primo casu acquiri titulū,
transferrī dominii, & vsucapiendi conditionē produci, & euictionē deberi in secūdo minimè.

63 ¶ Ex quo etiam per cōsuetudinem expressam Andegauorum, cap. ccc. lxx. ex trāsfactione, ex qua is qui possidebat, relinquit rem alteri est locus retractui. At si ea remaneat apud possessorem, non est ei locus, etiam si pecuniā alteri refundat. Et forte ea consuetudo cāteris æquior est, & rationabilior. Cōstat autem, cūm res datur ex transfactione accepta pecuniā, deberi laudimiam, ut dicit Pet. Iac. tit. de act. in rem pro re emph. col. xij. vers. item si res detur ex causa transfactionis. Licet secus sit, si relinquitur apud possidentem, ut placet Saxonio in consuetudinibus Turoniz, tit. *comme hommage se doit offrir à son seigneur*, §. vlt. col. j. & Chasse. tit. *des cens*, §. j. in verbo, *retenue*, col. iij. vers. aduerte ad cautelam. & ante hos Steph. Bertran. consil. cccxxj. visō casu, in prin. lib. j. Et facit, quod & ipse Chasse. tradit in tit. *des fiefz*, §. viij. eodēque vlti. in gl. j. col. iij. vers. nunquid autē. Sed & idem in tit. *de retractz*, §. j. in verbo, *vendu*, col. ij. vers. quid si dimittatur, tenet nuncupatim retractum non habere locum, cūm ex trāsfactione dimittitur res penes possidentem aliquo dato vel recepto.

64 ¶ Ego verō & tunc quoque, cūm res manet apud ipsum possessore, dato aliquo pretio, arbitror locū esse retractui, non ipsius quidem rei, sed iuris, siue actionis transigētis, qui & se rem omnino abdicauit: habet enim ea transfactio speciem quandam venditionis illius iuris, d. l. j. ff. pro emp. vbi possessor, qui litis æstimationē obtulit, pro emptore incipit possidere. & expressus in l. litis eo. tit. vbi litis æstimatio est similis emptioni. & idem propē tex. est in l. sed & si, §. si lis, ff. de publ. in rem act. & vbiq; concord. in gl. Et si scio nonnullos facere discrimen, an quid sit datum causa transfactionis, an pro litis æstimatione, ut not. in d. l. j. pro empt. Sed id mihi nunquam placuit, sicuti nec Io. antiquo glossatori: & vtrunq; etiā confundit tex. in d. l. eius rei, ff. de rei vend. vbi gl. & Bart. non videntes, quā elaberentur dicunt ibi transfactionem improprie poni, & exponunt transigisse, id est, recessisse à lite. Et quanquā hæc non sit proprie venditio, ut satis probant illi tex. tamen satis est in casu nostræ consuetudinis, ut sit similis venditioni, cūm ea loquatur de contractu venditionis, & equipollente venditioni. Si tamen amplius scire velis, quid sit lis æstimata, vide Tullium in oratione pro Aulo Cluentio Habito.

65 ¶ Et quicquid suprà dictum est, transfactio ipsa cōtractus est, ut probant multa iura & inter cetera, d. l. cōtractus, in prin. C. de fide instr. quāuis gl. ut diximus, asserit id intelligi improprie, atque etiam tex. in l. cūm te transigisse, ibi, si de fide cōtractus, C. de transact. & in l. vlti. C. de litig. dūm à generali regula loquente de cōtractu. excipit transfactionē, & in l. si donationis, in fi. C. quod met. cau. vbi Bal. secū ipse dissidēs (quod propē ei perpetuum est) affirmat ex transfactione deberi gabellam, quam statutum iubet solui ex contractu, quod ipse dicit esse notandum. & eum sequitur Alex. in d. l. siue apud acta. col. pen. C. de transact. & Firmia in tracta. gabellarum in iij. parte viij. partis prin. in xj. q. Sed & quod cōtractus sit, tenuit Bar. in l. siue apud acta, col. iij. vers. his prēmisis. Pau. Cast. consil. ccc. lxxix. primō videndum est, post prin. & l. j. Sed & alienationis quoque species est, ut etiam probat tex. in l. j. §. vtrum autē, ibi, at si trāsegit, ff. si quid in frau. patr. quem in id nuncupatim expendit ipse Bal. in l. j. post prin. & ibi quoque Sal. C. si aduer. transact. & voluit etiam ipse Bal. in c. contingit, col. j. in ij. locis, extrā de trāsfact. & Fed. Senen. consil. xc. iij. casus talis est, Prælat. non semel. & Signo. qui alios tex. & Doct. citat, consil. lxxj. factum sic se habet, dominus Episcopus col. ij. vers. circa primum, & multus seq. Alex. consil. ccc. xix. pōderatis, col. j. vers. nec etiam obstat, lib. j. & Iac. à S. Georg. in l. nulli, in priori lect. ff. de transact. Ideo si statuto debeatur gabella ex alienatione, aliās cōtractus sit nullus debetur & ex transfact. one, ex qua alienatio sequitur, ut pulchrē respondit Ang. consil. ccxv. thema tale est, col. vlt. Imō verō idē Ang. cōs. ccc. xxx. instrumentū, dicit appellatione emptionis cōprehendi & transfactionem, ex eāque similiter deberi gabellam, atque ex propria emptione.

66 ¶ Et licet Bal. ipse in d. c. j. ad fi. tit. de contro. inue. inter vasa. & ali. de benefi. querens, an vasa. l. possit transigere de feudo, distinguat, vtrū trāsigat dimittēdo feudū possessori, an id ipsum nō possidētū tradendū: ut primo casu possit, quasi non videatur alienare: secūdo non possit, per tex. quē dicit vnicū, in d. l. si profundo. C. de trāsfact. & eū sequuntur Mart. Laud. Alua. & Car. Alex. ibi. & idem voluerit ipse Bal. in c. j. col. iij. vers. caueat tamen, tit. de prohib. feu. alie. per Fed. & Aluar. in d. c. si vasa. l. tit. de feu. fuer. contr. Ro. consil. clxvj. visō diligenter in j. dubio. Alex. consil. xij. visō themate & his, post medium, lib. vj. quod duplicat consil. xc. v. eo. lib. vj. & Fran. Aret. qui tamen in secundo membro contradicit, consil. xij. visō & diligenter, col. vj. vers. præterea posito. & Iaco. à S. Georg. in tracta. feud. in verbo, & cum pacto de non alienando, col. ij. vers. subsequenter, & la. loquens etiam de emphyteuta, in l. vlti. char. pen. vers. de cimo quarto, C. de iure emph. & Chasse. tit. *des fiefz*, §. viij. in verbo, *en alienation & transport*, col. iij. vers. nunquid autem, & seq. & Ferro. in consil. Burdig. tit. de feudis, §. xvj. in prin. Tamen ego illis non omnino accedo, quando & aliās, qui rem dimittit apud possidentē, censetur transferre, & alienare, l. quædam mulier, ff. de rei vend. & l. si spon. lib. vj. §. si mulier, ff. de iure dot. & l. qua ratione, §. interdum, ff. de acq. rer. dom. & §. interdum. in tit. de rer. diuisio. & declarat

& declarat Sal. in l. j. ad fi. C. de act. & oblig. & satis est è mente Dyn. in c. possessor. de reg. iur. lib. vj. & Bar. in l. si culpa, ff. de rei vend.

67 ¶ Nec est, quod speciale sit in transactione, vt nonnulli contendunt, & inter ceteros Bal. in d. c. j. tit. de controuer. inuest. inter vasa. & ali. & Alex. in d. l. si pro fundo, col. ij. vers. vltimò nota. & Steph. Bertran. consi. cccxj. viso casu lib. j. & consi. cclv. quæsitum est, lib. iij. & alij multi ex is, quos supra citauimus, nu. 62. verum videri: efragantibus tamen Sal. in d. l. si pro fundo, Ang. Rom. & Iac. Puteo. in d. s. nihil cò mune. Quibus ego malo accedere rationibus ab illis adductis, & quia etiam quantum ad casum nostrum priuatim pertinet, eadem est omnium ratio. Et habemus gl. sing. in l. cùm ij. §. i. vni. in verbo, transactione. ff. de transact. quæ not. eum qui ob transactionem rem possidenti relinquit, alienare: ideòque & hoc casu requiri decretum iudicis, quod aliàs requiritur in alienatione rei. Et eam sequitur Ias. ibi in fi. & Bart. & ipse Ias. in d. l. nulli, eo. tit. atque per eam dicunt prælatos ceterosque administratores non habere facultatem etiam per transactionem relinquendi rem immobilem ei qui eam possidet, sine decreto. Id quod dicunt perpetuò menti tenendum, & præterea Ias. singularissimum. & Franc. Curt. Iun. in tract. feud. vbi supra citauimus, qui ob id dubitat de eo quod supra dictum est de vassallo transigente, & dimittente feudum apud possessorem.

68 ¶ Nam & Doct. vbiq. tenent procuratores principia non posse ita transigere, vt res maneat apud aduersarium, nec distinguunt, possidebat ante, necne: nec enim (inquiunt) id magis facere possunt, quam minor aut curator ipsius. l. non solum. C. de præd. mino. Secus (inquiunt) si rem ipsam retineant, quia id agentes conditionem principis faciunt meliorem. Ita enim voluit gl. not. in d. l. nulli. ff. de transact. quam sequuntur Bar. & alij ibi. & Panor. qui idem dicit de prælatis in c. contingit, col. ij. vers. concluderem sic, extrà de transact. vbi eam gl. dicit not. & iterum in c. veniens, col. j. eo. tit. & consi. lvj. videtur primò, circa medium, lib. j. & iterum còsil. lxxij. illud de iure quaritur, col. j. eo. lib. j. & Ro. consi. 50. idem in præfata. Carol. Rui. consi. xj. viso compromisso. col. ij. nu. 4. lib. iij. & Doct. vbiq. Et idem quoque de patre administratore filisam dicit Bal. in d. l. j. col. j. vers. quæro an pater. per illum tex. C. de bon. mater.

69 ¶ Nam vt dicit Philip. Dec. in l. cùm te proponas, quæ est ij. C. de transact. transactio alienatio est, cùm res per eam abdicatur, secus si retinetur. Ex quo illud fit, quod tradit Ioan. Rayn. in c. imperialem. §. habito, col. xxiiij. in paruis, vers. quæro an per iudicium. tit. de prohi. feu. alie. per Fed. ex transactione si res dimittatur, deberi laudimia, per gl. in d. l. ex causa, C. pro empt. non, si retinetur, per l. dedi. §. subtilius. ff. de cond. ob cau. quia tunc potius videtur redimere vexationem, cap. dilectus, extrà de fimo. & ita dicit tenere Oldr. alicubi, nullo alio certo loco citato. Erid nuncupatim sequitur Steph. Bertran. d. consi. cccxj. lib. j. & Ferro. in consuetud. Burdig. tit. de feudis, §. xvj. in princ.

70 ¶ Quid, quòd gl. in d. l. non solum. in verbo, dedisti, C. de præd. mino. in ea est sententia, vt minor per transactionem non solum non possit rem à se possessam dare, sed nec alteri possidenti dimittere: Nam cum tex. ibi ita dixisset, Igitur & tu, si fratribus tuis per transactionem fundum dedisti, vendicare eum potes. Accursius in d. verbo, dedisti, hæc ad verbum scribit Secus si fundum, de quo litigabat minor, dimisit, aliquo dato nomine transactionis, argu. l. præses. C. de transact. Imò idem, l. cùm ij. §. si cùm lis, ff. de transact. Et Sal. ibi, posteaquàm retulit eam Accursi. sententiam, subiunxit: Sed licet quis, Hic non alienat, quia simpliciter dimittendo, non dicitur velle transferre dominium, vt not. in d. l. siue apud acta. C. de transact. & d. l. ex causa, C. pro empr. & probatur in l. si super possessione. C. de transact. Et ego respondeo, quòd còtra se parat exceptionem, qua obstat, vendicare non posset, si transactio teneret. Et sic in effectu videtur alienare, & circumveniretur senatusconsultum. Hæc ille. Cateri autem Docto. præter Io. Fab. nihil de ea gl. dixerunt, tanquam eam tacitè approbantes, secundum l. item quod Sabinius, in fi. ff. de hære. instit. & dicemus infra eo. tit. §. xxxv. glof. iij. nu. 45. nam minores Ipse autem Io. Fab. in d. l. non solum, nuncupatim tradit, opus esse decreto in transactione facta à minore, si relinquit rem immobilem: non, si retinet.

71 ¶ In eadem quoque sententia fuit & alia gl. in d. l. j. in verbo, vteris, C. si aduer. transact. & illam ibi expressim sequuntur Bar. Bal. Sal. & alij. Nam, vt dicunt ipsi Bal. & Sal. licet res, quæ ex causa transactionis dimittitur, propriè non dicatur alienari, per d. l. si pro fundo, C. de transact. tamen quia exceptio perpetua ad eam rem defendendam paratur possessori, censetur esse quædam species alienationis, per tex. in l. j. vers. at si transegit. ff. si quid in frau. patr. & arg. l. vlti. C. de reb. ali. non ali. Et sic (inquiunt) Sal. paria sunt, alienare, vel perpetuam exceptionem contra se parare. Sed & illam quoque gl. sequitur Alber. in auth. hoc ius, col. iij. vers. rursus si ecclesia, C. de sacrosanct. eccles.

71 ¶ Denique qui per transactionē dimittit ius, siue actionē, quam habet in re immobili ab alio possessā, & ipsam quoque rem remittere vel cedere videtur, l. qui actionē, ff. de reg. iur. Et cum id faciat accepto pretio, quid dubitādū est, quin id habeat vim venditionis iuris, siue actionis, quæ ad rem immobilem cōpetit: ideoque & immobilis censetur, secundū ea, quæ latē diximus suprā, eodē in gl. vij. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, nu. i. & seq. vnde & eodē sequēs est, & hoc respectu competere ius cōtractus, vt ea ipsa verba aperte declarant, & ibi diximus nume. 30. sed vt tandem, & etiā in glo. ij. in verbo, *a vendu*, nu. i. tum quia licet, vt omit tam, si aliter diceremus, facillimē fraudem retractui fieri, relinquēdo primū possessionē, & postea super proprietate transigendo. Et secundū hanc nostram sententiam vidē arestum su- premi nostri Senatus Parisi. pro domino de Puyrobert Engolismēs, super domino *des Vmbra- yes*, quod ego ab eodem Senatu delegatus executioni demandui.

73 ¶ Porro autē, ne id Lectores fallat, sunt, qui hac in re ita distinguūt: an scilicet quis simpliciter litem siue cōtrouersiam remittat, & is nihil dare censetur: an verō ius suum siue actionē remittat, & is dare cēsetur. Hæc enim fuit sententia eius, qui vbique omniū propē sententiā remittat, scilicet Bal. in d. l. col. j. vers. sed nunquid potest, C. de bonis mater. Et idē propemodum voluit ipse Bal. in l. si inter vos, C. commu. vtri. iudic. cum dicit, d. l. si profundo, habere locum quando celebratur cōtractus super instantia litis tantū: secus verō, quando concernit rem ipsam, vt in eo tex. & sequitur Iason in d. l. si profundo, col. vlt. vers. vnde alibi dicit & Bertrā. d. confi. cclv. quæsum est, lib. iij. & Anto. Rub. confi. clij. videretur primō, col. ij. vers. cu. nō ob- stant modō. Sed vt liberē dicam, quod sentio, nihil hūc video, præter verborum quandā diuer- sitatem, rerum nullam video.

74 ¶ Hæc autem, quæ dicta sunt, retractū habere locū in hoc casu intellige secundū ea quæ dixi- mus, & specialius hūc dicēda sunt, ne quis erret, vt scilicet cōsanguineus admittatur ad retra- ctū, non rei quidem ipsius, de qua transactū est, sed iuris, quod ipse transigēs remisit: nec enim plus consequetur cōsanguineus ex ipso retractū, quā habebat transigēs. Et sic, si trāsigēs possidebat, & ipse quoque cōsanguineus possidebit, sine præiudicio iuris ab alio prætensi. Si non possidebat, nec retrahens possidebit: sed poterit prosequi ius, quod transigenti compete- bat, & quod idem remiserat. Vt in simili dicimus de minore restituto, vt si latus fuerit in ven- dendo tantū, non in transferendo possessionem, quia eam emptor possidebat: tunc ei nō re- stituetur possessio, sed tantū actio, quam ad rem habebat, l. qui proprio. & ibi gl. Bart. Alber. & alij. ff. de precur. vt scilicet id fiat, quod ibi dicit Bart. vice proverbij apud nos iactati, Illud reddit restitutio, quod abstulit latio. & voluit idem Bart. in l. si quidem, C. de præd. mino. & in l. quod tempore, col. j. C. de restit. milit. & in l. vlt. col. iij. vers. venio ad vltimum. C. de sent. pass. & Albe. in l. si res estimata, §. j. post prin. ff. de iure dot. Bal. in repet. l. Aemilius, col. ix. vers. nunc ad propositum, ff. de minor. & Pau. Cast. confi. cclxviij. visis, paulo ante si lib. ij. & Ange. Are. in §. rursus, col. iij. vers. quartō præmitte. Instit. de actio. Quod & probatur in l. quod si minor, §. restitutio, ff. de minorib. vbi ita fit restitutio, vt vniūquisque integrum ius suum recipiat. Et fa- cit etiam optimē tex. in l. j. C. si aduer. transact. vbi si minor restituitur aduersus trāsactionem, competunt veteres actiones, quæ scilicet ante transactionē competebant: quasi scilicet partes in eundem statum reponantur, in quo erant tempore transactionis. & in l. sed & si per Præto- rem, §. si feriat. ff. ex quib. cau. maior. cum dicitur, Sed cum feriat repentinæ eximunt, restitutio duntaxat ipsorum dierum facienda est, non totius temporis, cum si. quæ dicimus infrā, §. xxxij. gl. j. nu. 69. adde & tu. Et faciunt not. in ex ratione, de appel. & quod tradit Ange. confi. cccx. in proposita, col. vlt. Et ita quoque dictum est eo aresto, suprā à nobis citato, vt scilicet cōsan- guineus admitteretur ad retractum iuris & actionis, non rei.

75 ¶ Illud tandem non omiserim, quod Bal. vbique malē sibi constans (quod ægerimē de tanto viro pronuntio) in d. c. j. tit. de contro. inter vasa. & alium, posteaquā dixit ea quæ suprā, nu. 67. nec est, ex eo retulimus, illud confestim subdit, quod omnino superioribus contradicit. Ec nota (inquit) quod in omnibus aliis cōtractibus, is qui dimittit, transfert, & alienat, per d. l. quædam mulier, & d. l. si sponsalibus. suprā allegatis. Tamen secus est in cōtractu transactio- nis, quod est (vt ipse dicit) notatu dignum. Et videtur sequi Card. Alex. ibi, col. ij. Sed hoc (vt iam diximus) ē diametro omnibus iis, quæ suprā dicta sunt, aduersatur: & expressim reprobatur Firmi. in tract. de Episcop. in iij. parte lib. iij. col. xxxvj. vers. dubitari posset, an prohibitus. Quid autē de his sentiat Chasse. videbis apud eum in cōmentariis Burgund. tit. des siez, §. viij. eodēque vlt. in verbo, *en alienation*, nu. 21. & iterum des Retraictz, §. j. in verbo, *vendu*, paulo ante si. iterumque in tit. des cens, §. j. in verbo, *retenu*, etiam paulo ante si. Et vide etiā Car- rol. Molend. in consuetudines Parisien. tit. j. §. xxij. in xxj. q.

76 *Retraictum* ¶ C A E T E R V M & hæc species in quæstionem vocatur: Duo socij in re quapiam cōmuni, cum

cum eam diuidere vellent, nec fortè commodè possent. ad licitationem rem deduxerunt, & ei qui licitatione vicit, integra res fuit adiudicata, vel per iudicè super hoc aditū vel etiam comuni consensu partium, iuxta litem Labeo, §. i. ff. fam. erc. cū si. adductis à Soci. cōf. clx. in præfenti, col. vlt. in vlt. dubio, lib. ij. vtrū igitur consanguineus eius, qui ex ea licitatione pretium accepit, possit partē illius ab eius loco, cui rota res adiudicata est, vi huius statuti retrahere. Et huius certè quæstionis sub me iudice hæc est: idèd nunc nō definitio, sed mihi & cæteris cogitandū relinquo: sed ita, vt interim videas, quid in re nō admodū dissimili respondit Pau. Cast. cōf. cxliij. dubiū videtur facere, lib. j. & nō, per Bar. in l. & idèd ff. de condi. furt. & Guid. Pap. deci. Delph. xlvij. est etiam, in fi. & decif. cccxj. dominus directus, versū sed an ex remissione, & Iason post alios multos in l. vlt. col. xxij. versū. sexto quarto, C. de iure emphy. vbi tractat, an emphyteuticæ & vasalli possint, & quomodo, inter se diuidere emphyteusim & feudum.

- 77 ¶ Sed & tu vide rex. loquētem in hoc casu in l. communi, §. si debitor ff. com. mu. diu. in illis verbis, quam per adiudicationē emit, ex quibus intelligis, hanc emptionē quoque appellari diciturq. ibi actionē ex empto ex huiusmodi adiudicatione oriri. Nam etiā scribitur in l. j. C. commu. vtrū iud. diuisionem prædiorum vicem emptionis obtinere, ibique declaratur à Doct. cōf. ccciiij. visis duobus, in xxxij. vasallum non posse cum alio feudū diuidere. De quo tamē vide Bal. in c. j. in prin. col. iij. versū. quarto an vasallus, tit. de probi. feu. alie. per Fede. cum aliis multis citatis à Ias. in d. l. vlt. de iure emph. quo loco supra citauimus. & præterea Steph. Bertran. cōf. ccciiij. visis duobus, in iij. eodemque vlt. dubio, lib. j. Sed & per illum rex. Pet. Ferra. in tit. forma libel. pro hære vel re singu. diuid. in verbo, domum vnam, tradit, quòd ex huiusmodi diuisionibus, quibus tota res emphyteutica vni tribuitur, debentur laudimia pro partibus cohæredum Quod & idem tenet Io. Ray. in c. præterea ducatus char. iij. in paruis. versū. quarto an pro diuisione, tit. de prob. feu. alie. per Fed. de quo & tu vide Corfet. deci. Tholo. lxxv. item fuit quæsitū si ex diuisione, & ibi Aufre. qui multos allegat, & Steph. Bertran. cōf. cxij. puro, in fi. lib. j. & cōf. lxxvij. ex casu, in ij. dubio lib. iij. & Ias. in d. l. vlt. col. xij. versū. septimò quarto, C. de iure emph. An autem debeatur collecta, siue gabella (quam vocant ex diuisione, quæ à statuto iubetur solui ex alienatione, vide Alb. statutorū parte j. q. cx. statuto Parmæ. & Ro. cōf. clxxxij. in casu proposito, in ij. dubio, & Barb. cōf. xiiij. cl. mentisimi col. iij. lib. iij. Sed & vtrū is, cui restitutio facienda est, tenetur stare diuisioni rei communis subiectæ ei restitutioni, an non teneatur, nō magis quàm venditioni, vide ipsum Alber. in auth. res quæ, nu. 7. C. commu. de leg.

*Diuisione
habere vicē
emptions.*

- 78 ¶ Et si de eare plura scire velis vide Matth. Affli. in tract. Proto. in verbo, licet enim. col. ix. sed dubitatur, & seq. & Chasse hoc tit. de Retrahit. §. ix. versū. itē quæritur quid in diuisione, & Molén. in cōsuet. Parisi tit. j. §. xxij. in xxij. q. vide itē rex qui necessariā vocat huiusmodi adiudicationē, quæ fit in diuisione rerū commu. in l. si pignori, ff. fam. erc. Dubiū enim est, vtrū retractus habeat locū in alienationibus necessariis, de quo latè disputauimus suprà, hac glos. nu. 8. secundò, & multis seq. Quid autē, si ita diuidatur hereditas inter hæredes, vt alter omnia mobilia habeat, alter omnia immobilia. An hic cēseatur emisse partē alterius in huiusmodi immobilib. vide Gui. Pa. cōf. xlvj. in facto præsupponitur, per totū, præsertim versū. plus possit cōsiderari.

- 79 ¶ QVÆSTIONIS quoque est, An retractus habeat locum in locatione, saltem ad longum tempus. Nam ex ea transfertur & possessio, & vile dominium: vt de possessione voluit gl. in l. ij. §. ex contrario, & in l. si quis ante, & ibi Alex. col. iij. versū. gl. super verbo, nouissimè, ff. de acquir. posses. & in l. si vt certo, §. si duobus vehiculum. ff. com. mod. & probatur in l. sciendum, in prin. versū. sed & etiam, ff. qui satisd. cog. vbi Bal. & post eum Alex. dicunt, in huiusmodi possessione verificari (vt ipsi loquuntur statum loquens de possessione: tanquam scilicet huiusmodi conductor ad longum tempus, censetur propriè & verè possidere & idem Bald. cōf. cccxxv. dubitat primò, ad fi. lib. j. Ange in l. quamuis. §. j. ff. de acq. poss. & Masue. tit. de tione trāsit loca. §. item iste conductor. Imo. in cle. j. col. iij. nu. 21. de reb. eccl. non alie. & Alex. cōf. lxx. visis narratis, ad fi. lib. iij. & cōf. j. ponderatis his, col. ij. lib. iij. Barb. cōf. lviij. illud asseram, col. viij. lib. iij. vbi multa iura in id allegat.

*An retractus
habeat
locum longi
temporis.
Ex ea loca
tione trāsit
possessio.*

- 80 ¶ De vili autē dominio not. in l. j. & l. seq. ff. si ager vectig. & voluit Fed. Senen cōf. cxliij. quæritur, an institutio. circa mediū. Bar. post Dy. in l. j. §. quod autem ait, ff. de superfi. & l. pe. §. in liti tuto, & ibi quoque Bal. ff. de leg. ij. ipse Bal. in rub. C. de iure emph. Sal. in l. vlt. col. vlt. ver. quæro an prohibita, C. de reb. alie. non alie. Ange. in §. scire autem, in auth. de non alien. Imo. in d. cle. j. de reb. eccl. non alie. & cōf. lxxviii. in casu præmissio. col. vlt. Panorm. in c. ex literis, col. j. versū. in gl. j. extrā de iure patro Rapba Fulgo consilio omnium primo, illustris, col. j. vbi dicit procedere etiam locatorem vile tantum dominium habere. Flor. in l. in hoc iudicium, §. si conueniat, ff. commu. diuid. Mart. Laud. & Card. Alex. inc. j. §. donare, statim post prin. titu. qualiter

*Et utile do
minium.*

olim feud. pot. ali Franc. Aret. consil. lv. in causâ mihi proposita. Alex. consil. lxxvij. visis duobus, col. j. lib. i. quod repetitur consil. clxv. lib. ij. & idem Alex. consil. cxij. videtur in presenti consultatione, col. ij. eo lib. j. & consil. cv. viso themate. col. ij. lib. ij. & dicto consilio j. col. penul. lib. ij. & consil. xvij. viso instrumento, col. ij. eo lib. iij. & consil. cxvij. viso processu, col. penult. eo lib. iij. & consil. lxxix. circa primum, ad fin. lib. v. & consil. cxxij. viso processu, col. j. eo lib. v. Corne. consilio cxxlij. circa primum, col. ij. lib. ij. Soci. consil. v. subtiliter, col. ij. lib. iij. Iason in l. vlti. col. xxxij. versu. quarto quo. C. de iure emphyt. Iaco. à S. Georg. in tracta. feudo. in verbo, & cum pacto de non alienando. col. v. versu. quarto ulterius, nunquid. Steph. Bertran. consil. cxxvj. locatio, in prin. lib. ij. & docto. vbique.

81 ¶ Et ita quidem, vt prohibita alienatione, censetur & hæc locatio prohibita, vt voluit glos. in l. vlt. & ibi Bal. & alij, C. de pact. pign. & gl. in clem. j. in verbo, locationes. & ibi Card. versu. vlti. de reb. eccl. non alien. Dyn. Bar. Bal. Imo. & omnes in d. l. pen. §. instituto, contra glos. ibi, ff. de leg. ij. Bal. in c. j. in prin. col. iij. versu. & an nomine. titu. qui feud. poss. & in c. j. aut si libellario. in fit. tit. quib. modis feud. amit. & consil. cccvij. reuerendus pater. post prin. lib. j. cum multis concolor. traditis ab ipso Alex. in l. si filio, §. si vir in quinquennium, col. vlti. ff. solu. matr. & in l. si domus, §. si fundus, col. vlt. ff. de leg. j. & Barb. in repet. rub. de reb. eccl. non alien. in j. quæst. prin. versu. octauo limita, qui est in col. vj. & Feli. in c. quæ in ecclesiis, col. xxx. versu. vbi autem fieret, extrâ de constit. & Philip. Dec. consil. cxlij. cuius superscriptio incipit, an & quando alienatio, col. ij. versu. sed prædictis. & copiosissimè à nobis suprâ, tit. omnium huius volu. iij. §. xij qui est omnium eiusdem volu. xxxvj.

82 ¶ Imò verò prohibita simpliciter venditione, etiam nulla alienationis mentione generaliter facta, prohibita est & hæc locatio: ex sententia Rosse. Bene. quæst. Sabba. vij. Viterbiensis, & Bald. in authen. & qui iurat, col. antepenul. versu. ulterius quaro, C. de bonis autor. iudi. possid. Alex. dicto consil. j. col. iij. lib. item iij. Firmia. in tracta. gabellarum, in iij. quæst. prin. in xxij. eademque vlt. quæst. col. eiusdem ij. versu. & aduerte, vbi id dicit singul. & iterum in iij. parte vij. partis prin. col. ij. versu. necomito. Iason in d. l. vlti. vbi nuper citauimus, C. de iure emphy. & consil. xxxix. nunquam putauit, col. j. lib. j. vbi id dicit multum not. Philip. Dec. consil. ccij. in causa reuerendissimi. & Franc. Ripa in l. filiusfamilias, §. diui. nu. 100. ff. de leg. j. Ex eaque debentur laudimia, vt ex venditione vti voluit Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua, versu. cxxij. cum duobus versu. seq. Pet. Iaco. tit. de actio. in rem pro re emphy. col. vij. versu. item pretium. Imo. in c. potuit, col. ix. versu. item quæti potest, an emphyteuta possit locare, extrâ eo. tit. Alex. dicto consil. lxxvij. col. j. versu. sed ita in proposito, quod repetitur consil. clxv. lib. ij. Philip. Decius dicto consil. ccij. Et sicut emphyteuta non potest vendere domino inconsulto, ita nec hic conductor longi temporis. Bar. in dicta l. j. §. quod autem. ff. de superfic. quem sic intelligit. & id dicit singul. Franc. Aret. dicto consil. lv. col. j. versu. quid plura. Ideoque ex huiusmodi locatione res cadit in commissum, vt ex venditione, vt respondit Bal. consil. cccxv. præmittendum est ad euidenciam, quòd titulo, in prin. lib. j. Ex hisque fit, vt l. æde, & l. emptorem, C. loca. non habeant locum in huiusmodi locatione: vt singul. respondit Angel. consil. ij. certum est, col. vlti. versu. item actio. Tamen super eo, quod diximus in prin. huius versu. vide Barb. in rub. de rebus eccl. non alien. col. vij. numc. 40.

Conductor longi temporis, non potest vendere inconsulto domino.
*Ex ea loca-
tione res cõ
mittitur.*

83 ¶ Ex quibus satis apparet, hanc locationem ad longum tempus, haberi pro venditione, magis quàm pro simplici locatione, aut certè ipsi venditioni adæquari, aut equipollere: quod satis est, vt locum habeat retractus ex nostra consuetudine, in istis verbis, *ou equipollent à vente*. Nam & simplex ipsa locatio ad non longum tempus. proxima est venditioni, iisdemque iuris regulis cõsistit, vt scribitur in l. ij. in prin. & iterum in §. j. ff. loca. & §. j. & §. aded. Instit. co. Hincque lex loquens in venditione, trahitur ad locationem, §. pretium, in fi. Instit. de emp. & ven. vbi & hoc tradit Ang. Aret. in vlt. not. ad statutum, etiam exorbitans & correctorium per gl. in l. quod verò. ff. de legib. & in l. si quis seruo, & ibi Bart. & alios, C. de furt.

84 ¶ EGO tamen contrarium arbitror, quia etiam si locatio esset perpetua, non videretur esse locus retractui: nam huiusmodi locatio est viribus & effectu quædam concessio in emphyteusim: & idem de utroque iudicandum, vt dicit Ang. in dicto §. scire autem. in Auth. de non alien. Imo. in c. nulli, col. iij. versu. & nota etiam, & iterum in c. ad euidenciam, col. j. versu. item aduerte. de reb. eccl. non alien. & Rapha. Fulgo. consil. cxxl. pro euidencia, & Franc. Aret. consilio cx. consideratis diligenter, col. m. j. versu. item etiam in priuato, Caro. Ruin. consilio clvj. quia de pluribus, col. ij. nu. 6. libro j. & Steph. Bertran. consilio cccxj. ad bærendo, col. ij. versu. quòd autem, lib. j. & consil. cxxix. locatio, in prin. lib. ij. Et satis probatur ex tex. eas equiparante in auth. qui rem ibi, conductam vel in emphyteusim acceptam, C. de sacrosanctis eccl. vbi Dec. id dicit procedere, cum est eadem vtriusque ratio. & est similis tex. in l. omnes, C. de fun. patri. lib. xj. ibi

ibi emphyteusim vel conductionem quolibet genere largitatis de nostra liberalitate meruerint. Sed & hoc clarius probat tex. in l. j. C. de offi. Comi. sac. pal. lib. totius perpetuarij, hoc est, emphyteuticarij iuris. Nam ius perpetuarij id certè est, quod ex conductione perpetua competit. Et hinc perpetuarij dicti conductores, qui in perpetuum rem ipsam conduxerint, ut constat ex l. j. & iij. atque etiam vlti. C. de locati præd. ciuil. lib. xj. Ideo quæ hæc perpetua conductione cadit is perpetuarius conductor, ob celsationem solutionis triennij, atque ex vetera illa emphyteusi, ut sentit Bart. in l. vectigalia, §. j. ff. de publi. & aperte voluit Bald. in c. querelam, ad fin. extrà de iure iur. & Ange. in §. scire, in authen. de non alien. & Panor. in c. propter sterilitatem, in vlt. not. extrà de loca. & Raph. Fulg. & Philip. Dec. in dicta auth. qui rem Soci. consi. clxvij. non inutilis, col. ij. vers. quibus iam declaratis, lib. ij. & alibi sæpe in eo. consilio tradit, minimum differre huiusmodi locationem ab emphyteusi. & voluit etiam Petr. Ferr. titu. forma libel. ad ficti præstationem, in glos. j. in prin. vbi dicit, quod quando fit hæc locatio ad longum tēpus, ea transit in emphyteusim. & Fulg. dicto consi. cxi. vbi illud quoque dicit, quod huiusmodi conductor alienare non potest in scio domino: sicut nec emphyteuta. & Iafon qui & idem voluit in l. vlt. col. j. C. de iure emphyt. & id quoque ante hos voluit Bar. in l. j. §. quod autem, l. ij. ff. de superfi. De quibus tamen, ne decipiaris, vide Alber. in dicta l. vlt. vers. sed nuncquid hæc lex, C. de iure emphyt. & omnino Franc. Are. consi. lv. in causa mihi proposita, prope per totum. Sed ut id tandem caput concludam, in emphyteusi non est locus retractui, ex alia consuetudine infrà eo. tit. §. xxxiij. de qua re ibi dicemus.

Perpetuarij qui dicuntur.

- 85 ¶ Sed & quod ad locationem ad longum tempus nec tamen perpetuum, priuatim pertinet, satis constat, in ea locum non habere rationem retractus, quæ est, ne res exeat de familia, ut iam sæpius diximus. Nam finito tempore locationis, res omnino redit ad locatorem, & sic in familiam. Imo verò non definit esse in familia, cum locator maneat dominus directus. Nam vile dominium tantum (quod iam diximus) ex huiusmodi locatione transfertur: verum ob id proprietas non censetur esse translata, sed manet apud locatorem dicta l. j. §. ff. si ager vectig. & l. si domus, §. vlt. ff. de leg. j. Ex quo fit, ut nec per talem locationem ad longum tempus censetur ademptum legatum, ut admittitur per venditionem, aut aliam alienationem, ut notanter consuluit Alex. consi. clxvij. stantibus his, lib. vj.

Iterum de locatione ad longum tempus.

- 86 ¶ Sed id intelligendum posset videri, cum pretium, siue pensio huiusmodi locationis legi temporis, soluitur singulis quibusque annis, ut fieri communiter solet. Sed si ita fieret, ut pro vniuerso illo longo tempore locationis conductor vnum tantum pretii soluat, verbi gratia, mille aureos pro viginti aut triginta annis: posset dici, & eam locationem esse retractui obnoxiam: nihil enim videtur interesse inter huiusmodi locationem, & venditionem temporalem fundi, siue fructuum multorum annorum, de qua per Bar. in l. cotem, §. qui maximos, ff. de pub. & vectig. & in d. l. §. j. paulo ante fi. ff. de superfi. & in l. j. & ibi quoque Sal. col. ij. in ij. opp. & Raph. Ful. C. de iure emph. & eundem Bar. copiosissime in sua disputatione incip. publicanus, & Bal. in l. licet, in v. q. & ibi quoque alios, C. loca. & in addit. Spec. eo. titu. §. j. col. ij. Angel. consi. xv. quæcunque, col. j. Pau. Cast. in l. ij. quæ legit cum j. §. ad cõ. ff. loca. Pet. Anch. Imo. & Barb. in c. propter sterilitatem, ad fi. extrà eo. quoque titu. & eundem Pet. consi. cccij. pluribus rationibus. Alex. consi. iij. viso instrumento, col. j. lib. j. & consi. cvij. perspectis verbis, col. ij. vers. corroboratur, & seq. lib. iij. & consi. lxxxiiij. ponderatis his, col. ij. vers. & tantò fortius, lib. vj. Corne. latè consi. xxxviij. quamuis in præfenti, col. j. & ij. lib. ij. & consi. xij. licet diffusè, col. j. lib. iij. Barb. in rub. extrà de empr. & vend. col. j. & in c. propter, col. vlt. de loca. & Fab. à Monte S. Sab. in tract. emptionis & venditionis, in v. q. prin. col. eiusdem vj. vers. circa tertium. Socin. consi. lxxxviij. considerata, col. j. & ij. lib. j. & consi. clvj. pro fundamento, in prin. lib. ij. Philip. Dec. consi. iij. cuius superscriptio incipit, an augmentum, in fi.

Quid de locatione ad longum tempus, cuius vnicum est pretium.

- 87 ¶ Et quamuis partes ita contrahentes, nuncupatim vtantur verbis locationis & conductionis, non propterea locatio est, & conductione, sed potius emptio & venditio, considerato scilicet, & inspecto re ipsius effectu, non verborum prolatione, l. si vno, in prin. ff. loca. & l. insulam, ff. de præscrip. verb. aut pone is quod voluit Bal. in l. ij. vers. sed iuxta hoc quæro, C. commod. & in rub. C. de iure emph. in j. q. & Alex. de hoc nostro casu loquens in addit. Bar. in d. l. cotem, §. qui maximos, ff. de publi. & vectig. cum aliis multis similib. & concord. à me latè congestis infrà eo. tit. §. xxx. nume. ii. & hæc quidem, & iterum §. xxxij. glo. j. nume. 34. contrarium videtur. Sed ita tamen, ut videas Angel. dicto consi. ij.

De eadē re.

- 88 ¶ Nisi hic quoque diceret, quod etiam si huiusmodi locatio habeat vim venditionis, non tamē perpetua, sed temporalis, cuiusmodi ea ipsa est. Statutum autem nostrum, aut aliud quodpiā loquens de venditione, intelligendum esse non temporali, sed perpetua, ar. l. j. §. vlt. cū ll. seq. ff. de præscrip. si ager vectig. cū simi. Præsertim cum propria venditionis natura est, ut sit perpetua, l. de contractu.

Quid in venditione temporalis.

& l. non est, C. de rescin. vend. atque etiā dominiorum, quorum gratia ipsa venditiones fiunt, l. cum manu, §. vlt. ff. de cōtrah. emp. vt & eadē dominia sint perpetua, vt dicit Bal. in c. j. col. ij. versic. dicit Iac. tit. de eo qui sibi & haredi. Ex quo fit, vt venditio temporalis fundi, veluti facta contra propriā peculiariēque ipsius naturā, censetur esse facta in fraudem vsurarum. Bal. in rub. C. de vsur. ad fi. & Ro. in l. si quis cū aliter, in viij. fal. ff. de verb. oblig. Quamquā ne fallaris. huiusmodi venditio tēporalis, id est, ad vsque certum tempus, fieri potest, vt ceteri cōtrah. etus alijs perpetui, vt probatur in l. vlt. C. de lega. & voluit Bar. in l. seruitudes, quā est iij. col. ij. versic. quāro & modo, ff. de serui & Bal. in l. ea lege. col. ij. versic. ego do aliā cautelā, C. de condi. ob cau. & in c. j. col. ij. versic. quāro de quibusdā, tit. de feud. dato in vicem legis commissoria.

89 ¶ Igitur non sine ratione Gerald. Bag. in sua disputatione retractus, & post eū Boher. in cōsuetu. Biturigum, hoc tit. §. j. versic. item non habet tenent retractu non habere locū in red data ad vitam, & non in perpetuū Cuius & alia, eaque optima ratio est licet non dicant, quia tunc res aliquando reditura est in familiam venditoris, finito scilicet tempore ipsius locationis. de qua nunc loquimur, aut si etiam vēditionis dicere maluimus. Ideo videtur cessare ratio nostrae consuetudinis, vt suprà diximus. Sed his ob stare etiā videntur, quā diximus de venditione annuorū reddituum ad longum tempus, suprà eodem §. in glof. v. quā est in verbo, *rentes*. nu. 7. sed hæc primò. Ideo & tu super his cogita. Et si scire vis, quā & quādo dicatur locatio ad longum tempus, vide quā scripsimus in d. §. xij. tit. iij. Ceterum ex cōsuetudine Britonum, hoc eo. tit. §. xvj. in locatione excedente quatuor annos, habet locū retractus proximitatis Ex antiqua autē consuetudine eius gentis satis erat vt annuū excederet, cap. antiquarū consuetudinū cxx.

90 ¶ SED ET SI SCIRE velis, an in donatione intervuios, aut causa mortis, legato, cōpensatione & alijs huiusmodi multis, sit locus retractui. vide Matthæ. Afflic. in tractu Proto. in verbo. licet enim suprà diximus, columna octaua, in x. notab. versic. sed an in cōpensatione, & sequen. & post eum Chasse. in hoc titu. §. ix. alijsque consuetudinum interpretes, præferunt vero Boë. Et præterea, quantum ad donationem pertinet, Albe. & Benedic. Plumb. in l. si vsu fructum, in princip. ff. de libe. caus. vbi etiam tractant de datione in dotem: vt etiam facit Matth. Afflic. vbi suprà, col. ij. in quinto not. Sed & vide de ipsa donatione, quā dicam infrā eod. titu. §. xxv. in glo. ij. in princip. & Per. Anch. qui contrā tenet, in ea locum nō habere, in cap. constitutus. colum. vlt. in tertia opp. extrā de reslit. in integ. & Pau. Castren. loquentem in statuto huic nostro simili, cōsil. cxcij. viso statuto cōmunis Florentiæ, lib. j. & Gerald. Bag. in sua disputatione retractus, versic. quāro præsupposita q. vbi etiam in iij. conclusionē eius quæst. & in quæst. sequen. tract. an retractus habeat locum in concessione in emphyteusim. de qua & nos dicemus infrā, eod. titu. §. xxxij. Vide item de donatione consuetudinē Laudunensium, & ceterorū Veromandensium, huius titu. §. xvj. qui est totius iij. partis xc. Et quid de donatione remuneratoria, vel mutua, dicemus etiā infrā §. xxv. Et quid item de donatione & venditione simul factis, cū scilicet vendēs id donat, quod plurius est, dicemus infrā hoc eod. §. in verbo, *le pris que la chose aura coûté*, quā est glo. xvij. numero 1. sed in hac, & multis seq. Et quid denique in donatione in feudum, colliges ex notatis per glof. Iaco. Bel. & alios Recentes in c. j. §. j. titu. per quos fiat inuestit. & Alber. in j. parte statutorum, quæst. xcij. sed nunquid prædictum, & quā scripsimus in l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, in xx. quæst. qua tractamus, an ea lex habeat locum in feudi concessione, & nuncupatim in casu retractus, per Arn. Ferro. in consuetud. Burdigalenses, hoc titu. cap. xxv. colum. j. versic. si autem res, vbi dicit, non esse locum retractui in huiusmodi feudali concessione. Et de cōpensatione, vide consuetudinē Auxerrensiū, siue Altijsiodorensium, hoc quoque titu. qui est omnium liij.

91 ¶ SED ET illa mentio dationis dotis, de qua superiori versic. locuti sumus, hanc speciem in memoria reuocat, quam non semel vsu euenire vidimus pater cū filiam nuptui dat, pro dote illius tradit viro mille aureos, quos vir ipse promittit reddere intra duos annos à soluto matrimonio: & si id non fecerit, constituit sponsa quinquaginta aureos annuos perpetuū soluendos, aut etiam cedit fundum quempiam pro solutione illius dotis. vir moritur, nec haredes ipsius intra illud tempus duorum annorum reddunt illos mille aureos: ideoque mulieri quæsitum est ius illius annui redditus, vel pensationis, aut etiā fundus ille eius manet. Ideo consanguinei viri mortui petunt retractū eorum intra annum cedentis conditionis: neque enim ante currit illius tempus, vt diximus suprà in verbo, *dedans l'an*, in viij. q. Mulier contradicit, negans ius esse retrahendi ex hoc contractu dotali, & qui est veluti quædam dotis solutio. Leges enim aut statuta, aliquid generaliter disponētia non habere locum in dotibus, nisi de eis specialis facta sit mentio, ex sententia Sal. in l. vlt. in prin. in iij. notab. per illum text. C. de iure dotium. & facit l. promittendū in prin. ff. eod. titu. cū dicitur, promittendo dotem, omnes obligantur, cuiuscunque sexus conditionisque sint. tanquam scilicet ea l. ita vniuersaliter loquens,

loquens, videatur derogare aliis legibus, quæ personas inhabiles redderent ad se obligandū. Atque ita Sal. vbi supra, sequitur Bal. Nouellus, in tractatu dotium, in sexta parte, in xlvij. speciali in fi. & in seq. etiam speciali. Vbi & ex hoc dicit, statutum exgens consensum, aut præsentiam confanguineorum, aut aliorum in contractu mulieris non habere locum, cum mulier se obligat pro dote alienius mulieris. Sequitur etiā Soci. qui id dicit sing. inter consi. Caro. Rui. in subscrip. consi. xxvj. videtur, col. ij. eiusdem subscrip. nu. 26. lib. iij. & ipse Rui. consi. cxxxvij. viso instrumento, col. ij. nu. j. lib. j. & consi. cxciiij. in hac causa, col. ij. nu. 4. eo. lib. j. & consi. seq. quāuis, col. iij. vers. præterea vbi, eo. lib. j. & consi. lxx. ex themate, col. ij. nu. 3. lib. quoque iij. Ioan. Lup. in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. s. xvj. col. iij. vers. & id eo non est. vbi & ex hoc dicit, generalem alienandi prohibitionē non censi prohibere ob causam dotis. & Lud. Gozad. consi. xliij. videtur, col. ij. nu. 12. & consi. xcviij. prima facie, col. ij. nu. 7. { Pau. Citadi. in tracta. de iure patro. in iij. parte, in xij. q. iij. causa, & Casar Lamberti. in eodem tracta. in vij. artic. v. quest. prin. j. partis, lib. in xxiiij. priuilegio. } Ex quo & Bal. consi. ccclix. quemadmodum Imperator, lib. iij. pulchre respondit l. bene à Zenone, & Lemnes, C. de quadr. præscr. quantuncunque generaliter loquantur, non habere locum in præiudicium dotium.

Leges generales an habeant locū in dotibus.

- 92 ¶ Et vtrunque illud dictum Sal. & Bal. sequitur & commendat Ias. consi. clxxj. viso instrumento dotis, col. vlti. lib. iij. vbi & ex hoc respondit, l. si vnquam, C. de reuocan. donatio. non habere locum in datione dotis, & idem Iason in lib. j. col. iij. vers. confirmatur, ff. solu. matri. vbi illud dictum Bal. dicit singul. Ex cōque dicit, quod statutum generale aliquid requiritens pro solennitate actus, non habet locum in instrumento dotis. Et ipse Iason in l. si constante. col. xxxj. vers. quid tenendum. eo. lib. j. vbi & illud dictum Bal. dicit singul. & in l. quod dicitur. in ij. notab. ff. de verb. oblig. vbi & illud dictum Sal. dicit singul. vti etiam facit idem Iason, in l. si filiusfamilias, s. diui, col. ix. vers. septimò facit, in prima lectu. & ibi quoque Ioan. Crot. col. xvij. vers. sexto, pro ista parte. ff. de leg. j. & consi. xc. dubitatur, col. j. lib. iij. vbi & id dicit singul. & Catel. Corta memor. dos habet. Sed & illud item sequitur idem Iason in authen. res quæ, col. vij. vers. tertio facit. C. commu. de lega. Et illud quoque dictum Bal. sequitur Soci. consi. cxxj. præmittenda est, col. v. vers. post. emò, lib. iij. & Hippol. Marfil. singul. cccxliij. vulgata. Sed & ipse Bal. consi. cxxvj. vxor agens, lib. ij. respondit, statutum disponens emptorem ad cridas (vt ipse loquitur) non posse inquietari, non procedere in causa dotis. & sequitur & dicit singul. Catel. Corta memor. statuto vel decreto, vers. non omitto. Denique Barb. in addi. ipsius Bal. in c. j. s. donare. tit. qualiter olim feud. pot. ali. tradit, statutum prohibens bona alienari in forenses, non comprehendere causam dotis. Et huc pertinet, quod generalis renuntiatio non trahitur ad dotem, vt latè probauimus in repet. l. si vnquam. in verbo, & suscepit liberos, num. iij. & in vtraque, C. de reuoc. donat.

De cadere

- 93 ¶ Et generale est, vt lex aliquid nouiter statuens, non procedat in casibus specialibus & priuilegiatis, cuiusmodi est causa dotis, nisi de eis expressa fiat mentio, l. in testamentis. & ibi Raph. Fulg. C. de testam. iuncta l. hac consultissima, in prin. & ibi gl. Ro. Corn. & alij recentiores, C. qui testa. face. poss. & l. si adulterium, s. liberto, ff. de adult. vbi dispositio Galli, generaliter permittens occidere adulterum, non trahitur ad patronum à liberto inuentū, qui specialiter prohibetur occidi, quam ad id, quod diximus, expendit, & dicit not. Iason in l. cohæredi, s. qui discredas, in iij. not. ff. de vulg. & pupil. Et facit gl. in l. sciendum, in prin. & ibi Bart. & Docto. ff. qui satisf. cog. & gl. in l. ex testamento, & ibi Bapt. à Sancto Seuer. & Philip. Dec. C. vnde libe. & gl. in auth. de hare. quæ ab intest. defer. in prin. in verbo, vacantibus. Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus. Pau. Castr. consi. cccxxvij. inhærendo, col. j. lib. j. Pan. in c. verum, col. v. vers. nunc quæro de potestate. extrà de foro compet. Domin. in c. vlt. col. j. de immu. eccl. lib. vj. Frz n. Aret. in l. Pantonijs, col. v. ff. de acquir. har. Bapt. à S. Seuer. in l. omnes populi, char. 31. vers. decimò quæritur, ff. de iusti. & iure. Iason in l. si fideiusfor. s. si satisf. datum, col. iij. vers. secundò eam regulam, ff. qui satisf. cog. & in l. iusiurandum & ad pecunias, in fi. ff. de iureiur. & in l. j. s. sed & si mihi, col. iij. ff. de verb. oblig. & in d. l. j. col. iij. vers. tertio notandum, ff. solu. matr. & in l. postquam liti, in fi. C. de pact. & in l. fratres, col. ij. C. de inoffi. testam. & in l. quoniam in prioribus, in prin. col. ij. C. eo. tit. & in auth. ex causa col. vj. C. de lib. præter. & alibi sæpe, & Fel. in c. j. col. vij. vers. secunda dispositio, extrà de rescrip. vbi & alios multos concord. affert.

Lex noua non procedit in casibus specialibus.

- 94 ¶ Et hæc maximè debent procedere in constitutionibus odiosis, qualis hic retractus à maiori parte nostrorum esse censetur vt diximus supra in præfat. nu. 60. quamobrem. Cum è diuerso dos sit semper & vbiq. præcipua & fauorabilis, d. l. j. ff. sol. mar. cum simi. odia autè restringenda sunt, & fauores ampliandi, c. odia de reg. iur. l. b. vj. cum si. Hincque doti in dubijs fauendū est, l. in ambiguis, ff. de iure dot. & c. vlt. de re iud. Ex quo nec dos ipsa cōprehenditur sub generali renuntiatione, secundū Imo. in c. j. & ibi quoque Dom. col. pe. & apertius Phil. Fran. col. iij. vers.

Dotem non *coprehendi* *sub genera-* *li renuntia-* *tione.* *versu.* quid autem si filia, & Geor. Nat. id repe. col. vij. versu. tu adde ad hac, de pact. lib. vj. cum aliis multis concor. à me traditis in repe. l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos, num. iij. & in vtraque, C. de reuo. don. Cuius rei argumento Matth. Afflict. deci. Neap. cxj. fuit dubitatum, nu. 10. tradit in generali reuocatione contractuum, non cōtineri contractum dotis. Ex quibus & illud consequens fit, non debere dotem comprehendere in generali dispositione.

95 ¶ Et hanc sententiam non mediocriter adiuuat, quod in non longè dissimili Pet. Iaco. Docto. apud nos celeberrimus, in tit. de actio. in rem pro re emphyt. col. ix. in paruis, versu. item excepta datione in dotē, excipit dationem dotis rei in æstimatā à generalitate, l. vlt. C. de iure emph. vt scilicet in ea non requiratur cōsensu domini, cum res est emphyteutica, quā datur in dotem: nec ex ea quoque debentur laudimia, quāuis sit titulus onerosus, nempè vt ipse dicit propter fauorem dotis, per d. l. j. ff. solut. matri. cum si. Et idem quoque tenuit Spe. titu. de locato, §. nūc aliqua, versu. cx. & Saly. in d. l. vlt. col. iij. versu. sed an dominus, C. de iure emphy. Ioan. Ray. in c. j. §. habito, char. 4. in paruis, versu. quid autē sit in re emphyteuticaria, tit. de probi. feud. aliena, per Fed. & Guid. Pap. deci. Delph. xlvij. est etiā aduertendum, & Ioan. Berbe. in suo viato. titu. de loca. ad fin. Imò nec si dicitur æstimata, debetur laudimia, si credimus Ias. in d. l. vlt. col. xj. in ix. quæst. C. de iure emphy. & Steph. Bertrand. consi. ccclxxx. duo sunt, in ij. dubio, lib. ij. De quo ramen vide infra nume. 108. ex his autem, & seq. Ex cōstitutione autem protomixeos nuncupatim statuitur, ius congrui non habere locum in contractu dotis. De quo latè per interpretes illius constitutionis, & Paulum Parisi. consi. lxxxj. in præfenti, col. j. & ij. lib. iij.

96 ¶ EGO verò hoc in casu censeo locum esse retractui. Hæc enim est aut venditio facta pro pecunia dotali, aut certè ipsius dotis in re immobili in solutum datio: quæ & ipsa habet vim venditionis: & in ea locum habet retractus, vt latè diximus suprā, in hac eadem gl. nume. 1. huiusmodi autem est, & multis seq. Nec consuetudo nostra excipit causam dotis, sed generaliter loquitur in venditione, aut alio contractu venditionē sonante, & ei a quipollente: ex quo sequitur & eam nostram consuetudinem includere causam dotis. Nam statutum generale comprehendit etiam personas & causas priuilegiatas, qui in casu illius non reperiuntur habere priuilegium, per tex. nota. in l. in fraudem, §. vlt. ibi, quia generalis est ista determinatio, vbi id no. Bal. ff. de testa. milit. & idem Bal. in l. omnes populi, ante fi. versu. item not. quod generale statutum, ff. de iusti. & iure. & Philip. Dec. qui propè vbique eum tex. dicit not. in l. j. col. ij. versu. & ampliatur, ff. de reg. iur. & in l. nemo potest, in prin. eo. tit. & in l. quo tutela, §. j. in prin. eo. quoque tit. & in l. j. col. ij. in iij. not. per illum tex. C. de eden. & in d. lex testamento. C. vnde lib. & in l. j. col. iij. versu. vltimò nota, C. de sent. quæ pro eo quod inter. & in c. cum ordinem, col. ij. extrā de refer. & in c. sedes apostolica, col. v. versu. & in tantum hoc procedit, eo. tit. vbi dicit, ex hoc se alias consuluisse Florentiæ, statutum simpliciter concedens iurisdictionem quibusdam personis, habere locum etiam in causa dotis, quæ in eo casu non reperitur specialiter priuilegiata. Et id verè ita consuluit consi. v. in causa dominæ Mariæ, vbi & ex hoc respondit, dispositionē quandam statuti, de quo ibi loquitur, includere causam dotis, dicitque eum tex. ad hoc esse notandum, & eum quoque in id not. idem Dec. cōsil. xlvij. cuius superscriptio incipit, priuilegiū. col. ij. & consi. lxj. an vasallus cogatur, col. j. & consi. cxxxj. reuocatur in dubium, col. iij. versu. non obstat, quod dicit, & consi. cccj. in causa quæ Ferrariæ, per totum vbi & illud de dote nuncupatim dicit, trahiturque ad quoddam statutum Ferrariæ, & consi. dxxxj. accuratè, col. j. versu. nec obstat. & consi. dxxxvj. in causa quæ agitur, col. ij. versu. tertio principaliter, vbi & illud item de dote asserit, & Fran. Ripa, in l. j. col. iij. nu. 14. & seq. ff. sol. mat. & iterum in l. j. col. viij. num. 60. ff. de vulg. & pupil. & Lud. Gozad. consi. xcviij. prima facie, col. ij. nu. 7.

97 ¶ Nam specialia, quæ vocamus, siue priuilegia, non sunt amplianda, nec ad alios casus trahenda, l. quod verò, & l. ius singulare, ff. de legib. cum simi. Ideòque si quid sit speciale in vno casu, non sequitur speciale esse in aliis, vt dicit Alex. in l. si pecuniam, col. j. C. de neg. gest. nec in dubio à regula discedendum est, gl. in l. omnis diffinitio, ff. de reg. iur. & in rub. eiusdem tit. lib. vj. cum simi. à me latè congestis suprā, in gl. ix. in verbo, *on lignagier*, nu. 210. quibus adde. Et hinc videmus (vt id quod de dote specialiter diximus, nostris iuribus cōprobemus) quòd in dispositione generali, sicut, & l. omnes, C. de præscr. xxx. vel xl. ann. quæ scilicet actionibus personilibus præscribitur spatium xxx ann. includitur causa dotis, vt pote cui eodem spatium præscribitur, l. in rebus, §. vlt. C. de iure dot. Bal. consi. iij. factum tale est, quidam Lucius, lib. iij. & consilio cxxxj. actioni, in prin. lib. iij. De quo latè per Corne. consi. lvj. in hac consultatione, per totum, lib. iij. & consi. xcij. quia causa, col. ij. versu. & constat. eo. lib. iij. & Fran. Balb. in tract. Præscriptionum, in j. q. iij. partis prin. in prin.

98 ¶ Videmus item, quòd etiam in causa dotis non debent solennia iudiciorū omitti, l. vlti. C. de Decadere. sen. quæ sine cer. quan. quam ad hoc dicit no. Bal. cōsi. clxxij. incip. Dy. in l. curator, col. vlt. versu. & licet

& licet verum sit, lib. ij. Et ex ea no. Bal. ipse super eadem l. quod licet causa dotis sit privilegiata, tamen in ea non valet sententia incerta & obscura, ut nec in ceteris. Et quod à sententia lata in fauorem illius potest appellari, & de illius nullitate agi, sicut & in aliis causis, quod non ob aliud est, quàm quod in his rebus non repetitur privilegiata. Cui consonat l. si cum ea, quæ est iij. C. de dot. promiss. ibi, iure iudiciorum, ex qua etiam probatur, in causa dotis procedendū esse, ut in cæteris, iure iudiciorum, & ad hoc eam l. not. Imo. in l. j. & ibi quoque Fran. Arc. col. ij. ff. solu. mat. quanquàm illic malo legere, more iudiciorum, ut aliàs sæpe legitur, videlicet in l. si pater, C. de pact. & in l. si mancipia, C. si quis alie. vel sibi. & l. ij. C. de proba. & l. si is quem, C. de statu defunct. & l. quanquàm, C. de excu. tut. quæ verba accommodatiora sunt ad hanc nostram sententiam, quàm si dicas, iure iudiciorum.

More iudiciorum.

- 99 ¶ Et facit etiam tex. in l. ait pretor, §. si cum mulier, & in l. hac in factū, rursumque in l. omnes, §. si vir vxori, iterum quæ in l. vlt. ff. quæ in frau. credit. vbi patet dotem in casu illius tit. non esse magis privilegiatam, quàm cæteras causas. Et l. de diuisione, & ibi Bal. Imo. & omnes Recentiores, ff. solu. mat. vbi ex solo contractu, nec in dote quidem, sine traditione transferitur dominium, sicuti nec ex aliis contractibus, l. traditionibus, C. de pactis. Et dicit Bald. consil. vij. punctus talis est, domina A. in fi. lib. iij. quod dos extra suos casus speciales, remanet sub regulis iuris. Hincque Pet. Anch. consil. xciiij. ista domina Ioanna, trahit statutum, requirens certam formam in obligatione minorum, ad contractum dotis, tanquam scilicet statutum generaliter loquens, includat causam dotis.

Decadere.

- 100 ¶ Quæ omnia etiam confirmat tex. in l. vlt. C. ad senatusc. Velleia. vbi dicitur, conditores legū sæpe fauore dotum seueritatem legum mollire: ut hic intelligas, non semper. & in omni casu id procedere. Et ut aliter eum tex. ad nostram hanc sententiam inducas, illic nouiter statuitur, illud senatuscon. non habere locum, cum mulier se pro dote obligat: veluti ante illam nouam constitutionem etiam causa dotis includeretur in generali dispositione illius senatuscon. aliàs ea l. esset superflua. Et simile est in fisco, qui dori æquiparatur, ut dicit gl. in l. ij. C. de iure fisci. & probat tex. in l. ij. C. de priui. fisci. & voluit Bar. in l. j. col. pe. ff. sol. mat. & Doct. vbi que. Nam is non est priuilegiatus, nisi quatenus expressim reperitur. gl. in litem veniūt, §. in priuatorum, in verbo, publica. ff. de pet. har. Raph. Fulg. consil. cxxvij. quidam nomine, col. ij. & Doct. vbi que.

Decadere.

- 101 ¶ Et aliàs generalis dispositio legum, vel statutorū, includit omnes casus, licet in vno maior ratio esse videatur, quàm in alio, l. j. §. quod autem, ff. de aleat. & facit l. vlt. §. vxori, ff. de aur. & ar. leg. & l. j. §. & generaliter, ff. de leg. præstan. & voluit Philip. Dec. in multis consil. supra numero abhinc c. citatis, & præterea consil. xx. in causa istorum, col. ij. vers. quarto, ut supra dixi. & consil. xxix. cuius superscriptio incipit, an detur restitutio, col. ij. vers. primo hoc probatur, & consil. ciiij. an creditor, col. ij. vers. secundo quia tex. & consil. cccccij. superioribus, col. j. & consil. dclxix. vi fo & perfecto, col. j. & Ludo. Goza. consil. xxxv. breuiter, col. ij. nu. 6. & consil. l. in hac causa. col. vij. nu. 2. 4. & consil. ciiij. videretur primo, nu. 3. & alibi sæpe in suis consil. Nam è diuerso sicut verba generalia comprehendunt actus fauorabiles, ut diximus, ita & verba restrictiua, siue restrictiua eisdem restringunt: quamuis maior in eis ratio sit, ut restringi non debeant, ut no. in §. manifestum, in auth. de restit. fideicom. & voluit Bal. consil. cccclvj. recole, paulò ante fi. lib. v.

Generalis dispositio omnes causas includit etiam in quibus est maior ratio.

- 102 ¶ Sed & hæc procedūt in odiosis, ut scilicet generalis dispositio odiosa generaliter intelligatur, ex sententia Ang. in l. vlt. col. vlt. vers. tertio quæritur, ff. de constit. prin. cum concor. à me adductis in repe. l. si vnquam in prin. nu. iij. & hæc etiam. Sed quibus adde Philip. Dec. in c. sedes. col. ij. in tertio not. extrà de refer. & Lud. Gozad. consil. lix. prima facie, col. ij. nu. 13. & consil. seq. quod est eiuidem initij, col. vlt. nu. 23. Imò verò in odiosis, simul & pœnalisibus, ex gl. nota. in c. contra Christianos, in verbo, procedenti, de elect. lib. vj. quam citat, & sequitur Imo. in auth. ex testamento, & ibi quoque Alex. col. iij. C. de collat. & Ludo. Goza. consil. xix. dubitatum, col. ix. nu. 17. vbi & ad hoc citat l. cum lege, ff. de testam. & iterum d. consil. l. j.

Etiam in odiosis.

Et simul pœnalisibus.

- 103 ¶ RESTAT NVNC respondere ad contraria. Nam quod primo loco adducitur dictum Sal. in d. l. vlt. C. de iure dot. certè is ibi illud non dicit, quod ex eo supra dictum est, & ad quod illum multi allegant, videlicet constitutionem generalem non comprehendere casum dotis: & si id diceret, toto cælo erraret, ut liquidò patet ex supra dictis. Sed is loquitur in casu particulari, & secundum speciem propositam in d. l. vlt. in prin. qua cauetur in causa dotis non requiri insinuationem. Ex quo not. ipse Saly. quod si statutum disponeret, ut instrumentum insinuetur, id non haberet locū in instrumento dotis: quia illa statuti generalitas debet restringi secundum ius commune, quod in eo casu dotem privilegiat, si ita mihi loqui permittam. Et ita illum declarat & intelligit Philip. Dec. in l. j. col. ij. ff. de reg. iur. & in l. ex testamento, in vlt. not. C. vnde libe. & in d. c. sedes, de rescript. & d. consil. v. & consil. cccxcvj. in causa domini operarij, col. iij.

Responsio ad contraria.

colum.ij.verfic. quia respondetur.& d.confilio ccccxv.ubi suprâ.& Catel.Cotta,memori.
dos habet,in fin.& Franc.Ripa,in locis suprâ alleg.

104 ¶ Et id quidem iure optimo. Nam per constitutiones generales nõ censetur auferri priuilegiũ
*Per consti-
tutiones ge-
nerales nõ
censetur au-
ferri priui-
legium eo
casu cõces-
sum.* in eo casu à Iure cõmuni concessum,l.de curionibus,& ibi glo.Bar.& Ioan.Plat.C.de silentia.
lib.xij.quam ad id sæpe expendit,& extollit Bald.vt in l.j.ante medium,C.de nouo Cod. con-
firm.& in l.non plures,in fi.C.de sacrosan.ecccl.& in l.vlt.in fi.C.si contra ius vel vtil.pub.&
in l.j.col.j.verfi.& ideo princeps.ff.de constit.princ.& in c.j.col.ij. verfi. pone princeps. de re-
scrip.& in c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.ij.verfi.item generalis.extra de constitu.vbi eam l.dicit
ad hoc esse singul.& in c.j.verfi.nisi iusta.& ibi quoque Marti.Lau.& Cardi.Alex.tit. quo tem-
por.mil.vbi etiam omnes dicunt sing.& idem Bal.confli.cxij.de generali,col.iiij.verfi.sed po-
sito,lib.ij.vbi & eam dicit not.& confli.cxxxij.casus,quidam vocatus Rufinus,col. vlt. libro iij.
cum aliis multis & eiu(s)dem,& aliorum concord.latissimè congestis ab Alex.aut, quod magis
puto,Barb.inter confli.illius,confli.cxxij.scripsit Ecclesiasticus, col. v.verfi. facit, quod voluit
glos.& multis seq.lib.iiij.& eodem Barb.confli.lvj.sapienter,col.ante pen.verfi.pratercã addu-
co,lib.ij.& confli.xxij.à Ioue,col.ij.lib.iiij.& confli.vij.illud afferam,col.penul.lib.iiij.& Feli.&
Decio,in d. c.j.de rescrip.illo quidem,col.vij.verfi.secunda dispositio,hoc col.ante pen.verfic.
secunda conclusio sed à me latius suprâ tit.proxi. qui est, *des prescriptions*. §. j. quæst omnium
vniuersi voluminis cccxxv.in gloss.x. quæ est in verbo, *ne autres personnes priuilegiées*, ibi e-
nim eius rei est sedes propria ac peculiaris.

105 ¶ Et sic ex iis,quæ tam latè suprâ diximus,facilè,nisi omnino cæcutias, illud potes intelligere
(vt id tandem summam dicam) dispositionem generalem comprehendere etiã casus quan-
tumuis priuilegiatos,& fauorabiles,nisi in eo tamè casu,in quo ea generalis dispositio statuit,
habeant priuatũ propriũque ac speciale priuilegium,sicuti scienter & doctè,vt semper aliàs
scribit & declarat Bal.omnium nostrorum ingeniosissimus,in d.l.omnes populi,quo loco su-
prâ designauimus,ff.de iust.& iur.Aliàs enim esset ex vno priuilegio in certo quopiam speciali
casu,in finita alia in omnibus casibus producere,immensũque aliorum super alia acruato-
rum priuilegiorum cumulum facere:quod de legibus Liuius scribit lib.3.ab Vrbe cond.

106 ¶ Et ita quoque diluuntur ea omnia,quæ dicta sunt & adducta pro priori parte. Quanquã &
illud quoque dici potest,quantũ ad dictũ Bal.in d.l.bene à Zenone,illic esse alia, prater fa-
uorem dotis,quæ cum mouerunt,vt diceret in casu de quo loquitur,nõ esse locum d.l. vt patet
ex d.Bal.confli.cccix.lib.iiij.Quod autem dictum est de odio retractus,si odiosus est,quod mul-
ti negant,vt etiã diximus in d.præfat.nu.56.ex his autem.tamen id nihil impedit,quin,vt gene-
ralis est retractus consuetudo,etiam generaliter intelligatur,quãtuncunque odiosa sit,ex sen-
tentia Ang.in l.vlt.col.vlt.verfi.tertio quæritur,ff.de constit.princ.cum aliis concor.à me addu-
ctis in repe.l.si vnquã,in præfa.nu.115.& hæc quoque procedunt in odiosis,C.de reuo.dona.

107 ¶ Quod & postremò dictũ est,in ambiguis fauendum esse dotibus,id quidem fateor:sed nihil
hic ambiguum est,cũ verba generalia generaliter intelligantur,etiam in casibus aliàs fauo-
rabilibus,& priuilegiatis,& in quibus maior est ratio,vt non debeant cõprehendi,etiãque si
dispositio ipsa odiosa sit,vt suprâ diximus.Vt interim illud taceam,quod tollit omnia contra-
ria,videlicet ex hoc retractu,qui in hoc casu fit,nihil fieri præiudicij doti mulieris:quando &
talis restituatur à consanguineo retrahente,qualis viro data fuit:& sic non deteriore loco dos
est,quàm antè esset,vt utar verbis l.cũ maritus,ff.de pact.dot. Et interim tamè bona illa im-
mobilia,quæ ex familia exierāt,in eandem redeunt:& ita sua mulieri dos,suũque familiæ ius
saluum manet.Sicque suum vtrique ius tribuitur:quæ vera est & germana iustitia.Iustitia.in
prin.ff.de iure nat.gen.& ciui.Sed tu interim vide,quid de his statuatur consuetudo Aruernorũ,
tit.*des achapz, loiz. & ventes*,cap.xvj.Borboniorum, cap.cccij.cccv. & cccclxvj.& Burgun-
dionum,tit.*des droitz appartenans à gens mariez*, cap.xxiiij.

*Consuetu-
dines.*

108 ¶ EX HIS autem,quæ in præcedenti quæstione diximus,potes intelligere, quod si resim-
*An retra-
ctus habeat
locũ in da-
tione dotis
æstimata.* mobilis æstimata data fuerit in dotem,locus erit retractui,non obstante quocũque fauore do-
tis:præsertim cũ dos æstimata ex hoc non minuat, faciãtque æstimatio censeri venditionẽ,
liberetũque maritus soluto matrimonio reddendo pretium,l.quoties,ibi glo. & Doct. C. de
iure dot. & l.plerumque,§. si ante,ff.de iure dotium.vbi dicitur quod est vera venditio. Ideoque
Pet. Iacob. qui tanti fecit dationem dotis, vt eam exemerit à laudimiis, & iure retentionis do-
mini emphiteutici,cũ dos data est in æstimata, vt suprâ diximus. Si tamen ea æstimata fue-
rit. censet & laudimia & retentionem habere locum,in eo titu. de actio.in rem pro re emphy-
colum.vij.verfi.item & in datione in dotem.& idem voluit Specul.titu.de locat. §. nunc ali-
qua,verfi.cx.Alberi. qui id declarat,in l.seruos,ff.famil.ercisc. Salic. in dicta l.vlti.colum.iiij.
verfi.

vers. sed an dominus, C. de iure emphy. Imo. in c. potuit, col. ix. vers. tangit etiam hic, eod. tit. Ioan. Ray. in d. c. j. §. habito, char. 4. vers. quid autem sit in re emphyteuticaria, tit. de prohib. feud. ali. per Fed. Masuer. tit. de empt. & vend. §. item si res detur, Guid. Pap. decif. Delphi. xlvij. est etiam aduertendum, A. ufr. in decif. Tholo. q. cclxxvij. item si aliquis dat. & quæ diximus supra hac eadem gl. nu. 19. similiter permutatio.

- 109 ¶ Quamquam huic receptæ propemodum sententiæ non accedit Iason, non quidem fretus fauore dotis, sed alia quadam non vulgari anchora innixus, quod scilicet dos est necessaria alienatione. Ita enim tenuit in d. l. ult. col. xij. in ix. q. C. de iure emphy. & Steph. Bertrand. d. cõf. cclxxx. in secundo dubio, lib. ij. & Arn. Ferronus in consuet. Burdigal. tit. de feudis, §. xix. Et q̃ hoc casu, dotis scilicet æstimatæ, retractus locū habeat, nuncupatim tenuit Matth. Affli. in tracta. Protomix. in verbo, licet enim supra diximus, col. iij. vers. ite quæro quid si datur. Cuius decisio admodum notanda est, quia loquitur in casu constitutionis expressim statuentis, ut in dote nō habeat locū hic retractus. Et tamē dicit habere locū, si ea æstimata data fuerit.

- 110 ¶ Sed & illud querendum ducimus, quod & nos ex facto contingere vidimus: Emphyteuta, aut vasallus renuntiat domino emphyteutim, aut feudum, nō quidem simpliciter, sed accepro pretio, aut alia re mobili, quæ in hoc casu habet vim pretij, ut supra diximus in hac eadē gl. nu. 40. sed & hæc omnia: vtrum igitur hoc casu locus sit retractui. Quod nō videtur, quia id fit ex natura contractus feudi vel emphyteusis, quibus renūtiari potest, illi quidē de iure communi feudorum, secundum communem opin. Et vtrique de consuetudine, ut scribitur infra eod. tit. §. xxxiiij. vbi de hoc latē scribemus. Ideōq; hæc est potius naturalis quedam reuersio, siue consolidatio, aut etiam reuino, ut nostri loquuntur, dominij vtilis cum directo, quam venditio, aut aliud æquipollens venditioni. Sicut dicimus, quod si res reuertatur ad venditorem ex pacto opposito in contractu, non est locus retractui, quin præfertur is, ad quem reuertitur, consanguineis, ut expressē cauetur infra tit. procedente, §. j. Nam & hic ex pacto tacite aut ex dispositione legis, aut statuti intellecto, reuertitur. Vult enim nolit dominus, ex natura contractus potest vasallus & emphyteuta renuntiare, ut diximus.

- 111 ¶ Hincq; videmus, quod huiusmodi renūtiatione, de qua tractamus, facta, & ita re ex ea renuntiatione reuersa ad dominum, extinguuntur resoluunturq; seruitutes, hypotheca, pignora & alia quævis onera huic rei ab emphyteuta, aut vasallo prius imposita, c. j. §. rursus, & ibi Bal. Aluar. Mar. Laud. & Card. Alex. tit. quib. mo. feud. amit. qui quidē text. nuncupatim loquitur de renuntiatione facta domino à vasallo. Et dicunt illi Doct. ideō id quod diximus, procedere, quod ea facultas renuntiandi inerat iam statim à principio contractus ex natura rei. Et ne de hac re dubites, est sententia Bal. cons. ccc. statuto cauetur quod licet, lib. j. quod si emphyteuta venderit domino rem emphyteuticam, non potest proximior ab eo retractare. & idem voluit Masuer. tit. de loca. & iure emphyt. §. item si emphyteuta. Quod quidem si procedat in venditione, multo magis in hac renuntiatione.

- 112 ¶ Verum cum aliquando hæc controuersia coram me ageretur, pronuntiaui consanguineū esse admittendum restituendo pretium, aut aliud loco pretij datum, vel remissum. Nam in ea specie remissa fuerant quedam reliquæ pensionis, quas vulgō arreragia vocamus. Neq; enim ea renuntiatio ita facta ea est, quæ ex natura rei conceditur, cum pro ea facienda dominus dat pretium, vel aliud loco pretij, vel etiam remittit reliquias præteritas. Id enim faciens, non ut dominus, sed ut extraneus facit: idq; fit ex vtriusq; consensu, & tanquam nouus contractus. Ea autem, quæ fieri permittitur ex natura rei, simplex est, teneturque dominus velut nolit, eam admittere, modō renuntians soluat ipsas reliquias siue pensiones præteriti temporis, ut scribitur supra tit. omnium v. §. ij. qui est omnium huius voluminis xliij. & voluit etiam Spec. tit. de loca. §. nunc aliqua vers. xj. & ibi Bal. in addit. illius. Ergo ut concludam, si dominus dat pretium, vel etiam remittit, cum non cogatur id facere, ut dominus, sequitur necessariō eum id facere, ut extraneum. Proptereaque nec tunc resoluuntur iura seruitutis, hypotheca, & alia onera à vasallo vel emphyteuta antē imposita: ut nuncupatim in hoc casu voluit Pet. Iac. tit. de act. in rem pro re emphy. col. xj. vers. item est notandum, rursusq; col. xix. vers. & est notandum. & Io. Ray. in c. j. §. habito, char. 10. in paruis, vers. quæro an vasallus possit imponere, tit. de prohib. feud. ali. per Fede. & Masuer. tit. de loca. §. item vtilis dominus. & Guid. Pap. decif. cccclxxv. emphyteuta potest, cum aliis concord. à me traditis infra tit. seq. qui est de retractu conuentionel. §. iij. in gl. j. nu. 12. quid autem de feudo. & dicemus etiā infra eo. tit. §. xxxiiij. §. glo. j. nu. 7. sed ex his, & seq.

- 113 ¶ Nec his obstat d. §. rursus, in priori parte allegatus, quia loquitur de simplici renūtiatione, quæ fit ex natura prioris contractus, nulla re à domino data aut remissa. Nec magis obstat

quod dictū est de consolidatione, quia ea non facit, quin res consolidata, censi debeat alio iure, quam ea, cui consolidatio fit, l. *Marius*, §. *fundo*, ff. de leg. ij. & §. *si cui*, Insti. tit. de legat. & ibi lo. Fab. qui & id trahit ad feuda à domino consolidata. de quo & nos dicemus infra eo. tit. §. xxxij. glo. j. nu. 72. quin & illud dubiū est. Quod autē dicit Bal. d. conf. ccc. li. j. & Masuer. d. tit. de emp. & vend. verum est de iure communi, ex quo dominus semper præferatur consanguineo in reuocatione alienationis emphyteusis, vt latē dicemus infra eod. tit. §. xxj. non mirum igitur, si ipse dominus emerit, non audiendum esse consanguineum. At de consuetudine Franciæ emphyteuta nō habet ius retrahendi rem emphyteuticam, quod ei de iure cōmuni competit, ex l. vlt. C. de iure emphy. Imō vero & si id ius haberet, tamen cōsanguineus ei præferretur ex consuetudine nostra & generali huius regni, vt videbitur infra d. §. xxj. vbi etiam docebimus, id & de iure communi procedere in feudo, vt scilicet consanguineus vassalli venditoris domino præferatur. Vide tamen hīc, quā ipsi nos scripsimus supra eodem §. glo. vij. in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, nu. 60. ego verō vt tandem. Vt interim non omitamus D. Ferro. in consuetud. Burdig. hoc ti. §. xxvij. in ea fuisse sententia, vt in simplici cessione facta domino pro censu & reliquis, locus sit retractui proximitatis.

Retraictus
an habeat
locum, cum
res cedunt
vt credito-
ribus solu-
tur.

¶ Illud quoque queri potest, An si quis cedat rem quampiam ea lege, vt cessionarius æs alienum cedētis suscipiat, id est (vt omnes intelligant) cū eo onere, vt ipse cessionarius soluat debita cedētis, siue ipsius creditoribus satisfaciatur. Vtrum iste contractus habet vim venditionis, vt in eo locum habeat retractus. Ioan. Fab. in §. *pretiū*, in prin. Insti. de emp. & vend. tractat quæstionem non admodū dissimile de veditore, qui rē cedit pro modico pretio, ea lege vt emptor satisfaciatur creditoribus, quibus res obligata erat. Vtrum illud onus cēsetur esse de pretio. Et dicit primū ita videri, per l. *mortis causa* capitur, §. *vl. ff. de dona. causa mortis*. Et id quidem indubitātū est, cum debita sunt certa & specificata. Subditq; facere l. *cum is*, ff. de fideiul. Et ea quidem iura (vt dicam quod sentio) non hīc admodum cōuenire vidētur. Quin idem in §. *item pretiū*, circa medium, eodem tit. quærit, an si rem tibi concedā, ea lege, vt satisfacias creditoribus, vtrum ea satisfactio erit de pretio, vt de eo solui debeat ventæ vel laudimīa domino. Et dicit nō videri, quia non est pretiū certū, per d. §. *pretiū*, dicitq; etiā facere l. *hereditatē*, ff. de donat. quæ nec mihi in hoc multū arridet. Vtrūq; tamē Fab. dictū sequitur Boër in hoc eo. tit. §. *iii. col. item iii. vers. & pro hoc facit*. Sed huic, quod dictū est de laudimīs aduersantur Corfē. & Aufre. in deci. T. holo. q. cclxxx. item si aliquis dar omnia.

Consuetu-
dines.

Creditores
an retractus
sint age
re aduer-
sus eū cui
debitor rē
cessit ea le-
ge, vt credi-
toribus sa-
tis faceret.

An re-
tractus ha-
beat locum
in assigna-
tione fundi

¶ Illud autem scio, ad venditionem requiri pretiū, & id quidem certū, d. §. *pretiū*. & ibi gl. in verbo, sed & certum. Sed nec illud ignoro, onus venditori appositū, siue sit certum, siue incertum, esse tanquam partem pretij, l. *fundi partem*, & ibi Bal. ff. de contra. emp. & l. *si sterilis*, §. *si tibi*, ff. de act. emp. & dicemus latius infra tit. seq. in præf. nu. 19. & id quidē credo. At in nostra cōsuetudine nullum omnino est pretium, cuius id onus satisfaciendi creditoribus pars esse possit, l. *teneretur*, §. *j. in verbo*, non intelligitur, ff. de act. emp. Sed quærimus de cessione, quæ sit simpliciter cum eo onere satisfaciendi: quo casu si debita sint in pecunia numerata, & sint certa, haud dubiē venditionis vim habet, per ea quæ diximus: nihil enim referre video, an vendenti soluas certū pretium, an creditoribus illius, eo mandante, tantum pecuniæ. Et id quidem est, quod voluit dicere Io. Fab. Sed si debita sint incerta, aut etiam non cōstant in pecunia numerata: tunc ea res pendet ex eo, quod supra diximus in eadem gl. nu. 40. sed & hæc omnia, & ex iis quoque, quæ dicemus inf. eo. tit. §. xxv. vbi tractabimus de donatione ob causam, & donatione remuneratoria, ex quibus faciliē intelliges, quid hīc dicendū sit. Et tu tamē vide tex. qui huiusmodi conventionē, venditionē appellat, in l. *Stichus*, §. *Titius*, ff. de condi. indeb. Et vide etiā consuetudinem Cenomanorū, c. cccxix. & Andegavorum, c. ccclix. & Auernorū, tit. *des achapiz loiz & ventes*, qui est omnium tit. 16. c. iij.

¶ Si autem scire vis (vt id in trāscursu dicam, quod scire admodum tua interest) vtrum creditores possint recta viā, & sine cessione debitoris, agere aduersus huiusmodi emptorem, vt sibi soluat, vide ne te hīc diutius teneā, Bal. Ang. & Sal. in l. *quoties*, C. de donat. quæ sub modo, & Soc. com. cccxxvj. placet cōclusio, in prin. lib. ij. Et quod in simili tractat ipse Bal. cō. cccxv. ponitur quoddā antiquitus, li. iij. vbi comperies, an hic emptor poterit nihilominus opponere præscriptionē præcedentis tēporis: quod admodū notandū est: vix enim alibi reperies: quāuis sæpe vsu euenire possit. Et vide etiā tex. in l. *seruo legato*, §. *si testator*, & ibi not. ff. de l. j.

¶ Nec tamen illud prætermittimus, quoddā habemus consuetudinem expressam supra tit. notrarum consuetudinū ij. qui est *des droictz de ventes & honneurs, & de prendre la chose par puissance de seif*, §. *vj.* qui est omnium consuetudinū xix. quoddā si in solutū, siue assignationē (vulgo assignationē) annui cuiuspiā redditus vel pēsitationis generalis (vulgo vocamus *rente generale*) detur res quæpiā immobilis, consanguineus ius habet retractus huius rei immobilis, tanquam

tanquam si ab initio, id est, tempore venditionis illius reditus, fuisset ea res vedita eodē pre-
ter, quo reditus ille veditus est. Et nisi ea cōsuetudo idipsum expressim statuisset, aliter fuisset
dicendum, per ea quæ diximus suprà eadem gl. nu. 7. tamen si teneas, iunctis præcedenti-
bus: præsertim cum hic detur res immobilis pro alia immobili. Nam isti reditus censentur
inter bona immobilia, ut latè diximus suprà eo. tit. gl. vj. in verbo, *rentes*, idèò perinde est, ac si
fieret, permutatio rerum immobilium cum mobilibus, ut etiam latè diximus suprà eadem
glo. nu. 40. sed & hæc omnia, cum tribus seq. iunctis etiam præcedentibus, quibus de permu-
tatione loquuti sumus.

- 118 ¶ Sed hæc duobus modis intelliges, primo, nisi intra breue aliquod tempus post venditionē
huiusmodi annui reditus, fuisset hæc datio in solutum, siue assignatio, facta: quia tunc vide-
retur ab initio actum fuisse, ut id fieret, l. si vetti, §. vlt. ff. de priuil. credito. cum multis cōcor.
à me traditis suprà eo. tit. §. i. gl. vij. in verbo, *ou autres choses censées pour immeubles*, nu. 76. præ-
sumitur item, & seq. Et id quidem tempus arbitrio iudicis intelligitur, secundum Ang. in d.
l. si ventri, cum aliis concor. à me quoq; traditis suprà eadem gl. nu. 38. de hoc autē. Antiqua
autem consuetudine, quæ obseruabatur ante reformationem, in id præstitutum erat tēpus
vnius anni, ut scilicet si intra annum dabatur illa datio in solutum, siue assignatio, esset locus
retractui ac si ab initio res fuisset vendita non etiam si post annū. Sed in reformatione illud
tempus fuisset sublatum, & simpliciter statutum, ut scribitur in d. §. xix.

*Quid, si sta-
tim post ven-
ditionē an-
nuū reditus
id fiat. Sed
quod tem-
pus in id in-
telliga-
tur.*

- 119 ¶ Secūdò intellige, ut scilicet non esset locus retractui, cessante ea consuetudine, si modò is
annuus reditus esset perpetuus & non luibilis, ut sic loquar, id est, qui redimi ex lege veditio-
nis non posset. Quòd si redimi posset, & intra tempora redimendi fieret hæc datio in solutū,
videretur locus esse retractui huius rei traditæ in solutum: cum reditus non perpetuus nō cē-
seatur immobilis, sed mobilis, ut diximus suprà in d. gl. vj. nu. 7. sed hæc primò. & ita in hac
specie retractus tenet Carol. Molen. in consue. Parisi. ti. j. §. xij. gl. v. in x. q. in fi. Et in id facit,
quod satis videtur esse, ut redimi possit, etiam si postea non redimatur, ar. l. cū in secūdo, ver.
vlt. ff. de iniust. rup. & irri. testa. Et huius quoq; sententiæ satis esse videtur D. Ferro. in consue-
tu. Burdigal. tit. de feud. §. xx. Et his succinit cōsuetudo Altisiodorensium, aut ut nūc vulgò
appellatur, Auxerrensiū, tit. *de rente fonciere, volages & hypoteques* §. iij. qui est omnium civ.

*Quid si is
annuus re-
ditus erat
luibilis.*

*Consuetu-
do.*

- 120 ¶ Quancūq; contra id facit, quòd reditus in perpetuum cōstitutus, nō videtur ob id minus
cēseri perpetuus, quòd redimi possit, per l. sufficit, & ibi Bar. 3. ff. de cōdi. indet. & ibi cōcor.
per Ias. cui adde gl. in c. vlt. paulo ante fin. extrà de solut. & in c. vlt. in verbo, *perpetuas*, & ibi
Io. And. & Dom. de rescri. li. vj. & Carol. Rui. qui expressè loquitur de reditu annuo consil.
lxxxi. circa primum, col. j. nu. j. lib. ij. & dicam plenius, ti. seq. §. ij. nu. 38. quid quòd cēsetur, &
seq. idèòq; nec is mobilis etiā censendus est, quòd redimi possit, donec redemptus fuerit, ut
latè dicemus infrà in fi. huius tit. in ij. q. Et si quis diceret, id ex futuro euentu pendere, secū-
dum ea quæ ibi dicam, posset responderi, considerandū esse præsentem statum rei, quo scilicet
res nondū redēpta est, ut scilicet res sit cēsenda, cuiusmodi nūc est, ut in simili scribit Cy.
in l. vl. col. ij. in j. opp. C. de sen. pāsis. Idèò hic paulò ampliùs cogitandū relinquimus. Nā &
ipse Caro. Molèd. sibi in casu nō ab simili propemodū contrarius, in illis ipsis cōsue. Parisi. tit.
j. §. xxij. in xxij. ead. vlt. q. dicit, quòd in permutatione rei immobilis cum alia etiam immo-
bili, sed redimibili, & quæ verè etiā redempta fuit, non est locus retractui, nisi sint aliæ frau-
dis coniecturæ. Idem quoq; in eadē gl. in xvij. q. eadem propè specie distinguit inter reditū
annuum, quē generalem vocat, & inter reditū funciariū, quē etiam appellant, ut ille cum re-
dimibilis est, vicem obtineat pecuniæ, hic minimè. Dom. autem Igneus in l. iij. §. si cōditioni,
vers. & si aliud, n. 46. ff. de S. C. Sylla. tradit simpliciter venditionem cēseri, si fundus permu-
tatur cū annuo reditu redimibili. Ex cōsuetudine autē Laudunensiū in Veromādia, ti. j. §. iij.
annu^o redit^o etiā redimibilis cēsetur immobilis: sed si redimatur, pecunia hinc redacta, cēset
mobilis. Tamen si eadem videtur dicere cōtrariū, quātūm ad primū casum, ij. partis, ti. j. §. vij.

*An retra-
ctus habeat
locū in per-
mutatione
rei immobi-
lis, quæ re-
dimiti possit,
& postea
redimitur.*

- 121 ¶ Sed hæc fortè obtinerent, nisi si haud dubiè, aut certè verisimiliter atq; euidenter certū esset,
rem ipsam redimibilem, redemptū iri. Quid enim si res ipsa multò pluris valet, quàm vedita
est multūq; in commodi allatura est ei, qui potest redimere, nisi redimat, isq; iam habet pa-
ratam pecuniā, ut breui speretur rem redimi, verūq; in pecuniā: id enim fortè habendum
est, ac si iam factum esset, ut in simili tradit Bal. in l. si pro ea, in vj. q. C. mandat. & in c. j. col.
vlt. vers. sed quid si nondum, tit. qui. mo. feu. amit. l. j. & Ang. in l. mulier, §. j. ff. ad S. C. Velleia.
Panor. in c. ecclesiæ, in iij. notab. extrà de immuni. eccles. & Fel in c. eam re, col. xvij. vers. alia
est dummodo, extrà de rescrip. Et nonnihil facit, quòd à Capolla scriptum est in tractatu si-
mulationis contractuum, in xv. præsumptione, de fundo vedito cum pacto de reuendendo,
qui huiusmodi est, ut venditor verisimiliter sit redempturus, & quæ dicemus infrà tit. proce-

*Quid, si ve-
risimiliter
res redimi
debet.
Consuetu-
do.*

dente, §. iij. gl. j. nu. 17. tamen si eam, & quatuor seq. & iterum nu. 23. constat, & iterum §. v. glo. iij. in verbo, pro rata temporis, nu. 15. illud quoque.

122 ¶ *Quid, si alius quam debitor, det annuū reditum pro fundo. Et quid, si reditus sit iubilis.* Illud autem pro certo habemus, quod si alius, quam debitor det rem quampiam immobilē pro rebus annuis: verbi gratia, is cui debetur huiusmodi reditus, cum permutat cum alio quam debitore, cum re immobili: non est locus retractui huius rei immobilis, his rationibus quas supra diximus in prin. huius quæstio. Nā tunc vera est permutatio rei immobilis cum immobili, nec ad hunc casum trahendus est d. §. xix. cum sit exorbitans a regulis iuris retractus, l. quod verò, ff. de legib. & l. si verò, §. de viro. ff. sol. matri. cū si. Nec etiam huic casui cōueniunt verba illius §. cum dicit in eo casu perinde haberi, tāquam si ipse debitor, & qui annuum illum reditum constituit, eam rem, quam postea dat in solutum vendidisset. Ideo nec dispositio illius §. potest habere locum, l. iij. §. toties, & ibi Bar. & alij. ff. de dam. infec. cum multis si. & concor. à me traditis in rep. l. si vnquam, in verbo, libertis, nu. 2. præsertim verò, si ille annuus reditus non posset redimi. Nam si redimi possit, & verè redimeretur, restituito eius pretio, tunc effemus in dubio, de quo in præcedenti veri.

123 ¶ *Si venditor remittit pretiū emptori, an sit locus retractui.* Sed nec omiserim aliam speciem ad hunc locum pertinentem: An si quis vendat fundum certo aliquo pretio, quod ipsum remittit siue donat emptori, habeat locum retractus. In qua re illud mihi dicendum videtur post Carol. Molen. in consue. Parisien. tit. j. §. xiiij. gl. v. in xij. q. vt si ex interuallo remissio facta fuerit, maneat venditio, vt de locatione scribitur in l. si tibi habitationem, ff. loca. Ideoq; locus est retractui, & consanguineus reddet id pretium, quod cedit lucro emptoris. Si verò incontinenti, etsi donationis causa id factū fuerit, is contractus censetur esse donatio, l. cum in venditione, ff. de cōtra. empt. & l. empti, C. eo. & gl. vtrōbique. & præterea in l. v. §. vlt. in si. ff. pro socio. Ideoq; non erit locus retractui. Si autem alia causa, vt propter remunerationem: tunc dicendum censeo, vt in donatione remuneratoria: nam & hic contractus censetur esse donatio remuneratoria, per iura postremò loco allegata. Quid autem dicendum sit in ea donatione, an scilicet retractus locū habeat, dicemus infra §. xxv. Idem si sit alia causa quæ faciat censi venditionē. Quid enim, si venditor remittit pretiū, vt emptor satisfaciat creditoribus: de quo & nos supra diximus hæc eadē gl. nu. 11. 4. illud quoq; quari, & seq. Et idem dicendum est per omnia, vt scilicet inspicienda sit ea causa, ob quā remittitur pretium, per eadem iura: quanquā in hoc non omnino idem dicit Molen. vbi supra.

124 ¶ *Retraictus an locum habeat in venditione facta post obligationē precedentē de vendendo.* Illud item quæserim: Ego eram ex transactione tibi, (vt aliquando fieri vidimus) aut aliās obligatus ad vendendum tibi fundum, & postea me ea obligatione liberans eum tibi vëdo: an tunc habeat locum retractus. Et posset videri locū non habere, per id quod in simili scribit Bar. in l. si pupillus, ff. ad l. Falc. quod si statutum disponit, deberi gabellam ex quolibet contractu, ex quo ius alicui quæritur, præterquam de instrumentō solutionis: si quis alteri promiserit rem vendere, & postea volens se ea obligatione liberare, vendit: non debetur gabella ex ea venditione: quia licet ex ea videatur ius quæri, tamen etiam causa liberationis & dissoluentis obligationis concurrat, quæ principalis causa est, & potius inspicenda, vt de Falcidia ibi notatur. & sequuntur ibi Nic. Neap. Alb. & Pau. Cast. in lect. Bono. & idem Albe. in ij. parte statutorum, q. ccxj. quid si statuto. & de hac re ita loquitur Alb. in vtrōq; loco, tanquā statuto simpliciter cautū sit, vt de omni cōtractu soluatur gabella, præterquam ex cōtractu solutionis, sine illa adiectione ex quo ius quæritur. & vtrōiq; etiam addit illam rationē, q. causa originalis debiti inspicienda est, l. qui id quod, ff. de dona. Secundum quā rationē videtur nec locū esse retractui, vt potè cum locū nō habeat in originali cōtractu, scilicet in promissione nē vëdēdi, vt dixim⁹ supra co. ti. & §. j. in gl. j. quæ est in verbo, a vëdē, n. 55. illud quoq; queri.

125 ¶ *De eadē re.* Aduerte tamen, quod in illa specie Bar. non omnes conueniunt. Ang. enim in d. l. si pupillus, negat Bar. ipsum, id quod diximus, asseuerasse, sed tantum eum tex. in arg. induxisse, putatq; contrariū esse dicendū: aliās facillè fieret fraus statuto, primū promittendo, deinde vëdendo: quia tūc gabella nō deberetur, nec de promissione, nec de venditione: quod minimè dicendū est, & id dicit ita seruari. At Imo. eodē in loco, distinguit, an statuto dicat, ex contractu, ex quo ius quæritur, soluendam gabellam, & tunc ea soluenda est ex promissione vëdendi: quia per eam quæritur ius, quo scilicet obligatur promittens. An verò dicat, ex contractu, ex quo ius in re quæritur, & tunc posset teneri opin. Bar. si de fraude non appareret. At Paulicet in lect. Bononiēsi secutus fuisset Bar. vt iam diximus: tamen in lec. Padua. dicit eam fraudem non debere prodesse, cum fieret fraus de contractu ad contractum, l. fraus, ff. de legib. Subdit tamē, quod si ex promissione soluta fuerit gabella, nō amplius debebitur ex venditione, vt no. Bar. in l. vlt. §. quoties, ff. de public. vt etiam voluit Pau. Cast. cons. cclxvj. Videtur dicendum quod dictus, in prin. l. j. Denique Alex. in d. l. pupillus, tradit, quod si aliter non apparet de fraude, stare cum Bart. cum eo temperamento Imo. Nec obstat (inquit) d. l. fraus,

d.l.fraus, quia de alio casu loquitur, vt per glo. in l. contra legem, ff. de legib. & in l. non dubium, col. iij. vers. fredo ad oppo. C. eo. tit. de quo & tu vide Firmia. in tract. gabel. in quinta parte princ. q. v. & in iij. parte viij. q. princ. quæst. xiiij.

- 116 ¶ Ego verò, vt tandem meū iudicium in nostra specie retractus interponam, illud opinor, vt quemadmodum ex simplici promissione vendendi, si venditio non sequatur, nō est locus retractui: ita haud dubiè locus est in venditione, quæ ex promissione sequuta est. Statutum em loquitur de venditione. Quis autem dubitat, hanc esse venditionē, & eam quidem propriā, licet præcesserit promissio: Nec quicquā interest, quātum ad rationem nostræ consuetudinis pertinet, præcesseritne promissio, an non. Igitur cum verba nostræ consuetudinis, ratioq; siue mens & sententia ipsius in hoc concurrunt, quæ frōte posset quis dicere, non esse ei locū? miles. §. quidem, ff. ad l. iul. de adult. vbi ita scibitur, Opinione tuam & verba legis, & sententia adiuuāt. & in l. diuis, ff. de iure patro. in illis verbis, Magis visum est nepotē neq; verbis, neque sententia legis excludi. cum si. Idē Bal. in tracta. Proto. col. iij. vers. quid si testator, cōstāter asserit locū esse huic iuri Prot. si testator hæredi mādauerit rem quampiā vēdi, & postea hæres venderit: quauis constitutio protomixeos loquatur de contractu, nō de testamento. Sed nos de hoc casu Bal. plenissimè tractabimus infra in fi. tit. in ij. q. vbi videre poteris.

*Decisio
stionis.*

- 117 ¶ Quid verò de re tradita pignori, an retractus locum habeat, id quod nuncupatim tradidit D. Igneus, Præses celeberrimus, in l. j. §. seruus, nu. 3. ff. de S. C. Sylla. diffiniuitq; locū non habere, cum semper debitor maneat dominus, per tex. ibi, & l. generaliter, in prin. ff. qui & à quib. vbi dicitur, quod pleno iure res ipsa debitoris est, & l. j. §. per seruū, ff. de acq. poss. & l. statuliber, ff. ad l. Falc. Et ita quidem, vt hoc illi addas, vt vel inuito creditore eam possit in aliū transferre, l. si debitor, C. de distract. pign. & ibi concord. in gl. Sed & illud quoque addes, non pōhiberi pignus accipere, qui emere prohibetur. l. in quorum, ff. de pign. Idē (inquit Bar. ibi) extraneus à statuto prohibitus emere immobilia, non prohibetur eadē pignori capere, quem sequitur Barb. in rub. de reb. ecclē. non ali. col. j. Sed hoc intelligit Igneus, nisi tāti sit pignorata, vt nulla spes sit luitiois, per l. qui habebat, in princ. ff. de l. iij. & notatur à la. co. Ra. & alii post eum in d. l. j. §. per seruū, ff. de acq. poss. Cui item adde, quæ latè tradidimus suprà eo. in præfat. nu. 36. & vt gl. Sed ita, vt nō prætermittas, cōtra id, quod dictū est in principio, esse gl. in l. quemadmodum, in verbo vendi, haud multò post prin. C. de agri. & censu. lib. xj. quæ dicit, prohiberi venditione cuiuspiā rei, eiusdem pignus censeri prohibitu, tāquā scilicet venditionis appellatione contineatur pignoratō. Et in hoc eam dicit, nota. Bal. in margar. in verbo, venditio, circa medium, sed eam videri esse contra tex. in l. si pupillo rū, §. si prætor, ff. de reb. corū. vbi permissa vēditione nō censetur permissa oblatio, nec cōtra.

An retractus habeat locū in datione pignoris.

Quid si res tantū sit pignorata, vt nulla spes sit luitiois

- 118 ¶ Sed illud dubitari potest: Si tibi fundum vēdiderim pecunia à Principe reprobata, an erit locus retractui? Io. Fab. in §. item pretium, vers. quid si ciicit, Infit. de empt. & vendit. hanc dicit non videri emptionem, quia pecunia debet habere publicam auctoritatem, l. j. ff. de contrahen. empt. Cui in hoc adde, quod in simili dicam infra eo. §. in gl. xvij. in verbo, *le pris que la chose aura conuē*, in v. q. & iterum in gl. xx. in verbo, *d'or ou d'argent*, num. ii. at illud, & iij. seq. Subdit autem Fab. & Angel. Aret. post eum, fortè hunc contractum tenere, vt nominatum, l. cum manu, §. vlt. ff. de contrahen. empt. & l. empti, C. eo. tit. & aliis iuribus ibi allegatis. Et ego sanè, licet hæc non sit propriè emptio & venditio, tamen satis æquipollet venditio ni, vt in ea locum habeat retractus, iuxta ea quæ latè diximus suprà, gl. xiiij. *ou equipollent à vende*, nu. 40. sed & hæc omnia, & quatuor se quen.

An retractus habeat locū in venditione facta pecunia reprobata.

ET LES DOIBT DECLARER QU'OT Q'VE SOTT EN GENERAL.

EASQ; VE SALTEM GENERALITER DESIGNABIT. GLO. XV.

OT hæc verba, quia multi decipiuntur, dum in oblatione mentionē faciunt eorum, quæ emptor acquisiuit à tali, sine alia declaratione rerum: nam id non sufficit, vt patet ex his verbis, iunctis precedentibus, quibus fit ea mentio rerū acquisitarum à tali. & tamen subiungit consuetudo, eas debere declarari saltē generaliter: quasi non satis sit, loqui de rebus à tali acquisitis, nisi aliter declarentur saltem generaliter: ita videlicet, *Telle messayrie avec ses appartenances, Les domaines sis en tel lieu, Vne maison sise en la ville de Fontenay, Vne piece de pré sis en la prairie de Fontenay*, quomodo. & id genus cætera. Et hæc nota, quia hæc nostra consuetudo, cum dicit, *& les doibt declarer*, debet verbi & loquitur verbo necessitatis, l. j. §. j. ff. quod quisq; iur. gl. ordinaria in l. iij. §. j. in verbo, *ostēbum* necessitatis, ff. ad exhib. & in c. proposuit in verbo, non debet, & ibi Panor. circa medium, extrā de statutis. appel. & gl. in cle. attendentes, in verbo, debeant, & ibi Card. Flo. qui eam dicit sing. in nono

Consanguineus volens retrahere an debeat rem declarare

notab. & Panor. col. ij. qui & illā dicit sing. de stat. mona. & gl. in cle. dispendiofam, in verbo valeat. de iudici. & in c. si aliquis, in verbo reuocari debet. & ibi etiā Bal. tit. apud quem, vel quos. Alber. in l. vnum ex familia, in prin. ff. de l. ij. & latē Bar. in l. iij. col. j. C. de pig. & Pan. in c. intelleximus, col. ij. de iudici. & in c. j. col. ij. ver. secundo etiā, extra de dolo & contu. & in c. cum locum, col. ij. de spon. salibus, & in c. j. in fi. de despon. impub. quibus locis dicit gl. in d. cle. attendentes esse not. & semper menti tenendam. Ana. in c. iij. de adult. Fel. in c. nam cōcū pisceniam, col. ij. ver. de verbo, debet, de consti. las. in l. qui iurisdictioni, col. ij. nu. 8. ff. de iur. iudi. om. iud. Carol. Rui. conf. ex. circa casum, col. vlt. lib. ij. P. Philip. Deci. conf. ccxli. pro resolutione, in prin. & Stepha. Bertrand. conf. ccxj. punctus, nu. 6. lib. iij. Ludo. Gozad. conf. l. j. in hac causa, post prin. Fort. Garc. in repet. l. Gallus, in prin. col. xxij. ver. item hoc clarē, ff. de lib. & posthu. Quibus in locis, aut eorū maiori parte, videbis, an id semper procedat. De quo etiam vide gl. in c. j. in xxv. q. j. & Alexand. conf. ccxiiij. visis, in fi. lib. ij.

DECLARER LE LIGNAGE,

ATQVE ETIAM GENVS SVVM AC VENDITORIS
RECENSERE, GLO. XVI.

*Consanguini-
nem volens
retrahere,
debet decla-
rare gradus
consanguini-
tatis.
Probatio
consanguinita-
tis per tra-
ctorum &
alia id ge-
nus, an ha-
beat locū in
aliis quam
in patre &
filio.*

De eadē re.

ON abs re debet consanguineus sigillatim singulos cōsanguinitatis gradus clara computatione distinguere, vt de testibus super cōsanguinitate deponentibus dicit rex. in c. licet ex quadam, ver. testes autem, & ibi Panor. col. vlt. extra de testib. Cuius rex. autoritate Pet. Anch. conf. l. j. pro clariori decisione, col. ij. ver. vlt. tenetur queritur, respondit in casu statuti iubētis fidei iussione prāstari à consanguineis offensis, consanguineis offendētis, ad probationē consanguinitatis necesse esse gradus distinctos probari: nec satis esse, si probetur, quod se pro consanguineis habuerunt, & tractauerūt: quia huiusmodi probationis genus non reperitur in iure proditum in aliis quam in patre & filio, viro & vxore: non etiam inter alios, ac ne fratres quidem, vt per Cyn. in l. non epistolis, C. de probat. Nam quando quis fraterna charitate diligitur & nominatur, licet frater non sit, leg. nemo, ff. de hære. insti. vnde tales nominationes consanguinitatis non concludunt probationem illius: nec ea cadit in aliquem ex quinque sensibus corporis, ex quibus debet reddi ratio sufficiens de positionis, aliās nō probat: vt dicit Inn. in c. cum causam, extra de testi. Sed aduerte tamen, quod Pet. Anch. malē allegat Cy. in d. l. non epistolis. vt qui eius, quod suprā ex eo dictum est de fraternitate, contrarium ibi teneat, post Pet. & eos sequitur Alb. & Pau. Ca. in eodem loco. Verū est tamen, lac. Ra. illam priorē opinionē tenuisse, vt refert ipse Cy.

¶ Tu tamen ad Pet. Anch. quantum ad eam ipsius rationem pertinet, adde, maximam atque apertissimam esse differentiam, cur aliter sit iudicandum inter alios, quam inter patrem & filium. Hanc scilicet, quia nominatio filiationis potest multum præiudicare patri, cum teneatur filios alere, l. j. & per totum tit. ff. de lib. agno. & filias dotare, l. vlt. C. de dot. promiss. & l. qui liberos, C. de rit. nup. Item teneretur filios instituere, vel ex hære dare, aliter ipsius testamētum ruit, l. inter cetera, ff. de hære. insti. quod quidē non est in aliis. Idē non est verisimile, quempiam adeo facili & leniter alium nominare filium, qui non sit, quam fratrem aut consobrinum, aut aliās consanguineum: cum maius ex illo, quam ex hoc, sit incommodum accepturus, ar. l. cum de indebito, ff. de probat. cum simil.

¶ Sed quod multo plus est, ea nominatio filiationis probat in præiudiciū ipsius patris tantū ita nominantis, non etiam alterius tertii, si credimus las. qui ita ex facto sing. respondit cōsi. cvj. spectabilis & clarissime, col. j. ver. se cundō & adhuc, lib. j. ad id quidem adducto, ex ea communi regula, res inter alios acta aliis non præiudicat: & quia speciale est, vt sententia de hac re lata inter patrem & filium, faciat fidem, quō ad omnes, l. j. §. planē, & ibi Bar. ff. de li. agn. & per Cano. in c. causam, le. ij. extra qui filij sunt legit. & in c. pen. & ibi gl. extra de re iu. Ergo nec trahendum est (inquit) ad nominationem, l. ius singulare, ff. de legib. cum si. Quod si verum est, notabile quidem est, sed nunc non aliter examino.

¶ Sed & huius nostrę decisionis alia quoq; est ratio. Nā (vt diximus suprā in verbo, lignagier, quæ est glos. ix. num. 23. sed & id intelligendum) non omnis consanguineus admittitur ad retractum, sed is tantum, qui posset succedere, si esset omnium proximus, id est, qui intra decimum gradum est. Igitur asserendo & probando simpliciter se esse consanguineum, sine certa graduum computatione, incerta est probatio, quæ potest includi, vel non includi intra eū decimum gradum: idē non releuat. cap. in presentia, extra de proba. & vt dicit gloss. ibi in verbo, dubium, & post eam Inno. in fi. Hosti. in illo eodem verbo, Pan. & Imo. talis incerta probatio interpretatur contra producentem, quam glos. ad hoc dicit sing. Bal. in l. quoties, §. si quis ita, ff. de hære. insti. & notabil. eam dicit laso. con. xxxvj. in causa mora, col. iij. ver. præterea, lib. iij. & voluit etiam Bart. in l. si quis intentione ambigua, ff. de iudici. & in leg. inter

*Probatio
dubia ad-
uersus pro-
ducentem.*

inter stipulantem, §. j. col. vlt. ff. de verb. obl. & D. à Rota, deci. exciij. nota quod verbum, in antiquis, Alex. consil. clxxxj. in causa & lite, col. j. ver. sed testes, lib. ij. & Iason. l. ij. col. ij. vers. secundò adde, C. vnde legi. & Doct. vbiq; & Phil. Deci. in l. in contrahēda, haud multò post prin. ff. de reg. iur.

- 5 ¶ Et ex illa quidem gl. in d. c. in præsentia (ne & id prætermittam) potes intelligere, id etiam *Etiam in* procedere in casu fauorabili: vt quæ & in casu fauorabili loquatur. & ad id eam expressim *fauorabili-* expendit & sequitur Alex. consil. clj. viso processu causa, col. j. lib. v. & Phil. Dec. cōsi. cccxxj. *libus.* in causa quæ Alexandriæ, col. iij. vers. venio ad secundum. & consil. cccclxj. in causa quæ nomine, post prin. & consil. dxxiij. visis his, col. vlt. & consil. dxxxj. accuratè & diligenter, col. j. in fi. Quamvis in hoc vlt. contrarium videatur voluisse Bald. in c. j. in verbo, die lunæ, tit. de pact. Constan. Sed prior opinio verior est, cum propter causam fauorabilem, alteri non de-beamus iniultitiam facere, c. ex tenore, de for. compe.

- 6 ¶ Illi autē Pet. Anc. sentētiæ in d. cōsi. liij. respōdet & alia Alex. cōsi. lxxxij. in causa vertētē inter Petrū, col. j. & ij. li. j. vbi dicit, q̄ stante statuto, vt causā cōsanguineorū vsq; ad quartū gradū cōpromittantur, nō satis est, si testes interrogati super cōsanguinitate, dicant eos esse cōsanguineos, nisi gradus declarauerint. Et utrāq; Pet. Anc. & Alex. deci. sequitur Phi. Dec. d. consil. cccxxj. per totum, maximè verò col. iij. & seq. & iterum d. cōsi. dxxiij. col. j. & d. consil. dxxxj. col. ij. Alciat. in tract. præsump. reg. j. præsum. xxvij. nu. 9. Sed & illud Alex. quoq; sequitur idem Dec. in c. postremò, col. ij. extrà de app. & consil. xij. cuius superscriptio incipit, an appellatione, col. ij. vers. secundò non sufficit, & consil. cccxij. viso puncto, col. vlt. vers. sextò hoc idem confirmatur, vbi loquitur in casu nostri retractus. Et bene faciunt no. à Pan. in c. tua nos, in ij. no. & ibi Card. Alex. in j. no. extrà de cōsan. & affi. & Bened. Cap. cōsi. clvj. cum vt mihi præsupponitur, in j. dubio. & Lāfran. Oria. in rep. c. quoniam contra falsam, in materia de positionis testium, col. pen. vers. subsequenter est videndum, extrà de proba.

- 7 ¶ Aliàs autē quomodo probanda sit cōsanguinitas, vel etiam filiatio, & utrū sufficiat probare quasi possessionē, & quòd quis pro tali sit habitus & nominatus: & utrū hoc casu sufficiat testimoniū de auditu, vel de fama, aut verba enuntiatiua instrumētōrū in antiquis, vide per glo. & Doct. in c. Michael, de fili. presby. & in c. trāsmissa, qui filij sunt legit. & omnes in d. c. licet ex quadā, & in c. per tuas, & ibi maximè Bal. col. ij. & Pan. de probat. & in l. nō nudis, C. eo. ti. Iac. Butr. Albe. Bal. in lect. anti. & Ang. in l. j. ff. eo. quoq; tit. Cy. & alios in l. si vicinis, C. de nupt. Bar. in l. j. §. idem Labeo, col. ij. vers. quæo qualiter potest, ff. de aqua plu. arc. & in l. j. §. idem per contrarium, & ibi quoq; late Alberi. ff. de libe. agno. & in l. filiū, ff. de his qui sunt sui vel ali. iuris. & in l. j. §. j. & ibi itē Alberi. ff. de quæst. Signo. consil. lv. si quærarur, Bal. in l. nō potest, ff. de adopt. & in l. j. col. xj. vers. quo ad secundū, & iterū in l. non ignorat, col. j. & ibi quoq; Angel. C. qui accu. non pos. & in l. neque professio, & ibi item Ang. & Recentiores. C. de probat. & in l. nō epistolis, & ibi etiam Ang. Sal. & Paul. Castr. C. eod. tit. & in l. si posthumus, §. vlti. & ibi alios, ff. de liber. & posth. & in l. sed & ha, paulò ante fi. princ. ff. de procu. & consil. lxxiij. verba domini, libro primo, & consil. cxxxij. in primo testamento, col. j. eod. lib. j. & consil. clxxx. mortuo filio, lib. ij. Iac. Butr. Sal. & Floria. in l. quidam, ff. de probat. Sal. in l. j. ff. de testib. Ang. in l. vxorem, ff. de manu. testa. & consil. lxxxvij. pro decisione, in fine. & consil. cxxxvj. in quæstione, col. ij. in ij. dubio. Lap. alleg. liiij. factum, col. ij. Anto. & Petr. Ancha. in cle. si fumus, de sentent. excommunic. eundem Anch. consil. cccxx. videtur prima facie, & ipsum Ant. Panor. & alios in cap. cum dilectus, de success. ab intest. Raph. & Corne. in l. lege, C. de legi. hæc. Fulg. consil. cxxxvij. visis præcepto, in secundò dubio, & consil. clxxxij. visis quodam processu. Panor. in d. cap. tua nos, in ij. notab. de consanguini. & affini. & in cap. series, etiam in ij. notab. de testi. Pau. Castr. consil. lvj. super primo quæsto, col. ij. vers. item non obft. lib. j. & consil. clj. viso puncto. eo. lib. j. & consil. cccxxxij. respondeo per ordinem. in j. dubio, eo. lib. j. Barb. consilio xxvij. scripsit doctissimus, in j. dubio, & iterum col. antepen. vers. capio aliam, lib. j. & consil. xliij. Deum, col. vij. vers. restat nunc videre, lib. iij. & consil. lxxvij. omnipotentem, in j. dubio, lib. iij. Corn. consil. j. in præsenti, col. x. vers. & modò deueniendū lib. iij. & consilio lxxvij. viso processu, propè per totum, eod. lib. iij. Alex. consilio lj. viso & discussio, per totum, lib. j. & consil. xxv. in causa vertente, colum. penul. lib. iij. & consilio xc. in causa & lite, colum. ij. numero 7. & sequen. libro vj. & consilio clxxxj. viso processu, lib. vij. & consil. cxcv. reddito, eodem lib. vij. Franc. Aret. consil. xxxvj. sequendo ordinem, in ij. dubio. Lanfran. Oria. in repeti. d. c. quoniam contra falsam, in testium depositionibus, col. antepe. vers. subsequenter quæritur, & seq. Soci. consil. lxxxix. in causa agitata, col. ij. vers. secundò principaliter, lib. j. & consil. cxx. cum in præsenti, col. vj. vers. sed hic cadit, eod. lib. j. quod consil. repetitur consil. cxxxj. lib. ij. & eundem Soc. consil. xlvij. in præsenti consultatione, col. ij. vers. postremò, lib. iij. & Iason. consil. cvj. spectabilis, lib. j. & consilio cxliij. ad obiecta, col. iij. versiculo nec ad hoc obft. & multis, seq. eod. lib. j.

& consil. cij. Ser. Benedictus, ferè per totum, lib. iij. Phil. Dec. consil. xij. cuius superscriptio incipit. an appellatione, col. ij. versu. secundò principaliter, & consil. liij. in causa domini, per totum, & consil. cliij. in effectu quaritur, col. ij. versu. & ita patet. & d. consil. cccxxj. & consil. dxcv. pro resolutione. & Marth. Afflict. in constitutio. Siciliæ incip. exceptiones filiationis, in j. notab. & deci. Neapo. xxv. in causa petitionis, & Alcia. in tract. Præsumptionum, regula tertia, præsumptione xxxvij. numero quarto, & sequen. Anto. Rub. consil. xvj. in causa Ioannis, col. penul. versu. præmissis, & Lud. Gozad. consil. xij. in hac causa ex ciuitate, & seq.

8 ¶ Sed hîc non omittendû est, quòd ea quæ suprà diximus, non sufficere probare consanguinitatem, nisi probetur gradus, qui ad aliquid admittitur, confirmat, quod in simili dicitur, non satis esse, aliquem probare se appellasse, nisi etiam probet intra decem dies appellasse. Nam id apertè probatur in c. Romana, versu. si verò, & ibi apertissimè Io. And. de appel. lib. vj. & voluit etiam Spec. tit. de appel. §. de officio, versu. pen. & Do. à Rota deci. xciiij. nota quòd vbi aliquis acceptauit, in antiquis, vbi ex hoc inferunt, non sufficere, probare aliquem acceptasse beneficium, nisi probetur intra mensem acceptasse, in casu cl. j. de concess. præb. & idem Do. à Rota deci. cxxv. sufficit appellati, in nouis. Compost. qui ita dicit obtinuisse, in c. cum dilecti, & ibi Anto. in fi. de elect. Paul. Eleaz. in repe. c. tertio loco, col. ij. de prob. Phil. Franc. in c. j. col. pen. versu. extrà de appel. cum aliis multis concord. adductis à Fel. in c. quod ad consultationem, col. antep. versu. ij. conclusio. extrà de re iudi.

Appellans debet docere si intra decem dies appellasse. Acceptas beneficium, debet probare intra mensem se acceptasse.

9 ¶ Nec tamen mie latet, Masuer. in tit. de proba. §. item si fiscus possidet, in ea videri opinione fuisse, cum est controuersia inter fiscum, qui bona mortui occupauit, tanquam vacantia, & alium, qui se dicit hæredem illius defuncti: satis esse, hunc probare, ad excludendum fiscum, quòd ipse & defunctus publicè & communiter existimabantur esse consanguinei siue cognati, & quòd ita se inuicem mutuoq; vocabant. Verum idem postea se declarans in §. item & si defunctus, ita de hac re loquitur, vt videri velit, necesse est probare lineam gradumq; consanguinitatis, incipiendo à primo stipite. aut certè à primò gradu, qui est fratrurn, per d. c. licet ex quadam, de testi. & alia quæ ibi allegat.

OFFERANT LEDICT RETRAYANT PATER,

OFFERENDO SOLVERE, GLO. XVII.

Consanguineus an vltro offerre debeat pretium, & etiam si non petatur. Offerendû verbû, an vltro neam oblationem requirat.

R G O non debet consanguineus expectare, vt pretium petatur ab emptore, sed id offerre debet vltro & sponte non petenti, non interpellanti, laesenti, prouocanti, roganti, per glos. in clem. sape, in verbo, necessario, post prin. de verb. sign. quæ dicit id propriè offerri, quod non petenti offertur, per l. fideicomissa, §. si rem, ff. de leg. iij. & c. literas, ad fin. extrà de restit. spol. & c. interposita, in fin. extrà de appel. quam gloss. ad hoc expendit, & sequitur ibi Panor. col. ij. & Geor. Nat. in repet. col. lxxv. & ipse Pan. in c. peruenit, ad fin. extrà de deci. vbi & hoc dicit notari in Authen. offeratur, C. de lit. conte. Pet. Ferr. tit. forma. lib. in act. rea. in glos. j. col. iij. versu. quid ergo si pars. & Phil. Dec. in l. filia licet, C. de colla. Et hoc quoq; voluit Luc. Pen. in l. ij. col. v. in verbo, offerri, C. quando & quib. quar. pars. lib. x. & in l. j. circa medium, C. de greg. domini. lib. xj. & in l. vlt. col. iij. in verbo, voluntate, C. de re mili. lib. xij. & in l. vlt. in verbo, offerre, per tex. ibi, C. de agen. in reb. eorum, lib. xij.

2 ¶ Et est optimus quoq; text. præter superiores in l. ij. §. ff. quor. lega. cum dicitur, non debet offerre satisfactionem, sed petenti moram non facere. & in l. si fundus, §. vlti. ff. de leg. comif. ibi vtrum tunc habeat locum, si interpellatus non soluat, an verò si non obtulerit. & in l. j. §. non exigit, ff. vt in poss. leg. ibi, non tamen satisfactio debet offerri legatario, sed sufficit, siue desiderauerit, & c. Et facit quòd tradit glos. in c. cupientes, §. si verò, in verbo, cõtemperint, de elect. li. vj. Et probat item illud Tullij in oratione pro Roscio Amerino: Quod supplicium satis acre reperietur in eum, qui mortem obtulerit parenti. Et iterum ibi: Incredibile est mortem oblatam esse patri à filio. Item illud quoq; Valerij Maximi libro quinto, capit. ix. ad finem. Ac mortis oblatæ, quàm datæ vitæ, felicius beneficium. In quibus verbis videt offerri inuito, & volenti. Quod & probat illud ipsius Tullij in illa ipsa oratione pro Sexto Roscio: Atque os tuum non modo ostendere, sed etiam offerre, quasi diceret, ostendere postulantibus, offerre non postulantibus, imò & inuitis. Et apertius in epistol. i. libro decimo quinto, Epistoliarum familiarium, cum oblatum metum scribit. Et illud Teretij in Hæcyræ: Offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquum est. Et alibi in eadem fabula: Nam virium oblatum est virgini. Vbi donatus interpres, Quasi (ait) non expectant & nolenti. Rursusque in ea ipsa fabula: Illis fors obtulerat aduentum meum. Vbi & ipse donatus: Offerri (inquit) dicuntur

tur tam bona, quam mala, si insperata obijciantur aspectib. Moxq; subdit: Oblatum *dictur* in vtrinq; partem, quicquid expectationem praeuenit. Sed & idem, enarrans illud *eiusdem* Terentij in Adelphis, Quando virtutis oblatum est. Oblatu(m) dicitur, quod offertur inuito.

3 ¶ Ideoq; sunt, qui in casu l. l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. emp. tenet debere pretium offerri, etiam si non petatur, ut agi possit ad rem venditam, in quibus est Pet. Anch. consil. cccxxj. visis diligenter, col. j. & Ro. aliud tamen agens, consil. cccij. pro discutienda veritate, col. penul. vers. & hac de secundo. Et id quoq; non obscure sentire videntur Bald. R. aph. Fulgo. Fran. Are. & Phil. Dec. in d. l. filia licet, C. de colat. & Imo. in l. stipulatio, §. si quis autem, ff. de oper. no. nunt. & Alex. consil. clxxij. viso & diligenter considerato, in fi. lib. vj. & Pet. Ferra. in tit. forma libel. in causa vendit. in verbo, supra scriptum pretium, & Phil. Dec. consil. cccxxj. plenē & subtiliter, col. ij.

Emptor a-
gens an re-
neatur of-
ferre pre-
tium, si nō
petatur.

4 ¶ At sunt quoq; qui cōtra in casu d. §. offerri, negāt necesse esse, ut offeratur pretium, sed tantū exceptionem cōpetere pretij non soluti, asserūt: quasi verbum offerendi, non inducat necessitatem, nisi petatur. Inter quos est Bar. in l. si duo patroni, §. si quis iurauerit, ante fi. & ibi Ias. col. ij. ff. de iureiu. & Bal. sibi cōtrarius in l. si traditio, col. ij. in iij. q. C. de act. emp. & in l. j. col. vlt. vers. quare quid si est legatus, C. de usu. & fruc. leg. & in l. j. in fin. C. de iis quā sub mod. leg. & in l. j. col. ij. vers. hic occurrit dubiū, ibi, breuiter dico, C. ne lice. in vna eademq; causam ter. prouo. R. aph. Coma. in l. eum qui ita stipulatur, ff. de verb. obli. & non obscure Pau. Cast. consil. lxxxj. viso quodam processu, col. ij. vers. nam in primis, lib. j. Ro. & Alex. sibi contrarij, in d. l. filia licet, C. de collat. ipse Alex. in additio. Bar. in d. §. offerri. Fran. Are. sibi quoq; contrarius in l. si mora, col. iij. vers. sed dubium remanet, ff. sol. matr. Fel. in c. in tantū, col. vlt. extrā de simo. Iason in l. admonendi, col. v. ff. de iureiu. & in l. iuriscientū, in princ. in iij. not. ff. de pact. & in d. l. stipulatio, in j. not. ff. de no. oper. nunt. & in l. vniuersa, C. de preci. impe. offer. & in §. actionum, col. xvij. vers. an autem si emptor, Inst. de actio. & Steph. Bert. consil. cliij. alienatio, paulō ante fin. lib. ij. & Phil. Dec. consil. cccxvij. viso instrumentum, post prin. Et vide Pau. Cast. loquentem in casu retractus, consil. cxlvj. nulli dubium est, in fin. lib. j. De quo dicemus in gl. seq. nu. 13. ego tamen. Nam & aliās, vbi dicitur actionē non dari, intelligitur ope exceptionis, non ipso iure, ut per Bar. in l. j. §. sublara, & ibi quoq; Soci. & Ias. vtrunq; in j. not. ff. ad Senatusconsultū Trebellianū, cum aliis multis concordant. à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur. nu. 214. quid autem: & seq. C. de reuoc. dona.

5 ¶ Verū in casu d. §. offerri, aliud est, quod suadet illud verbum, offerri, intelligendū esse, si petatur, ob subiectam materiam, & contra propriam vim & naturam eius verbi, ut saepe aliās fit, vti latē diximus in repetitione l. si vnquam, in verbo reuertatur, nu. 31. & aliās etiam videmus, C. de reuocandis donat. & in casu d. §. offerri, voluerunt ij, quos in posteriori parte citauimus. Quod quidem non est hic in casu nostrae consuetudinis: in quo idē debemus sequi propriam ac peculiarem vim & naturam illius verbi, quod vltro neam & spontaneam exhibitionem significat, non petitam, nō fortuitam, ut diximus: & probat illud Tullij in Oratione ad Pontifices: Domus ardebat in Palatio, non fortuito, sed oblato incendio. & lib. xj. Epistolarum ad Brutum, in ea Epistola, cuius initium est, eo tempore: Romē delectus habetur toraq; Italia: si hīc delectus appellandus est, cum vltro se offerunt omnes. {Et in oratione pro M. Caelio: Cum aliquid eos velle arbitrentur, vltro se offerre soleant. Et in oratione pro Cn. Plancio: Vltro, me Hercule, se mihi etiam offerentes.} & Mimus ille Publij Syri:

Bis est gratum, quod opus est, si vltro offeras.

Et illud quoque Virgilij Ecloga tertia:

At mihi sese offert vltro meus ignis Amyntas.

Et libro ij. Aeneid.

— Qui se ignotum venientibus vltro,

Hoc ipsum ut strueret, Troiamq; aperiret Achiuis,

Obtulerat. —

Et lib. viij. eiusdem operis:

Talibus affata est diuitis, seq. obtulis vltro.

Et Ouidius lib. xiiij. Metamor.

— Quem postquam Romulus vltro Obtulit. —

Iustinus li. xv. Elephātus ferus infinitae magnitudinis vltro se obtulit. Et antiquus ille Poeta Lucilius apud Nonium Marcellū: Homines ipsi hanc sibi molestiam atq; erumnā offerūt: ducunt vxores. Et similis tex. apud nos in d. l. fideicommissa, §. si rem suam, ibi, debitor vltro pecuniam obtulerat, ff. de leg. ij. & in l. si quis rogatus, ibi, vltro is qui eam debet offerre, ff. de fideic. libe. & in l. qui hominem, §. si nullo, ff. de solutio. vbi est similis tex. & in l. j. §. sed si maritus, ibi, vltro custodes offerat, ff. de liber. agno. & in l. semper, §. conductores, ibi, vltro

vltro se offerant, ff. de iur. immuni. & in l. i. ibi, vltro se offerre, C. de iur. emphyt. & in l. i. j. C. de his qui latro. oc. & in d. l. vlt. §. vt autem, C. de re mil. l. xij. cum dicitur, spontanea voluntate offerentibus, & in l. deuotum, in fi. ibi, si quid sponte contra præceptum nostrum probati fuerint obtulisse. C. de meta. & epid. eod. lib. xii. Quanquam & ij vltimi loci in contrarium flecti possent, tanquam frustra eæ dictiones, vltro, & sponte, additæ fuissent, si intellectæ essent in verbo, offerendi. Et hoc quoq; aperte videtur probare tex. in l. si debitor, ff. de sol. cum dicitur, si debitor offerret pecuniam, quæ peteretur. Et ita id verbum nuncupatim intelligit Cardin. Alex. in c. cum in tua, in ij. notab. extrâ de sponsal.

*Ad ali-
quid noui-
ter conse-
quendi o-
pus est spon-
tanea ob-
latione.*

- 6 ¶ Veruntamē vix quispiā negabit, id verbum ex propria ac genuina vi sua intelligi de spontanea oblatione: vnde cōsequens est, & ita in nostro statuto intelligendū: tum quia verba ista tutorū propriē intelligenda sunt, l. iij. §. hæc verba, ff. de neg. gest. cū simi. tum quia hæc oblatio est de forma & solennitate, vt declarat. §. viij. infra eo. tit. ideo adamussim obseruanda est, per notata plenissimē in l. j. ff. de lib. & posth. tū deniq; quod cū quis vult aliquid nouiter cōsequi, ad quod quidem consequendum necesse est aliquid fieri, id debet sponte offerri, vt voluit Bal. in c. licet. tit. si de feud. defun. sit contro. inter do. & agna. per tex. in l. si residuū, C. de distract. pigno. & sequitur Iason in prælud. feudorū, col. xxij. vers. quartō ad id adduco. & Ph. Deci. d. conf. ccc. cxxj. col. ij. Et facit quod voluit gl. in l. a diles, la j. §. vlt. per illū text. ff. de æd. edic. & Ang. in §. si verō, col. pen. vers. quæritur vlti⁹, in Auth. de exhi. reis. Alex. in addi. Bar. in d. l. stipulatio. §. si quis autē. ff. de ope. no. nun. & cōf. ccv. visis iis quæ narratur, col. ij. vers. quonimō & si nulla, lib. ij. cū multis aliis, quæ tibi affatim colligim⁹ suprâ, tit. nostrarū consuetudinū, vij. §. x. in gl. j. vbi omnium abundantissimē tractaui, an quis teneatur sponte offerre, q. facere ipse tenetur: an verō possit expectare, vt petatur, de quo ibi omnino vide

*Offerendi
verbu grati-
am ob-
lationem si
gnificat.*

- 7 ¶ Nec illud tamen deniq; prætermiserim, id verbum offerendi non tantū spontaneū atq; vltroneam oblationem propriē significare, sed & gratuitam quoque & liberalem: ideoq; cū quis quid offerre debet, intelligitur, vt propriis ipsius offerentis sumptibus & impensis id faciat, & non illius, cui ea oblatio fieri debet, vt voluit nuncupatum gl. in cle. ij. in verbo, oblatos, & ibi quoq; Imo. col. vlt. & Car. Flo. in vers. verum, in ij. no. de appel. Per. Ferr. d. tit. forma libel. in acti. rea. in glo. j. col. iij. versic. quid ergo si pars. De quo tamen, ne id pro re omnino iudicata accipias, vide Georg. Nat. in repe. cle. l. æpe, vers. non sic tamen, in gl. super verbo, formam, de verb. signifi. quibus locis multas ac pulchras quaestiones ex hoc decidit, vt apud eum quisq; videre poterit. Sed & tu vide, quos allegaui suprâ, in verbo, *dedens l'an*, in xix. q. ad fi. Nemo autem negabit in casu nostræ consuetudinis, quā consanguineus suis ipsius sumptibus teneatur hanc oblationem facere.

*An consan-
guineus ve-
niens ad re-
tractū, de-
beat offer-
re pecuniā
ad manum
paratam.*

- 8 ¶ S E D quaestio est, an iste consanguineus, qui venit ad retractum, debeat in promptu exhibere pretium, idq; offerre: an verō satis sit, si dicat se paratum soluere. Et sanē c. constitutus. extrâ de restitu. in integ. de hoc casu retractus loquens his verbis vtitur, pretium sint offerre parati, hincq; occasione sumpta, Pet. Anch. in xj. not. ex eo. notat, sufficere, agentem ad retractum, dicere se paratum soluere pretiū. Et sic (inquit) l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. empti. quæ dicit emptorem agentem ad rem, debere offerre pretium: debet ita intelligi, vt satis sit dicere, se offerre paratum, etiam si non tradat: idq; faciens dicitur satis offerre: verū ante condemnationem debetis, qui ita obtulit, facere quod obrulit. Ad quod dicit optimē facere, l. fundus, ff. de rescind. vendit. Subdit tamen, quod Bar. in l. Prator ait, §. si paratus, ff. de oper. no. nuntiat, in ea est sententia, vt iura loquentia de parato soluere, intelligantur, vt ad manum habeat pecuniam, per l. seruus si hæredi, in fin. ff. de statuli. b. & l. qui decem, §. idem responsum, ff. de solu. Et facit (inquit) quod not. Ioan. Andr. in c. vt circa, in glos. super verbo, præstito, de electio. lib. vj. Hæc ille. Nos autem de hoc latius dicemus infra, eodem §. in glos. xix. quæ est in verbo, *luy deuement acertenē du pris*, num. 4. sed & illud, & sequent. Sed quantum ad nos pertinet, habemus consuetudinem, quæ super hoc priuatim disponit infra eod. tit. §. iij. quem tu videas.

LE PRIS QUE LA CHOSE AVRA COVSTE.

PRETIUM QVO RES CONSTITIT, GLO. XVIII.

*Pretium
venditio-
nis offerri
debet, non
aliud mi-
nus.*

- 1 **H** I C NVNC VPATIM exprimitur, esse restituendum id pretium, quod ab extraneo emptore datum est: siue id magnum sit, siue parum. Ideo non ferendum esse consanguineum, qui minus pretium offerret, causatus id quod offert, iustum esse ac verum rei pretium: neque è diuerso emptorem, qui à consanguineo pereret maius pretium, quā dedit, quia sibi maius illud pretium ab alio offerretur. Quod si id statutum non expressisset, de eo potuisset dubitari: nam cū statutum simpliciter præfert consanguineum extraneo in venditione rei familiar, videtur

videtur considerasse iustum rei pretium: quod non ideo dici aut censi debet huiusmodi, quod ab vno aut altero fuerit datum aut oblatum, quoniam pretia rerum non constituntur ex affectione singulorum, l. pretia rerum, ff. ad l. Fal. & l. si seruus, ff. ad leg. Aquil. Ideoque Accur. in l. ij. in gl. magna, in vlt. q. C. de rescin. vend. dicit iustum pretium esse aestimandum non vnius aut alterius licitatione, sed communi regionis aestimatione, ex rei qualitate, & quantitate reddituum, per multa iura, quae illic allegat. Cui & tu potes addere, quod & in hoc artedi debet, quanti res vendi possit in loco publico, in quem omnes conveniunt, per c. j. ibi, carius vendant, quam in mercatu vendere possent, extra de emp. & ven. & voluit Bar. in d. l. pretia rerum, §. j. ff. ad leg. Falc. & in l. septem, per illum text. C. de erog. mili. an. lib. xij. si is est, qui ibi scripsit: nam de hoc à quibusdam dubitatur.

2. ¶ Hucq; etiam pertinet tex. in l. locatio, in prin. ff. de pnb. & vect. vbi locatio quae calore licitationis ultra modum solita conductionis inflauit, non facile est admittenda. & in l. ad officium, in fi. cum ibi no. C. commu. diuid. vbi non admittitur animosus licitator ad impediendam adiudicationem fieri consorti, iusto pretio. Ex quo not. Bal. & Sal. quod si consors offerat iustum & aequum pretium, non admittitur animosus licitator extraneus: diciturq; eum tex. esse ad hoc sing. Facit & tex. in l. j. in fi. C. de metallar. & metal. lib. xj. Ex quo no. Bart. quod si colonus velit vendere partem suam fructuum, debet aliis praferre dominum emere volentem, si modum iustum pretium offerat, quod dicit menti tenendum, tanquam scilicet non consideretur id pretium, quod ab aliis reperitur: sed tantum, quod iustum est. Et tex. in l. si fideiussor, §. meminisse, ff. de l. j. vbi damnatus vendere, intelligitur iusto pretio, & ita eum tex. intelligunt gl. Barr. Bal. Imo. Rapha. Co. & Recentiores ibi. & tex. in l. si possessor hereditatis, §. vlt. ibi, verum pretium debet praestari, ff. de petit. heredit. & in l. cum quasi, §. si plures, & iterum l. seq. §. si is cuius, ff. de fideicom. liber.

3. ¶ Facit & quod in casu fermè huic nostro simili voluerunt Ang. Raph. Co. Pau. Ca. & Ias. in l. qui Romæ, §. cohæredes, ff. de verb. obli. per multa iura ex supra dictis, quod si quis ex pacto teneatur vendere aliquid consorti, si velit emere, magis quam alij extraneo, sufficit ut consors offerat iustum pretium, etiam si alius quispiam maius offerat. & ita dicit ipse Ange. fuisse disputando determinatum à Marti. Franc. Addunt Raph. & Pau. hanc rationem: quia si consors teneretur tantum pretium dare, quantum ab alio reperiretur, facile posset fraus fieri, submittendo à venditore extraneum, qui multò plus offerret, quam iustum pretium, & tamen nollet emere. Et idè quoque tenuit Marth. Affli. in constitutione Siciliae incip. ad subiectorem, in iij. eodemq; vlt. not. vbi & id trahit ad ius congrui, quod huic nostro retractui simile est.

4. ¶ Contrarium tamen, videlicet, ut cum quis tenetur ex pacto vel statuto praferre consortem, aut consanguineum, intelligatur, si tantum pretium dare velit, quantum ab alio reperitur, etiam si iustum excedat, vt voluit Io. And. in addi. Spec. tit. de empt. & vend. §. nunc dicendum, l. ij. vers. sed pone, statutum est, in fi. illius vers. & Bald. in d. l. ij. in fi. & ibi nouissimè Pantal. Cal. in repe. etiam in fi. C. de rescin. vend. & Sal. in l. dudum, col. ij. vers. quaro statuto cauetur. Imo. Alex. Fran. Arc. & Soc. in d. l. qui Romæ, §. cohæredes, Ro. in l. si eum, in princ. ff. si quis cautio. Alua. & Card. Alex. in c. j. §. sed & res, tit. per quos fiat inuest. Fran. Aret. in d. l. si fideiussor, §. meminisse, in prin. ff. de leg. j. Ias. secum hic pugnās in l. vlt. col. vj. vers. septimò principaliter, C. de iur. emphy. & Fab. à Monte San. Sab. in tract. de emp. & vend. parte iij. q. xx. vers. sed tunc quaro, & iterum parte v. col. vij. vers. sed queritur an valeat, & Gui. Pap. sing. d. c. lxxx. in emptione. D. Boer. deci. cxliij. & quo ad secundam, col. vlt.

5. ¶ Ab his stat. tex. in d. vlt. de iure emphy. ibi, tantam quantitatē, quantam ipse re vera ab alio accipere potest, ex quo no. Sal. ibi, col. j. & Ias. vbi supra, quod domino volente emere re emphyteuticā, non tenetur emphyteuta aliquid minuire ex pretio, quod ab alio reperitur, nisi aliter conuentum fuerit. Et ita quoq; eū tex. expendit Oldr. cons. xxxij. quæstio talis est, quidam tenens, ante si & post eum in eadem quæst. licet non alleget, Io. And. in addi. Specu. tit. de loca. §. nunc aliqua, vers. lxxij. & vtriusq; nomine suppressio Albe. in l. per fundum, col. ij. vers. vltimò facit, ff. de seru. rust. prad. & similis tex. quem mirum est effugisse omnes, qui de hac re loquuntur, in c. potuit, ibi, quantum sibi ab aliis offertur, extra de loca. Et facit etiam tex. in d. c. j. §. sed & res, tit. per quos fit inuest. ibi, pro æquali pratio. Ex quo no. Bal. Aluar. & Card. Alex. quod agnatus qui ceteris praefertur in venditione feudi, debet dare id pretium, quod ab aliis reperitur. Quod & idè tenet per eū text. Iac. à S. Geor. in tract. feud. in verbo, & cū pacto de non alienando, col. pen. vers. verum quia dixi. & Fran. Cur. iunior in eodem tract. in iij. parte prin. char. eiusdè partis pen. vers. quintò & vltimò. Et facit item text. in c. porrò, ibi, æquali pretio, tit. qual. olim feud. ali. pot. vbi dominus qui potest redimere feudum alienatum, debet reddere idem pretium, quod & ibi no. Bal. Mart. Laud. & alij, id limitares, nisi appareret de fraude: multi enim (inquit Bal.) pretia confingunt in fraudem aliorum.

¶ Simili

6 ¶ Similiter & text. in l. pen. iterumq; in l. vlt. & vtroque Bart. aut quisquis is est, C. de loc. præd. ciui. lib. xi. vbi antiquior colonus fisci debet præferri extraneis in noua conductione, dummodo idem pretium offerat, quod & ceteri. Quos tex. expendit & dicit not. Bar. in l. com. tem, §. agri, quem legit cum initio ipsius l. ff. de publi. & vetig. Et tex. in l. in fundo, ibi, si paratus est dominus tantum dare, quantum habiturus est possessor, ff. de rei vend. vbi est optimus tex. quod qui alij præferatur in venditione alicuius rei, debet tantum dare quantum alius est daturus. Et in l. Prætor, §. in eum, ibi, quantum perciperetur, si distraheretur esset, ff. de bon. auto. iud. poss. Et in l. si quis vxori, §. vlt. ibi, tanti æstimandus est, quanti emptorem potest inuenire, ff. de furtis, & in l. seruus fugitiuus, in prin. ibi, quanti emptorem inuenierit, ff. de condi. furt. Ex quibus fit, quod cum res venditur ad hactam, debet plus offerenti dari, l. ij. & iij. C. si propter publi. penfi. & in auth. hoc ius porrectum, C. de sacro. eccles. Idq; dicitur & censetur esse iustum pretium, vt dicit d. l. ij.

7 ¶ Præterea venditor debet seruari indemnis, ne ex eo, quod ipse cogitur alteri videri, damnum indebitè patiatur, coactus scilicet minus pretium accipere, quam ab alijs potest habere, argu. d. l. ad officium, C. commu. diuid. Nam priuilegium siue facultas illa prælationis, debet intelligi sine damno tertij, scilicet ipsius venditoris, l. ij. §. si quis à principe, ff. ne quid in loco pub. cum simi. Et facit etiam, quod scribit Bald. in l. ij. C. de com. re. alie. quod licet fiscus possit ratione communionis totam rem vendere, vt scribitur in ea l. tamè putat, quod id debet facere requisito consorte. Nam si is vult tantum dare, quantum alius, debet præferri, per l. j. ff. de priui. cred. quæ quidem l. loquitur de cognatis.

8 ¶ Et hæc maximè debent procedere in casu nostræ consuetudinis: nihil enim peccauit emptor extraneo emendo: neque enim consuetudo eum prohibet emere, sed tantum facit ius consanguineo retrahendi, atq; ad se veluti venditionem reuocandi, seque ita in locum venditoris collocandi atq; subrogandi, vt plenè diximus supra in præfatione siue rub. Nihil est igitur, quare nõ idem pretium restituere debeat: tum quod subrogatus eiusdem est naturæ, cuius is in cuius locum substituitur, & succedit, l. imperator, §. vlt. cum l. sequ. ff. de leg. ij. & c. ecclesia, l. j. extra vt lit. pen. & ibi concor. in gl. in verbo, successerunt: tum quod ipse quoq; emptor, vt venditor, debet manere indemnis, l. debet, in fin. ff. de ædi. edi. & l. intra vile, §. vendentibus, ff. de minorib. ex quo Bal. in c. causam, col. j. extra de testi. dicit, quod emptor, à quo res retrahitur, debet seruari indemnis. & eum tex. ad hoc dicit not.

9 ¶ Nam & alioquin in casu nostro ipse emptor duplici afficeretur iniuria: primum quidem, quod cogeretur inuitus reuendere consanguineo, contra l. dudum, C. de contrahen. emp. secundò, quod partem pretij à se dati sine vlla ipsius culpa aut peccato amitteret, contra c. sine culpa, de reg. iur. lib. vj. & ibi concor. Est autem receptum, non debere quempiam duplici onere aut damno affici. l. nauis, §. cum autem, & §. cum ergo, ff. ad leg. Rhod. de iactu, & l. cogi, §. inde quæritur, ff. ad S. C. T reb. & l. iure, ff. de iur. dot. & l. si cum dorem, §. si pater, & ibi glo. ff. sol. matr. & l. pen. ff. de dot. præleg. & c. at si clerici, §. vlt. extra de iud. & ibi concor. in fi. & plenissimè diximus supra, tit. huius voluminis consuetudinum ij. §. x. qui est omnium eiusdem vol. xxiij.

10 ¶ Et hanc quidem postremam sententiam in casu nostri retractus sequor. Licet Fran. Ripa aliter distinguat in d. l. j. in fi. ff. de priui. cred. Nā aut (inquit) statutū dicit, quod agnatus possit retrahere simpliciter, & intelligitur pro iusto & comuni pretio: aut dicit, quod agnatus præferatur cæteris, & intelligitur pro pretio quod ab alijs reperitur. Nam & ipse Ripa in eadem ipsa l. col. iij. nu. 13. dicit, id quod dicitur, emphyteusi finita, præferri hæredes emphyteutæ, petentes eā renouari, extraneis: de quo latissimè diximus supra, in præf. huius tit. nu. 41. huc item pertinet, & seq. ita intelligi, si modo ipsi hæredes tantū pretium offerant, quantū ab alijs extraneis reperitur. Super eo autem, quod de fraude supra diximus, vide quæ dicam infra, §. seq. in verbo, *sans fraude*. Sed interim vide Ar. Ferro. in consue. Burd. hoc eo. tit. §. vij. in fi. vbi id dicit, quod supra in princ. diximus, scilicet non audiendum emptorem, petentē à consanguineo sibi reddi maius pretium, quàm quod dedit, quia id ab alio sibi offeratur.

11

Si venditur res certo pretio, & donatur quod pluris est, quid restitui debeat ¶ S E D in hac tractatione pretij, quæro primò, Petrus vendidit Francisco fundum centum aureis, & id quod pluris valet, ei donat. Consanguineus vult totum retrahere, restituitis tantum illis centum aureis. venditor vult præterea sibi restitui pretium eius quod pluris valet, quod sibi fuit donatum. Aut etiam dicit non esse locum retractui, quia quod excedit pretium centum aureorum, pluris valet, quàm illi centum aurei: idè non est iste contractus censendus venditio, sed donatio, considerato scilicet eo, quod præualeat, iuxta ea quæ dicemus infra, §. xxx. Aut denique paratus est cedere rei venditæ vsque ad concurrentiam illius summæ,

summæ reliquum autem vult retinere, tanquam donatum, & sic nõ obnoxii retractui. Quid hæc dicendum est: Bal. in tra. Protomi. in vlt. q. hanc nuncupatim quæstionẽ posuit, scripsitq; id tantum restituendum esse, quod numeratum est, & nihilominus integro fundo cedendũ: quia videmus (inquit) in simili, quod victori non soluit salariũ aduocati, qui gratis patrocinatus est: Bart. in l. stipularius, ff. de fideius. Et quia etiam, quando partim aliquid venditur, partim donatur, & ita fit mixtio contractuum, præsumitur fraus, & reuocatur res vendita, vt not. Guil. Cu. in l. si tibi decem, in prin. ff. de pac. Et quia illa generalis & indiscreta clausula donationis eius quod pluris est, nihil aut certe modicum operatur: ideoq; non impedit remedium l. ij. C. de rescin. vend. Hæc ille.

consanguineum retractans.

Quid, si eo casu emptor dicit nõ esse locũ retractui.

- 12 ¶ Cui adde in prima ratione, de aduocato gratis patrocinante, quod de ea re latè dicemus infra, §. xxix. glo. iij. nu. 5. & seq. Et in ij. ratione adde item Cy. Alb. Bar. ipsum Bal. & Ang. in d. l. si tibi decem, in prin. & eundem Bal. conf. cxlix. proponitur, quod ex causa, col. j. lib. j. & quæ not. in lab. Anastasio, C. mand. Et in postrema ratione adde etiam, quod idem voluerunt autem pretij tantum. Donatio eius, quod pluris valet an impediatur l. ij. C. de rescin. vend.

- 13 ¶ Ego tamen in casu huius cõsuetudinis reperi in primo vol. conf. Pau. Cast. in fi. conf. cxlvj. incipientis, nulli dubiũ est, speciem quandã alterius conf. nihil omnino ad ipsum præcedẽs cõf. sed nec ad sequens quoq; pertinentem, sed hunc casum nostrum prorsus respicientem. Quo in loco Pau. ipse, aut quisquis is fuerit, asserit consanguineum, qui vi huius statuti vult retrahere rem certo pretio venditã, & in eo quod pluris valet donatã, debere restituere pretium partis donatæ, nedum id quod numeratum est: nec tamẽ eũ debere succubere, si à principio non obtulerit, dummodo post eã lite pendente obtulerit, l. si rem, §. vlt. ff. de pign. acti. Et quia etiam si non obtulit, poterat pro eo ferri sententia sub cõditione, si soluatur, per not. à Bar. in authen. hoc amplius, C. de fideicom. & per l. iij. §. illud, ff. de fideicom. liber. Hæc ibi.

Quid si sciens pluris valere, id donet.

- 14 ¶ Verum ego priori sententiæ accedo, si vendens ignoratẽr donet: quod si sciat rem suã pluris valere, sciensq; ac prudẽs donet, quod pluris est, vera est in eo pluri donatio: nec habet locũ d. l. ij. de rescin. vendit. vt dicit Bart. ibi, & Bal. in ij. q. Sal. in viij. q. & Ang. col. iij. & idem Bar. Imo. Raph. Co. Ro. Alex. Frã. Aret. & Ias. in d. l. si quis cũ aliter, Bal. in d. l. cũ filius, §. pater, per tex. ibi. ff. de lega. ij. & in repe. l. & si post tres, col. x. vers. fed quid si quis vedit. ff. si quis cautionibus, & cõf. iij. casus talis est, quidã Petrutius, l. iij. & conf. cccxciiij. super primo pũcto, in fi. l. iij. Pet. Anch. Imo. & Pano. in d. c. cũ causa, & ibi quoq; Ant. Burgos, col. vij. ver. circa vlti. Masuer. tit. de empt. & vendit. §. item si venditor. Alex. conf. cccxv. visis & consideratis, col. vj. vers. non obstat igitur primum, lib. j. Ang. Are. in d. §. actionum autẽ, vbi supra, de actio. Soc. conf. cccxv. visã prædicta, col. j. lib. ij. quod repetitur cõf. xxij. l. iij. vbi & illud dicit, l. si vnquã, C. de reuoc. don. habere locũ in huiusmodi donationibus ita factis, & rursus cõf. xlvij. visõ instrumẽto venditionis, col. ij. ver. quartò potest defendi, lib. iij. Steph. Bertrã. cõf. ciij. nihil, in fi. l. j. & cõf. clxix. visis dubiis, col. j. eo. l. j. & conf. clxviij. illud, paulò ante fi. eo. l. j. & conf. cxcj. nihil, nu. 2. eo. l. j. & cõf. cccxviij. vidi. numero quoq; ij. eo. l. j. & conf. cccxxviij. multa, eo. l. j. & conf. iij. parũm refert, col. ij. in prin. lib. ij. & conf. lxxix. recordor, nu. 1. lib. ij. & conf. cvij. etiã si prætendi, in prin. eo. lib. ij. conf. xcj. ex propositis, ad fi. l. iij. & cõf. cclxxxiiij. ponitur nu. 6. & 7. eo. lib. ij. Ias. conf. clj. contra consultationem, col. ij. vers. item in dicto, lib. iij. Alcia. post Ro. in l. ij. in prin. nu. 16. ff. de verb. obl. & est de mente Guil. Cu. & Bart. in d. l. si tibi decem, in prin. Et ita intelligi debent nonnulli, qui simpliciter tenent nõ esse locũ d. l. ij. cũ vendens donat, quod pluris est, ex quib; est Pet. Iac. tit. de act. ex vendi. col. ij. vers. attamẽ.

- 15 ¶ Ideoq; tũc, cũ scilicet sciẽter donatur, quod pluris est: illud ipsum quod pluris est, requirit insinuationem, vt alia simplex donatio, vt tradit ipsi Pet. Anch. & Imo. in d. c. cũ causa, & Ro. in l. ij. in prin. col. iij. & ibi quoq; Alciat. nu. 16. ff. de verb. obl. per l. cũ hic status, §. pluris est re pe. vers. idem respondeo, ff. de dona. inter vir. & vxõ. & l. si quis donationis, ff. de contrahen. empt. & idem quoq; voluit Alex. in d. l. si quis cũ aliter, col. iij. vers. itẽ quæ sunt, ff. de verb. obl. vbi tamen subdubitat & Firmia. in tract. gabel. in iij. parte viij. partis princ. in xij. q. in fi.

Donatio eius, quod pluris est re quirit insinuationem

Soc.d.cbnf.ccxv.col.j.lib.ij.Et reprobatur Ro.vbi supra, Cald.aliter tenentem conf.ij.titu.de emp.& vend.hac ratione motum,quod inspiciatur id quod principale est,argu. l. si quis nec causam,ff.li cert.pet.quæ ratio etiã quid ponderis habet,nihil tamen ad casum nostrum pertinet:& de ea latè diximus in repe.d.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,nu.4. id quod primo loco,& seq.C.de reuoc.donat.& dicemus etiam infra, eo.tit. §.xxx.in gl.j.nu.2.& seq.

16 ¶ In hoc autem, de quo principaliter tractamus, illud animaduertendũ est, quod si illa clausula sit perfunctoriæ, & veluti ex more & stilo notariorũ posita, vt in multis locis fieri assolet, & propè semper, vt attestatur Ang. expressim de hoc ipso loquens, in d.l.ij.C.de rescin.vedi. crederem eam non esse magni momenti: tum per ea, quæ scripta sunt ab iis quos citauimus: tum & per ea quoque, quæ latè diximus in d.l.si vnquam, in prin.n.122. ad huius tamen posterioris. At si ex animo, non leuiter, neglectim, non oscitanter, fuerit appositã: quod ex verbis & forma eius donationis apparere potest, & ex qualitate & conditione contrahentium, vt etiã videtur intellexisse Bart.vbi supra, & Car.Molend.de hoc retractu loquens, in cõsuet.Paris. tit.j. §.xiiij.gl.v.in xij.q.cerrè scienter videtur appositã, vt donationem eius quod plurius est, operetur. Id quod totum arbitrio iudicis relinquendum est, vt etiam tradit Fabia. à Monte S. Sab. tracta. de emp. & vend. in viij. parte prin. in iij. q.

17 ¶ Vt tamen te non fugiat, quod scripsisse dicitur Azo ille, vbiq; à nostris laudatus, in Sũma, tit. de rescin. vend. quod si venditor dicat se donare quod plurius res vendita valet, pro meritis & seruitiis emptoris, non est locus d.l.ij. de rescin. vend. Ita enim eum refert, & sequitur Bal. in l. si quis donationis, ff. de contrah. emp. quasi scilicet propter eam mentionem meritum id videtur fuisse serid & scienter factum, quamuis Azo in meo Codice nihil dicat de meritis. Et facit etiam, quod scribit idem Bal. in l. per diuersas, in iij. q. C. manda. & Alex. c.6. xxviii. in causa, col. ij. ver. tertio responderi potest, lib. v. Multi autem ex supra dictis, asserunt non inutilem eam esse donationem, si facta fuerit cum dictione vniuersali, videlicet, id totũ quod plurius valet, siue quantuncunque &c.

18 ¶ Igitur vt concludamus casum, qui ad nostrã consuetudinẽ pertinet, si is, qui vendit, donat quod plurius est scienter & ex animo, vt sic donatio sit existimãda in eo quod excedit pretiũ: tũ vt sciamus, an sit loc⁹ retractui, id certè sequi debemus, quod de permutatione ita facta, vt alter contrahentiũ pretio suppleat quod plurius est, latè dicemus infra eo. tit. §.xxx. vbi inspicitur utrũ maius sit pretiũ, an species. Id quod etiã in hac specie, de qua hic tractamus, secuta est cõsuetudo Aruerniã, tit. de retractu, c. xxxv. & seq. Bononiõrũ autẽ cõsuetudo, c. cccc. li. ceterũ ita veditã esse obnoxia retractui, restituro tantũ pretio veditiõnis, nulla omnino huiusmodi donationis ratione habita. Idẽmq; in simili casu statuit eadẽ cõsuetudo, c. ccccj. Verũ apud Aruerniẽses, hõm. de retractu, c. xxxv. aliter statuit, vt ibi videre poteris. Porro Chasse. hoc eo. tit. de retractu, §. j. in verbo, le pris, col. j. vers. secũdo quæro, tradit simpliciter hãc donationẽ eius quod plurius est, esse partẽ pretij, idq; proinde esse restituendũ à proximiorẽ retrahẽtẽ veditori, per l. fundi patrẽ, & ibi notata per Albe. ff. de cõtrah. empt. quod nõ omnino verũ esse satis cõstat ex præcedẽtibus: ideoq; illũ in hoc carpit D. Boer. deci. cxliij. & quo ad secũdã, vbi & in hãc sententiã iudicatũ dicit in curia Burdigalẽsi. Et idẽ quoq; queri potest in retractu cõuentionali, si nihil aliud dictũ sit, quã vt venditor possit redimere. Et ex his quoq; intelliges, quid dicendũ sit, si res vendita sit certo quopiam pretio, ex quo veditor donat vel remittit emptori portionem an scilicet consanguineus debeat integrum id pretiũ reddere, an verò possit deducere, quod donatum est, vel remissum. De quo etiam per Carol. Molen. in consuet. Parisi. tit. j. §. xiiij. glo. viij. in j. quæstione, iterũmque in iij. videre poteris.

19 ¶ Quæro secundo, quid è diuerso, si is qui emit, etiam donat: verbi gratia, Titius emit fundũ centum aureis, & in eodem instrumento, vel paulò post donat alios centũ aureos venditori propter merita, quod & ego vidi ex facto aliquando contingere, & interrogatus, an iste emptor debeat soluere laudimiam, non solum ex prioribus centũ aureis, impositis in pretiũ venditiõnis, sed & ex aliis quoq; donatis: & vtrum etiã cõsanguineus, qui vult eum fundum retractu here, teneatur soluere vtrosque centum aureos, an alteros tantũ: (& idẽ etiã quæri potest in retractu cõuentionali) respondi, quantum ad laudimiam, cũ ea donatio facta esset in cõtractu venditiõnis vel statim post, quod idẽ est, vt latè dicemus infra, tit. procedente, §. j. in verbo, in limine contractus, quæ est gl. v. ferè per totum, videtur eã esse factã contemplatione & causã ipsius venditiõnis, eadẽque veluti accessiõnem pretij eius veditiõnis, vt quæ ei insit. l. iustitgentium, §. quiniõmo, ff. de pactis, cum multis si. à me cõgestis in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 101. sed & hoc tamen, & seq. Ideoq; soluenda esse laudimiam ex vtroque pretio, eamq; donationis appellationem in fraudẽ domini videri appositã, nisi emptor probaret ea merita interuenisse, quæ huiusmodi donationem mererentur, ar. l. qui testamẽtũ, ff. de proba. cum si. In huius tamen rei reputatione considerandã esse ac inspiciendã fundi

fundivenditi veram estimationem, an scilicet ei conveniat illud primum pretium, sine additamento alterius, ar. eius quod in simili tradit glos. notab. in l. j. §. j. in verbo, agendo, & ibi Bar. qui eam dicit valde not. ff. de superfi. & Bal. in l. ex conventione, C. de pactis, cum fi.

- 20 ¶ Quantum autem ad retractum, nihil est quod emptor queri possit, si consanguineus vult tantum solvere illos centum aureos pro pretio inscriptos, non etiam alios, quos ipse iam asseruit donavisse pro meritis, vel simpliciter in eo ipso contractu, ex quo ius est questum consanguineo, in cuius praeiudicium retractare non potest, quod a se factum est, l. vi. ff. de pactis, cum multis cōcor. à me collectis infr. tit. proximo, in verbo, *eront preferes*, quæ est glo. vij. nu. 20. neque id quidem mirum, & sequen. Nimis enim indignum est, ut quod is sua voce dilucide protestatus est, id postea in iuris testimoniūq; proprio resistat, l. generaliter, in fin. C. de non nu. pecu. Quam enim ob rem, si Divis placet, is dicit partem illam pretij in titulum & appellationem donationis convertisse, nisi ut fraudem domino faceret, minusque laudimiorum ei solueret. Sed ille mox audiet, fraudem fecisti, fraudem patere: ut id fiat, quod scribitur in l. sed & par-
tus, §. j. ff. de eo quod metus cau. quod fecit, passus est. Atq; illud Aufonianum in Trimeris,

*Fraudem
fecisti, frau-
de patere.*

— *Compedes*

Quas ipse fecit, ipsus ut gesset faber.

Illud quoque Gellij, ex antiquioribus, lib. iij. Noctium Atticarum, c. v.

Malum consilium consultori pessimum.

Quod & nostris advocat Maria. in repe. c. ad audiētā, in lxxvij. q. vij. q. prin. extrā de homi. & in cle. j. de foro compet. Et ut scribit Ecclesiasticus, c. xxvij. Facienti nequissimū consilium super ipsum devoluetur. Et divinus ille Poeta Psal. vij. Incidit in foucā, quā fecit. Nā nec auditur fraudem suam allegans, Bart. in l. post contractum, col. iij. ver. sed an venditor, ff. de dona. & conf. lxx. Petrus Nicole, in prin. Bal. in l. emptione, circa medium, C. plus valere quod agit. Petr. Anch. conf. cccxij. ad corroboracionem, col. j. Scribitur enim in l. cum profitearis, C. de reuocand. don. cum profitearis te in fraudem alterius te donasse, professionem inhonestam continere intelligis. & in l. si creditoribus, C. de ser. pig. dat. manu. ubi ita scribitur, Nā ipse manus missor, si fraudem se fecisse creditoribus ut reuocet libertates, audeat dicere, audiri non debet, nec heredes eius. Et optimē facit l. transacione finita, C. de transac. & l. filios, C. de reuocand. his, quæ in fraudem credit. & c. inter dilectos, extrā de donat. cum concord. vbique à glo. adductis.

*Malum
consilium,
consultori
pessimum.
Fraudem
aut turpitu-
dinem suā
allegans, an
audiat,
vide xxxij.
& lxxij.*

- 21 ¶ At dicit quispiam, quomodo assumemus diuersam interpretationem in eadem re, ut scilicet quantum ad dominum, non stetur ei donationi: quantum autem ad consanguineos stetur: cū vna eademq; res non possit diuerso iure censi, l. eum qui ædes, ff. de vscapi. & l. j. ver. nec ratio patitur, ff. de rei permut. & l. iam hoc iure, ff. de vulga. & pupil. sub st. & l. Titia, ff. de cōdi. & demō. & c. cognouimus, xij. q. ij. & c. cum in tua, de deci. & c. quia circa, de priuil. & cle. j. de elec. cum multis concord. à me adductis in repe. l. i. vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 284. tertia ratio. Nec possit quoq; eadē res contrarios effectus operari, c. si quis cum in ægritudine, lviij. dist. & c. ij. ver. sed adhuc, & ibi gl. in verbo, incompatibilia, extrā de Baptif. Contraria autem sunt, ut stetur, & non stetur eidem donationi, ut videre est ibidem.

*Eadem res
an diuerso
iure cense-
ri possit.*

- 22 ¶ Cui confestim illud respondeo, non esse nouum, aut mirandum, ut etiam idem verbum eodem in loco diuersis respectibus diuersimodē accipiat, glo. in l. ij. in verbo, manumitti, ff. de offic. Procon. que id multis iuribus probat: & in l. Plautius, in verbo, procuratorē, ff. de procurat. & in l. certi conditio, in prin. in verbo, non potero, & ibi Alber. col. iij. ver. secundo notandū, ff. si certum petā. & in l. contractus, in prin. C. de fid. instr. & in l. j. in glof. vlt. C. de pœna iudi. qui malē iudic. & in c. j. §. callidis, in verbo, reuertamur, tit. de prohibi. feud. ali. per Fede. & in c. Raynaldus, in verbo, legauit, de testa. & in c. auditis, in verbo, cassatā, in prin. de elect. Et probatur etiam in l. pater Severinam, §. conditionū, & ibi gl. Bart. & alij, ff. de cōdi. & demon. & in l. j. & ibi las. in ij. notab. C. de Carbo. edict. & in l. j. & ibi gl. in verbo, cadere. Old. & Albe. C. de resti. in integ. min. & in c. cum dilectus, & ibi gl. in verbo, electio, Card. & Panor. col. v. super eadē gl. extrā de consuet. & in c. magne, vbi & idē Pan. in iij. not. extrā de voto. & in c. quod in dubijs, iuncto c. inter alia, quod illud cōfestim sequitur. vbi & ipse Pano. & Fel. de sen. excō. & voluit itē Hostien. in c. plerūq; post prin. de rescrip. vbi & ipse Pano. terū, in verbo, precipimus, xxvij. dist. & in c. sic viue, in verbo, elegerit, xvi. q. j. Ang. in l. Papi nianus, §. sed nec impub. in fine, ff. de inoff. test. Ro. cōf. ccccxxx. in casu, col. j. & latē Bar. qui propē vbiq; tex. in d. c. cum dilectus, dicit ad hoc sing. in l. j. in prin. col. iij. ver. dicunt hīc Doct. ff. de verb. obl. & conf. xxvij. scripsit, col. xv. & si dicatur q. vna, l. j. & conf. lxxij. scribitur lib. Hester, col. viij. ver. sic potest etiā dici. eo. li. j. & cōf. xvij. clemētissimi, col. vj. ver. pretereā pōdero, li. ij. & cōf. xxxij. preclarē, col. xliij. ver. nec obstat, cum allegatur eo. li. ij. & cōf. xliij. sempiterna, col. pe. eo. li. ij. quibus locis & alia ad hoc allegat. & Phil. Dec. in l. in testamēto,

*Verbum
vnum eodē
loco diuersi-
modē acci-
pi.*

col. iij. vers. tertio regula, post Alex. ibi. C. de testa. & in c. quoniam abbas, in prin. de offi. deleg.

²³ ¶ Nā & eadem res ex diuersis causis & rationibus potest diuerso iure censerī, vt probatur in l. miles, §. pro parte, ff. de l. iij. vbi in prælegatis pars habetur iure hæreditario, pars iure legati. Et voluit Bald. per eū text. in l. filium quē, col. iij. in iij. opp. C. fami. c. i. c. & Pan. in d. c. cum in tua, paulo ante fi. de dec. Quin duo contraria ex re eadē posse procedere diuersis respectibus, tradit gl. in c. iij. in verbo, lex ciuilis, de arbit. li. vj. Ant. in c. vl. in lect. col. pe. & ibi Panor. sup gl. in verbo, rationabilis, in fi. & Rochus Cur. col. xxiij. vers. limita tertio, extrā de cōsue. & Domi. qui multa eius rei exēpla posuit, in c. illud. xij. dist. Quibus cōcīens Aristoteles li. iij. Physicorū, tradit eandē causam interdū esse contrariorū effectū diuersis rationibus. Cui concinens Galen. li. iij. de Simplicibus medicamētis, c. xij. & seq. ostendit simplicia medicamenta vires nonnunquā cōtrarias obtinere, diuersis rationibus: quod & nostri admittunt, vt per Bar. in l. si pupillus, in prin. in ij. opp. & ibi quoq; Ang. & Pau. Cast. ff. ad legē Fal. Hinc q; reprobare possumus, quod approbauimus, diuerso respectū, l. Pōponius, ff. de neg. gest. & l. iij. §. vl. ff. de rat. hab. & l. cum interdicta, C. arbi. tut. & per eos text. voluit Bal. in c. cum Vintoniensis, paulo ante fi. de elect. Et quis ex eodem facto potest consequi præmium & damnū diuersis respectibus, vt patet ex c. inter opera, extrā de sponsa. iūcto, c. maritum, xxxij. dist. & declarat Io. And. in c. imputari, de reg. iur. lib. vj. in Mercur. & Collect. in c. dilectus, extrā de rescrip. De quo & nos multa scripsimus in nostro tractatu Nobilitatis, quo loco differimus de nobilitate iudicū, & scilicet c. 28. nu. 10. illud mox respondero, & seq. vbi omnino vide.

²⁴ ¶ Sed & aliud est, quod in hoc nostro casu facit pro emptore: quia id quod suprà diximus, non licet allegare suam turpitudinem, intelligitur agendo: excipiendo autem id licet, vt dicit Bal. in l. post mortē, ad fi. ff. de adop. Imò verò & replicando quoq; siue adiuuando suam intentionem, id etiam actori licet facere, ex sententiā Bar. in l. iurandū quod ex conuentione, §. procurator, col. pen. & vlt. ff. de iure iur. & ipsius Bal. in l. j. col. ij. vers. quaro hic vtrum iste, & iterum in l. ij. C. de condi. ob tur. cau. & Philip. Deci. qui id dicit not. conf. xliij. cuius superscriptio incipit, vtrum valeat aditio, col. vlt. & conf. cccclxxxvij. corā magnificis, col. vlt. vers. ad hoc respondetur, & Io. Bapt. Castell. in sua disput. incip. magnificis, charta pen. vers. item & tertio. Nam exceptio & replicatio à pari procedunt, l. ij. ff. de excep. Io. And. & alij, in c. ij. extrā eo. Hic igitur cum emptor reus sit, & excipiat de fraude pretij, nihil esse videtur, quod impediatur huiusmodi allegationem, excipiendo.

²⁵ ¶ Sed hoc certè non est perpetuū: sed multas declarationes, restrictiones, & distinctiones recipit, vt videre licet apud Bar. vbi suprà, quē ad hanc rem videre poteris, & Alberi. in l. trāfatione finita, C. de transact. Imo, & Car. Flor. in c. inter dilectos, & ibi quoq; latē Barb. col. 1. 2. & 3. de donat. Panor. post Ant. in c. cum super, col. vlt. de concess. præben. & Capol. causa criminal. conf. lix. Franciscus, col. j. vers. nec obstat, dum dicitur, & multis seq. & col. ij. vers. tertio, & vers. quarto. Barb. in repet. c. cum M. Ferra. col. xl. nu. nu. & seq. & ibi Fran. Ripa. nu. 61. de conslit. & Fel. post alios, in c. lator, col. j. & ij. extrā de re iudic. Soc. conf. cclxxij. visis instrumentis, in v. q. Carol. Rui. conf. cxxv. viso themate, col. iij. nu. 4. lib. j. & conf. cxlij. casus de quo, col. iij. nu. 7. eod. lib. j. & conf. lxxvij. prosequendo, col. iij. vers. contra prædicta, & iij. seq. lib. iij. & conf. cxxxij. visa confessione, col. iij. num. 10. eod. lib. iij. & conf. lxxij. prima, col. j. num. 2. lib. v. Et dicemus aliquid infra in hac eadem gl. in viij. quæst. num. 72. aut etiam. Sed vnum interim non omiserim, Barb. conf. viij. illud afferam, col. vlt. lib. iij. post alios ab eo citatos, in ea fuisse sententiā, vt liceat contrahenti dicere contractum vsurarium etiam si suam turpitudinem alleget. Sed hoc vtiq; verum est in eo qui dat, vt hinc lucrum aut commodū percipiat, vt videre licet apud omnes qui de ea re locuti sunt.

²⁶ ¶ Quæro igitur & tertio, quid si pretium est mille aureorum solarium, quorum singulitem-pore venditionis valebant xlv. solidis nostris, vt nūc cum hæc commentamur, valent nostri Principis edicto: mox autem à Principe augetur pretium, vt sæpe fieri vidimus, vt cum consanguineus vult retrahere, valeant xlvj. solidis, aut è contrario eorum pretium minutum est: vtrum horum pretiorum inspiciendum sit, cum sit retractus: an prius illud, quod fuit tēpore cōtractus: an posteri⁹, quod currit tēpore retractus, vide gl. in c. quis ignorat, xxxij. q. iij. & in c. cōquerete, in verbo, solidos, extrā de off. or. Doct. in l. cum quid, & in l. vinū, & in l. quod te, ff. si cer. peta. & in c. olim, & in c. cū canonicis, extrā de cēsi. & in cle. ij. de deci. Inno. Hosti. Io. And. Collect. Bald. Henri. Boh. Ant. Imo. & Panor. latē in ca. quanto, de iure iur. Hosti. in summa, tit. de censi. §. ex quibus, vers. quid si moneta mutetur. Spe. & Io. And. in tit. de obli. & solut. §. nunc aliqua, vers. vlt. Old. conf. xij. cum quæst. esset, & conf. xxxj. thema tale est, quidā condens testamentum. Andr. l. fer. in c. j. tit. quæ sunt regal. Cy. in l. minorum, in ix. q. vers. refert modò, C. in quib. cau. in iure, resti. non est neces. Collec. in c. indicante, col. j. vers. quid si testator,

testator, extrà de testa. & in c. Odoardus, col. ij. vers. sed quam pecuniam, de solu. Bart. Bald. Albc. Ang. & Raph. Co. in l. Paulus, la j. ff. de solu. Bart. in l. cum certum, ff. de auro & argen. l. & in l. nummis, ff. de in litem iurâ. & in l. res in dotem, ff. de iure dot. Bald. in l. illud, col. vlt. vers. vltimò quæro, C. de sacro. eccle. & in l. acceptam, in xvij. q. C. de vfur. & in l. vlt. in prin. col. j. vers. item quæro quid si aurei, C. com. de l. & in l. si quis argentum, in prin. col. ij. vers. cò sului pauci sunt dies, post Cy. ibi. C. de dona. & conf. cccxcix. quæstio ista, lib. j. & conf. seq. quod est vlt. eius lib. incip. in quæstione qua quæritur, & conf. cclxix. super eo quod quæritur li. ij. & conf. cccxij. punctus quæstionis talis est, dati fuerunt, lib. v. Albe. in l. ij. col. pen. vers. deinde quæro, si emphyteuta, & ibi Iac. col. xxvj. in xxxvj. q. C. de iure emphy. Ioan. Fab. in d. §. j. insti. quib. mod. tol. obliga. & in authen. hoc nisi, C. de solu. lmo. in l. in ratione, §. diligenter, ff. ad l. Falcid. Pan. conf. l. vj. quòd solutio, lib. ij. Ro. conf. cxxij. circa primum. Ioan. Ana. in c. j. col. j. vers. vtrum autem, extrà de Iudæis. Pet. Ferr. tit. for. libel. in actio. hypo. in verbo, relaxandum iure pignoris, col. j. vers. quid ergo si missò, & multis seq. vsque ad fi. huius glo. Franc. Aret. conf. xj. procedendum est & conf. lxxxij. diligenter, col. j. & conf. cxj. consideratis, col. j. Calca. conf. xiiij. Manfredus, & conf. seq. viso instrumento, col. xij. vers. & pro vera declaratione. Cor. conf. cclxxxvij. in hac consultatione, col. pen. vers. deueniendum, & seq. vsque ad fi. conf. lib. j. & conf. cclxxxj. visis nonnullis, charta penul. col. vlt. vers. restat vt deueniam ad tertium, lib. ij. & conf. cccxxj. de plumbus, col. penul. vers. restat vt deueniam ad dubitationes, & seq. lib. ij. Barb. conf. xix. clementissimum, per totum, lib. iij. Iorda. Bricium in tract. monetæ, qui est inter tractatus Io. Ray. ferè per totum. Guid. Pap. deci. Delphi. cccxcij. si fiant monetæ. Maria. Soci. conf. vj. prædicta consultatio, lib. j. & conf. cxcvii. pro fundamento, per totum, lib. ij. Hiero. Cag. loquentem de retractu conuentionali, in repe. l. ij. in xxxj. q. C. de pact. inter empt. & venditorem. Matthæ. Afflict. deci. Neapo. xc. hoc tempore, & iterum deci. cxcij. filiusfa. Stepha. Bertr. conf. clxvij. illud est certum, in prin. li. j. & conf. cclxj. viso themate, in ij. dubio, eo. lib. j.

- 27 ¶ Ex quibus etiam, aut certè bona eorum parte, intelliges, quid dicendum sit, si ea moneta, quæ solui, aut reddi debet, sit deterior non quidem æstimatione communi & vsuali, sed bonitate intrinseca: vbi gratia, aurei qui tempore venditionis valent xlv. solidis, eodem sunt valore, cum sit retractus: tamè ex edicto principis facti sunt aurei huiusmodi, auro non adeò puro puto, vt erât: vtrum tunc consanguineus cogetur accipere hos nouos aureos. De quo, vt iam diximus, cõperies apud multos ex iis, quos citauimus in præcedenti vers. Sed præter eos, vide Co. cõf. cix. viso puncto, in prin. li. iij. vbi dicit hanc esse omnium propè sententiã, vt si post contractũ pecunia fiat deterior bonitate ea intrinseca, debet solui ac reddi secũdũ bonitatem tẽporis cõtractus, non solutionis: etiam si nulla mora eius, qui reddit pecuniã, intercesserit. De quo etiam per Sign. conf. lxxxij. quæstio talis ponitur, quidam colonus, & Steph. Bertran. conf. cccxj. visis & diligenter, col. j. li. j. & Nicol. Mil. in suo repertorio, vers. pecunia & latè per Ant. Rub. qui & alios citat, conf. xvij. præsupponitur in facto, vbi etiã loquitur de retractu conuentionali: & iterum conf. xlviij. viso instrumẽto, vbi & in eadem specie loquitur.

Quid si moneta bonitate intrinseca sit deterior.

- 28 ¶ Quarto quæro, quia ij, quos citauimus in præcedenti quæstione, loquuntur, cum simpliciter facta mentio est certæ speciei monetæ sine adiectione valoris ipsius, vt si quis emerit centũ aureis, ducatis, nobilibus, & ceteris huiusmodi. Quid igitur si adiectus fuerit valor, vt si tractu venditiũ sit, rẽ emptã centũ aureis solaribus, quorũ quilibet tempore venditionis valet quadraginta quinq; dozanos, vt vulgò vocamus. Nã sæpe apud nos ita fiũt venditiones, pour le pris de cent escus sol. valẽt à presant chacune piece quarante cinq solz: vtrum tunc idem dicendũ sit, ac si id adiectũ non fuisset, tanquã scilicet eius expressio, quod tacitè inerat, nihil immuter cõditionẽ iuris, l. nõ rectè. C. de fideius. & l. aliquando. ff. de condit. & demonst. An verò ea res faciat perpetuã eius monetæ æstimationem, licet postea valor immutetur, arg. eius quod dicitur æstimationem facere venditionẽ, remq; ita æstimatam manere periculo siue damno vel lucro eius, qui eã accepit, l. j. §. æstimatorũ, & §. æstimas, C. de rei vxor. actio. cũ cõcor. à me traditis suprã, eod. §. gl. xij. in verbo, ou equipollent à vente, nu. 20. nã & aliàs. & iterũ num. 108 ex his autem. Sed tu de hac nostra quæstione priuatim vide Barb. conf. xix. clementissimum lib. iij. & etiam Fran. Aret. conf. lxxxij. diligenter, col. vlt. vers. venio igitur.

Quid si moneta in contrahu venditionis sit æstimata.

- 29 ¶ Quintò quæro, quid si venditio facta sit pretio centum ducatorum, & postea intra annum retractus id genus monetæ à Principe est abolutum, atque interdictũ: vtrum emptor tenebitur à consanguineo veniente ad retractũ, & centum ducatos nunc prohibitos offerente, eosdẽ Principis recipere, & sic eũ admittere ad retractũ: an verò audietur postulans sibi reddi pretiũ in alia moneta, cuius vsus nõ interdictus est. vide Cy. post Petr. Iac. & Odo. in d. l. in minorũ, in ix. q. vbi suprã. C. in quib. cau. in inte. resti. non est neces. & Collect. in c. j. col. ij. vers. sed quid si mutauit, extrà de cõmod. & Bar. in d. l. quod te, ff. si cer. pet. & ibi plenissimè Alex. quia alios

Quid, si moneta à Principe sit aboluta.

multos citat, col. ij. vers. iuxta hinc tradita, & multis seq. & ibi quoq; Frā. Ripa nu. 24. ff. si cert. petat. vbi omnino videas. & praterē Bal. in l. vlt. col. j. vers. sed pone iuro, C. de nō num. pec. & Card. Flor. post alios multos ab eo allegatos, in cle. ij. in xij. q. de deci. & lo. Fab. in l. accepram, ad fin. C. de vsur. Et quā dicemus infra, eo. §. gl. xx. in verbo, *d'or ou d'argent* in vlt. q. & in seq. ti. §. iij. glo. ij. nu. i. Et id quoque intelliges ex multis, quos citauimus in tertia q.

30 ¶ Sexto quæro, si pretium venditionis est centum aureorum coronatorum: an audiendus est Si pretium confanguineus, qui vult restituere pretium in moneta argentea, aut etiam aurea, alterius for venditionis mæ, scilicet aureorum solariū, aut veterū, quos vocamus, vide tex. Bar. Ang. & alios in l. Paulus, §. j. ff. de sol. gl. Bald. Fran. Are. Iaf. & Phil. Dec. in l. ij. §. mutui datio, ff. si cer. pet. Io. And. in c. peccarū, ad fi. j. art. in Mercu. de reg. iur. lib. vj. Bart. in l. quæ extrinsecus, ff. de verb. obli. Ioan. Fab. in d. §. j. Inst. quib. mod. tol. oblig. Bal. in d. l. si quis argentum, col. ij. vers. quærit gl. quid in pecunia, C. de dona. & conf. cxxx. quia obligationes, lib. v. Mafuer. ti. de sol. §. item si sis obligatus. Io. Plat. in l. j. C. de collat. eris, libr. x. & in l. j. C. de vere. num. si pote. li. xj. Maria. Soci. d. conf. vj. prædicta consultatio, col. j. & ij. Fran. Curt. seniore in trac. monetarū, in ix. q. & ex scriptis in iis locis, faciliè intelliges quid hic dicendum sit.

31 ¶ Ex consuetudine autem expressa Borboniorum, c. consuetudinum eius loci cccxxxij. satis est pretium reddi in moneta aurea vel argentea, etiam si non sit eiusdem speciei. Et id quoq; in omni casu obseruari de consuetudine tradit Bar. in l. d. iuratio, §. ob donationes, circa medium, ff. sol. matr. & in l. j. §. vltim. in fi. ff. de aur. & arg. leg. Huius autē rei consuetudinem esse obseruandam, tradit ipse Bart. in d. l. quæ extrinsecus, & Bal. in d. l. si quis argentū, vbi supra, & Io. Plat. in d. l. j. C. de collat. eris li. x. & in l. j. C. de arg. preti. col. i. x. & omnes passim de hac re loquentes. At ex consuetudine Niuerniensis. tit. de *retraiet*, §. xiiij. non refert, solutur pretium in auro, aut argento, etiam si non sit eiusdem speciei, cuiusmodi pretium erat, nisi intersit emptoris. De hac autem quæstione nuncupatim tractat Carol. Molend. consuetudinum Parisi. tit. j. §. xiiij. glo. viij. in ij. q.

32 ¶ Septimò quæro, Si in ipsa venditione non fuerit solum integrum pretium, sed vel totum ipsum, vel partem eius promisit emptor soluere intra aliquod tēpus, & interim confanguineus vult retrahere, & offert id tantum pretiū, quod solutū est, & promittit, cum dies residui cesserit, id ipsum soluere, & liberare emptorē. At emptor postulat sibi integrum pretiū solui, cum in id sit obligatus. Cæpolla conf. causarum ciuiliū xlvj. circa dubia, col. ij. nuncupatim de hoc casu loquens, in ea est sententia, vt ipse confanguineus debeat totū soluere: quia statutum (inquit) non distinguit, soluere tne emptor totum pretium, an partem: ergo nec nos distinguere debemus. l. de pretio, ff. de Publi. in rem actio. Cuius hæc verba sunt, maxime ad hunc locū pertinētia: De pretio nihil exprimitur: vnde potest coniectura capi, quasi nec sententia Prætoris ea sit, vt requiratur, an solutū sit pretium, an non. Et etiā suadet (inquit) ratio, ne emptor duplex damnum patiatur: vnum, quod ab eo auocetur res emptæ, contra l. dudū, C. de contrah. emp. alterum, quod non sit securus de pretio. Hæc Cæpolla.

33 ¶ Cui quantum ad rationem duplicis damni, adde quæ diximus supra in eadem glo. nu. 9. nā & alioqui. Quantum ad rationem securitatis, adde etiā multum interesse, an apud te habeas pretium, quo tu te possis illico cedente die liberare ab ea obligatione soluendi pretium: an verò actionem tantum aduersus alterum, vt id faciat, arg. l. minus, ff. de reg. iur. & l. si debitor, in fi. ff. de furt. & §. furti autem, Inst. de oblig. quæ ex delic. nasc. & eorum, quæ dicemus infra eo. tit. §. xxix. in gl. ij. nu. 3. nec satis facit. Nec idē ob stare videtur, si confanguineus offerat emptori cautionem de restituendo pretio die cedente: quia satius est suam sibi rem saluā fore, quam tabulas cautionis habere, atque incertum illius euentum spectare, l. suspectus, ff. de susp. tuto. & l. pupilli, ff. quod fal. tuto. auto. & facit l. cogi, §. si pater, in fi. ibi, sub incerto cautionis, ff. ad S. C. Tre. & l. qui ita institutus, §. j. ibi, propter fragilitatem cautionis, co. ni. & plus cautionis est in rem, quā in personā, l. plus cautionis, ff. de reg. iur. & melius est possidere, quā in personam experiri, l. j. §. j. ff. de superfi. Et facit etiā in hanc partem bonus tex. in l. si cui legetur, §. vlt. ff. de l. j. cum dicitur, interest enim fideiussoris solui potius mihi, quā ipsum conuentum mandati actionem intendere: nec interest, soluendo sit, nec ne.

34 ¶ Ego tamen (neque enim dissimulabo iudicium in hac re meū) diuersum cēseo, videlicet cō Mora solu sanguineum non teneri soluere pretium non solutum, & cuius soluendi dies nondum cēssit, vionis pre- non magis, quā ipsum emptorem, in cuius locum ille ex nostra consuetudine substituitur, atq; subrogatur. Ideoq; non deterior debet esse conditionis, quā ipse emptor. l. j. §. hæc tio est. actio, ff. si quis resta. li. esse iul. & c. ecclesia. l. j. extra vt lit. pend. cū si, præsertim cū mora solutonis sit quēdā veluti diminutio pretij, vt est text. optimus, in l. circa legē, ff. ad legem Fal. habenda rum dicitur, quia intervallā tēporis & interusurium huius spatij minorem facit quantatem & ite

& iterum in l. in quantitate, §. in diem, ff. eo. tit. ibi, tantò minus erogari ex bonis intelligendum est, quantum interea, donec dies obtigerit, habes lucraturus est ex usufructu. & idem penè tex. in l. qui quadraginta, §. vltimo. eo. quoq; tit. & facit tex. in l. j. §. quis creditori, ibi, propter representationis comodum, eo. tit. & in l. in lege Falcidia non habetur, eo. item tit. ibi, medij *Commodi* enim temporis comodum computatur. & in l. si mandauero tibi, vt pro me, ff. mand. & l. *representa* generaliter, §. si cui legatū, vers. planè si fortè, ff. de fideicom. libe. & l. si constante, §. quoties, *tionis & so-* ff. solu. matr. vbi cum quis soluit ante tempus, debet ei deduci interusurium medij temporis. *lutionis an* & in l. eum qui, §. melior, ff. de in diem addict. vbi si solutio facilius, aut maturior offeratur, *te tempus* melior conditio offerri videtur, etiamsi pretio nihil sit additum. & in l. melior, §. si habes, ff. ad *conscriptam* Trebel. & in l. air Prator, §. si cum in diè, & §. pactū, & l. omnes, §. vltimo. ff. quæ in frau. cred. *dum.*

35 ¶ Ex quib. fit, vt qui ante vel post diè soluit, plus vel minus dicitur soluere, l. eū qui, ff. de ann. leg. & l. solidum, ff. de solutio. & l. si cui, §. minus, ff. de verbo. signifi. & §. fideiussores, Insti. de fideiuss. & §. tempore, Insti. de actio. & ca. j. extrà de plus petiti. & Bal. cōsi. ccxj. licet vos, col. j. lib. v. Et dicitur fieri commodum creditori, si ante diem ei soluatur, eiusq; solus respectu valet legatum, l. j. §. si quis creditori, ff. ad leg. Falc. & l. debitor, in prin. ff. de lega. ij. Et facit l. cum quis vxori, in princ. & iterum l. mulier, ff. de dor. præleg. cum sit mentio de commodo prælegationis, & representationis, & l. si prædio, §. j. in fin. ff. de in diem addict. Cuius autoritate Bar. in l. à diuo Pio, §. sed si emptor, ff. de re iudica. dicit, vendere rem non præsentī pecunia, sed solutione pretij in tempus dilata, est vendere minori pretio. & post eum Bal. in l. incuile, circa medium, ff. de rei vendi. & in l. & si instrumenta, post medium. C. de fide instru. & iure hæstæ fisco. lib. x. & Cæpo. consil. causarum ciuiliū x. factum. col. j. & Iason cōf. xxxvj. tota dubitatio, col. vlt. vers. non video, lib. j. Et quod scribit Signo. cōsi. xxxv. casus talis est, quidam Iac. col. iij. num. 10. Bald. consil. clxxxv. quod post mortem, lib. j. & consil. ccxvij. & si præmittere, post princ. lib. ij. & Ang. consil. ccxvij. visis. in fi. vbi dicit, quod non est verisimile debitorem soluere ante tempus, quia sic donaret comodum medij temporis. & Cor. consil. cclvij. in hac consultatione, col. pen. vers. tum quia fortè, lib. j. & consil. xj. in præsentī, col. iij. hic tamen minimè, lib. iij. & consil. cccij. videtur prima facie, col. iij. vers. ex quibus patet, eo. lib. iij. & consil. xxxij. licet secundum, col. pe. vers. prout aliàs, lib. iij. & Otho Lapus inter consil. Soci. consil. clj. consideratis, col. j. vers. secundò confidero, lib. j.

De eadē re.

36 ¶ Vt tamen interim non omittam, quod pulchrè scribit Bal. in auth. & qui iurat, col. xij. vers. quero, mulier est missa, C. de bonis auto. iudic. poss. per d. l. si constante, §. quoties, vbi etiam Iac. ff. solu. matr. quod si hæredes viri volunt statim post mortem ipsius restituere dotē consistentem in re mobili, cuius tamen restituendæ actio non nisi post annum competeat, secundum l. j. §. ex actio, C. de rei vx. act. igitur si non expectato eo anno, vt id repetam, restituant dotem, poterunt detrachere interusurium medij temporis. Quod dictum dicit mirabile, & sequitur Alex. in l. diuortio, in prin. col. vj. vers. plus autem & mirabilius, ff. solu. matr. & dicit etiam sing. Ias. in l. qui Roma, in prin. in primo not. ff. de verb. obl. & Catel. Contra memor. dos soluto matrimonio. & idem voluit ipse Bald. in l. in omnibus, in secunda lect. in fi. ff. de iudic. dum simpliciter allegat Iacob. in d. §. quoties.

De eadē re.

37 ¶ Quin aliàs semper, si quado quis cogitur soluere ante diè, intelligitur detractò interusurio medij temporis: vt voluit gl. not. in l. j. in gl. vlt. & ibi Cyn. Bal. Ang. & Sal. C. de cōdi. ex lege, per d. l. si constante, §. quoties. Et si quis ignoraret ante diem soluerit, potest repetere id medij temporis comodū gl. vt à multis expeditur, in l. eū quis, & ibi Iac. Bu. Bal. ad fi. Raph. Ful. in repet. char. vlt. & Ias. col. vlt. C. de iur. & fact. ignor. Mart. Sil. Iac. Bu. Alber. Fulg. & Ias. in d. l. in diè, ff. de cōdic. inde. Bar. & Imo. in l. si fecer, §. Lucius, ff. sol. matr. Imo. in c. vlt. extrà de sol. licet & alij teneant contrarium, quos videbis apud Ias. in d. l. eū quis, & in d. l. in diem.

De eadē re.

38 ¶ Sed & hinc dicitur, quod dies solutionis, sicut summa pretij, est pars contractus, l. j. §. editiones, ff. de eden. & Bar. in l. j. col. vlt. vers. an autem tale debitum, ff. de condi. indeb. & in l. lecta, col. penult. vers. aduerte, ff. si cer. pet. & Bal. consil. xlvij. inter cetera, post prin. lib. j. & Maria. Soci. consil. xv. visis prædictis, col. vlt. vbi & per eum §. dicit, dilationem esse partem pretij, & Phil. Dec. consil. xlvj. viso puncto, col. j. vers. accedit, & iterum col. ij. vers. quartò. Ita tamen, vt super hoc videas Pau. Castr. consil. cccxxij. dubium stat in eo, in fi. lib. j. Sicuti & è diuerso dicimus, aliud quoduis pactum, quod apponitur in contractu ad commodum venditoris, esse adiectionem & partem pretij, l. fundi partem, ff. de contrah. emp. vbi ita scribitur: Nam hoc ipsius pretij fundi videtur, quod eo pacto venditus fuerat. & l. si sterilis, §. si tibi, ff. de act. emp. cum si à me collectis infra tit. procedente *de retracit. consuetional.* in præf. nu. 28. quartū quod in ea, & seq. & in nostris Legibus connubialibus in gl. vj. in ix. quæst. vbi videre poteris, ne hic repetam. igitur (vt id caput concludā) si consanguineus redimens cogitur reddere id pretiū, cuius dies nondū celsit, etiam plurisq; redimet, quam emptor emerit, eū tamè aequali pretio possit redimere, vt significant hæc verba, quæ nūc interpretamur.

Dies solutio

nis, pars cō

tractus.

Quire cogitur cedere, manet liberatus onere reali.

Ex eo, quod quis iniurius facit, nullum sibi debet parari prauidium.

¶ Nec dici potest, emptorē manere obstrictum, ac obligatū venditori post cessionē à se factā cōsanguineo, vi istius statuti, quia cū id faciat ex necessitate, videtur esse liberatus ea obligatione solutionis pretij, ad quod tenebatur ratione fundi sibi vēditi, quem iā nō teneret: sed alij coactus à statuto cedit: nec ideo ratione illius debet cogi solvere, art. ex his, & l. si post perfectā, C. de evict. & l. habitationū, §. ante pretium, ff. de peri. & cōmo. rei vend. & optimi tex. in l. j. in prin. ff. ad Treb. vbi omnes actiones, quæ in hæredes competeant, trāsferuntur in fideicommissarios, quibus hæreditas ex necessitate restituta est. Alias autem hoc statutū esset omnium nequissimū, quod cogeret emptorem rei sibi venditæ cedere, aliumque in sui ipsius locum reponere, & nihilominus pretium eiusdē rei solvere: cum ex eo, quod quis iniurius facit, nullū ei debeat parari præiudiciū. l. & ideo, in secundo respōso, ff. de condi. furt. & l. si pignori, circa fi. ff. fami. ercisc. & l. peto, §. prædiū, ff. de lega. ij. & l. qui autē, §. apud Labeonem, ff. quæ in frau. cred. & l. interdum, & l. nouissimē, §. j. ff. quod fal. tur. auto. & l. si quis quasi, ff. de senatufc. Sylla. & ca. vlt. & ibi gl. in verbo, inuita, v. dist. & voluit Bart. qui & aliā iura allegat, in ij. quæst. ab eo disputata, incip. Pisanæ ciuitatis, col. j. vers. iij. hoc pbat, & dice m^o infra eo. tit. §. xxx. in gl. ij. nu. 2. ego verò. Et hīc vide, quæ dicā infra. nu. 47. tādē verò.

Res minoris aestimatur, ob conueniendi difficultatem.

¶ Quod si venditor causetur, queraturq; se huius cōsanguinei fidem securum non fuisse, si cum eo ab initio contraxisset: quod fortē non satis esset idoneus aut facultatibus, aut cōueniendi facilitate, iuxta l. ij. in prin. ff. qui fatid. cog. aut etiam esset rixosus, potens, & cauillator. (Hæc enim tantum habent virium, vt nomen debitoris ob ea minoris aestimetur, vt per Bar. Pau. Cast. & Fr. Aret. in l. si quis stipulatus sit Stichum, §. si quis ita stipulatus, ff. de verb. oblig. cum aliis multis si, adductis à laſone in l. ij. col. vj. vers. in eadem glo. ibi, si rixosus, ff. sol. matrim.) Ab hoc igitur cōsanguineo vix, nec sine magno negotio & certamine, ius suum se obtenturum, id est, pretium venditionis consecuturum, cum ē diuerso emptor, cum quo contraxit, sit vir bonus, & qui illico fidem suam liberari soleat: ideoq; ei diem ad soluendum facit & libenter concessisse. Quibus adstipulatur text. in leum qui, §. melior, vers. idē ait, ff. de in diem ad. ibi, & si persona idoneior accedat ad emptionem.

Sibi impuget, qui cogitare debuit.

¶ Huic ita responderi potest. Quid enim si venditio ea lege facta fuisset, vt venditor posset rem intra aliquod tempus restituto pretio redimere? nōne eo prætextu poterit venditor impedire, ne cōsanguineus offerens pretium, admittatur? quasi non sit facile, ab eo, fortē litigioso, potente, cauillatore, intra dictum tempus redimere ex lege venditionis: nec ideo cū ipso cōsanguineo nunquam contraxisset, vti cum emptore contraxit, viro quidem bono, & lites execranti. Et certē non propterea intercedere poterit, ne cōsanguineus admittatur, cū ab initio sciret ius ei esse ex statuto venditionē sibi auocandi, atq; ita se in locum & ius emptoris veluti transfundendi, per rex. optimum in l. si quis domum, §. idē quærit, ff. locat. cū dicitur, si sumptus fecit in fundum, quasi quinquennio fruiurus, an recipiat: & ait, non recepturum: quia hoc euenire posse prospicere debuit. & l. si creditores ff. de priuil. credit. & l. ij. ff. solu. mat. & l. qui bona, §. cum inter, & §. de illo, & l. in hanc, ff. de dam. infect. & l. si idē eum eo, §. vltimo, & ibi glo. & Bart. ff. de iurisd. om. iudic. & l. vlt. §. sed quia nostra, & ibi Cyn. & Bald. col. ij. vers. deinde not. C. commu. de leg. & Bar. latē in l. inter stipulantem, §. sacram, col. pen. vers. oppo. dicitur hīc, ff. de verb. oblig. Bald. Marti. Laud. Aluar. & Card. Alex. in c. rursus si fidelis, tit. quib. mo. feud. amit. Albe. in secunda parte statutorum, quæst. cccxxij. sed pone statuto, in fi. & Paul. Cast. consi. lxxv. viso quodam libello, col. ij. vers. item narrari debebat, li. j. & Alex. consil. li. j. viso primo puncto, col. iij. lib. vj. & consi. lxxv. quoniam omne datum, col. iij. vers. tertio quotiescunq; lib. vj.

Decedere.

¶ Et præsertim, cū id quod euenire potest, sit ex dispositione legis aut statuti: tunc enim haud dubiē id euenire posse, cogitare debuit: nec ei subueniatur, nisi id prospexerit, l. sed & si per Prætorem, §. si ferax, ff. ex quib. caus. maio. & Cyn. in d. l. vltima. §. si autem sub conditio ne, & facit l. Seruius, ff. quod vi aut clā, & l. diuortio, ff. de neg. & l. si vina quæ in doliis, vers. planē, ff. de peri. & cōmo. rei vend. & quod scribit gl. in c. vlt. in verbo, terminum, in fi. & ibi Doc. extra, ne Præla. vic. suas. Archi. in c. alienationes, col. vlt. xij. quæst. ij. Bal. cōsi. clxxxij. locata fuit, col. vlt. lib. j. & consi. cclv. abbas fecit, circa medium, eod. lib. j. & Floria. loquens in casu nostræ consuetudinis, inter consi. Pet. Anc. consi. clxxj. quod dicta domina.

Consuetudines de hac quaestione nostra.

¶ Verū apud Treceſes, c. clxj. cōsuetudo est, cōsanguineū retrahere volentē debere solvere integrū pretium, etiā non solum, nec cuius soluendi dies adhuc cessit: aliās nō admittitur. Apud Senones, c. xlvij. de hac re in hæc verba scribit, quæ libuit huc trāscribere, *Itē si aucus acheit heritages, a payer à certains termes le retrayāt aur a lesdits termes, mais qu'il done bone seurté au vendeur de payer audit terms. Car le vèdeur ne chāgeroit son débiteur, s'il ne luy plaisist. Et si ledit retrayāt ne le fait, il ne sera receu, s'il ne baillie argent ou gages à l'acheteur, ou au vèdeur. Quæ oīa verba id summam sonāt, hoc in casu nō esse admittendum cōsanguineū, nisi soluat,*

uat, aut det fideiuffores, vel pignus. Et eadē cōfuetudo est apud Borboniēses, cap. ccccxx. & Viētriacēses, c. cxxvj. & Auxerrēses, siue Altiſiodorēses, hoc co. tit. §. xvij. qui est omniū xlix.

- 44 ¶ Pro quib. facit, quod in diuisione societatis non potest alter sociorum, qui debita cōtraxit in causam societatis, deducere pecuniā, quā debet in diē creditoribus: sed sufficit, vt ei prastetur cautio soluendi, cum dies cesserit, l. omne, & l. si socij sumus, quā cōfestim sequitur, ff. pro socio, & l. cum socij, ff. commu. diui. & voluit Ang. qui id trahit ad fratres diuidentes peculium, in l. frater à fratre, col. ij. vers. in textu ibi, & si, per illum tex. in vers. igitur & si, iuncta glo. in verbo, indemnis, & ibi Crotus in repe. col. vj. vers. tertio nota, ff. de condi. indeb. & Raph. Fulgo. confi. ccix. duobus, col. ij. vers. ex ea quoq; & quod tradunt Cy. & Bart. in l. certum, C. fami. ercif. Et id quidem in casu nostro seruari satis æquum est, & esse seruandū tradit Masuer. in tit. de empt. & vend. §. item si aliquis, in fi. & bene facit text. in simili in l. si possessor hæreditatis, §. sed & si ob venditionem, ff. de pet. hæredi.

- 45 ¶ Ego verò intercedente vēditore (nihil enim interest emptoris) id iudicis arbitrio relinquē- *Quando cautio danda sit, aut non danda, iudicantis religioni relinquatur.*
dum censeo: fretus autoritate Bal. qui in ca. significauit, circa medium, extrā de testi. scribit, non semper esse cauendum, sed demum, quando iudex arbitratu id faciendum, per l. si creditores, ff. de priui. cred. & l. ij. in prin. ff. de condi. cau. data, vbi tex. est, vt ipse dicit optimus, & facit etiam text. in l. fidei cōmissa, §. si quis illicitē, ff. de leg. iij. & in l. in omnibus, ff. de iud. & d. l. inter omnes, ff. qui faci. cogan. Et his duabus posterioribus motus Franc. Aret. in l. ij. in princ. col. iij. ff. solu. matri. dicit regulariter non esse cauendum, nisi ex iusta causa, & glo. quoq; in d. l. in omnibus, in fi. id etiam relinquit arbitrio iudicis. Quid enim, si cōsanguineus admodum suspectus est, vt non ratum sit ei rei venditæ cedere non numerato pretio, saltem sine cautione, exigendane ea erit iuxta ea, quæ tradit gl. in d. l. inter omnes, in fi. & Bal. in authen. hoc nisi debitor, in fi. C. de solutio. cum simi. Quid è diuerso, si cōsanguineus est admodum vir bonus, nec tamen potest reperire cautionem, quia fortē extraneus est: num ob id priuabitur beneficio retractus: & id iniquum esset, vt in simili dicit Bar. in l. seruum, §. ait Prætor, vers. præterea sequeretur, ff. de procu. & Ro. confi. lxx. Florentina, col. j. vers. tertio quia sequeretur. Et facit, quod scribam infra eo. tit. §. v. nu. i.

- 46 ¶ Vt tamen non omitam, quod scribit Pau. Cast. in l. stipulationum, la. ij. in prin. ff. de verb. obli. iudicem posse ex arbitrio, cum sibi æquum videbitur, cauere, iubere etiā in casu, in quo id iure scriptum non reperitur. idq; ex arbitrio sibi à lege dato, per l. quodd si Ephesi, ff. de eo quod certo loco, & idem videtur voluisse Io. Fab. in §. Prætoria, col. ij. vers. quid ergo. Inst. de diuer. stipul. At Alex. in d. l. stipulationum, post prin. putat, quodd si æquitas reperitur scripta in iure, licet non in specie, sed vel in genere vel etiam in simili, tunc iudex procedens de similibus ad similia, potest compellere ad cauendum, per l. non possunt, ff. de legi. At si moueretur æquitate quadam, nec in eo casu scripta, nec in simili, neminem esse cogendum, per l. placuit, C. de iudi. & c. vlt. extrā vt de transact.

- 47 ¶ Tandem verò post hæc reperi Guid. Pap. hunc casum aut certè non dissimilem tractasse confi. clxj. Claudius Martini, de emphyteuta, qui vendidit emphyteusim non præsentī pecunia, sed certis temporibus soluenda: dominus autē vult retinerē iure prelacionis: an teneatur soluere pretium, non expectatis illis solutionis temporib. Et credo (inquit) quodd non teneatur, sed satis est, vt soluat temporibus adiectis in venditione: quia si emptori integrum pretium cōfestim solueretur, consequeretur maius cōmodum, quàm emphyteuta, cui per terminos solui debet. Subdit tamen, id verum esse si sit facilis conuentu ad consequendum pretium temporib. præstitutis, iuxta d. l. ij. ff. qui satisda. cog. Quodd si is primis temporib. nō soluerit, subuenietur emptori aduersus emphyteutam agētem ad solutionē pretij conditione sine causa: quia licet dictus emptor teneretur actione ex vendito emphyteutæ ad huiusmodi pretiū, ea tamen causa, ob quā pretium ipsum petitur, reducta est ad non causam: cū res ab emptore fuit per dominum iure prelacionis auocata: quo etiam casu competit conditio indebiti, & soluti repetitio, l. si fullo, ff. de condi. indeb. & quod ibi not. Bar. Subditq; de hoc esse casum apertū secundum vnam lecturam gl. in l. Iulianus, ff. de condi. indeb. & ita tenere Ang. Aret. in l. vltima, in fin. ff. à quibus app. non lic. Et ideò (inquit) ad vitandum huiusmodi circuitū, putarem verius dicendū, dominū debere se obligare, & cū fideiussorib. ad solutionem pretij faciendam emphyteutæ temporib. conuentis. Hæc ille propemodum.

- 48 ¶ Nouissimè autem Carol. Molendi. in suis consuetudi. Parisien. cōmenta. tit. j. §. xij. gl. viij. nu. 5. hanc eandē quæstionem adscripsit in retractu feudali, simulq; in hoc retractu proximitatis, dicitq; simpliciter, quodd si sit tēpus solutioni appositū in ipso cōtractu venditionis, vel etiā seorsum, sed per modū reformationis aut renouationis cōtractus, tūc prodest retrahenti, vt venditori profuisset cessante retractu: quia omne commodū & incōmodum cōtractus transferatur in retrahentē. Si verò tempus datū sit seorsum à venditione, & ex liberalitate vend

re venditoris, vel alia diuerſa cauſa, nō prodeſt retrahenti: cū huiusmodi dilatio nihil habeat commune cū venditione, nec idēd eum retrahente. Idēd tenetur retrahens ſtatim ſoluere. Sed ſi quærat, an debeat ſoluere emptori, an venditori: & idēd dicendū eſt, ac ſi pretium eſſet purē debitū, nondū tamen ſolutum. Idēd retrahens nō tenetur illud ſoluere emptori: & ſi id fecerit, non liberabitur à venditore, à quo in ſubſidiam, emptore non ſolvente, poſſet conueniri hypothecaria, & fortē rei vendicatione, ſi fides de pretio non ſit habita, vel fraudulēter extorta. Niſi ſi venditor conſentiat ſolui emptori, quia tunc illi præciſe ſolui debet intra tēpus à conſuetudine præſtitutū: aliās conſanguineus cadet retractū. At ſi non cōſentiat vēditōr, tamen cōſanguineus ſoluēs emptori: euitabit periculū amiſſionis retractus, non tamē liberabitur à vēditōre, quin ab eo conueniri poſſit. Poſſet autē omne periculū euitare, & liberationē conſequi conſignādo, per notatā in l. acceptā. C. de vſur. & in l. obſignatione, C. de ſolut. Hactenus Mol. qui & in ſeq. quæſt. quæ eſt in nu. 7. dicit retrahentē debere cauere ſe ſoluturū venditori, cū dies ſolutionis ceſſerit, & alia quædā ponit principalem quæſtionē rēgentia, quæ vix, vt verum fatear, intelligo. Sed ſi vis ſcire, an, & quando aliās debitor in diem teneatur cauere ſe ſoluturum die cedētē, vide tex. gl. & Doc. præſertim Bal. in ij. lec. in d. l. in omnib. ff. de iudi. & Cy. & eundem Bal. in l. vniuerſa, C. de precib. Impe. offer.

49 ¶ Sed dubiū eſſe poſſet, an cū hoc caſu cōſuetudo requirit cautionē, aut ſi etiā iure communi tenetur dare, vt placuit Guid. Pap. ſatiſne ſit cōſanguineo, dare cautionem iuratoriā, ſi aliā dare non poſſit (neq; enim noſtris rārūm Pictōnib. quod ſape aliās diximus, ſed aliis quoq; ſcribere, quātūm locus atq; occaſio permittere poſſet, ſtatimus.) Id quod intelligere poteris ex notatis à gl. Cy. Bar. Bald. Ang. Paul. Caſt. & cæteris, in l. vſufructu, quæ eſt iij. C. de vſufr. gl. & Doct. in c. qua fronte, extrā de app. & in c. vlt. extrā de pign. & in c. ex parte, le j. de verb. ſigni. Bald. in auth. cui relictum, col. ij. verſi. ſed quid de eo, & verſi. attende hīc, & ibi Iaſon, col. vlt. C. de indic. vidui. & eod. Bald. in l. j. in fi. C. de aſſer. tol. & in l. j. & ibi Paul. Caſt. Alex. Soci. & Iaſon latiffimē in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. R. o. conſ. ccccxxxix. circa primum, in vlti. dubio. & Fra. Aret. in l. ij. in prin. col. iij. ff. ſolu. matri. cum aliis multis cōcord. adductis ab iſpiſ Alex. Soc. & Iaſ. ibi. Quibus adde Card. Alex. in c. qua fronte, col. iij. verſi. gl. in verbo, cautione, extrā de ap. & Guid. Pap. Deciſio. Delphi. clxxxix. circa materiam, & deci. ccl. ſed ſi non poſſet, & ipſum Iaſon in l. j. col. vlt. C. de procura.

50 ¶ O C T A V O quæro, Emptor poſt venditionem ſuppleuit primum pretium in ipſa venditione appoſitum, tanquam id non ſatis iuſtum fuiſſet: vt rūm conſanguineus redimēs ſoluere debeat emptori, non ſolūm primum ac principale pretium, ſed & hanc pretij acceſſionem, ſiue ſupplementum. Quod videtur, per id quod in ſimili ſcribitur in l. debet, ff. de adil. edic. vbi is, qui redhibet, non ſolūm debet recipere pecuniā, quam dedit: ſed & ſi quid acceſſionis nomine dederit. Et in l. in tantum, ff. de lib. cau. vbi is qui in libertatem proclamat, cū ſe antē venūdari paſſus eſſet, non ſolūm pretiū, ſed & quod pretio acceſſit, reddere tenetur.

51 ¶ Nam & hæc acceſſio pretij, ſiue malis dicere augmentum, ſiue ſupplementum ſiue additamentum, eſt eiſdem nature, & eodem iure regitur, vt primum, cui additum eſt, letiam, & ibi Bal. qui id trahit ad multas quæſtiones, & alij, C. de iure dor. & l. inter, §. cū inter, & ibi Alberi. ff. de pact. dotali. & l. j. & iterum l. ſi conſtante, & ibi Bal. C. de dona. ante nup. & l. ſi conuenerit, §. ſi nuda, & ibi Bar. Bal. & Paul. Caſt. ff. de pig. actio. & l. ſi ex toto, in prin. & l. quod in rerum, §. ſi quis poſt, ff. de leg. j. & ibi concord. in glo. cū aliis multis ſi. & concord. à me latē collectis in repe. l. ſi vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 226. verūm quātūm ad text. Quibus addere poſtes tex. in l. ſi proprietati, ff. de iure dor. vbi augmentum dotis dicitur eadem dos, non noua. & hoc ibi notat Bald. Ex quo ſit, vt ſicut valet donatio patris in filium familias pro dote, l. Pomponius, ff. fami. erciſcun. ita & pro augmento dotis, vt voluit Fran. Are. in l. placet, col. ij. verſi. extrā gloſ. ff. de acqui. hære. Iaſon in rub. ff. ſol. mat. Adde (inquam) & tex. in c. j. extrā ne ſed. vacan. & in c. quanto, de cenſib. & in c. poſtquam, xv. quæſt. j. Quibus innixus Cor. conſi. cccij. licet in propoſitione, col. v. verſi. conſert etiam, lib. iij. dicit ſupplementum legitimæ, & aliud quoduis, aſſumere naturam eius, cui ſuppletur, ſiue adiungitur: & allegat etiam quædam ex ſupra dictis iuribus.

52 ¶ Adde etiā tex. in c. vl. §. j. & ibi Domi. de cōceſ. præb. li. vj. & q̄ tradit Abbas Doc. antiquus, in c. per tuas, extrā de dona. quōd alienare de nouo nō dicitur, qui tā factā donationem ſupplet. Quē refert, & ſequitur Bal. in ſua Marga. in verbo, alienatio, verſ. vl. & Bertha. in tractatu gabellarum, in iij. parte viij. partis prin. in ix. quæſt. Atq; etiā, quæ ſcripta ſunt à Io. Mona. in c. diſpendia, col. j. de reſcri. lib. vi. Oldr. conſi. ccl. ſuper eo, col. ij. verſi. ſciūdō tale ius. Sigo. conſi. lxxv. quidā nomine Martinus, paulō ante ſinem. Albe. in l. de quibus, col. xj. nu. 165. ff. de legib. & in l. c̄a actionū, ff. de præſcr. verbis. Bal. in c. j. §. ſi quis de māſo, col. ij. verſi. opp. nam lege cauetur, tit. de contro. inueſti. Sali. in l. ſcimus, in prin. C. de inoffi. teſt. Raph. Ful. conſi.

conf. xl. dominus, col. ij. Card. Flo. in cle. statutu, in iij. oppof. de elec. Imo. cōfi. xxxiij. vifis & pōderatis, in fi. Capol. conf. caufarū criminaliū viij. dicendū est, col. j. Soc. cōf. cliij. pulchra col. ix. verfi. refpōdeo quod minus, lib. ij. & conf. cliij. vifā, col. vlt. post prin. eo. lib. ij. & cōfi. cccxvj. in prefenti, col. ij. verfi. confirmatur, eo. lib. ij. Fran. Cur. fenioiem cōfil. lvii. fuper eo, col. v. verfi. his fic pramiffis, & multis feq. Phil. Dec. conf. cxlj. ad plura, col. j. in iij. dubio.

¶ Et ita quidē hęc procedunt, vt etiā ea, quæ funt ftricti iuris, ad augmentū trahantur. Nam d. l. etiam, C. de iure doti. & d. l. inter, §. cū inter, ff. de pactis dota. loquūtur de cōtractibus, qui funt ftricti iuris, l. quicquid, ff. de verb. obl. Sed & de fententiā iudicis, vt ea trahatur ad augmentum, pater ex l. si opus, vbi id nuncupatim not. Alb. ff. quod vi aut clam, & l. quāuis, in nēta glo. in verbo, perinde, ff. de bo. auto. iud. pof. & l. fed cū patrono, §. quamuis, in fi. j. refpon. ff. de bono. pof. Et de priuilegio quoque probatur in c. ex parte, extra de deci. & voluit ipfe Albe. in d. l. si opus. Constat autē, fententiā & priuilegiū effe ftricti iuris, vt de fententiā traditur in l. Paulus, la ij. ff. de re iudi. & priuilegio in l. si quando, C. de inoffi. test. & alibi latius diximus. Et horū est optima ratio. Nā & aliās accessio cedit principali, l. & si nō funt, §. perueniamus, ff. de auro & argen. leg. & accessōriū fequitur naturā fui principalis, ff. de reg. iur. & c. accessōriū, eo. tit. li. vj. & c. cū dilectos, extra de fi. instru. cū concor. vbiq. adductis à gl. & Doct. Et vide quæ dicam infra à tit. feq. in fi. in xxxviij. quæst. {nu. 168.} tum etiā quia.

*Quid in
us, quæ
funt ftricti
iuris.*

¶ Contrā quoq; videtur ex text. in l. pacta conuenta, in fi. prin. ff. de contrah. empt. vbi scribitur, quòd si omnibus integris manentibus, de augendo pretio rursus conuenit, recessum à priori contractu. & noua emptio interuenisse videtur. & quod per eam l. tradit Bal. in l. item quod dictum est, §. j. ff. de in diem addi. & similis text. in l. ij. ff. de rescind. vendi. vbi ita scribitur, si quam rem à te emi, eandem rursus à te pluris minorisve emero, discessimus à priore emptione. Super quo tamen vide Ang. Paul. Cast. & Recentiores in l. iuris gentium, §. adeo, ff. de pactis, & Alex. conf. lxxix. circa primum, col. penul. in vij. dubio, atq; etiam in x. lib. j. Et facit etiam tex. in l. qui fundum, §. j. ff. pro emptore, vbi fundus emptus, & quod ei postea adiectum est, censetur effe diuerfæ naturæ, & noua præfcriptione, quantum ad id opus est. Et quod etiam tradit Cy. post Petr. in l. j. verfi. secundo quaritur, C. de fideiuf. mino. quòd si minor vendiderit prædium, & dederit fideiuflores, postea verò petierit sibi suppleri, quod de erat ex iusto pretio, committitur stipulatio aduersus fideiuflores, quamuis res non exeat è manibus emptoris, quia propter illud supplementum censetur eam habere ex noua venditione, per textum in l. si fundus, §. j. verfi. cum igitur, ff. de euict.

Decedere.

¶ Et quod etiā dicemus quòd cū quid additur vel detrahatur, id re nouam efficit, l. ius ciuile & ibi Guil. Bart. Bal. & Alberi. ff. de iustit. & iure, & l. cū in plures, §. lege dicta, ff. locat. & l. Valerianus, ff. de Prator. stipula. & l. vltima, C. de nouatio. & voluit per ea iura Bal. confil. cccxxxvj. quaritur si factū fuit, circa medium, lib. j. Cui adde & text. in l. j. §. si quis simpliciter, verfi. cum adiicit, & ibi Ang. & alios, ff. de verb. obli. & in l. tribunus, §. vltimo, ff. de testa. mili. & glos. in ca. hi qui autoritate, & ibi Pet. Anch. de præben. lib. vj. Bar. Bald. & omnes in l. edita, dum loquuntur de emendatione libelli, C. de eden. Albe. in l. fape, col. ij. ff. de offi. Præsid. Bal. in l. pen. ff. de execu. tut. & in l. si constante, circa mediū. C. de donatio. ante nupt. & in l. si à te, post princ. C. de pactis inter empt. & vendi. & in l. non dubiū, col. iij. verfi. ex hoc infertur, quòd si ille, C. de legi. & conf. cccxxvj. pridie, col. iij. verfi. videtur igitur, lib. j. & conf. cccxlviij. facta fuerunt, col. iij. verfi. item ille qui adiicit, lib. j. & conf. cxlij. quidam dominus Pasinus, col. j. lib. ij. & conf. cccxv. proponitur quod inueftitura, col. iij. quæstio est, eo. lib. ij. Ang. in l. & quia, col. vl. ff. de iurif. om. iud. Pe. Anc. conf. liij. apparet, col. j. Ro. cōf. xlv. fuper eo. Alex. conf. clij. in caufa Bartolini. in prin. lib. vj. Soc. cōf. lxxxvj. pensatis his, col. vlt. lib. iij. Ex quo etiā fit, vt si vereri instrumēto aliquid addatur, debetur noua gabella, quā vocant, tanquā de nouo instrumēto vt voluerunt Ant. & Io. Ana. in c. ludæi, quod est iij. per glos. ibi, extra de ludæ. De quibus tamen vide, quæ dicam infra à tit. feq. in fi. quæst. xxxviij.

*Adiectio
vel detra-
ctio rem
nouam ef-
ficat.*

¶ Constat autē, nouū cōtractum alteri non præiudicare, cū quo initus non est, l. vltima, ff. de pactis. Bart. in l. in diē, ff. de aqua plu. arc. Bal. cōfi. cccclxxj. Mathiolus, lib. j. cū si nec itē contrahentes poffe perfectō cōtractu ab eo discedere, in præiudiciū eorū, quib. ex eo ius est quæ fitū, sine eorū cōfensu, l. sicut, §. vltimo, ff. de nouati. & l. id quod nostrū, ff. de regu. iur. cui regulæ, tanquā firmamēto, debere nos inharere, affirmit Bal. conf. cccxxvj. pridie, col. vlt. li. j. Idq; etiam si id ius ex eorum contractu manarit, vt probat d. l. vltima, de pactis, & l. si post mortem, §. vlti. ff. de bo. poff. contra tab. & d. l. si constante, §. exceptis, C. de dona. ante nupt. vbi Bal. not. quòd quādo ex cōtractu, vel occasione cōtractus per difpofitionē legalē est ius quæ fitum alicui tercio re vel spe, non potest ab illo cōtractu recedi, in eius nō consentientis præiudiciū. & Lapud Iulianū, & quæ ibi not. Bal. Ang. Imo. Pa. Ca. & Recentiores, ff. de leg. j. & quod

*Cōtractus
discessio nō
præiudicat
iis quib. est
ius quæ-
situm.*

& quod not. gl. & Doct. in l. certi conditio. §. si nummos, ff. si cert. pet. & latè Cor. cōsil. lxxv. col. ij. & seq. lib. ij. & Iason consil. ccxiiij. in præmissa, col. iij. versu. confirmantur prædicta, lib. ij. & dicemus latius infra tit. procedente, §. j. in verbo, *seront presere*, nu. 20. neq; id quidem mirum, & seq. Nec alteri per alterum iniqua conditio afferri debet, l. nō debet, ff. de reg. iur.

57 ¶ Quid plura? nam vt propius accedamus ad hunc nostrum casum, Guil. Cu. cuius quanta sit autoritas, vbiq; videre possumus apud Bar. & Alb. qui ad illum passim tanquam ad sacrā anchoram, confugiunt. Guil. (inquam) Cu. in d. l. iuriscgentium, §. adeo, ff. de pactis, quæstionem ponit, huic nostræ tam similem, quàm ouum ouo. Quidam (inquit) emphyteuta vendidit fundum; postea vult minuere vel augere pretium: an id possit in præiudicium domini. Et refert, quosdam distinguere, dominū sine sciebat huiusmodi venditionem, necne: vt primo casu possit, secundo minimè, per l. sequitur, §. Labeo, ff. de vscap. Verum id sibi nō placet, per quædam iura ibi allegata. Subiungit, alios dicere, non posse præiudicari domino in augendo pretio, in minuendo contrā. Sed nec hoc ei placet, per l. si dubiteur j. respon. ff. de fideiul. Tandem verò concludit, neutro casu fieri præiudicium domino, cui iā ius erat quæsitum: etiam si id fiat ante rei traditionem, per quædam ex iuribus supra à nobis citatis. & cū nuncupatim sequitur ipse Alb. in d. §. adeo, col. vlt. Nihil autem magis simile est, quàm retractus proximitatis retractui rei feudalis, & ferè semper æquo passu procedunt.

58 ¶ Nec obstat allegata in contrariū, quia loquuntur & intelligūtur, quantum ad eos qui contraxerunt, nō autē quantum ad alios, quorum interest: quib. ipsi cōtrahentes postea præiudicare non possunt, vt diximus. Alioquin enim hoc in nostro casu liberum esset, contrahentibus tantum pretium, quantum vellent, præter primum addicere, & ita consanguineum à contractu repellere, tanto scilicet pretio deteritum: quod iniquum foret, arg. l. in fundo, ff. de rei vñd. & l. si seruos, ff. de pigno. act. & l. sed an vltro, §. j. ff. de nego. gest. & quæ dicemus infra, tit. seq. de retractu conventionel, §. vij. in gloss. j. num. 1. secundo declara. Nam & alias augmentum non fortitur naturam principalis, cū est præsumptio fraudis aduersus tertium, gloss. in authen. sed iam necesse: C. de donat. ante nupt. Bar. in l. ait, §. j. quem legit cum principi. ipsius l. ff. quæ in fraud. cred. & in l. j. col. vlti. C. de iure fisci, lib. x. Paul. Cast. consil. ccxc. vñs his, quæ supra narrantur, col. iij. versu. item allegatur, lib. j.

59 ¶ Vt interim omittam ea, quæ diximus, augmentum, siue supplementū esse eiusdem naturæ & iuris, vt principale, procedere, cū eadē est ratio, nō cū diuersa est: vt per d. l. qui fundū, §. j. ff. pro empto. voluit Corn. consil. ccxl. in præfenti consultatione, col. vlt. versu. nec obstat quod augmentum lib. iij. Et generale est, vt accessorium nō sequatur naturam principalis, cū ratio vtriusq; diuersa est, l. & si is, & ibi Bal. C. de prædi minor. & l. si tibi, §. de pignore. & ibi quoq; Bald. ipse, ff. de pactis, §. & in l. in his rebus, §. mancipia, & ibi Roma, qui eum §. legit cum princ. illius l. col. ij. versu. no. in eadem. ff. sol. matr. & l. si mancipia. de iur. dot. & l. vñc, §. itaq; partus. C. de rei vxor. act. & voluit Bar. in l. ita stipulatus, in xij. oppo. ff. de verb. obli. Bal. in l. non dubium, in xiiij. oppo. C. de legib. Alex. consil. iij. circa primum quæsitum, col. vj. versu. nec mirum, lib. j. Soc. consil. xlij. in præfenti consultatione, col. vj. versu. posset quis ad prædicta, lib. iij. & latè Phil. Dec. in d. l. cū principalis, ff. de reg. iur.

60 ¶ Vide igitur, Lector, an hīc sit distinguendum, vtrumne id supplementum factum fuerit in cōtinenti, omnib. adhuc integris manentibus: & tunc infecta censetur prior vñditio, adeoque posterior consistat, quasi nulla præcesserit, vt nuncupatim scribitur in d. l. ij. ff. de rescin. vend. à quib. verbis non admodum distant verba d. l. pacta cōuenta, ff. de contrah. empt. quæ nos adscriptimus supra nu. 54. contra. Præsertim quia quod incontinenti factū est, inesse censetur ipsi contractui, d. l. iuriscgentiū, & quinimo, ff. de pactis. & l. lecta, ff. si cer. per. cū multis concor. à me adductis infra tit. proximo, §. j. gl. v. in verbo, in limine cōtractus, nu. 1. & seq. & in repe. l. si vnquā, in verbo, donatione largitus, nu. 17. sed & hoc tamē. C. de reuo. dona. Ideoq; hoc casu haud dubiè cōsanguineus teneatur reddere pretiū, quod postremò placuit.

61 ¶ An verò reb. nō integris: quo casu infecta emptionē facere non possumus, vt eadē l. ij. scribitur. Et tunc interesse, vtrū hæc adiectio præti fiat ex sentētia iudicis, cū scilicet emptor intentasset remediū l. ij. C. de rescin. vendi. aut aliud cōpetens: iudexq; pronuntiasset, supplendū esse pretium, & id quidē sine collusionē partiū: & tunc debeat consanguineus id cū priori pretio reddere, cū sentētia in cōsequētiā ei oblit, vel inuocata, arg. l. autore, C. de euic. & l. Papinianus, §. si ex causa, ff. de inof. test. & l. cōtractus, ff. de re iud. & quod not. Ang. in l. in cognitione, in fi. per glo. ibi. ff. de senatufc. Sylla. & idē Ang. Imo. Raph. Alex. & Ias. & ceteri Recētiōres, qui afferunt cōcor. in l. filiusfamilias, §. diui, ff. de leg. j. & Alex. qui cōcor. quæque adducit, consil. clvj. puto esse verum, per totum, lib. ij. & Phil. Dec. consil. ccclxij. in causa partus,

partus, col. vlt. Quibus adde Mart. Laud. Iac. Alua. & Car. Alex. in c. j. §. quid ergo. ti. de inuest. dere. ali. fac. ex quibus intelliges, id verum esse, nisi probaretur collusio, quod iam diximus.

- 62 ¶ Idemque, si in ius vocatus, non expectata sententia suppleuerit, cum verè læsio esset ultra dimidium iusti pretij neque enim tenetur temere litigare, & malā iustitiam; causam tueri, & defendere, per not. à Bart. Bald. in l. Herennius, §. j. ff. de iur. Bal. in l. emptor, & in l. si cū que- sed erat læ- sio, C. eod. tit. Io. And. & aliis in c. si venditori, extrā de empt. & vendi, & que statim dicemus. sio ultra di- midium ius- tri: vt pulchrè voluit Pet. Ancha. cons. clxx. rationes, col. ij. vers. quarto hoc probat, & post eum si pretij. Fran. Arer. cons. xxij. quatuor dubia, in secundo dubio, vers. prætereā ad hoc. vbi & ex hoc di- cunt, consanguineos, qui nullo præeunte iudicis præcepto, compromiserunt, id videri fecisse coactos, cum ad id teneretur ex statuto, & in id multa allegant, & inter cetera optimū tex. in l. Sponte non nouissimè, §. j. ff. quod fal. tuto. auto. in illis verbis. quid enim si compulsi, aut metu ne cōpel- leretur, auctoritatem accommodauerit? & quod ibi not. Bald. paria esse aliquid fieri coactè, aut cogi potest, etia si aliter timore coactionis, per eum text. Quibus adde alia multa si. collecta à Fel. & Phi. Dec. in c. cum M. Ferr. illo col. xj. vers. an autem liceat, hoc col. xij. vers. secundò Alb. extrā de cond. & eodem Dec. in l. j. col. vlt. C. de eden. & in l. velle, post princip. ff. de regu. iur. & cons. clxxvij. in causa quæ proponitur, col. vlti.

- 63 ¶ At si sponte ipse emptor suppleuerit, & tūc aut res ipsa nō exigebat supplementū, quia nulla interuenerat læsio: & hoc casu nemo nō negabit consanguineū non teneri ad restitutionē hu- sio erat in- tra dimi- dium. ius supplementi omnibus modis spontanei. Aut verò læsio re vera interuenit, & emptor spōte bonā fidē agnoscens suppleuit. Et videri posset, nō id sibi fraudi futurū, ar. l. ar. qui natura, §. cū me. & ibi Alb. ff. de negotiis gestis. & l. emptorē, in prin. & ibi gl. in verbo, posse. Doc. ff. de act. emp. & l. Quintus, etiam in prin. ff. manda. Nam & quilibet tenetur bonā fidē agnoscere, etiā rei aliene administrator, l. quoties, §. sicut, ff. de admi. tut. & l. qui solidum, §. etiā, ff. de leg. ij. & Alb. in l. præses, in fin. C. de transac. & in l. propterandum, in princ. col. xij. vers. item tutor, C. de iudi. cum his, quæ latius diximus in repe. l. si vnquam, in verbo donatione largitus. nu. 202. in- an & a qui- bus agnosci debeat, vi- de lxxv. tellige & quinto. Quibus adde gl. in l. ij. in verbo, instantia, & ibi Cy. in ix. quæst. C. de iur. ca- lum. emptorem posse bonā fidem agnoscere, & nihilo minus agere de euictione: quod etiam adstruunt ij, quos citauimus in præcedenti vers. & quod etiam tradit Bald. cons. 40. maritus, circa medium. li. i. Pet. Anch. cons. clxxij. quia primò, col. j. & quod latè tractat Pan. in c. vlt. col. pen. vers. quartò glo. extrā de præscrip. an prælatus teneatur bonam fidem agnoscere.

- 64 ¶ Sed in hoc illud animaduertendum est, quia aut læsio est supra dimidiū iusti pretij, quo casu Rursus de actio de iure competit. & possunt idē habere locū, quæ diximus. Aut est in frā illud dimidiū, & læsione in- tunc licet actio in foro contentioso non cōpetat, cū liceat intra eos limites contrahentibus sese trā dimi- dium. decipere, l. in causā, §. pen. ff. de minori. id tamē non obtinet in foro, quod conscientie appellat, secundum Inno. Ant. Pan. Io. Ana. & Fel. in c. in ciuitate, extrā de ysur. cū multis concor. à me latè adductis in nostris Legibus connubialibus in l. ix. vers. ex quibus palam est, cū multis seq. Quid igitur faciet emptor, quē cōscientia huiusmodi læsionis exagitat, atq; eius cura remor- det expectabine annum retractus? At fortè interim morietur. An satis erit admonere cōsan- guineos? at quos? cū fortè numerus, vt assoler, sit infinitus. nam agnotio genus, & familia Difficultas cuiusq; est veluti quædā ciuitas, vt ex Aristotele dicit Bal. cons. l. in primis videndū est, col. ij. li. numerandi iij. Ideoq; is numerus emptori certus esse non possit, propter difficilem numerationē, vt vide- & separan- di. re est, & in simili dicit l. usufructuarius venari, §. si viuariis, ff. de usufr. & Bald. loquēs de pau- perib. vnius ciuitatis, in repe. l. j. col. iij. vers. sic. sed quæritur quare pauperes, ff. de leg. j. & Pau. Cast. loquēs de repræsalis; cons. lxxvij. super eo quod primo loco, col. ij. vers. breuiter, li. j. & facit etiam tex. in l. in ratione, §. si filio, ibi, propter calculi confusionem, ff. ad leg. Fal. in l. j. §. prætereā, ibi, ita sint permittā, vt impossibilem separationem effecerint, ff. de separa. & in l. si alieni, ff. de solu. Nec si omnes admoniti fuerint, fortè satisfacient.

- 65 ¶ An igitur ipsemet satisfaciet? At non tenebitur consanguineus reddere iure fori, non magis Rursus de quàm ipse emptor tenebatur: nec licuit emptori in præiudiciū alterius bonā fidē agnoscere, bona fide vt dicit Bal. cons. clxxix. li. j. repetito cons. cccc. li. iij. cuius in vtroque loco initium est, in libris agnosceda thesaurariz. col. ij. per tex. in l. si quis ex argentariis, in illis verbis, humilis & deploratus, ff. de edendo, & d. l. Quintus, ff. manda. Nam nec officialis publicus potest agnoscere bonam fidem, etiam si eius arbitrio negotium relictum sit, nisi ea iuncta sit obligationi, per notata à Bar. in l. j. §. hac verba, ff. ne vis fiat, vnde nec vnum quidem nummum potest soluere ex arbitrate cap- titis sui, l. si is cui, §. Flauius, ff. de solu. vt tradit Paris Pute. in trac. de Syndicatu, in verbo, arbi- trum, col. vlt. ver. officiales.

¶ Sibine igitur emptor imputabit: quod ab initio nō iusto pretio emerit, vt sic solus culpā luat, Culpā luat

*qui culpam
comeruit.
Iterum de
bona fide.* qui & ipse solus culpam commeruit: & ibi tantum sit pœna, vbi & noxia est, l. sancimus, C. de pœnis, &c. quæsiuit, extrâ de his quæ fi. à maio. par. capit. & ibi concord. Quibus adde optimū text. in l. si communis, ff. de noxa. act. vbi qui sui facti nomine pœnâ meruit, ab alio etiam socio quicquid non debet consequi. Sed id obtinet, si dolo ipsius aut aliis ex proposito ea læsio interuenerit. At si re ipsa, eo nec sciente, nec impellente, sed incogitante læsio interuenerit, nihil est quod timendum sit in foro conscientiar, si credimus Calde. in repe. c. nauiganti, col. v. vers. ter. rido oppon. contra duos, & ibi Panor. col. vlt. extrâ de vsur. cum aliis multis concor. à me adductis in d. ix. Lege connubiali, vers. illud tamen quod diximus.

Decadere. 67 ¶ Presertim cum si nō nisi petita restitutione, aliquid auocari à me potest, nō teneor in foro conscientiar, si non ea petatur, ex sententia Inno. in c. quia plerique, col. ij. versic. sed quid dices, de immunitate ecclesie, & in c. cum olim, & ibi quoq; Host. & Io. And. & omnes in verbo, deductiones, extrâ de censu. & Alex. cons. lxxvj. visa facti narratione, col. ij. vers. & posito, lib. vj. Sed id quomodo intelligatur, videbis, ne erres, apud eundem Inno. in d. c. quia plerique. Quamquam Imo. in c. apostolicæ, super gl. in verbo, præscriptione, de donat. tradit simpliciter, emptorem qui scit contractum posse rescindi, esse in mala fide, nec posse rem præscribere, per l. in causis, l. a. j. §. vlt. ff. de minori. & sequitur Alex. secum ipse pugnans, cons. l. iij. circa primum, col. vlt. eo. li. vj. vbi nuncupatim loquitur in casu d. l. ij. C. de rescind. vend. licet Ant. in d. c. apostolicæ, dicat se non recordari, vbi id sit decusum, nec decidat.

*Consuetudines in causa nostra
questionis.* 68 ¶ Verum, vt id caput finia, apud Cenomanenses consuetudo est in hunc casum nostrū expressa, c. consuetudinū eius loci cclxxv. quo cauetur, id supplementū factū sine fraude ante citationem factā in causa retractus, aut manus iniectionem, id est, falsimentum, siue falsinam, vt vulgò loquimur, appositam in rem venditā, donec emptor reperitur, accedere pretio venditionis, debereque consanguineum retrahētem id restituere. Quo in loco commentarij nihil omnino dicunt. Et eadem est apud Andegauenses, c. cclxxv. nisi quod addit auctoritatem iustitij: & Borbonienses, c. ccccxxxj. & Niuernenses hoc tit. c. xij. nisi quod non loquitur de manus iniectione, sed tantum citatione. Et de hac quoque quæstione aliquid tetigit Carol. Molen. in consuet. Parisi. tit. j. §. xij. glo. viij. in j. quæst. vbi videbis.

*Si emptor
mutuauit,
an consan-
guineus id
mutuū red-
dere debet.* 69 ¶ Nonō quæro, quid si emptor vltra pretium venditionis in ipso contractu, & eodem vestigio, mutuauit venditori viginti aureos, (id enim aliquando factum vidimus) vtrū consanguineus veniens ad retractum, teneatur reddere illos viginti aureos, saltem actione sibi cessā ab emptore in venditorem. Quod videtur: nam in mutuum, quod factum est contemplatione venditionis, est pars pretij. l. fundi partem, ff. de contrah. emp. & c. cum Ioannes, extrâ de fide inst. cū aliis concor. adductis infra tit. seq. de retractu conventionel, in præfar. nu. 20. quantum quod in ea, & seq. Nam & hinc fit, vt venditio non debeat censerī facta fuisse eo tantū pretio, quod venditioni attributū est, sed & possit rescindi ob eam rem, cuius contemplatione facta est, l. cū te, C. de pactis inter emptor. & vend. fac. Et in hac sententia fuisse Pet. refert Garar. Bago. in sua disputatione retractus, vers. quæro quidam scenerator, per quædam ex dictis iuribus & rationibus, & mox subdit, Pet. R. tenuisse, consanguineum non teneri mutuum reddere, sed vtilitatem ipsius, scilicet, quanti interest emptoris non mutuassee. illud enim esse partem pretij, l. ratione, §. vendere, qui est j. ff. ad leg. Falc. Et nihil præterea dicit.

*Mutuum
date nihil
sperantes.* 70 ¶ Quid tamen, si aduersus hæc quis ita dicat: Aut mutuum illud non est factū cōtemplatione venditionis, & nullo illius respectu: & tunc nihil ad venditionem pertinet, nec propterea ad retractum: aut fuit factū illius contemplatione, quod præsumitur, cū simul vtrunq; factū fuerit, per ea quæ dicta sunt, & quæ dicemus infra tit. procedete, de retractu conventionel, §. j. in verbo, in limine contractus, & diximus etiā in repe. l. si vnam, in verbo, donatione largitus, nu. 17. sed & hoc tamen, & seq. C. de reuoc. dona. & probat etiā tex. in l. si venditor, §. vlt. in si. ff. de ser. expor. & gl. in d. l. fundi partem, in verbo, vendidisti, ff. de contrah. emp. Sed aduertendum, quod ea gl. male collocatur super primo verbo, vendidisti, quod est in prin. eius l. sed debet poni super secundo, quod dicitur, fundū vendidisti, vt clarè liquet. Si igitur (vt repetamus) id mutuum factum est ob venditionem, tunc videtur esse usurarium, cum debeat esse merè gratuitum, iuxta illud Lucæ 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. & not. gl. Bart. & alij in casu simili in l. rogasti, §. si tibi, ff. si cer. petar. & Bal. post alios Antiquiores, in l. cum allegas, col. ij. vers. sed hic dubitatur. C. de vsur. cum simi. Quomodo igitur emptor poterit allegare suam turpitudinē, vt id mutuum à consanguineo, aut quod eius interest, exigat, l. cum profitearis, C. de reuoc. dona. & c. inter dilectos, extrâ de dona. cum si. allegatis supra in eadem glo. in ij. quæst.

71 ¶ Nisi dicas, id quod interest etiā ex mutuo, non haberi pro vsura, vt not. gl. & Doct. in l. j. C. de sum. tri. & in l. curabit, C. de act. emp. & in l. ij. C. de vsur. & in ca. conquestus, extrâ eo. & gl. in c. quoniam

c. quoniam multi. xiiij. q. 1. iij. & Bal. conf. cccclxxix. factum super quo, col. ij. vers. in contrarium videtur, lib. j. & conf. cccxcv. ius naturale post prin. lib. v. Card. Fior. conf. lxxvij. amice. Alexand. conf. clxvij. perspectis instrumentis, col. j. lib. v. Corne. conf. cxlij. vifa petitione, ante fi. lib. iij. & Soci. conf. cxxxij. profecto, col. j. lib. j. quod repetitur conf. clxxij. lib. ij. cum aliis concord. collectis ab Alexand. conf. cccxij. super titu. quæstionis, col. j. lib. ij. & laf. conf. cl. contra consultationem, in fi. lib. iij. & Steph. Bertran. conf. cix. etiam in verum sit, lib. iij. Phil. Melancth. in Epitome moralis Philosophia. Id quod etiam li. etiam inter ratione lucri cessant, saltem in iis qui negotiari solent, pertex. in l. non vtique, §. vlt. ff. de eo quod certo loco & voluit Inno. in c. sacro. de senten. excommuni. Cy. in auth. ad hæc, in penul. quæst. & ibi Bal. col. ij. vers. sed quid in vsura. & Sal. C. de vsur. loan. Calde. in c. nauiganti, in ij. quæstio. extrâ eod. titu. Barto. in l. j. col. ix. versicu. venio ad vltimam partem. C. de senten. quæ pro eo quod inter. Petr. Ancha. Panor. & Jo. Ana. in d. ca. conquestus, eundem Petr. in clemen. §. fanè, de vsur. & in ca. peccati venia, in vj. quæst. princ. de regu. iuris, lib. vj. & conf. cxvij. in quæst. quæ vertitur, col. ij. Panor. in c. p. & g. in princ. de offic. delegat. & in c. dilecti, in vlti. notab. de foro competen. & in c. cum venerabilis, col. iij. versic. aduerte an vsuræ, de excepti. & confil. lxxij. venio ad primum, col. iij. versic. valuit in super, lib. j. Rapa. Co. confil. cxxxix. P. laicus, col. iij. Franc. Arer. qui alios allegat, confil. ix. eleganter & verè, col. iij. vlt. Alex. d. conf. cccxij. col. j. & iterum vlti. lib. ij. & conf. clxj. vifo themate cum dubiis, col. iij. libro v. & confil. xxxj. vifo themate prædicto, col. j. post princip. & iterum col. iij. versic. secundò non obstat, lib. vj. & confil. iij. vifo primo, col. iij. eodem lib. vj. & confil. lxxvij. vifo processu, col. iij. vlti. eodem lib. vj. & confil. cc. perspectis, col. iij. eodem lib. vj. Corne. d. confil. cxij. col. vlti. lib. iij. Guid. Pap. in tracta. de contra. etibus illicitis, col. ij. versicul. sed circa hoc quæro. Philipp. Dec. qui & alios quoque citat, confil. xxxix. iuridicam, col. ij. versic. nec obf. si dicatur, & conf. xij. cuius superscriptio incipit, de illo qui vendit, col. ij. versiculo tertio generaliter. De hoc tamen vltimo vide omnino eundem Deci. qui id non admittit, in d. ca. cum venerabilis, col. v. versicu. & istud interesse, de except. & ante eum Soci. in l. de diuisione, col. vltima, versic. aliquando & sexto, ff. soluto matrimonio.

*Quid in lu
cro cessate.*

- 72 ¶ Aut etiam, nisi dicas hunc emptorem posse allegare suam turpitudinem excipiendo, cum trahat de damno vitando, ex sententia ipsius Philip. Dec. conf. d. lxxvij. coram magnificis, col. vlti. verificat hoc respondetur. Sed id parum tutum est, quia non ita simpliciter intelligitur, ut dicit Dec. si est, sed tum demum, quando ea turpitudinem excipiendo allegatur aduersus participem ipsius turpitudinis, non aliàs: ut voluit Ioan. Andre. in addi. Specul. titu. de donato. §. j. verificum pone aliquis, Bart. in iurandum quod ex conventionione, §. procurator. col. pen. verfi. & prohibui declaratione, ff. de iureiur. Sal. in l. aliàs. col. pen. eo. tit. Ant. & Panor. in c. cum super, extrà de concess. præben. Alex. post alios Antiquiores, in l. de tutela, col. ij. C. de in integ. resti. & conf. l. ix. viso instrumento, ad fi. lib. j. quod repetitur conf. xxxix. lib. v. nisi quòd huius initium est, viso statuto, & Capolla causam criminalium conf. lviij. Francis. col. ij. verificum secundò respondetur. Franc. Are. conf. lxxv. in præsent. consultatione, colum. vlt. verificum si hæres. & latè Felin. c. lator. col. j. extrà de re iudi. An autem, & quando, & quomodo aliàs quis possit allegare suam turpitudinem, aut fraudem, vide omnino Bald. in reper. l. 2. col. 29. verificat solutionem istius questionis, ff. de iureiur. Roma. in iurandum quod ex conventionione. §. procurator, col. 2. verificum secundò quando quis, & seq. ff. de iureiur. Panor. in d. c. cum super, & Soc. conf. l. c. lxxij. viso in instrumento, colum. iij. verificum circa primum & multis seq. per iij. aut v. column. lib. ij. præter eos, quos tibi suprà citauimus hac eadem gloss. num. 24. sed aliud est, & seq.

*Allegatio
turpitudi-
nis.*

- 73** Decimo quarto, Res vendita fuit centum libris, nec additum fuit Parisiensibus, aut Turonensibus: con sanguineus autē retrahens, vult de Turonenses, quia minoris valent: emptor petit Parisenses: quis iustus induit arma. Et sanē text. habemus in l. semper in stipulationibus, ff. de rege. iur. quod si non apparet in contractibus, quid actum sit, id sequi debemus, quod simpliciter, in regione, in qua id actum est, frequētatur. Quo in loco Accursius ponit speciem huius nostrae an consan-
to hino simile: Si vendo / inquit / ubi rem quampiam decē libris, & tu dicas sensisse de Veroguinensibus, ego de Imperialibus, si non constat quid actū sit, mox regionis spectandus est. Si autē dicit Turoneses, an Pa-
riensēs, in ea regione utraque moneta equaliter in vsu est, minor spectabitur: nam in ea l. subiungitur, sed, an Pa-
riensēs, quod si mos regionis non appareat, quia varius est, ad id quod minimum est, redgēda summa est. Id quod etiā optimē probatur in l. nummis, ff. de leg. ii. vbi ita scribitur, nummis indistin-
cte legati, hoc receptū est, vt exiguiores legati videantur, si neque ex consuetudine patris fami-
liae, neque ex regione vnde fuerit, neque ex contextu testamenti possit apparere. Hic et ibi. Que
si obuenit in testamentis, multo magis in contractibus: cū in testamentis plenior fiat inter-
pretatio, l. in testamentis, ff. de regu. iur. & c. cum dilecti, in fi. extra de dona. Et ita etiam tenet
Pet. fac. tit. de cer. cond. gener. ex illip. §. i. ver. sed quid si non fuisset.

A 2

74 ¶ Sed hec ita intellige, vt tamen ante omnia inspiciendum sit, quod verisimilius est, per l. ob-
Verisimili- rudo in pri- mis inspi- cienda. scuris, ff. de reg. iu. vbi ita scribitur, in obscuris, inspicere solet, quod verisimilius est: aut quod ple-
 runque fieri solet. Quod etiam loco ipse Accur. eandem speciem pro exemplo posuit, aliter itque
 quod diximus, scilicet id primo loco inspiciendum esse, quod verisimilius est. Si enim (inquit)
 res vendita digna erat, quæ venderetur decem libris Imperialibus, aut maiori pretio: non est
 verisimile contrahentes de vili moneta egisse, nec è contratio. Id quod etiam dicit in d. l. fem-
 per in stipulationibus, ibi, item actum intellige, & Guli. à monte Laud. in c. inspicimus, de reg.
 iur. lib. vj. & Alex. conf. xxxij. consideratis verbis, col. ij. lib. vj. Ad quod etiam facit, quod in li-
 mili dicit glo. notab. in l. j. §. j. in verbo, agendo, & ibi Bart. ff. de superfi. de qua re & nos dixi-
 mus supra in ij. quæst. huius gl. vers. j. in fi. Et facit etiam alia glo. quæ verisimilitudinem ante-
 ponit cæteris coniecturis, & rationib. quibus rem dubiam interpretamur, in l. veterib. in gloss.
 magna ante fi. & ibi quoque Bart. Bald. in addi. & Ang. ff. de pac. cum aliis concor. à me addu-
 ctis in repe. l. si nunquam, in præfat. nu. §. 4. ex hoc albo, C. de reuo. dona.

75 ¶ Ceterum si plura scire velis de hac nostra quæstione, vide Oldr. conf. clxvij. ad primâ quæ-
 sitionem. in j. ij. & iij. dubio, & Pet. Jac. ut. de certi condic. generali ex stipulatione, col. j. vers. sed
 quid si non fuisset, & Sal. in l. quicunque, col. ij. vers. sed pone quod statutum, C. de seruis fugi. &
 Alex. conf. xj. visis his, per totum, li. j. quod repetitur conf. xxxvij. lib. v. & omnino Maria. Soci.
 scriptorem copiosissimum, vbi semel animum ad scribendum appulerit, conf. vj. prædicta con-
 sultatio, col. pen. vers. quæritur quid iuris, & Barpt. Soci. dignum tali patre filium, conf. clxvij.
 circa primum, col. ij. vers. circa secundum, lib. ij. vbi & abundantisimè tractat, an legatū quod-
 piam sex millium florenorū intelligatur de largis, an de grossionibus, vt ipse appellat, an & de
 minimis: & multa allegat in omnem partem, quæ huc non minimum pertinent. atque etiā Cor-
 ne. conf. cclxliij. videtur prima facie, col. vj. vers. viso hæcenus, li. j. ex quibus etiam locis intel-
 liges, an potius inspiciedus sit mos regionis, in qua contractus celebratur: an verò originis con-
 trahentium: an denique eius, quam frequenter soliti sunt. An verò cum ad regionem spectare
 debemus, ad locū contractus: an autem ad eum, in quo res, quæ veditur, sita est. Et certè Guid.
 Suz. Alb. in l. si fundus, ff. de euictio. loquentes de diuersis mensuris, dicunt eam potius, quæ
 est loci contractus, quàm situationis rei, esse inspiciendam, per eam l. & l. an in totum, C. de
 ædifi. priuat. & l. venditor, §. si constat, C. commu. prædi.

76 ¶ Vndecimò consequenter quæro an saltem standum sit assertioni venditoris, qui simul cum
An de hac recedatur contrahen- tibus. emptore affirmat, intellectum & actum fuisse de Parisiensibus, id est de maiorib. Quæ res de
 cidi potest ex eo, quod scribit Ang. in l. petens, col. iij. vers. in ea gl. ibi alij. & ibi post eum Raph.
 Fulg. C. de pa. quod quando contrahentes declarant suam intentionem circa pretium, non re-
 fert, quo tempore id faciant, incontinenti scilicet, an ex intervallo, cum tractatur de ipsorum
 præiudicio. Sed si agatur de præiudicio tertij, non et quicquam præiudicat declaratio facta ex
 intervallo. Verba gratia, si vendidi librum decem libris, quo casu ex statuto debetur gabella
 fisco pro ratione pretij: si incontinenti conueniat inter contrahentes, quod intelligatur de li-
 bris minoribus, de illis tantum debet solui gabella: quia tale pactum incontinenti appositum
 dat legem contractui, l. iurifgentium, §. quini mō, ff. de pactis. Secus, si ex intervallo id fiat, quia
 non nocet fisco aut publicano, cui est ius quæsitum.

77 ¶ Verum Philip. Dec. in ea ipsa l. petens, col. ij. cōstanter asserit, id demum procedere, si à prin-
Declaratio semper fieri potest. cipio in contractu esset expressum de libris maioribus: quia à tali contractu nō possunt partes
 postea recedere in præiudiciū fisci, vt voluit Bal. in l. si constanter, col. ij. C. de dona. ante nup. cū
 aliis multis concor. à me traditis infra ti. seq. §. vj. super verbo, les loyaux confemens, n. 10. ex iis
 autē, & alibi sæpe in ea gl. At in terminis (inquit Ang.) cum in contractu fuit simpliciter dictū
 de decem libris, videtur quod etiā ex intervallo possit à contrahētib. declarari, quod de mi-
 noribus intelligebant. Nam declaratio semper sic. i potest, vt voluit ipse Ang. in l. cū propo-
 nas, col. j. vers. quid autē si non appelletur, C. de bonis auto. iudi. possid. cū aliis concor. ab eodē
 Decio traditis in c. pastoralis, in fi. de excep. & in c. pastoralis, §. verum. in iij. nota. de appe. nec
 enim ipsa declaratio quicquam noui inducit, l. hæredes palam, §. sed & si notā, ff. de testa. Idēd
 nō potest dici, ius esse quæsitum tertio, vt declarat Pau. Ca. in ea ipsa l. hæredes palam, §. si quid,
 cum quo legit d. §. sed & si notā, col. j. in fi. Ego verò in casu nostro arbitror, contrahētes ex in-
Decisio qua- fionis. tervallo non posse declarare, contra id quod verisimile est: aut si id cessat, contra morem regio-
 nis, aut virog; cessante, intellexisse se de maioribus in præiudiciū consanguinei, cū de minor.
 cæteris cessantibus, intellectum videri ius cōmune statuerit, vt diximus & probauimus in præ-
 cedenti quæstione. Et vide, quæ dicam infra eo. ti. §. ij. in gl. j. nu. 24. at maius dubium, & ij. seq.

78 ¶ Duodecimò quæro, fundus venditur centum aureis, è quibus emptor in ipso contractu
Si venditor soluit quinquaginta, alius autē quinquaginta fatetur venditor se antè recepisse, nec tamē ali-
 ter con-

rer constar de receptione siue numeratione eorū: quæritur, an cōsanguineus teneatur stare illi cōfessionī, & ita reddere centū illos aureos, an verō quinquaginta, quos cōstat fuisse numeros, & traditos in contrāctū. Hæc res profectō quotidie vñ euenit, nam prope maior pars venditionū ita facta est, & tamen id vnquā vidi in dubium reuocari, quin semper cōsanguinei venientes ad retrāctum, totum illud pretium sponte offerāt, & persoluant: quamvis hæc res non sit absque dubio: nam cū in instrumēto non cōtinetur vera numeratio, sed tantū confessio numerationis, præsumitur fraus, nec statur huic cōfessionī, l. per diuersas, ibi tantūmodo soluturū pecuniarū, & ibi gl. in verbo, solutarū, & Bart. col. ij. post Iac. But. & Ray. Forl. C. mandāt. & in l. ab Anastasio, ibi quæ præstitit, & ibi, pecuniis acceptis, & rursū ibi, re ipsa persoluit, atque item ibi, quod datū esse comprobatur, C. eo. ti. quod dicit Bart. vbi suprà, procedere quantum ad tertium non contrahentem, eum scilicet, contra quem fit cefsio, non verō, quantum ad ipsum cedentem: & id dicit se pluries consuluiffe, & Fran. Pifa. & alios multos Doct.

in instrumēto venditio nis confitea tur se pretiū vel partem ipsius recepisse, an id ipsum cōsanguineus reddet.

L. per diuersas, & l. ab Anastasio, intellectu, vide lxxv. lxxxvj. Decadē re.

79 ¶ Et idem quoq; voluerunt Sal. Ange. & Paul. Cast. in d. l. per diuersas, ille col. iij. vers. quero tunc quintō, alter col. j. hic in fi. Iaco. Aret. in suo tracta. de cefsio. act. & Iac. Bel. in §. aliud, in auth. de æqua. doti. idem Sal. in l. ij. col. ij. vers. sed vltra istos, C. ne lice. pot. vbi respondet ad allegata quedā in oppositum. Bal. in l. Deo nobis, col. ij. vers. quintō notandū, C. de epif. & cleri. & in l. vlt. col. ij. vers. in hac lege, C. de spōsa. & in c. quia viri simile, col. ij. extrā de præsump. & cō. fil. cclxxxv. casus coram R. col. vlt. lib. ij. & cons. cccxxxvij. an possessio, col. ij. li. v. & D. à Rot. decif. clxxxvj. cefsio, in addi. vers. deinde quæro, in nouis, Panor. in c. vlt. col. ij. vers. quintō præsumitur, de ali. mut. iu. cau. fac. Imo. dū allegat Bart. vbi sup. in l. Titia, in prin. ff. de verb. obl. & consil. lv. in casu præmissō, col. ij. vers. nec obstat, si dicatur, quōd dictus Io. Plat. in §. item si quis, in fi. Inst. de iur. stipu. Raph. Co. consil. lxxvij. in præsentī quæstione, col. ij. Pau. Cast. consil. cclij. viso quodam, col. ij. vers. responderetur, lib. ij. Nic. Mil. in suo reperto. vers. cefsio actionis præsumitur. Cor. qui hanc dicit esse communem opinionem nec ab ea discedendū, consil. cccxxx. vide tur prima facie, li. j. Capol. caur secundum vltimā computationem xxj. pater & Guid. Pap. dec. Delphi. dxxxvj. an cōpensatio, vers. circa hanc, & in tracta. Præsumptionū, col. xxv. vers. in contrāctū cefsionis, & Soci. consil. xc. in causa magnifici, col. iij. vers. ij. in primo, lib. ij. Et dicit Bal. in d. l. ij. ne lice. potēti. sæpe pro hac parte fuisse iudicatum.

80 ¶ Et hanc partē mirum in modum confirmat, quod à Specu. & Io. And. in addi. illius, scriptū est, tit. de cefsionis, §. nunc videndū versic. sed nunquid patris confessio, quod sola patris confessio de recepto, etiā cū iuramento, non præiudicat filio in legitima, nisi aliter constet de reali numeratione pecuniæ confesse. Neque enim potest pater filiū priuare legitima, c. Raynuius, & c. Raynald. extrā de test. vt pote cū filius ipse in ea sit tanquā creditor, l. Papinianus. §. si quis impubes, ff. de inoff. testam. Et idem non obscure voluit Bart. in l. cū quis decedens, §. codicillis, col. j. vers. prætereā testator, & ibi quoq; Alb. circa mediū, ff. de leg. iij. & apertissimē Anto. qui Specul. nuncupatim citat, in c. j. pen. col. ij. & ibi etiam Panor. col. vlt. in princ. extrā de re iudic. & Raph. Co. consil. xxxj. testator, col. j. & Io. Plat. in d. §. item si quis, ad fin. Insti. de inuti. stipulat. C. polla d. cautela xxj. Alex. in l. vlt. col. pen. vers. ex prædictis, ff. de re iudi. & consil. xlv. habita super his col. vlt. lib. j. & consil. xxvj. viso & considerato, col. j. lib. ij. quod repetitur consil. cxlij. lib. v. & rursū idem Alex. consil. lxxvij. non minuitur legitima, in fi. lib. iij. & consil. lvij. visa breui, in princ. lib. v. Barba. in d. c. Raynuius, col. lix. vers. secundō considero, quōd licet. & ibi quoque Benedi. in verbo, si absque liberis moreretur, l. j. nu. 27. de testa. & idem Barb. consil. xvij. clementissimum, col. iij. lib. iij. Lancel. Dec. in l. si constante, in prin. col. viij. ff. solu. matri. Iason in l. si arrogator, col. x. vers. nota tamen perpetuō, & seq. ff. de adop. & in l. j. col. ij. versic. quintō & fortius, ff. de eo per quē fac. erit. vbi id dicit sing. & in l. nam posteaquam, quam legit cum l. ait. Prætor, la. ij. §. sed & si quis, col. j. ff. de iurei. & in Auth. vnde si parēs, col. j. C. de inof. testa. Steph. Bertr. consil. lxxj. pro faciliiori, col. vlt. lib. iij. & Alcia. in c. cū contingat, nume. 26. extrā de iureiur. & Chasse. in tit. de successions. §. ij. in gl. vlt. col. pen. vers. prima est, & nouissimē Beron. Fernan. in repe. l. in quartam, in iij. præfatione, iij. articu. ij. conclus. vers. intellige primō, ff. ad leg. Falc. Quod maximē notandū est, cū omnium sit maximus parentum affectus in liberos, vt latissimē docuimus in rep. l. si vnquam, in præfat. C. de reuo. donatio. nec tamen is tantus affectus tollit suspicionem fraudis, quæ, ex sola cefsione oritur.

81 ¶ Et ita quoq; obseruandum fore in hoc nostro casu, suadet hæc ratio: nam si cogerentur cōsanguinei stare huic cōfessionī numerationis, siue alia ipsius probatione, liberum esset contrahentib. eos fraudare, & inuicem colludere, vt ab eis fortē cupidis (vt solent esse) retrahendi, plus nummorum, quā solutum sit, corradere, & sibi communicarent, l. repetita, & ibi not. ff. de fide instr. & c. super eo, extrā de eo qui cog. consang. vxor. suæ, & dicemus latius ad aliud propositum infrā e. ti. §. ij. in gl. j. nu. 23. at maius dubium. Fraudibus autem & malitiis occurrendum est, nec eis debet via aperiri, l. cū hi, §. si cū lis, ff. de trans. & c. vltim. de elec. li. vj. &

utrobique concor. in gl. Et bene facit, quod expressim in nostro casu retractus voluit Aegidius Bellamera confij. factum est tale Episcopus, col. vj. vers. sed vtrum testes, post Iac. Arc. & Pet. à Bella Pertica, quos & ipse citat, in l. sciendum, ff. de verb. ob.

82 ¶ Nam & hinc etiam videmus, quòd confessioni mariti de receptione dotis nò statuitur in præiudicium creditorum, nisi constet de vera numeratione, gloss. in l. alsiduis, in verbo, datè, & ibi Bald. ante fi. C. qui poti. in pig. hab. cū aliis multis concor. à me abundè collectis infrà tit. seq. *de retractu conventionel.* §. iij. glo. vj. in verbo, *configner*, nu. 14. sed ex illo tamen. & est optimus tex. in l. si quis posthac, in princip. C. de bono. dan. vbi confessio dotis recepta non præiudicat fisco, cui bona mariti sunt cōfiscata: nisi verè cōstet de numeratione. Sicuti nec cōfessione præiudicat tutoris, tutoris, executoris, & aliorum huiusmodi de recepta pecunia, vti etiam latè diximus in eo. §. iij. glo. vj. nu. 11. & huius optima. Nec etiam confessioni debitoris in præiudicium creditoris, vt per Soci. confil. lxxvij. visis actis, col. ij. versic. verum est quod non arbitror, lib. iij. & dicemus infra tit. seq. §. j. in verbo, *seront prefere*, quæ est glo. vij. num. 47. & pro priori. *Ideòq; creditor posterior, de cuius vera numeratione constat, præfertur priori, qui tantum habet confessionem debitoris.* l. Titius, ff. quæ res pigno. oblig. pol. quam sic intelligunt gl. Bal. & Ang. in l. diuersis, C. qui poti. in pig. hab. & ad hoc quoque allegat ipse Bald. d. l. alsiduis, cum glo. & etiam glo. in d. l. si quis posthac, in princip.

83 ¶ Verum pro contraria parte facit, quod confessio partium de receptione & numeratione, probat veram & realem numerationem, l. pecunia, & ibi Bal. C. de solutio, & l. vlt. ff. de insti. tor. act. Adeò vt statutum loquens de solutione, procedat in confessione, vt voluit Bald. in l. si non sortem, §. indebitum, col. ij. vers. quid de excep. ficta solutionis, ff. de condi. indeb. per opti mus tex. in l. si acceptolatum, §. j. ff. de acceptila, & sequitur Phil. Dec. in l. ij. §. vlti. col. v. vers. postremò Bar. ff. si cer. pet. *Ideòq; & huiusmodi confessio æquè præiudicat aliis accessoriis, consequentibus, siue cōfectaneis, atque succedaneis, vt fideiussores, mandatoribus, credi toribus contententibus, sicut ipsi, confitentibus, quod hinc clarè probatur, q̄ illis, vt confitēti bus ipsi competit aduersus huiusmodi confessionē exceptio nò numeratæ pecuniæ, l. tam mā datoris, quæ loquitur de mādatoribus, & fideiussores, & l. si cui, quæ loquitur de creditorib. C. de non numer. pec. & ad id eos tex. extendit Raph. Fulg. ibi, & conf. cxxxij. proponitur probatum, col. j. vers. ceterum si lapsa, & conf. ccv. Raynaldus, vbi trahit ad omnes, quorū inter est: tanquam scilicet non opus eis esset exceptione non numeratæ pecuniæ aduersus huiusmo di confessionem, nisi ea ipsi obstricti essent: nec enim leges superflua remedia impartiuntur, l. in causè, in princ. ff. de minor. & l. j. C. de thesau. lib. x. & ibi concord.*

84 ¶ Hincq; etiam videmus, satis esse fideiussores, aut alteri, qui aliū promisit seruare indemnem, probare solutionem à se factam per solā confessionē creditoris, sine alia probatione numera tionis, vt possit agere aduersus debitorem: vt voluit nostratum Doct. facile princeps Bar. conf. clx. Titius promisit, Paul. Cast. qui ita etiam dicit ex facto cōsuluisse Franc. Tigni. in l. duob. §. j. col. j. & ibi quoque Alex. col. ij. ff. de iureiur. & idem Pau. Cast. conf. lxxij. quæritur vtrū fidei ussori, lib. j. & ipse Alex. conf. xxv. viso instrumento contractus, col. ij. versic. secundò oportet, lib. ij. & conf. cxxij. quoniam abundè, lib. vj. Cæpol. conf. duodecimo, dubitatur, vbi alios mul tos citat. Phil. Dec. in d. l. ij. §. vlt. vbi suprà, si cert. pet. & conf. cccxcij. viso tenore, col. j. & Mat the. Afflic. dec. Neapo. xcj. iterum in causa Alexandri, nu. 3. rursumque decif. xcij. sunt duo so cij, & decif. cl. Rex Alphonsus, col. pen. de quo nos alibi quoque dicemus.

85 ¶ Quod autem dictum est de d. l. per diuersas, & d. l. ab Anastasio, nò ob aliud fit, quàm q̄ ibi est præsumptio fraudis, ob legis in illis casibus prohibitionem. Ideòq; nò statuitur confessio, sicuti nec aliàs in casibus prohibitis, l. qui testamentū, ff. de probati. & l. cum quis decedens, §. Titia, ff. de leg. iij. cum multis concor. à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 77. sed contrarium, & seq. C. de reuo. donat. Quam rationem in casibus dictarum legum inter ceteros adducunt Sal. & Pau. Cast. in d. l. per diuersas, & Raph. Co. d. confil. lxxvij. vbi id dicit generaliter procedere in casibus, in quibus potest cadere suspicio fraudis.

86 ¶ Quanquàm sunt & qui in casibus dd. ll. tenent etiā confessionē numerationis siue receptio nis facere fidem, hac ratione, quòd præsumitur bona fides tam respectu cōtrahentium, quàm eorum, quos in consequentiam contractus ipse attingit, & in quos vi illius obligatio descendit, ar. l. intra vtile, §. vendentibus, ff. de minori. Ita enim post Nicol. Mater. voluit Bal. sibi contrarius in d. l. per diuersas, col. j. C. mand. atq; in d. l. ij. circa mediū, C. ne lice. potenti. & cōf. cclxj. quidam Laurentius, lib. ij. Raph. Fulgo. d. confil. ccv. id tamen intelligens, modò tēpora excep tionis non numeratæ pecuniæ lapsa sint. & iterum conf. cccxvij. viso exemplo, col. vlt. & confil. i. cclxj. Constilius, & Pau. Cast. sibi item contrarius, confil. cccxcij. pro euidencia, in fin. lib. ij. & Franc.

& Fran. Aret. subdubius, conf. cxxvj. clarissimè, col. ij. & Pet. Ferra. qui hæc opi. dicit esse equio-
rem, in tit. forma libel. in cau. venditi, in verbo, cessit & mandauit, col. iij. vers. postea queritur.
Quotquot autem de ea re loquuntur, vel expressè, vel certè tacitè declarant quòd in cæteris ca-
sibus, in quibus nulla alia est fraudis suspicio, standum est confessioni.

87 ¶ Nam & quod postea dictum est de cõfessione patris ex Specu. & aliis, si id verum est, id quo-
que est propter interdictum legis, quæ scilicet, vti iam diximus, non permittit patri præiudicare
filio in legitima. Quanquam, vt dicam quod sentio, non possum illi sententiæ adhærere. Quis
enim vnquam crediderit, patrem, nisi omnis naturæ expertem, habere animum & consiliū frau-
dandi liberos: eosque externis in legitima postponendi, contra omnem Iuris præsumptionem,
l. cum auus, ff. de cõdit. & demonst. & l. cum acutissimi, C. de fideicom. cum aliis multis cõcor.
& si. à me collectis in repe. l. si vnquam, in præfat. C. de reuocan. donatio. Nisi quantitas rei &
qualitas personæ huic præsumptioni ad stipularetur. Quod etiã in hoc casu expenderunt Ant.
& Panor. in d. c. pen. de re iudic. & facit, quod dicam vers. seq. Nec tamen id omnino placuit
Alex. in d. l. vlt. eod. tit. cum dicit, nolle se circa id insistere.

*De cõfessio-
ne patris.*

88 ¶ Sed & quod mox dictum est de confessione numeratæ dotis, nõ ob aliud quoque fit, quàm ob
fraudis suspicionem, & interdictum legis, vt nuncupatim tradit Bal. consi. ccij. duo rei debèdi,
col. ij. in princ. l. iij. in id allegans eadem iura, quæ suprà citauimus: & alij quoque multi eorū,
qui de hac re loquuntur. Quanquam & in hoc quoque casu multi tenuere contrarium, vt sci-
licet standum sit confessioni viri, præsertim si renuntiatum sit exceptioni nõ numeratæ pecu-
niæ: aut si tẽpus huic exceptioni præstitutū, sit transactū, vt plenè videre poteris apud Bar. in d.
l. asiduis, col. vlti. vbi id dicit obseruari: quod multum est notandū. & ibi quoque, Alber. col. j. &
Sal. col. vlti. in viij. qu. Rapha. Co. qui hanc dicit esse communem opi. eamque etiam in practica
obseruari, d. consi. xxxj. testator, in secundo dubio, vbi & alios multos in id allegat. & alterum
Raph. Fulg. d. consi. cxxij. col. j. & d. consi. ccv. Imo, in c. ex literis extrà de pign. & Alex. d. cõf.
cxxij. col. j. non semel, lib. vj. & Soci. omnium latissimè in l. j. col. x. vers. postremò Doct. hinc, cū
multis seq. propè vsque ad fi. l. ff. sol. matri. & Iason in d. l. duobus reis, col. ij. ff. de iureiur. Guid.
Pap. in d. cccclxxxix. vers. vtrum lex. & Ant. Rub. consi. lxxvij. præsupponitur, col. iij. vers. vlti.
facit. apud quos & videbis alios multos id tenuisse.

*De cõfessio-
ne viri.*

89 ¶ Sed quibus addere potes Bal. consi. ccclij. queritur an confessio, lib. iij. vbi & idem constanter
tenuit: nisi si ex qualitate personarū & quantitate aliter esset dicendum, ex notatis in l. iij. C. de
dot. promiss. Cui accedit & Raph. Co. d. consi. xxxj. cū dicit, stari huic confessioni etiã aduer-
sus creditores, nisi ex aliis qualitatibus possit esse suspicio. Et ego similiter idem dicendum esse
in nostro casu censeo, vt scilicet consanguineus teneatur stare huic confessioni venditoris: nisi
ex qualitate personarum, & rerum, & quantitate pretij, aut aliis coniecturis sit verisimilis sus-
picio fraudis. huic enim sententiæ ad stipulantur & alij multi, quos suprà citauimus.

90 ¶ Quod autem de procuratore, & cæteris continenter dictum est, non caret scrupulo, quando
multi tenent contrarium: vt videre poteris apud Fed. Senen. consi. liij. eodem modo, in fi. Bal.
in l. nam & nocere, ad fi. ff. de pact. Raph. Co. d. consi. xxxj. in iij. dubio, in fi. Pau. Ca. consi. xxxij.
ego Paulus, lib. j. & alios multos, vt videbis tit. seq. §. iij. glo. vj. nu. 12. & hæc quidem. Et vtrum-
cunque sit in eo casu, tamen parum facit ad speciem, de qua tractamus. Illic enim tertius con-
sistitur in præiudicium domini, hic dominus ipse in suum ipsius præiudicium, & consequenter
aliorum: quod longè abest ab eo casu.

*De cõfessio-
ne procu-
ratoris.*

91 ¶ Nec interim tamen omiserim iura, quibus innituntur, qui suprà asseuerauerūt creditorẽ po-
steriorem, habentem instrumentū de vera numeratione, præferri priori habenti instrumentū
de confessione. nõ id probare. Nam quantum ad d. l. Titius, ff. quæ res pig. obli. pos. libi cõstabat
ex subsequenti numeratione confessionem præcedentem veram non fuisse. d. autem l. asiduis,
cum glo. loquitur de priuilegio prælationis: nec tamen negat, quin mulier præferatur postero
rius pro dote confessa. nec tamen eum intellectum (vt iam diximus) omnes admittunt. Quod
denique dictum est in d. l. si quis posthac, facit fauor fisci: vti etiã hæc scitisimè expendit Fran.
Ripa in l. priuilegia, col. iij. nu. 23. ff. de priuileg. credi. quanquam illam sententiam esse æquam
dicit. Sed tu præterea potes dicere eã l. si quis posthac, debere intelligi, si fiscus sit intra tẽpora
proponendæ exceptionis nõ nune. pecunia enim intelligit gl. ibi in verbo, dotaliū, cū dicit fi
scu sicuti & ceteros, quorū interest, posse excipere de nõ numerata pecunia, per d. l. si cui, C. de
nõ nu. pec. Ex quo apertissimè vides gl. in ea esse sententiã, vt d. l. si quis posthac, intelligatur se-
cundū d. l. si cui, de qua & nos suprà diximus, nu. 83. verum pro contraria. Et ita eã gl. expẽdissẽ
videtur Bart. in d. l. asiduis, col. um. vlti. in penult. quæstio. C. qui potio. in pign. hab. & Fulgo.
d. consi. cxxij. & d. consi. ccv. & d. consi. ccxvij. & Pau. Castren. in leg. si marito, in princip. ff.
solu. matri.

*An credi-
tor poste-
rior probas
verã nume-
rationem,
præferatur
priori pro-
bati cõfessio-
ne, vide
sup. l. xxxij.
Legis, si
quis posthac
intellectus.*

92 ¶ Et quod de simplici confessione diximus, idem quoque dicendum videtur, si de illo pretio ante soluto constabat tantum ex schedula præcedente, ut item sæpe contingit. Nam postea videri hanc non maioris esse momenti, quantum ad id, de quo tractamus, quam simplicem & verbalem venditoris confessionem appositam in contractu: cum ea schedula sit priuata ipsius confitentis scriptura, & quam potuit repetita atque anticipata die conficere, & ostendere notariis instrumentum venditionis conficientibus, ut de ea mentionem facerent in ipso instrumento, atque ita ex composito consanguineos circumueniret, secundum ea quæ latissimè dicemus infra tit. procedente, *de retr. auct. consuetionel.* §. j. glo. vij. quæ est in verbo, *seront prefer.* nu. 42 nunc autem in mentem venit, & multus sequen.

93 ¶ Verum maior est ratio, ut credatur huic schedulæ, quæ ultra confessionem producit obligationem, quam literarum vocamus: ut patet in rub. & nigro, *Insti. de litera. obli.* Vnde obligatio ipso principali, obligantur quoque accessorii, & alij qui in consequentiam veniunt, per d. l. tam matorij, & d. l. si cui, C. de excep. non num. pecu. Id quod etiam scitisimè expendit Corne. d. cō. fil. cccxx. paulò ante fin. lib. ij. Præterea quæ habemus text. in l. Lucius, §. tutelæ, ff. de admini. tuto. quod d. creditur apochæ tutoris de solutione debiti pupillaris sibi facta durante tutela: etiam si ea producat finita tutela. & ibi gloss. in verbo, apochæ, quæ intelligit de apocha confessionis, & Rapha. Com. conf. xliij. testator filio, colum. ij. vbi repræhendit Bartol. in d. §. tutela; id aliter intelligentem. & idem Rapha. conf. xxxj. testator, in testamento, col. ij. in fi. iij. dubij. & Barb. conf. xvij. difficile, colum. v. ver. quartò facit, lib. iij. & conf. liij. à Ioue, col. antepen. lib. iij. vbi & ipse repræhendit Bartol. licet idem sibi contrarius, eam sequatur conf. xvij. clementissimū, colum. iij. verficu. nec obstat. Sed is utrobique ius suæ partis, magis, quam legum, sequitur, ut sæpissimè facit. Quod semper intellige, nisi probabilis sit suspicio fraudis, iuxta ea quæ supra diximus. Et vide hic præterea, quæ latè dicemus in d. seq. tit. §. iij. in verbo, *configner*, nume. 8. sed in hac tractatione, cum multis sequ. vbi tracto plenius, an confessio de receptio ne pecuniæ aliis præiudicet.

Apocha tutoris creditur, etiam finita tutela.

94 ¶ Cætera autem, quæ ad rationem pretij venditionis, de quo hic priuatim loquimur, pertinet, ne tu in hac tractatione prætermisissimas putes, videbis infra eodem titulo, §. xxix. in gloss. iij. quæ est in verbo, *autres semblables*, vbi differimus, an reddenda sint emptori gabellæ, quas vocamus, & tributa, & ea, quæ proxenetis data sunt, & domino, cuius res vendita fuit, ut ratam venditionem haberet, & alia quoque huiusmodi. Illinc igitur poteris assumere, quæ tibi videbis esse hic necessaria. Sed & tu præterea vide infra tit. sequen. §. vj. in verbo, *les loyaux constemens*: vbi & alia multa huc quoque pertinentia tractauimus.

LVY DEUEMENT ACERTAINÉ DV PRIS, DVM VERE DE PRETIO CERTIOR FA-

CTVS FVERIT, GLO. XIX.

1 **N** EQUE enim, dum incertum ei est pretium, in mora soluendi esse potest. Omnia enim debent esse certa & liquida, ut quis in mora constitutur, l. in fideicommissi, in princip. ff. de vsur. quem tex. ad hoc not. Bald. ibi, in lect. antiqua, quod mora contrahi non potest, nisi debitum sit liquidum. Ad quod etiam dicit facere tex. in l. cum fideicommissum, ff. de confes. & idem Bal. in l. accepta, in vj. oppos. C. de vsur. per glo. ibi, in verbo, cum vsuris, & tex. in liij. C. de vsur. & fructu. lega. & idem Bald. in l. si residuum, C. de distract. pign. per tex. ibi, & in l. statuliber, & l. seruus si heredi, ff. de statulib. & Ang. in l. iij. §. aut prætor, ff. de re iudic. vbi ad hoc dicit sing. tex. in d. l. statuliber, idem Ang. in l. Prætor, §. si quis paratus, & ibi quoque Imo. & Ro. ff. de no. ope. nuntia. & ipse Ang. in l. si mora, ff. solu. matri. & Raph. Fulgo. conf. ccj. domina, col. ij. Pet. Ancha. conf. cccxxv. prima facie, versiculo præterea. Alex. in l. si infulam, col. viij. versic. octauò fallit, ff. de verbo. oblig. & conf. l. xlix. in pectis & ponderatis, colum. j. vers. & præsertim, lib. ij. & conf. l. cxxx. in causa Strazarolorum, col. iij. vers. & sic etiam, lib. iij. & las. in l. quod te, colum. iij. ff. si cer. per. Aliàs autem hoc in casu esset in facultate contrahentium fraudandi consanguineos, celendo pretium, dum annus abiret.

An consanguineus sit in mora soluendi pretij, cuius incertus est.

2 ¶ At illud non omittendum, quod de iure communi, cum id quod offerri debet, non est liquidum, aut omnino, aut partim, debet offerri quod liquidum est: at pro eo, quod non est liquidum, necesse est verbo offerre se soluturum, cum liquebit: & de eo offerre fideiussores, per textum notab. in dicta l. statuliber, vbi Dyn. eum in id esse fingit, licet sit similis in dicta l. seruus si heredi, in fin. ff. de statuliber. & voluit Bart. in l. si finita, §. item videamus, ff. de damn. infect. & Bald. & Angel. in d. l. si residuum, & idem Bal. in cap. quoniam frequenter, §. in aliis, paulò ante fin. extrà vltim. non contest. vbi ad hoc dicit notab. priorem illum tex. Angel. & Imo. in liij. §.

An necesse sit offerre fideiussores de non liquido.

air

ait Prator, ff. de re iudic. & in l. si mora, ff. solut. matrim. & in d. l. prator, §. si quis paratus, & ibi quoque Ro. ff. de oper. no. nuntia. & in l. si infula, in vij. fal. ff. de verb. oblig. & ipse Ange. qui & illum priorem text. dicit singu. in d. l. ij. in fi. C. de vsur. legato, quam primam legit illius tit. & Florianus in l. j. §. Papinianus, circa mediū, ff. de vsu. vbi dicit in id singu. text. in d. l. statuliber. Pau. Cast. conf. cclxx. visopuncto, col. ij. vers. & videtur, lib. ij. Capolla, qui illum quoque text. dicit sing. caute. l. j. secundum priorem cōputationem, incip. nota quod vbi. Alex. conf. cxliij. in spectro processu, col. vlt. vers. posset etiam dici, lib. iij. & d. conf. cxxx. vbi supra. & Barb. in l. ij. §. & homini, col. ix. vers. ego allego, ff. de verb. oblig. & conf. xxxvj. sapienter, col. xliij. nu. 28. lib. ij. & Soci. qui id multum commendat, in l. j. col. ij. vers. quam conclusionem, ff. qui satisfacta. cogan. & conf. lxxx. in quæstione, col. ij. vers. prætereā & secundō, lib. iij. cum aliis multis concord. adductis à Boër. in consuetud. Biturig. hoc eod. tit. c. iij.

3 ¶ Quod tamen intellige in debitore inope, aut suspecto: nā in seruo loquuntur iura supra alle- *Quid scō-*
gata. Secus autem in eo, qui idoneus esset: vt per multa probat Alex. in d. l. si mora, col. ij. vers. *sanguineus*
tertiō fallit. ff. solu. matrim. & in d. l. iij. §. ait Prator, ff. de re iudica. vbi & alio modo limitat. *diues sit.*
tu eum ibi omnino vide. At Francisc. Ripa in d. l. si infulam, col. xliij. nu. 67. ex sententia Franc.
Aret. conf. clxij. verum est, aliter hanc rem diffinit. Nam aut (inquit) offerens vult aduersa-
rim constitutere in mora, vt consequatur aliquod lucrum, & tunc tenetur debitor offerre fi-
deiussores: & ita loquitur d. l. statuliber. aut vult tantum se excusare à mora, vt euitet pœnam
vel interesse: & sufficit simplex obligatio sine fideiussores. vtrunque omnino vide, ne diutius te
hic teneam.

4 ¶ Sed illud tamen non prætereundum, quod eo casu, quo fideiussores quis offerre debet, nō in- *An autem*
telligitur, vt eos presentes offerat: sed satis est, vt dicat paratum se statim offerre: vt voluit Imo. *presentes si*
in l. si dubitetur, in prin. & ibi Paul. Castren. col. j. ff. de fideiuss. argu. l. si is à quo, ff. vt in posse. *fideiussores*
lega. & sequitur Alex. qui id dicit no. in d. l. iij. §. ait Prator, ff. de re iudi. Et huic sententiæ suffra *offerri de-*
gantur verba d. l. statuliber, ibi satisfacta paratus est. Nam multum interest, an quis offerat se *bent.*
paratum soluere, aut dare fideiussores, vel aliud quippiam facere: an verò rem ipsam in presen *Paratus*
tiarū offerre, vt per gl. Bar. & Bal. in l. fundus, in princ. ff. de rescind. vendi. & gloss. in c. vt circa, *quis disca-*
in verbo, præfinito, de electio. lib. sexto. & Fede. Senen. conf. lxxvij. q. talis est, an vsurario, post me- *tur.*
dium, & clariùs consil. xxij. an vsurario, col. penul. Et pro hac sententia non obscurè facit tex.
in d. l. fundus. in illis verbis, professus esset paratum se esse vestigal exoluere solidum, iunctis
illis verbis, nō priusquam emptori, &c. Et textus in l. si debitori, ff. de iudi. cūm dicitur, si para-
tum dicat se soluere, audiendum eum, dandumque, diem, cum competenti cautela ad solu-
dam pecuniam. & in l. de die, §. planè, ff. qui satisfacta cogantur, ibi, paratumque se dicant mu-
nicipio cauere. nam ea verba non possunt intelligi de præfenti cautione. Et textus in capit. an
sit, extrā de appellat. cūm dicitur, paratus est incontinenti conuincere. Nā si illud (incontinen-
ti) intelligatur sine interuallo, vt multis videri posset per quædam iura ad id citata per glo. ibi,
cōtinuū sequetur, eam dictionem (paratus) nō eam vim per se habuisse, sed opus fuisse ea adie-
ctione (incontinenti) frustra enim ea dictio adiecta fuisset, si intellecta fuisset. Quod si intelli-
gatur, intra quopiam certū tempus, vel arbitrio iudicis, vt nonnulli contendunt, tunc ex eo
sumitur eam dictionem (paratus) recipere interuallum. Et facit item quod tradit glo. in dict. c.
cupientes, §. si verò, in verbo, contemplerint, & ibi Domi. & Philip. Franc. de electio. libro sexto
& Bal. in c. j. col. ij. vers. quæro, nunquid protestatio, extrā de eo qui mit. in pos.

5 ¶ Quamquam sunt & alij multi in ea sententia, vt tex. in d. l. statuliber, & alij loquentes de para *De cadere.*
to soluere, aut dare fideiussores, aut aliud facere, intelligantur, vt in præfentia soluant, aut det
fideiussores, aut quippiam aliud faciant: videlicet Bart. in d. l. Prator ait, §. si quis paratus, & ibi
Angel. cūm vtitur his verbis, & ecce fideiussores. Imol. sibi cōtrarius, & Paul. Castren. qui id di-
cit not. & Iason qui eum §. legit cum §. siue autem, ante fin. ff. de oper. no. nuntiat. idem Bart. in
l. item liberatur, §. j. ff. quibus modis pign. vel hypo. sol. vbi & text. id innuere videtur. Angel. in
d. l. ij. C. de vsur. dum vtitur his verbis, offero tibi hūc fideiussorem. & expressius in d. l. si mora,
col. j. ff. solu. matrim. vbi nūcupatim dicit, non satis esse, si debitor dicat offerre se paratum, sed
debere eum habere fideiussorem ad manum. & ibi Paul. Castren. col. ij. vers. aduertendum. &
Alexand. col. ij. vers. quartō fallit. vbi id declarat. Petr. Anchar. loquens in casu retractus, in cap.
constitutus, in xj. notab. extrā de restitut. in integ. & in d. c. cupientes. §. si verò, quem legit cum
§. ad hæc, in fi. de elec. lib. vj. dum simpliciter allegat Bar. in d. §. si quis paratus & idem Ancha.
consil. lxxxvj. pro faciliore, colum. ij. & iterum consil. cxxxv. prima facie, in princ. & consil. ccc-
xxxj. visis diligenter, col. j. & Rom. conf. clxij. constitutio, colum. vlti. vers. vltimo. & Alexand.
sibi cōtrarius, d. conf. cxxx. colum. iij. vers. & si diceret, lib. iij. & consil. lxxvj. vifa facti narratio-
ne, col. vlti. lib. vj. & Petr. Ferrar. qui id dicit sing. tit. forma libel. in causa venditionis, in verbo,
suprà scriptum pretium.

¶ Et

6 ¶ Et hæc sententia text. quoque fulcitur, scilicet in d. l. seruus si hæredi, in fi. de statuli. & l. qui decem, ff. de sol. in id allegatis à Bar. in d. §. si quis paratus, & l. si peculiū, in fi. ff. de statulib. & d. l. fundus, de rescin. vendi. etiam allegatis ab eodem Bar. in d. l. item liberatur, §. j. Sed postremus text. facit pro prior sententia, vt diximus. Verū posteriori illi sententiæ ad stipulantur alij tex. videlicet in l. querebatur, quæ est pen. ff. qui pot. in pig. hab. ibi. finge Scrum paratum esse offerre, iunctis illis verbis, & oblata ab eo summa: ex quibus intelligis, ea verba, paratū esse offerre, idem esse, atque simpliciter offerre. & in d. l. item liberatur, §. j. vbi scribitur, qui paratus est soluere, meritō pignus videtur liberaffe. Nam constat, eū non consequi liberationem, nisi solutio re ipsa fiat: nec in id satis esse, si dicat paratum se esse soluere. Vbi enim factū opus est, verba non sufficiunt, vt dicere veluti prouerbio solemus. Ad quod plerique omnes citant d. l. qui decem, §. j. vers. idem responsum, de solu. & c. j. & ibi glo. extrā de eo qui mit. in pos. cum si. & nos quoque aliquid de hoc dubio diximus suprā, in gl. xvij. in verbo, *offrant.* & c. in fi. & vide etiam interim consuetudinem Auerniensium hoc tituli *de retraict*, qui est xxij. §. x. & Boë. vbi suprā citauimus nu. 2. in fi. An autē & quando, paratus, dicatur de simplici verbo, vide Bal. distinguentem in d. §. si quis paratus.

Vbi opus est facto, verba non sufficiunt. Consuetudo de hac re.

D'OR OY D'ARGENT, AVRI AVT

ARGENTI. GLO. XX.

I N VERBIS, siue appellatione auri & argenti, non continentur nummi, siue pecunia signata, l. cum aurum, in prin. & l. Qui totus Murius libro, §. ff. de aur. & argen. lega. quibus cauetur, auro & argento legato pecuniam signatam, siue nummos, non contineri. & in posteriore loco annotat Dyn. & Albe. Et alibi, pecunia, atque aurum & argentum, vt diuersa ponuntur in l. Pratorie stipulationes, ff. de prato. stipul. & in l. si pro mutua, C. si cert. pet. & in l. si quis sepulchrum, §. vlt. ff. de relig. & sumpt. func. Pet. Ferra. tit. forma libel. pro lega. rei sing. in princ. col. xxxj. in paruis. ver. nunc venio, & Philip. Deci. qui ex eo in pulchro casu respondit, conf. cccclxxxj. visis his que accurate, in princ. ¶ Nam & alias probati scriptores argentum simpliciter pro infecto posuerunt. Martialis lib. 6. Epigram. 49.

An constan guineus offerre debeat pecuniam signatā: aut aurū vel argentum non signatum.

Argentum, mensas, pradia solus emit.
Si te delectat numerata pecunia, vende

Et lib. xj. Epig. 71.

Argentum, mensas, myrrhina, rura, domum.

Ideo que posset videri, hic offerendum esse aurum & argentum in massa, vel in lamina, vel in vasculis, annulis, ornamentis, & aliis huiusmodi rebus.

2 ¶ Sed id mihi non placet, tum quia ex vulgari & communi vsu loquendi, (qui inspiciedus est, l. librorū, §. quod tamen Celsus, ff. de l. iij. etiā in statutis & aliis speciebus strictis, vt dicemus in §. seq. in glo. j. nu. 5. & ex communi, & sequen.) ex communi (inquam) vsu loquēdi per aurū & argentum vulgō intelligimus nūmos aureos, atque argenteos. Sicut etiā Hebræi, & antiqui Romani, ea appellatione pecuniam significabant: vt dicemus infra eodem §. nu. 5. & sequē. Tū quia negari nō potest, quin huiusmodi nummi aurei & argentei sint aurū & argentum: tamē legato auri & argenti nō contineri, ob id, q̄ tempore Iurisconsultorū non faciē quicquā auri aut argenti numero nummos computabat. Idē & si appareret contrā sensisse testatōrē, ij eo legato compræhenderentur: vt nūcupatim scribitur in d. l. Quintus, §. j. Hic autem satis constat nostram consuetudinē intelligere de moneta siue pecunia signata, propter cōmunem vsum loquendi, atque etiam propter subiectā materiā, cum agatur de solutione pretij, cuius appellatio propriē ad pecuniam signatam refertur, §. item pretiū, & ibi no. In sit. de empt. & vendit. & voluit Bal. consi. xcviij. Bectonus, col. ij. lib. j. quod repetitur cons. cccclxxxij. lib. v. id autem facit subiecta materia, vt obeam verba impropriari debeant, l. si vno, ff. locat. & abundē diximus in repet. l. si nunquam, in verbo reuertatur, nu. 37. & aliā etiam videmus.

3 ¶ In quibusdam autem locis, hæc verba, quæ nunc commentamur coniunctiue ponuntur, ita videlicet, *d'or & d'argent*, vt Rochellæ, cap. consuetudinū eius loci, xxix. & Burdigalæ, c. xvij. & seq. iterū c. xxv. & apud Lorrienses in Præfectura Montargij, hoc tit. §. j. vt tunc videri possit necessarium esse vtrūq; offerri, vnū scilicet nummum aureū, & alterū quoq; argenteū, l. si here di, ff. de condi. insti. cū concord. ibi à glo. adductis. Sed ego libens quererē, quid si res quæpiā sit vendita tam vili pretio, vt nullus sit nummus aureus infra id pretiū: verbi gratia, pretiū est de cem solidorum nostrorū: certē apud nos nullus est nummus aureus, qui id pretiū nō excedat. Cogetur ergo consanguineus tunc & nummum aureū præter argenteū offerre: Et absurdū est quidem, vt quis plus teneatur offerre, quā quod reddere debet. Itē quid si vedita res est cētū aureis, quo casu ex multorū sententia debent & cētū aurei reddi. nec cogitur quis monetam argenteam recipere: vt videre licet apud multos, quos citauimus in glo. præcedenti in vj. quest. Quid igitur causæ est, vt veniens ad retractū necesse habeat offerre monetam argenteam, quā emptor,

An necesse sit offerri vnum nummum aureū & alterū argenteū. Consuetudines.

emptor. cui fit oblatio, recipere non tenetur? An igitur intelligemusea verba, *d'or & d'argent*, disunctiue, vt scilicet ea copulatiua (&) pro disunctiua (vel) intelligatur: vt alias fieri suadet subiecta materia, l. sape, & ibi plenissime Alciatus, ff. de verbo. signifi. & per Batt. in l. j. in prin. ff. de iust. & iur. & in l. si is qui ducenta, §. vtrum, & ibi quoque Recentiores, ff. de reb. dub. & Raph. Co. aut quisquis is fuit, inter consiliis, conf. vij. visis compromisso, col. xiiij. vers. item non obft. quod arbitri. Panor. in c. ij. col. ij. extra de rescript. cum simil. Et id non obscure sensit Ferronus, qui duos illos posteriores §. consuetud. Burdig. à nobis supra citatos, Latine interpretans, coniunctiuam illam vertit in disunctiuam.

- 4 ¶ Sed quid si offeratur non quidem argentea aut aurea moneta, sed ærea, satisne erit? Quod *An satis sit* non videtur, cum hæc consuetudo nuncupatim mentionem faciat auri & argenti, quæ haud æream monedubie ab ære separata sunt: vt satis ex se patet, & probat tex. in l. ij. §. deinde. ff. de orig. iur. dum *netā offer-* loquitur de Triumuiris monetaliibus, æris, argenti, auri flatoribus, & in l. æquisimū, §. vnde *re.* quæsitum, ff. de vsu fruc. cum dicitur, auri, argenti, æris fodinas, & in l. si id quod aurum, ff. de verb. obliga. & in l. si cum aurum, ff. de soluti. & in l. j. in prin. & iterum, §. j. ff. de pign. actio.

& in l. qui tamē, ff. de contrah. emp. & in l. in venditionibus, eo. tit. & in l. j. ff. de pign. vbi Albe. hinc occasione sumpta, distinxit, an ars alchymie sit licita, & in l. Titia, §. vlti. ff. de aur. & argen. lega. & in l. j. ff. ad l. ful. pecul. & in l. j. & ibi gloss. C. de collati. æris, lib. x. atque etiam illa verba duodecim tabularum, apud Tullium, statim post principium li. iij. de legibus ascripta: *Æ R B V N I A E S, A V R V M, A R G E N T V M V E P V B L I C E S I G N A N T O.* Et illud scilicet Tul li lib. j. Officiorum, Nec aurum, æs, argentum effoderentur penitus abditum. Et lib. 7. Epistol. famil. epistol. 13. Malletm aurei auro, argento, ære essent. Homeri lib. ij. Odyssæ,

Θνητός χρυσός, καὶ χαλκός κέρει.

Et lib. v. iterumque xij. & xiiij. & xxij. & xxij. eiusdem operis. Et lib. vj. Iliados,

Χαλκόν τε, χρυσόν τε, & cætera.

Et lib. xij. Odyssæ.

Ἄκρον πάντ' ἐφορεῖ χρυσὸν καὶ ἀτερπέα χαλκόν.

Et lib. ix. Iliados non semel,

Νῆα δ' αὖτε χαλκὸν καὶ χρυσὸν νηυσὶ δέδωκε.

Et lib. xxij. eiusdem operis,

Ἀλλὰ εὖ μὲν χαλκόν τε δίδωκε, χρυσόν τε δ' ἔδωκε.

Et alibi sape. Et id quoque videre licet ex sacris libris, Exod. xxv. & iterum, xxxj. Ex quibus etiam potes intelligere, horum differetiam esse & in pecunia signata: vt omitam quod scribit Plinius lib. xxxiiij. c. j. in princ. Proxima dicantur æris metalla, cui & in vsu proximum est pretium: imo verò & ante argentum, ac penè etiam ante aurum Corintbio. Eam autem differetiam satis ostendunt antiquæ illæ notæ, A. A. A. F. id est, ære, argento, auro, flando, feriundo, siue flauo feriunto.

- 5 ¶ Ego tamen cenfeo satis esse, offerri monetam æream, vt satis fiat nostræ consuetudini loquē- *De eadē re.* ti de auro vel argento, quoniam ex communi vsu loquendi, quem sequi debemus, vt diximus *Hebræi au-* statim in princip. huius gloss. appellatione auri & argenti omne genus moneta, cuiuscunque *ru & argē-* materiz ea sit, intelligimus. Quod ab Hebræis profectum videri potest, qui & ipsi ea appel- *tum omne* latione auri & argenti omnem pecuniam significabant, vt tradit Diuus Augustinus lib. vij. *pecuniam* questionum in libros Iudicum, capit. xvij. huc referens illud Esaiæ li. j. Gratis venditi estis, & *vocabant.* non cum argento redi memini. Et illud Diui Petri priore epistola cap. j. Non enim auro & argento redempti estis, sed pretio sanguinis agni immaculati. Cui addere potes & illud eiusdem Esaiæ, cap. xliij. Non emisti mihi argento calamum. Et cap. lv. Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, eruite, & comedite. Et rursum: Venite, emite absque omni argento. Atque iterum: Quare appenditis argentum non in panibus. Et pro- uerb. iij. Melior est acquisitio eius, negotiatione argenti. Et libr. Eldæ j. cap. vij. Omne argen- rum & aurum, quodcunque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, liberè accipe, & stu- diosè eme de hac pecunia vitulos, arietes & c. Vides enim ibi, id quod primum aurum & argentum vocarat, mox pecuniam appellari. Et Actorum capitul. iij. Argentum & aurum non est mihi. Et iterum, capit. xx. Argentum & aurum aut vestem nullius concupiui. Et talia sunt alia multa, & prope infinita loca sacrorum Bibliorum. Sed nullus locus est in id aper- tior, quàm Genes. xxij. capit. cum primum illic scribitur, Dabo pecuniam pro agro. & mox: Terra, quam postulas, quadringentos siclos argenti valet. Et iterum: Appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat quadringentos siclos argenti probata moneta pu- blicæ.

Romani & argentum pro pecunia.

- 6 ¶ Veteres quoque Romani pecuniā numeratā argēti appellatione cōtinebant, vt patet ex illis verbis Tullij in Topicis: Nā quid interest, cum hæc sumperis, Pecuniā numeratā mulieri de- beri,

beri, cui sit omne argentum legatum: vtrum hoc modo concludas argumentum. Si pecunia signata argentum est, legata est mulieri: est autem pecunia signata argentum: legata igitur. An illo modo, Si numerata pecunia, & cetera quæ sequuntur. Sed & idem Tullius in eodem libro hæc scribit: A genere sic ducitur argumentum: Quoniam argentum omne mulieri legatum est, non potest ei pecunia, quæ numerata domi relicta est, non esse legata. Forma enim à genere, quod ad suum nomē retinet, nunquā se iungitur: numerata autem pecunia nomen argenti retinet: legata igitur videtur. Hæc ille: qui formam eam vocat, quam alij speciem appellat, ut ipse alibi eodem libro testatur, & declarat Boëthius eodē in loco, cum dicit: Cum igitur omne genus, id est, omne argentum legatum sit, nulla species excipitur: at numerata pecunia argentum est: sit igitur, ut numerata quoque pecunia legati vocabulo possit includi. Et ita quoque Terentius argentum pro pecunia accepit in Phormione: Argentum inuentum est Phadræ. Et iterum: Argentum accepit, tradidi lenoni, Et paulo post: Ne cum hic non videant me, conficere credant argentum suum. Et in Adelphis: Dabitur à me argentum, dum erit commodum. Et Sallustius libro secundo Historiarum apud Priscianum libr. decimo: Argentum mutuum arcepsit. Et Martialis lib. 14. apophor. 12. cui est titulus Loculi eburnei:

Hos nisi de fulva loculos implere moneta

Non decet, argentum vilis ligna ferant.

Et ante hos Plautus in Aſinaria itatum in initio argumenti:

Amanti argento filio auxiliari

Sub imperio vivens volu senex uxorio.

Et in locis propē infinitis eiusdem fabulæ. Nam & apud Græcos ἀργύριον, qua voce argentum, quod Latini vocant, significatur, pro pecunia quoque accipitur, vnde in terpes diu Marthæ i. c. xxv. quod sic Græce scriptum erat, ἐδίδον οὐδ' αὖτις τὸ ἀργύριον καὶ τοὺς πενήτας, ita vertit, Opportuit ergo te committere pecuniam meam numularius, &c. Imò vero sæpe in nostris legibus aurum & argentum pro pecunia aurea vel argentea poni videmus, ex quibus nunc succurrit leg. serui. C. de adult. & leg. j. C. de canon. larg. lib. 10. & leg. j. C. de apo. public. eod. lib. 10. & leg. hac lege. C. de aqua duct. lib. 11. Hincque est, ut Liuius 4. decadis lib. 3. argentum bigatum dicat pro eo genere nummi, quod bigatum vocant, de quo Plinius lib. xxxij. c. iij. §.

7 ¶ Sed etiam vulgò, & ex communi vsu loquendi nostrorum Gallorum, monetam æream simpliciter argentum vocamus. Quod videtur longè disidere à propria, aut certè recepta iam à multis seculis significatione. Nam omne genus monetæ antiqui æs vocare sunt soliti. Cato in rerum rusticarum Fūdum æris tribus emptum possidebat. Plautus in Aulularia: Ibi ad postremum redit miles, æs petit. Terentius in Phormione:

—Ancillam ære emptam suo.

Et Horatius lib. Sermonum ij. Saty. ij.

Et frustra mortis cupidum, cum deerit egentis

Æs laquei pretium.

Et Virgilius Ecloga j.

Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

Vbi Landinus interpres id annotavit. Et apud nostros Iuriscōsultos in l. ij. ff. ad legem Aquil. vbi ita scribitur: Qui seruum alienum, quadrupedem, vel pecudem iniuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuerit, tantum æs dare domino damnas esto. & in l. tertia, ff. de alimen. & cibariis. lega. vbi legitur, minimi æris, pro minimo pretio. & in l. si quis in pignore, §. primo, ff. de pignori. action. vbi fit mentio de re ampla ad modicum æris pignorat. & alibi sæpe in nostris legibus.

Ærarium

Oberati.

Æs alienū

Æs militi-

tare.

Tribuni æ-

rarij.

Quæstores

ærarij.

Adærare.

Æraria

annonæ.

Æruscare

Adærari.

Ærarius.

¶ Ex quo etiam scribitur in l. etiā, ff. de verb. significatione, aureos quoque nummos æs dici. Et hinc quoque, ut scribit Plinius lib. xxxij. cap. x. & iterum lib. xxxij. cap. j. ærarium, oberati, æs alienum, æs militare, tribuni ærarij: de quibus illud est Ciceronis Epistolæ ad Atticum, lib. j. Epistolæ. cum initium est, Queris ex me: Tribuni nō tam ærarij, quā ut appellatur ærati. Quæstores ærarij. De quibus & aliquid traditur à Varrone ad finem lib. j. & iterum in lib. tertio de Lingua latina. Et Ærariæ annonæ, in l. prima C. de collat. donat. lib. decimo, & in l. speciebus, C. de cohor. lib. xij. & in l. ius scholaribus, & iterum in l. annonas, C. de erogatio. mili. anno. eod. lib. xij. quæ scilicet ære, id est pecunia, taxabatur. Et hinc item Adærari, in eadē l. (sic enim scribendum est, non ad hære, ut admonuit Lælius Taurelus in lib. de militiis ex casu) pro eo scilicet, quod est ad prætiū redigi, taxationēque adhibita æstimari: quod nos vulgò in Gallia liquidare vocamus, & Gallicè *adenerer*. Et in hac quoque significatione ponitur (adherentur) in l. vij. eo titu. de erogatio. mili. anno. vbi tamē Accursius aliter intelligit. Hincque adæratio, in l. militaris, C. de mili. veste, lib. xij. Et item Æruscare, Festo Pompeio dicitur, æra vndique, id est pecunias colligere, & Auarus Nigidio lib. vnde tricesimo cōmētariariorum, itaquā auidus æris: quod tamen

tamen non placet Gellio lib. x. c. v. Sed & hinc *Æs* mutuum Sallustio in bello Iugurthin. Prodigus æris, Horatio in arte poetica:
Vitulum tardus prouisor, prodigus æris.
 Et æsem quoque ab ære dictum, prodidit Varro lib. ij. Analogiæ. & eius autoritate Prif. lib. de ponderibus & mensuris.

Prodigus æris.
Æs mutuum.
As.

- 9 ¶ Hæc autem hinc fluxisse videntur, quod apud priscos Romanos nullus vsus fuerit moneta aurea vel argentea: sed æs solum esset in pretio habitum vsque ad primum propè bellum Punicum. Quinque enim annos ante id bellum Q. Fabio Maximo consule, argētum est primo signatum bigarū & quadrigarum nota, anno urbis conditæ quingentesimo octogesimo quinto. Atque anno post secundo & sexagesimo aureus nummus primum percussus est, autore Plinio, dict. lib. xxxij. c. iij. Eutropius autem Romanæ historiæ lib. ij. tradit primo bello Punico, quo Regulus, à Xanthippo Lacedæmonio, duce Carthaginiensium captus est, argenteum nummum in vrbe figuratum esse. Primus autem Ianus æs signauit, si credimus Draconi Corcyæo in suis commentariis de lapidum generibus, & illius autoritate Athenæo, Atq; Macrobio, lib. j. Saturnaliorum, c. vij. Aut etiam Seruius rex Romanorum, vt ex autoritate Timæi retulit Plinius, vbi suprà proximè: & id quidem, vt dicit, nota pecudum: vnde & pecunia dicta est, cum antea rudi ære vterentur.

*Argenteus nummus pri-
 mū signatus.*
*Aureus nummus pri-
 mū signatus.*
Pecunia vnde dicta

- 10 ¶ Vnde ortum est (quod iam diximus) vt quancunque pecuniam æris appellatione intelligamus, Græcorum etiam imitatione, qui *καλόν*, id est, æs pro qualicūque pecunia accipiunt. Vnde *ἀχαιεύς* apud Lucillum lib. ij. Epigrammatum:

*Ἐρμῶ δ' ἵτε τίς δ' ὄγμα τὸ πέντε φων, εἰ τις ἀχαιεύς,
 Μινέτι πεινήτω θεῖς, τὸ χιτῶνιδιον.*

Quod ita transtulit Alciatus noster in d. Letiam, ff. de verb. signi.

*Hermodoti hoc dogma est quisquis miser indiget ære,
 Philosophi assumat pallia, diues erit.*

Et ex iis, quæ diximus, exiit illud Ouidij libro Fastorum primo:

*Æra dabant olim: melius nunc omen in auro est:
 Vixitque concessit prisca monet a nouæ,*

Cæterum tex. est in l. quæ extrinsecus, iuncta glo. in verbo, denario, ff. de verb. oblig. probans, quod interroganti de pecunia aurea, si respōdeatur de ærea, vel è diuerso, valet stipulatio, quāuis aliàs rerum diuersitas eam vitaret. §. si de alia, Insti. de inuri. stipu. & ita eum tex. cum gloss. expendit Bal. in l. singularia, col. iij. vers. decimò est speciale, ff. si cer. pet. Sed tu vide Alex. ibi col. vj. vers. aliud etiam speciale secundum eum.

- 11 ¶ AD ILLVD QVOQVE quæstionis est, quid si consanguineus offerat nummū reprobū, vt vocat Vlpianus in l. eleganter, §. qui reprobos, ff. de pign. acti. siue adulterinū, vt appellat Tullius lib. ij. Officiorū, & Plinius lib. xxxij. c. ix. & Imperator in l. j. in prin. C. de fal. mo. & in l. j. C. quib. ex cau. ser. pro præ. liber. acci. & ipse Vlpianus in l. lege, in prin. ff. ad le. Corn. de fal. & in l. sacrilegij, §. qui cum in moneta, ff. ad leg. Iul. pecu. Apuleius autem l. ix. Metamo. adulterum & nequā aureum vocat. Ex quo & Adulteratores moneta dicuntur, in l. aut facta, §. euenit, ff. de pœn. Nos vulgò falsum dicimus, vt in ea rubr. de fal. mon. & in l. vix certis, ff. de iudi. & in l. qui falsam, ff. de fal. & apud Plinium, vbi suprà. Sicuti Falsā pondera, in l. arbitrio, §. de eo, ff. de dol. mal. Nam & falsum, & adulterinum, pro eodem ponuntur in l. si quis legatū, in prin. ff. eod. tit. Quid igitur, si offeratur nummus reprobus, siue adulterinus, aut falsus, Dic nihil agi, quia falsus denarius non est denarius, gl. in l. omnes, per illum tex. loquentem de falsa fide, C. de hæret. quam sequitur Ioā. Plat. in l. circa medium, C. de vete. numif. pote. lib. xj. & eam valde elegantem dicit Alex. cons. ciij. statutum loquens, col. ij. vers. pro hoc hic ego, lib. j. & singularem Barb. cons. xliij. præclare scribitur, col. ix. nu. 16. lib. j. Licet sit & alia ei similis in c. vera, xlv. distin. quæ præterea dicit, falsum iudicem non esse iudicem, nec falsam iustitiam esse iustitiam, nec falsum tutorem esse tutorem, l. Paulus, ff. de verb. signi. ex qua etiam probatur, falsum testamentum non esse testamentum, & modium iniquum, id est falsum, vt interpretatur Accurs. non esse modium. Quod & de statera modio proxima, tradit Galenus libro *de viue. z. c. 5.* id est, de bona habitudine: Statera (inquit) falsa, siue iniusta, non est simpliciter statera, sed statera falsa. Sed & illud de testamento falso probat l. ij. §. j. ff. quemad. testa. aper. Et illud quoque de falso denario, dicit Ioan. Ana. illam tantum posteriorem gloss. allegans, in ca. quā graui, col. vlti. extrā de falsis. & Georg. Nat. in repe. c. quamuis, col. xlv. sub nume. 143. de pactis, lib. vj. Et simile est, quod de falso instrumento tradit Bal. in l. si non fortem, §. j. post princip. ff. condit. indebit. nempe id non esse instrumentum. Ideo si ex staturo nulla exceptio possit opponi contra instrumentum guarentigiatum, poterit tamen contra illud opponi, quod est

*An num-
 mus repro-
 bus possit
 offerri.*
Nummus reprobus.
*Adulteri-
 nus.*
Nequam.
Falsus.
Falsa pondera.
*Falsus de-
 narius non
 denarius.*
Index.
Iustitia.
Tutor.
*Testamen-
 tum.*
Modius.
Statera.
*Falsum in
 strumenū.*

*Falsu te-
stis.* falsum, per d. l. Paulus, de verb. signifi. Per quam etiam atque d. l. j. §. j. quemad. testa. ape. idem
Bal. in c. licet causam, col. v. extra de probat. dicit falsum testem non esse testem.

*De isdem
rebus.* 12. ¶ Igitur (vt concludam) confanguineus, qui falsum nummum offert, is nummum offerre non
censetur. nam nec huiusmodi nummus liberat soluentem, d. §. qui reprobos. Ex quo etiam di-
cebat Vbertus Bobi. quem refert & sequitur Io. And. in addi. Spe. tit. de crim. fal. quod si qui lu-
dunt ad par & impar, non debet computari nummus falsus in numero ceterorum, quibus lu-
ditur: nisi ludetes illum esse falsum rescuissent. Quod & sequitur Alex. d. consi. ciiij. col. ij. vers.
accedat ad prædicta, li. j. & Georg. Nat. in d. c. quamuis, vbi supra. & Marth. Afflic. in consi. Si-
cilia, incip. adulterinam, in j. q. Sed & Dy. in l. cuiusque, ff. ad l. l. ul. maie. dicit per illum tex. in
§. j. quod qui pecuniam reprobam consauerit, vel abraferit, non incidit in pœnam statuti pu-
nientis falsificantiem, vel abradentem pecuniam. Et sequitur Alber. ibi, quia dicit fuisse iudi-
catum à rege Francie. & allegat præterea in ar. l. fundi, in princ. ff. de acq. poss. Sequitur item,
& dicit no. Philip. Dec. in l. quod te, col. ij. vers. sed quæritur an ista, ff. licet. pet. Denique glo.
in l. lecta, in verbo, proba, ff. eod. tit. dicit simplicem promissionem factam de dandis nummis,
intelligi de probis. Et sequitur Bart. ibi. in j. oppo. Ang. col. ij. in fi. & Sal. col. quoque ij. vers. no-
ta ex ista gl. & Recetiores. Hincq; respondit Steph. Bertr. consi. cccxij. Christi, & c. viso casu, lib.
j. manus munitioem (quam vocat) factam ex pecunia reproba, non impedire clamorē, de quo
ibi loquitur. quin si fieri possit, tanquam si nulla munitio facta sit, per d. §. qui reprobos.

*Quid so-
feratur nū-
mus non le-
gitimi pon-
deris.* 13. ¶ QUID AVTEM, si nummus est probæ quidem materiæ, sed non legitimi ponderis: Dic
nec illius oblationem valere, quando & is nūmus falsus quoque dicatur, vt aperte probat tex.
in c. quanto, extra de iureiur. in illis verbis, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas,
iunctis illis verbis præcedentibus, quæ tamen circa mortem eius fuerat legitimo pondere de-
fraudata. & ibi etiam not. Hosti. & Io. And. vterque in verbo, legitimo pondere, & ibi quoque
Bal. col. j. vers. ibi falsata. Nam vt etiam ibi dicit gl. j. in verbo, patris, tria requiruntur in mone-
ta, vt ea proba sit: videlicet quâtitas ponderis, materiæ, & publica forma, per l. ff. de cõtra. emp.
& sequitur Bal. in eod. c. quanto, quo loco supra citauimus: vbi dicit, quod quâtitas requiritur
ad substantiam, forma ad autoritatem & Sal. in l. ij. C. de falsâ mo. Raph. Co. consi. cxxxviiij. hoc
maximè propositum ad fi. & latè. Io. Ana. post alios in c. ad falsariorū, extra de crim. fal. & Fab.
à monte S. Sab. in trac. emptionis & venditionis, in v. q. prin. col. j. & ij. & Marth. Affli. in d. cõst.
adulterinam, in iij. q. Et facit text. in d. l. j. C. de vere. numis. pote. lib. xj. & ibi And. Barul. Bar.
& Io. Plat. qui & ipse ad veram monetam requirit illa tria, quæ diximus: dicitque vnum, quod
admodum est notandum, quod creditor non tenetur recipere monetam probæ speciei, sed ille-
gitimi ponderis, etiam pro tanto, quanti valet, per eum textum à contrario sensu: & quia etiam
huiusmodi moneta falsa dicitur, per leg. quicumque, ff. de falsis, quæ illud non dicit: sed aperte
probat in d. c. quanto.

*Quid si nō
vñualis sit.* 14. ¶ QUID DENIQ. VE, si offeratur nūmus & probæ materiæ, & legitimi ponderis, sed qui
apud nos nō sit vsualis & expēdibilis, vt cum nostris loquar. Dic nec hic quoq; oblationē vale-
re. Nā statutū loquēs de monetâ, intelligitur de vsuali & expēdibili, in loco statuti, vt ex facto
respōdit Alex. d. consi. ciiij. statutū loquēs, col. j. lib. j. per tex. in cle. ij. ibi, ad monetâ currentē, &
ibi gl. Guli. à monte Laud. Pau. Eliaz. Pet. Anch. Card. Flor. Pan. & plerosq; omnes, de deci. &
alios multos Doc. ab ipso Alex. in illo consi. allegatos, quos ibi videre poteris, ne hic iterū incul-
cē. Et subdit ipse Alex. col. eiusdē consi. ij. vers. nec obstat si quispiam, non satis esse, si quis hunc
nummū non vsualem posset dare cuipiā campfori, qui saltē aliquid minus daret, vt in regio-
nem extraneā transmitteret, in qua vsualis esset. Nam lex (inquit) considerat, quod frequētius
accidit, l. j. §. si quis, C. de Lat. liber. toll. & c. quia sæpe, de resti. spoli. cum aliis concor. ibi ab eo
adductis. Super quo vltimo dicto vide Roffre. Bene. quaest. Sabba. xv. Aemilius, dum tractat,
an pecunia reproba, soluta per debitorem secundum arbitrium campforis, liberet soluentem.

*De moneta
iterā nō v-
suali.* 15. ¶ Sed & tu ad principale dictū Alex. adde tex. optimū in c. vlt. in fi. ibi, quinq; solidorū vsualis
monetæ, extra de maled. vbi gl. in hoc dicit inspiciendū esse consuetudinē regionis, per l. si ser-
uus, §. si numerus, ff. de leg. j. & l. numis, ff. de leg. iij. & l. cum de lanionis §. alinā, in fi. ff. de fud.
instr. Et Host. quoque in d. c. vlt. in verbo, vsualis, qui & ad hoc præterea allegat l. imperatores,
ff. de cõtra. empr. & l. j. in prin. ff. de flumi. & c. ex literis, le. j. extra de sponfa. Et hos sequuntur
Pan. & Io. Ana. in d. c. vlt. Adde (inquā) Host. & Io. And. in d. c. quanto, in verbo, legitimo pon-
dere, de iureiur. vbi dicitur monetā tribus modis reprobari, ex materiæ, pondere, & cursu, quia
scilicet non currit, nec recipitur, vt consuevit. Et faciunt etiam scripta ab Old. consi. xxxj. the-
ma tale est, quidam condens. & Corne. consi. cclxxvij. in hac consultatione, col. iij. vers. deue-
niendum est, lib. j. & consi. cccxxj. de pluribus, col. penult. vers. restat, lib. iij. & Fab. à monte S.
Sab. in tracta. emptionis & venditionis, in v. quaestio. prin. col. iij. vers. vlt. iterū est notandum.
& Phil